
WILLI
BREDEL
FIII

WILLI BREDEL

FIII

WILLI BREDEL

FIII

Roman

Traducere de
MARIANA M. ŞORA

EDITURA PENTRU
LITERATURĂ UNIVERSALĂ
Bucureşti — 1963

Coperta și ilustrațiile de *L. Nazarov*

Willi Bredel
DIE SÖHNE
Roman
Aufbau-Verlag, Berlin
1952

PARTEA ÎNTÎI

UN CÎNTEC GERMAN

CAPITOLUL I

1

Întîi Mai, care căzuse într-o duminică, transfigurase ca prin farmec orașul de pe Elba [1], învăluit pînă atunci într-o melancolie sură ; totul strălucea, scînteia și sclipea sub razele soarelui care apăruse pe neașteptate, după o îndelungată absență. Cerul era senin și atît de luminos, de parcă astrul primăverii s-ar fi revărsat peste întreaga boltă. Zilele sumbre de aprilie, cu ploi monotone, fuseseră triste după o iarnă de astă dată nu numai deosebit de grea, ci și din cale-afară de lungă. Văzduhul, pînă mai ieri străbătut încă de vijelii ce șuierau dinspre mare cu o violență sălbatică printre șirurile de case, era acum atît de liniștit, ca și cum natura, ea însăși surprinsă de această schimbare bruscă, și-ar fi ținut suflarea.

Copacii și tufișurile răspîndeau miresme puternice și, în aerul aproape înăbușitor, se auzea parcă foșnetul mugurilor care se deschideau.

---

[1] E vorba de Hamburg, orașul natal al autorului.

Şi ce valuri de oameni pe bulevardele de pe malurile lacului Alster! Oricine îşi putea permite să părăsească cei patru pereţi între care fusese silit să stea atîta vreme, ieşise să salute reînvierea primăverii. Pînă şi oamenii foarte necăjiţi aveau chipul mai senin, pînă şi cei mai descurajaţi prinseseră din nou nădejde. Fiecare redescoperea lucruri de mult familiare, se desfăta privind remorcherele cochete, albe ca nişte lebede şi numeroase bărci cu vîsle, privind cum fetele tinere îşi purtau trupul în rochii de primăvară, admirînd înaltul şi mîndrul Sankt-Petri [1] care înfruntase viforele iernii şi strălucea acum în splendoarea verdelui său patinat.

Mulţimea se înghesuia îndeosebi în faţa pavilionului orbitor de alb, înconjurat de platani înalţi, înverziţi, şi care înainta în lac ca o cetate lacustră. Destoinicul patron al restaurantului aşezase mese şi scaune afară, pînă la marginea trotuarului. Socoteala lui nu fusese greşită, căci duminica pavilionul şi grădina de mult nu mai puteau cuprinde pe toţi cei care doreau să petreacă o oră plăcută, stînd de vorbă şi ascultînd muzica. Sunetele de trompetă din *Călătoria lui Siegfried pe Rin* [2] răsunau peste capetele mulţimii pestriţe, se amestecau cu rumoarea miilor de voci şi se pierdeau în sfîrşit în zgomotul străzii.

Un soldat în uniformă de campanie, cu o cicatrice recentă de un roşu aprins de-a curmezişul obrazului, cu crucea hanseatică [3] pe piept, începu deodată, fără să se sinchisească de înghesuială, să-şi arunce picioarele în pas de defilare cînd trecu în faţa purtătorilor unor epoleţi din fire de aur şi argint. Ofiţerii superiori de la mesele din grădină îi întoarseră salutul cu condescendenţă.

---

[1] Turnul bisericii Sankt-Petri, construit în 1195.

[2] Din drama muzicală *Amurgul zeilor* de Richard Wagner.

[3] Ordin militar german, înfiinţat în timpul primului război mondial de oraşele Hamburg, Brema şi Lübeck.

Mulţimea care se înghesuia pe Jungfernstieg era atrasă de un Roland[1] uriaş, numit Michel-cel-de-Fier[2], aşezat în mijlocul unui rond de flori. Această impunătoare statuie de lemn era toată acoperită cu ţinte şi faţa ei avea trăsăturile feldmareşalului pretutindeni divinizat[3]. Ţintele fuseseră bătute nu pentru consideraţiuni estetice, ci din motive dictate de economia de război. Se puseseră în vînzare ţinte de fier la nivelul puterii de cumpărare a maselor populare, ţinte de argint pentru păturile mijlocii şi ţinte de aur pentru cei mai înstăriţi. Oamenilor din popor li se îngăduise să îmbrace corpul statuii cu zale de fier, micilor burghezi să înfigă ţinte de argint în scutul şi coiful lui Roland, iar cui îi dădea mîna putea să-i împodobească spada. Sumele astfel realizate — peste cinci milioane de mărci — fuseseră înghiţite de marele buget de război.

Ţintele de fier ruginiseră de mult — şi Michel căpătase de mult o culoare brun-roşcată — numai scutul şi coiful păstrau încă luciri argintii, iar spada sclipea ca aurul sub razele soarelui de primăvară.

2

Doi tineri, un flăcău şi o fată, care nu dădeau nici o atenţie figurii colosale şi îmbrăcate în ţinte, nici întregului tumult sărbătoresc, îşi croiau drum prin mulţime. Mergeau ţinîndu-se de mînă şi se deosebeau pînă şi prin îmbrăcăminte de toţi ceilalţi. El purta pantaloni scurţi, o jachetă cu gulerul deschis, în picioarele goale avea sandale, iar ea, de asemenea, sandale şi o rochie de culoarea albăstrelelor, strînsă la mijloc şi garnisită cu o broderie.

---

[1] Simbol al cavalerului medieval, întruchipat în numeroase statui de lemn sau de piatră, mai ales în oraşele din nordul Germaniei.

[2] Poreclă simbolică a germanului de rînd, erou al multor povestiri şi cîntece populare mai ales în timpul primului război mondial.

[3] Aluzie la *Paul von Hindenburg* (1847—1934), mareşal al armatei germane în timpul războiului mondial.

— Barbă ! izbucnește deodată fata făcînd semn băiatului de care, în îmbulzeală, fusese despărțită de o familie numeroasă. Barbă ! repetă ea arătînd fără nici o jenă către un domn cu barbișon cărunt. Ai văzut ? Acum am optzeci și cinci de puncte !

Flăcăul îi aruncă o privire plină de mustrări și răspunde supărat :

— Cum poți să te mai gîndești acum la prostii de-astea ?

— Ei ! Spui așa pentru că nu l-ai descoperit tu ! În orice caz, am optzeci și cinci de puncte.

— Fie ! Dar eu la altele mă gîndesc. Numai de n-am întîrzia. Te pomenești că s-a și terminat ședința. Și-atunci ? Ți-e indiferent, nu ?

— Nu vorbi așa. Cum o să-mi fie indiferent ?

— Ei, atunci, vino ! Să ne grăbim.

Și o pornește la fugă în zigzag, ocolind pe trecători, lasă în urmă cheiul vechi al Jungfernstieg-ului apucînd-o pe cheiul cel nou și apoi aleargă mai departe de-a lungul aleii străjuite de castani bătrîni. Se oprește tocmai în Grosse Theaterstrasse și se uită îndărăt, crezînd că prietena sa a rămas mult în urmă. Dar ea îl ajunge numaidecît, gîfîind.

— Uf ! Ce-ai mai alergat !

În cele din urmă se așază amîndoi pe o bancă într-un coridor întunecos și așteaptă. Dincolo de ușa mare, încărcată cu basoreliefuri care simbolizează diferite meșteșuguri, are loc consfătuirea delegaților de partid și sindicali. Walter ascultase la ușă și recunoscuse limpede vocea aspră, guturală a lui Schönhusen, care în momentele de enervare răsuna strident.

— Bine că nu s-a terminat ședința.

Tăcere.

— Oare va fi de acord ? De asta depinde totul.

— Uite, țin amîndoi pumnii, zice ea arătîndu-și mîinile mici strînse pumn.

— Da, e și asta ceva, mormăie el cu un aer de superioritate.

Șed și așteaptă.

E plicticos să stai şi să strîngi pumnii. Aşa că fata începe să-şi pieptene părul zbîrlit. Jucîndu-se parcă, îşi aduce cozile în faţă, le despleteşte, apoi le împleteşte din nou. Deodată, îşi aminteşte.

— Trebuie să cerem gratuitate, nu uita.

Pierdut în gînduri, flăcăul îi răspunde brusc, aproape răstit :

— De fapt, toată chestia asta trebuia s-o aranjeze Gertrud. Era de datoria ei.

Fata îşi mîngîie cozile şi îl înfruntă calm :

— Ai auzit ce-a spus Gertrud : „Nu-i o treabă uşoară. Nu putem reuşi decît dacă încercaţi voi înşivă", aşa a zis.

Flăcăului i se citeşte pe faţă că este de altă părere şi face un gest elocvent, dar tace şi se uită ţintă la uşa grea de stejar băiţuit, împodobită cu nenumărate personaje. Recunoaşte printre ele cofetari cu tichii înalte, dulgheri care lucrează la o bina, constructori de vase trebăluind în jurul unor nave, turnători care poartă forme mari de turnătorie, zeţari lucrînd în picioare în faţa casetelor cu litere.

— Spune, reia fata, cine începe, tu sau eu ?

— Tu, bineînţeles ! Doar eşti şefă de grupă.

— Nu-i chiar atît de bineînţeles ; în definitiv tu eşti cu literatura. Aşa că ar fi de datoria ta.

— Bine, bine !

Urmează o tăcere lungă.

Apoi fata, mult mai împăciuitoare :

— Se pare că-i plac fetele, aşa zice Gertrud, poate o să-i cad cu tronc.

— Ei, atunci îţi urez succes !

Ea îl priveşte cu coada ochiului.

— Ce zici, să-i fac o reverenţă ?

— Să-i faci... ce ? Flăcăul întinde gîtul şi-şi întoarce faţa spre ea. Face ochi mari.

— Ai înnebunit ? Vrei să te înjoseşti în halul ăsta ? atît îţi spun : dacă faci una ca asta, s-a terminat cu şefia ta de grupă, asta-i sigur ! Garantat !

Ea surîde şi tace.

Iar el, dînd din cap :

— O reverenţă ? Tu ? !

Le veni în ajutor, fără ca ei să bănuiască măcar, un vorbitor din opoziţie. Schönhusen întrerupse şedinţa ; înainte de încheierea ei, voia să se înţeleagă telefonic cu membrii din conducere, absenţi. La uşă îl întîmpină Jan Overdieck, reprezentantul sindicatului tipografilor :

— Louis, te aşteaptă un băiat şi-o fată din organizaţia de tineret, vor să stea de vorbă cu tine.

— N-am nici o clipă liberă. Afurisit de neplăcută şedinţa asta. Nu găseşti ?

Şi dă să plece.

Dar de Overdieck nu putea să scape atît de lesne, fiindcă Overdieck avea şi el o fată în organizaţia de tineret şi ştia ce doreau Walter şi Greta.

— Louis, întreabă-i cel puţin ce vor. Doi tineri simpatici îşi sacrifică jumătate din duminică aşteptîndu-te. Hai, vino ! Şi îl trase de mînecă după el.

— Ei, copii, spuneţi ce-aveţi pe inimă. Iată-l pe tovarăşul Schönhusen cu care-aţi dorit atît de mult să staţi de vorbă. Şi Jan Overdieck împinse binişor fata înainte.

Schönhusen se gîndea dacă nu cumva ar putea lua apa de la moara opoziţiei, constituind numaidecît un nou comitet de redacţie.

Micuţa Greta, de încurcată ce era, făcu o reverenţă adîncă, începu să vorbească, se fîstîci, începu din nou fără să găsească vorbele potrivite. Dintr-o dată însă vorbele începură să curgă :

— Tovarăşe Schönhusen, vrem să vă rugăm, ne trimite sora mea Gertrud, organizăm o serată pentru părinţi, pentru care lucrăm de săptămîni în şir şi pentru care avem nevoie de o sală, duminica viitoare, pentru duminică după amiază şi sora mea spune...

Fără să se jeneze, Walter dădu un ghiont solid prietenei sale, făcu un pas spre omul cel influent care nici nu se uita la el şi-l privi drept în ochi. Îi spuse fără nici un fel de amabilitate :

— Am organizat pe duminica viitoare o reuniune pentru părinţi. Eu sînt responsabilul cercului literar.

Sîntem grupa Neustadt[1]. Căutăm o sală potrivită. Ne permiteţi să utilizăm sala cea mare de festivităţi ? N-o să deranjăm nimic şi după reuniune vom face ordine şi curăţenie. Să n-aveţi nici un fel de teamă.

Jan Overdieck zîmbea emoţionat. Louis Schönhusen auzise însă că e vorba de o reuniune a tineretului, devenise atent şi luase o expresie severă şi bănuitoare. Era război. Cît mai puţine reuniuni, ăsta era principiul lui. Întrebă deci morocănos :

— Ce reuniune mai e şi asta ?

— Pentru părinţi, organizată de noi.

— Şi despre ce se va vorbi ?

— Despre... despre cîntecul german, tovarăşe Schönhusen, strigă Greta, intimidată.

— Da, da, întări Walter, voi vorbi eu, după aceea vom cînta. Am făcut repetiţii.

Gîndul lui Schönhusen era însă la preocupările lui. N-ar fi mai bine să acţioneze singur, în caz că nu dă de Stolten ?... O să fie cineva împotrivă dacă le-o ia înainte ?... Ei, ce mai vreţi ? A, da ! Hm !... Cîntecul german... Hm ! Nimic de zis... Cîntecul german...

— Hai, Louis, spune şi tu o vorbă. Spune „da“ şi problema-i rezolvată.

Nerăbdător, Schönhusen dădu aprobator din cap. Overdieck o mîngîie pe Greta pe păr :

— Bine, bine, s-a aprobat.

— Da' n-avem bani ! Nu putem plăti sala ! strigă Walter. Şi nici nu luăm taxă de intrare.

Schönhusen se depărtase. „Ce ?... Chirie ?“ gîndi el făcînd un gest de nepăsare. Dacă nu-l putea găsi la telefon pe Otto Stolten, atunci avea să cheme numaidecît comenduirea. Desigur că nu greşea dacă atribuia chestiunii de astăzi o importanţă chiar mai mare decît avea în realitate...

— Vedeţi, copii, tovarăşul Schönhusen e de acord. Luaţi deci sala de festivităţi şi organizaţi o seară frumoasă pentru părinţi... Dar eu în locul vostru aş

[1] Unul din cartierele centrale ale Hamburgului.

pune totuşi o mică taxă de intrare. Sau poate că e destul de bogată vistieria grupei ?

— Nu tocmai, răspunse Greta, căreia îi mai venise inima la loc.

Jan Overdieck o trase niţel de cozi :

— Cred că o să fie o reuniune reuşită.

— Cu siguranţă ! strigă Walter. Veniţi şi dumneavoastră.

— Să văd, să văd ! Dacă am timp. Şi, luîndu-şi rămas bun, întinse mîna dreaptă Gretei, mîna stîngă lui Walter.

3

Între timp, participanţii la consfătuire ieşiseră din sală şi se răspîndiseră pe coridor ; erau toţi oameni mai în vîrstă, greoi, cu bărbi impunătoare. Greta şi Walter, mici, tineri, multicolor îmbrăcaţi, semănau cu o pereche de basm, rătăcită printre iazme ; ţinîndu-se de mînă, aleargă nebunatici şi rîzînd în hohote pe coridor şi valvîrtej pe trepte în jos.

— S-a făcut, strigă ea, reuniunea noastră e asigurată !

Băiatul aleargă în tăcere şi e mereu cu un pas înaintea ei.

— Şi totul a mers mai uşor decît credeam.

Aleargă pînă la Alster, apoi merg hoinărind tot mînă în mînă, bălăbănindu-şi braţele, de-alungul cheiurilor, printre trecătorii rari de tot la ora aceea tîrzie.

— Greta, vrei s-o luăm în jurul lacului ?

— De ce ?

— Pentru că e-atît de frumos astăzi... Şi-apoi fiindcă e Întîi Mai. Trebuie să... să demonstrăm şi noi.

— E interzis, nu ştii ?... Dacă refuza, îi spuneam cîteva. Pregătisem în gînd ce să-i spun... Da, o făceam, sigur.

— Ei, ce mare lucru puteai să-i spui ?

— Eu?... Cred că mă cunoşti, nu-i aşa?... Ce-i spuneam?... Îi spuneam aşa: „Eşti un monstru, un tiran sîngeros!“ Îi spuneam că e un pachiderm dezgustător! „N-ai nici o scînteie de dragoste pentru tineret“. Şi-l întrebam: „Îţi dai seama cum arăţi? Nu? Să-ţi spun eu, arăţi ca ieşit din codru, monstrule!“... Da, aşa-i spuneam, sigur, absolut sigur!

Băiatul nu răspunde; cade pe gînduri. Ştie de la taică-său ce fel de om este Schönhusen. A mai întîlnit el şi alţi conducători sindicali şi de fiecare dată, şi astăzi din nou, a încercat un sentiment de aversiune. Pînă acum fusese încredinţat că nişte oameni care poartă în suflet un ideal cum este socialismul, trebuie să fie buni. Acesta e unul dintre motivele pentru care a devenit socialist; căci i se părea esenţial ca un socialist să fie drept, cinstit, cumsecade, dar, ca şi astăzi, simţise o repulsie ori de cîte ori se aflase în faţa celor mai mulţi dintre atotputernicii conducători sindicali. Schönhusen socialist? Ba, mai mult, conducător al socialiştilor? Acest om neprietenos şi bănuitor putea fi socialist?

— Ce ai, Walter? De ce eşti atît de tăcut? Toate au ieşit bine.

Băiatul dă din cap aprobativ...

Dar numai Schönhusen era aşa? Oare Bohnsack, Priemel, Ladebrecht, Halsing erau altfel? La care dintre ei puteai găsi prospeţime, îndrăzneală, temeritate, curaj pentru ceva nou, pentru socialism? I se părea că le lipseşte esenţialul: dragostea de oameni... Ăştia să se sacrifice pentru alţii? Aş, de unde! În orice caz, Walter se îndoia de asta; cînd îi vedeai şi-i auzeai, erai mai degrabă ispitit să crezi că urau şi dispreţuiau pe oameni şi că nici unul nu se încredea în celălalt.

Erau serioase reflecţiile care îl preocupau pe adolescent în acea zi însorită de mai.

— Te gîndeşti desigur la reuniunea noastră?... Nu cumva ai trac?

Walter îşi privi prietena drept în ochi:

— Nu, acum nu, dar poate că o să apară la timpul cuvenit. Şi, ca să se smulgă din gîndurile sumbre.

continuă : Multă lume se bucură din plin de ziua de astăzi. Iată, nu găseşti nici o masă liberă la pavilionul Alster.

— Voiai să intri ?

— Cred că n-avem ce căuta acolo.

Îi dădu un ghiont imperceptibil, îi arătă cu un zîmbet ştrengăresc un domn înalt, cu o barbă maiestoasă şi spuse în şoaptă :

— Barbă.

— O ! exclamă Greta, încîntată de superba podoabă.

— Poţi s-o utilizezi ca preş, asta face cît zece. De acord ?

Bărbosul, după aspect un profesor, se uită de sus la cei doi prieteni care se holbează la el.

— Vai, e în adevăr formidabil ! recunoaşte ea fără invidie. Ai ajuns la o sută cinci, nu-i aşa ?

Apoi cade pe gînduri şi întreabă :

— Cîte puncte-mi dai dacă pun mîna pe-o barbă ca asta ?

Băiatul izbucneşte în rîs :

— Încearcă, să vezi ce păţeşti !...

— Cîte ?

— Ei, pentru o barbă ca asta, cel puţin douăzeci şi cinci. Pentru una mai puţin îngrijită, cincisprezece, poate douăzeci. Bineînţeles, dacă barba nu aparţine unei rude.

Tactica fetei constă în a-i abate atenţia cu întrebări în timp ce priveşte cu atenţie în jur pentru a descoperi alte bărbi. La început nu prea are noroc. Pe stradă, bărbaţii sînt rari şi îndeobşte raşi ; mustăţile nu contează. La încrucişarea cu cheiul Alster însă, strigă deodată :

— Barbă, barbă ! Apoi sare în sus de bucurie şi arată spre un om mai în vîrstă, îndesat, care stă lîngă parapet şi se uită în apă. Are o barbă grandioasă, ondulată, de-a dreptul fenomenală, care-i acoperă tot obrazul.

— Drace, grozav bărboi ! recunoaşte Walter. Pare să fie un lup de mare. Pentru ăsta îţi dau cincisprezece puncte. Îl întrece pe-al meu de adineaori.

— Fii atent, zice ea cu cea mai mare seriozitate ; îşi smulge mîna din mîna lui şi se apropie cu îndrăzneală de bravul bărbos.

Cu mîinile la spate, se opreşte în faţa lui şi îl priveşte ţintă. Cînd cel admirat o remarcă şi-i surîde prietenos, Greta întreabă :

— Scuzaţi, domnule căpitan, cunoaşteţi cumva jocul de-a bărbile ?

— Nu, fetiţo, nu-l cunosc.

— O, ce păcat ! E aşa : Cine zăreşte întîi o barbă, obţine nişte puncte, înţelegeţi ? Prietenul meu şi cu mine tocmai jucam jocul ăsta. El are peste o sută de puncte, iar eu abia optzeci şi cinci. Dar barba dumneavoastră, domnule căpitan, am descoperit-o eu, şi acum am şi eu o sută. Aş putea să-l bat pe prietenul meu dacă mi-aţi da voie să pun mîna pe barba dumneavoastră, fiindcă atunci aş lua cel puţin douăzeci şi cinci de puncte. Îmi daţi voie ?

Pilotul Asmusen din Blankenese [1] a ascultat atent toată explicaţia şi acum rîde înfundat de i se cutremură tot trupul.

— Ce spui, fetiţo, barba mea face cincisprezece puncte, şi douăzeci şi cinci dacă ai voie să pui mîna pe ea ? E un joc amuzant ! Pot să-l joc şi eu ? Ochii i se umezesc de rîs. Da' unde ţi-e prietenul ?

— Stă colo lîngă copac şi se uită la noi, zice Greta, rîzînd şi ea cu poftă.

Pilotul Asmusen se şterge cu grijă la ochi şi spune serios şi solemn :

— Ei, atunci, pune mîna pe barbă ! Ba chiar îşi ţine capul puţin înclinat, ca să-l ajungă mai bine.

Greta face un semn către Walter, care s-a ascuns după un castan şi-i observă uluit îndrăzneala, apoi trece încetişor cu mîna peste barba pilotului care stă liniştit.

— Vă mulţumesc foarte mult, domnule căpitan.

[1] Staţiune de odihnă situată în estuarul Elbei, nu departe de Hamburg.

Omul, recompensat cu această mulţumire, clipeşte ştrengar din ochii înlăcrimaţi de rîs şi zice :

— Mai pune mîna o dată şi cum trebuie, atunci face cincizeci.

Şi fata îndrăzneaţă îşi mai înfige o dată degetele în desişul bărbii de sub bereta albastră de marinar. Apoi face o reverenţă, îşi muşcă buzele ca să nu pufnească în rîs şi aleargă la Walter care între timp s-a ascuns cum a putut pe după trunchiul castanului.

— Mă rog, ce mai ai de spus ? O sută cincizeci !

— Eşti nebună, şopteşte el răstit.

— O sută cincizeci !

— Asta-i neruşinare, e imposibil.

— O su-tă cinci-zeci !

— Dar lumea ! N-ai văzut cum rîdea lumea de tine ?

— Mult mă mai sinchisesc eu de lume, las-o să se distreze. Căpitanul e un tip grozav, a fost numaidecît de acord. Ar fi fost de acord să-l mai trag de barbă încă de zece ori.

— Hai s-o ştergem de-aici ! Gata !

Şi, ţinîndu-se de mînă, tinerii o întind la fugă pe cheiul Alster.

4

Mai pe urmă rîse şi Walter, ba era chiar entuziasmat de curajul ei. N-ar fi crezut-o în stare. Dar nu o recunoaşte, se arată şi mai departe indignat şi face pe moralistul.

— Nu mă mai joc de-a bărbile.

— De ce nu ? întreabă ea provocator.

— Nu mă pot măsura cu tine. Ce faci tu e... concurenţă neloială.

— Pur şi simplu nu poţi suporta să fii bătut.

— Tu, ca fată, poţi să-l tragi pe fiecare bărbat de barbă fiindcă te lasă, dar eu nu pot. Cum să mai cîştig în asemenea condiţii de inegalitate ?

— Ei, atunci să ne jucăm fără să mai tragem pe cineva de barbă !

După un răstimp, adăugă :

— Atunci cele cincizeci de puncte mai contează, sau nu ?

— De data asta mai contează, în mod excepţional.

— De altfel, acum îmi aduc aminte, Walter, că adineaori printre reprezentanţii sindicatelor erau o mulţime de bărboşi. Cum nu ne-am gîndit la asta ? E-adevărat că erau mai multe barbişoane, dacă ţin bine minte, dar şi cîştigurile mici contează. Am renunţat la cel puţin treizeci de puncte.

Walter se încruntă, are în faţă imaginea conducătorilor sindicali, figura pătrată cu fruntea mică a lui Schönhusen. Se opreşte brusc, îşi trage prietena spre el şi zice pe un ton aproape ameninţător :

— Vrei să ne legăm că n-o să devenim niciodată aşa ? Niciodată !

— Ce vrei să spui ? întreabă fata, mirată de îndîrjirea lui.

— Ce vreau să spun ? Să ne angajăm că n-o să ajungem niciodată ca bătrînii ăştia. Mă-nţelegi ?

— Eşti caraghios. Cum am putea ajunge ca ei ? N-am vorbit de-atîtea ori despre asta ?

Caută în ochii lui, care-o privesc scrutător, o explicaţie a acelor cuvinte.

— Mă gîndesc că ei nu pot fi altfel decît sînt. Noi însă, tu şi cu mine, nu putem ajunge ca ei. Nu crezi şi tu ? Şi nici nu vrem.

— Asta-i ! strigă el aprobator. Nu vrem să ajungem aşa. Hai să ne-o făgăduim.

— Dar, Walter, asta se-nţelege de la sine.

— Mie însă mi-e teamă ! Mi-e teamă ! Jură ! Făgăduieşte-mi-o acum, numaidecît !

— Doamne, ciudat mai eşti ! Ce ai ? Ce ne pasă nouă de bătrînii ăştia ? Aceşti... Mă faci să rîd. N-aş mai face un pas cu tine dacă ai putea ajunge vreodată ca ei. Ce prostie !

— Dar tu ? N-o să devii niciodată o păpuşă care se sinchiseşte numai de modă, care colindă localurile de dans şi cochetează cu bărbaţii ? Cu tocuri

atîta şi cu borul pălăriei cît roata carului ? O fîţîită şi o fandosită ?

— Niciodată, niciodată ! Izbucni în rîs. Apoi zise serios : Mă jigneşti. Ce crezi tu de fapt despre mine?

Uniţi şi împăcaţi, ţinîndu-se de mînă, îşi continuă plimbarea pe malul lacului, de-a lungul aleii largi de salcîmi înmiresmaţi.

El însă nu poate uita atît de repede. Se gîndeşte la şeful acela sindical şi, în locul lui, dintr-o dată parcă-l vede în faţa ochilor pe taică-său. O figură asemănătoare, cu mustaţă enormă, o figură plină şi rotundă chiar dacă nu atît de tîmpă şi de inexpresivă. Şi îi vine în minte ultima sa scrisoare din Neustrelitz [1], cu cererile acelea plîngăreţe de bani şi de ţigări. Banii însemnau concediu, ţigările — o existenţă mai suportabilă. Dacă ar avea suficiente ţigări, zicea în scrisoare, nu ar mai trebui să îndure atîta sîcîială şi muştruluială, ba ar putea avea fericirea să-i instruiască şi el pe recruţi... Nu însemna asta că ar fi fost şi el gata să sîcîie şi să muştruluiască pe alţii, numai să scape de hărţuială ? Apoi îşi mai aduse aminte că într-o scrisoare anterioară o rugase pe maică-sa să se ducă la Schönhusen, care ar putea să-l ceară. Înainte vreme nu găsise niciodată o vorbă bună în legătură cu acest om. Cît de laşi şi lipsiţi de caracter deveniseră toţi. Chiar şi taică-său. Cu bătrînii ăştia nu mai era nimic de făcut, se anchilozaseră, prinseseră mucegai, se îngrăşaseră şi deveniseră fricoşi.

— Iar îţi munceşti creierii ?

— Aş, de unde ! Ce zici, Greta ? Vrei să vîslim o oră ? La debarcader mai găsim bărci de închiriat.

— Sigur, straşnic ! Dar ai bani ?

— Cît trebuie cred că mai am. Dar ce lăsăm garanţie ?

— Uite-o pe Gertrud !

---

[1] Oraş în regiunea Mecklenburg din Germania.

5

Gertrud Boomgaarden, sora mai mare a Gretei, era conducătoarea grupei de tineret din Neustadt, la întemeierea căreia luase parte cu aproape zece ani în urmă. Nu împlinise nici douăzeci şi cinci de ani dar, în ciuda coafurii cu melci pe urechi, a îmbrăcăminţii moderne şi a tocurilor joase, avea în purtarea ei ceva de fată bătrînă, lucru pe care grupa i-l trecea cu vederea fiindcă era plină de bune intenţii şi unanim simpatizată.

— Trude, totul a mers strună ! îi strigă Greta. S-a aprobat. Şi fără chirie. A mers cît se poate de simplu, nu-i aşa, Walter ?

— Ce bine. Mă bucur. Şi Gertrud Boomgaarden dădu mîna cu amîndoi.

— Şi-apoi am cincizeci de puncte mai mult decît el. Adineauri, pe Jungfernstieg, am pus mîna de două ori în barba unui formidabil lup de mare. Păcat că n-ai fost şi tu să vezi.

— Minţi !

— Nu, nu, e-adevărat, întări Walter. Trecătorii s-au distrat copios.

— Vorbiţi serios ? Sora mai mare făcu o figură mirată şi speriată.

— Dacă era după voia căpitanului, puteam să mai stau mult şi bine să-i mîngîi barba.

— Bine, Greta, dar nu ţi-e ruşine ? Să nu mai povesteşti nimănui. Ce-o să creadă lumea despre tine ?

— Că mult îmi pasă mie de asta ! Ce cred alţii despre mine mi-e perfect indiferent. Să se ostenească Walter să mă ajungă din urmă !

— Şi-acum ce-aveţi de gînd ? întrebă Gertrud.

— Vrem să vîslim, răspunse Walter. Vino şi tu. Numai o oră.

— Nu, nu. Asta nu. Pe apă nu mă aventurez. Vîsliţi fără mine. Dar ascultă ce voiam să-ţi mai spun, Walter. Va să zică reuniunea pentru părinţi

poate avea loc. Bine. Iată ce voiam să-ţi mai spun: m-am uitat la planul conferinţei tale. Ştii, găsesc că e cam... cam unilateral. Mi-e teamă că ar putea provoca nemulţumiri.

— De ce?

— Mă gîndesc... ştii, tema este „Cîntecul german", nu-i aşa? Tu dezvălui însă un singur aspect al cîntecului german. Cel antirăzboinic. Nu-i obiectiv. În cîntecul german, atît în cel popular cît şi în cel cult, amîndouă aspectele sînt reprezentate.

Tînărul ascultă atent. La un moment dat, sîngele îi năvăleşte în obraji şi răspunde ironic:

— Nu cumva o să fac propagandă pentru cîntecele de război? Poate pentru „Chemarea răsună ca tunetul" [1] sau pentru imnul imperial!

— Nu. Asta nu, dar trebuie să le pomeneşti, să spui că există şi cîntece germane de acest fel, altfel nu epuizezi tema.

— O, le pomenesc eu, n-avea grijă. Am să arăt că tocmai cîntecelor de război li se opun cîntecele antirăzboinice.

— Toate bune şi frumoase, Walter, nu uita însă că sîntem în plin război. O atitudine prea unilaterală ar putea să ne aducă neplăceri. Pricepi?

— Nu, răspunde el brusc. Nu pricep nimic. Pricep doar că sub ceea ce numeşti tu obiectivitate, se ascunde teama.

— Dar înţelege că partidul ar putea avea neplăceri.

Conducătoarea grupei de tineret încearcă să-l convingă liniştit, matern, cu insistenţă, sau cel puţin să-l facă să înţeleagă punctul ei de vedere. Dar el nu se lasă convins. Se împotriveşte cu îndîrjire:

— Cine-ar putea să aibă neplăceri? Schönhusen?

— Bineînţeles, mai ales el.

— Aşa, aşa! Adolescentul rîde dispreţuitor. Cîntăreşte chestiunea, luptă cu sine însuşi ca şi cum de

---

[1] Primul vers din cunoscutul cîntec de război „Straja pe Rin".

conţinutul conferinţei ar depinde toate. Ezită o clipă dar... nu. Nu acceptă să facă nici cea mai măruntă concesie.

Greta, care pînă atunci urmărise conversaţia în tăcere, îl ia de mînă şi spune împăciuitor :

— Gîndeşte-te bine, Walter, dacă nu cumva Trude are totuşi dreptate.

— Nu ! Îşi smulge mîna dintr-a ei şi repetă şi mai violent : Nu ! Ori spun ceea ce cred că e just, ori nu mai spun nimic.

Şefa grupei de tineret se uită la el, tristă şi surîzătoare în acelaşi timp, îi pune mîna pe umăr şi zice :

— De ce te superi aşa de uşor, Walter ? A fost numai o propunere şi o rugăminte. Nu vreau să-ţi impun nimic. Doresc numai ca reuniunea noastră pentru părinţi să fie cît mai reuşită. Tocmai în ziua de azi cînd toată lumea are atîtea griji şi-atît de puţine ceasuri plăcute. Şi-acum duceţi-vă cu barca. Dar fiţi prudenţi şi nu staţi prea mult pe lac. E prima zi călduroasă, dar seara o să fie rece.

Gertrud Boomgaarden a plecat. Adolescentul însă nu se urneşte din loc. Greta îl ia din nou de mînă.

— Hai, Walter ! Să mergem !

Liniştit, ca şi cum ar rosti o sentinţă absolut neîndoielnică, Walter răspunde :

— Să ştii că şi ea e bătrînă.

Greta îl contrazice indignată :

— Cum poţi vorbi aşa ? Nu vrea decît binele. Şi e de-ai noştri.

— Aşa ? Ei, atunci du-te cu ea ! Fuga ! O s-o mai ajungi din urmă.

— Credeam că mergem să vîslim.

— Nu mai vreau. Şi adăugă şi mai violent : Nu mai vreau să ştiu de nimic. Nici de Gertrud, nici de tine. Du-te la soră-ta ! Du-te !

Apoi îi întoarce spatele şi se depărtează în fugă.

CAPITOLUL II

1

Walter are impresia chinuitoare că a săvîrşit o nedreptate, o mare prostie. E torturat de ideea că Greta mai stă şi acum în locul unde a părăsit-o şi tot nu înțelege de ce a fugit de ea. Conştiinţa îi spune : Întoarce-te ! Întoarce-te ! Dar, împotriva propriei sale voinţe, îşi continuă drumul. „Am şi eu mîndria mea", se convinge singur. „E proastă şi nu mă înţelege. Nu s-a comportat Trude ca o gîsculiţă ? Oricare dintre mătuşile mele ar fi vorbit la fel. Iar Greta ţine cu soră-sa." În timp ce aţîţă în felul acesta focul indignării care îi mocneşte în suflet, o altă voce îi şopteşte mereu, cu perseverenţă chinuitoare : Îţi ieşi din pepeni numaidecît, prăpădeşti şi iroseşti tot ce-i mai bun...

La capul cheiului ezită : s-o ia pe Ringstrasse în sus şi de-a dreptul spre casă, sau peste Valentinskamp ? Coteşte spre Valentinskamp. Dar din nou, într-un mod şi mai perfid decît pînă acum, îndărătnicia din el învinge căinţa. „Nu cumva vrei să cedezi cînd ai dreptate ? Vrei să te umileşti în faţa unei fete ? Probabil că Gertrud e acasă şi ar începe iar să te dăscălească." Nu, nu vrea să mai dea ochi cu ea astăzi, în nici un caz. Acest gînd este hotărîtor ; trece prin faţa atelierului de cizmărie al lui Wilhelm Boomgaarden fără măcar să arunce o privire înăuntru. În timp ce păşeşte prin faţa cizmăriei, îşi zice sarcastic : „Să nu creăm neplăceri partidului !" Doamne ! Se vede că asta ar echivala cu o crimă de lezmajestate ! Să evităm neplăcerile ! Cu orice preţ ! Tot ce facem trebuie să fie pe placul poliţiştilor. Ăştia sînt socialişti ! Dumnezeule, sfinte !

Îi făcea bine să ţină astfel de discursuri sarcastice. Pieptul i se umfla şi simţea în el puterea de a-şi bate joc de orice, de a se împotrivi oricui. Ba chiar căpăta un fel de respect faţă de sine însuşi.

La capătul străzii, puţin înainte de a ajunge la Holstenplatz, îl apucă totuşi o jale cumplită. Îl chinuie mustrarea de cuget. Ce-avea să facă acasă? Ce-ar fi să se ducă la cinematograful din Wexstrasse? Rula un film cu Buffalo Bill [1]. Deşi considera la fel de reprobabilă vizionarea unui astfel de film ca şi citirea fasciculelor cu Nick Carter[2] sau cu lordul Percy Stuart[3], dar fie ce-o fi, duminica tot era ratată şi mai bine ar fi de fapt să ia trenul de centură spre Reeperbahn şi să hoinărească pe acolo. Să facă o dată ceva neobişnuit. Ce importanţă avea? Şi mai ales astăzi?

Întîmplător, îi căzu privirea asupra ţinutei lui şi se resemnă. Cu ciorapi trei sferturi, sandale şi pantaloni scurţi nu prea puteai să te plimbi pe Reeperbahn. Dar chiar la cinema se putea întîmpla ca portarul să-ţi spună : Intrarea interzisă pentru copii!

Deci, hai acasă.

2

Acasă găsi sindrofie de mătuşi. Asta-i mai lipsea. Duminica asta afurisită îi aducea numai ghinioane. Mătuşa Căcilia cea vorbăreaţă şi vioaie şi mătuşa Hermine, cea despotică şi grasă. Mai era prezent bineînţeles şi unchiul Ludwig, tăcut, resemnat. palid şi slab ca o coastă a neveste-si făcută om

Şi ce primire din partea mamei :

— Doamne, pe unde-ai hoinărit toată ziulica?

— Ia mai lasă-mă-n pace. Şi-aşa sînt în toane rele.

— Da? Domnul are de pe-acum toane! Nu mai spune! Da' ce-ai păţit? Fă te rog bine şi intră să dai bună ziua.

Walter găsi că maică-sa e deosebit de bine dispusă.

---

[1] *Buffalo Bill* — cunoscut erou al unor filme americane de aventuri în Vestul îndepărtat.

[2], [3] Personaje ale unor romane detective de prost gust.

— Te bucuri de vizite? Păcat că nu-i şi tata aici.

— Ţine-ţi gura, golane! şopti Frieda. Intră şi poartă-te civilizat.

Aşa-s femeile! N-au memorie! N-au simţul demnităţii! Cîte mizerii nu-i făcuse Hermine! Cum o sîcîise! Şi nu numai atît, dar o şi jignise şi o insultase în public. Iar acum şedeau laolaltă şi se aveau bine ca şi cum n-ar putea exista alte relaţii între oameni decît acestea, de rudenie întîmplătoare. Dumnezeule, ce ciudaţi erau bătrînii ăştia, şi ce nătărăi, fiindcă acceptau să-şi facă viaţa şi mai urîtă, şi mai grea.

— Ei, iacătă-l! strigară amîndouă mătuşile ca şi cum l-ar fi aşteptat. Purtînd în suflet o furie care i se citea şi pe chip, dădu mîna spunînd: „bună ziua“, „da, da“ şi „nu, nu“.

— S-a făcut mare, găsi mătuşa Căcilia, care era mai mică decît Walter cu un cap şi fină şi delicată ca o figurină de porţelan.

— Pantalonii ăştia nu sînt cam scurţi? întrebă mătuşa Hermine după un examen critic.

— Da, da, se grăbi unchiul Ludwig să-i dea dreptate, ar trebui să ajungă cel puţin pînă la genunchi.

— Cel puţin! Cel puţin! spuse Hermine înfierbîntîndu-se. Iar părul, zău, Frieda, e prea lung.

— Vorbeşti de părul meu? întrebă Walter.

— Bineînţeles.

— Mult stimată mătuşă Hermine, te-ar interesa cumva să afli ce-mi displace mie la tine?

Hermine Hardekopf amuţi şi se uită cu o privire perplexă a ochilor ei inexpresivi ba la băiat, ba la maică-sa, apoi la bărbatul ei ca şi cînd s-ar fi aşteptat ca unul dintre ei să intervină salvînd situaţia.

— V-am spus eu că domnul e prost dispus astăzi, zise Frieda încurcată, iar către Walter: Să-ţi fie ruşine!

— Aş dori să fiu lăsat în pace, mîrîi adolescentul. Apoi se ridică şi părăsi odaia.

— Nu găseşti şi tu, Frieda, că purtarea lui e destul de grosolană?

— Da, da, Hermine. Și-apoi, ai dreptate, găsesc şi eu că pantalonii ăştia scurţi sînt oribili.

— Peste tot e la fel. Se simte lipsa tatălui. După război educarea acestor copii neglijaţi va deveni o problemă serioasă.

Frieda se adresă cu disperare Căciliei :

— Spune şi tu, pantalonii lungi nu dau un aer mult mai viril ? Da' nu m-ascultă.

— Lasă-l, zise unchiul Ludwig cu indulgenţă, lasă-l în pantaloni scurţi cît îi face plăcere ; are destul timp să poarte şi pantaloni lungi.

Cînd epuizară interesul pentru Walter, aduseră vorba iarăşi despre boala de rinichi a lui Gustav Stürck şi despre Rudolf Haberland, cumnatul Herminei, care fusese grav rănit pe front şi căruia i se amputaseră picioarele. Hermine sublinie însă :

— Dar a primit Crucea de fier clasa întîi. Oricum ! Apoi continuară conversaţia cu voce înceată, ca să nu audă băiatul din camera de alături, căci începură s-o bîrfească pe Annie Bockelmann care, deşi nici măcar logodită, era însărcinată.

Mătuşa Hermine spuse :

— După război, va fi greu să-i înveţi din nou pe oameni ce înseamnă morala.

Spre ora zece musafirii plecară. Bucuria mamei şi a fiului erau deopotrivă de mari.

— De ce-i inviţi mereu ?

— Ce să fac, nu pot să-i dau afară.

— De ce nu ? Poţi să le spui simplu şi cinstit să nu te mai onoreze cu vizita lor.

— Nu vorbi prostii. Ludwig mi-e frate.

— Unchiul Ludwig, da. Fie şi mătuşa Căcilia, din partea mea. Da' grăsana ceea care te sîcîia atîta ?

— Ei, tu nu-nţelegi. Acum, gata ! Au plecat şi sper că n-o să mai vină atît de curînd.

În ziua aceea Frieda Brenten era vioaie şi bine dispusă cum n-o mai văzuse de mult fiul ei. Glumea şi rîdea, făcea reflecţii ştrengăreşti despre Hermine cea „dolofană“ şi despre Ludwig cel „subţirel“. Amîndoi trecuseră întîi pe la Căcilia, ca s-o aducă şi pe ea ; singuri nu îndrăzniseră să vină.

— Știi ce, băiete? Mîine o să chiulești, pur și simplu. În definitiv, e ziua ta. Om găsi noi vreo scuză.

— Strașnic, mamă! S-a făcut.

Walter era entuziasmat de idee.

— Știi că altfel ar fi trebuit să mă scol mai devreme cu o jumătate de oră fiindcă am de dus un anunț la tipografia ziarului „Echo", să apară mîine după-masă. Așa pot să dorm în liniște. Strașnic!

3

În dimineața zilei sale de naștere, Walter găsi lîngă pat, așa cum și sperase într-un colțișor tainic al inimii, un tort cu șaisprezece lumînări aprinse. Apoi o pereche de șosete, o cămașă sport și un buchet de lăcrămioare. Iar pe masa mare mai erau alte minunății: un joc de șah foarte frumos și un buchet de liliac. În buchet găsi un bilet — era de la Greta. Obrajii băiatului se aprinseră, parte din pricina surprizei și a bucuriei, parte de rușine. Pe bilet scria: „Cu o strîngere de mînă cordială, monstrule. Greta"... Va să zică adusese cadoul încă de cu seară. „Monstru? Nu, Greta, zău, nu sînt un monstru", se apără el rușinat. Iar alături? Trei volume splendide, legate în piele: „Din viața mea" de August Bebel [1]. „Felicitări cu ocazia aniversării a șaisprezece ani. Grupa Neustadt", scria pe pagina de gardă a primului volum, și toți membrii grupei se iscăliseră. Asta zic și eu cadou! Și apoi mai era un buchet de flori de cîmp — de la Gertrud Boomgaarden. Toți se gîndiseră la el. Ce frumos e să ai prieteni mulți și buni.

— Bună dimineața, băiete! Te felicit din toată inima!... Te bucuri? Mama își îmbrățișă feciorul.

---

[1] *August Bebel* (1840—1913) — reprezentant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre întemeietorii Partidului social-democrat german și al Internaționalei a II-a. „Din viața mea" a apărut și în traducerea romînească (Editura politică, 1956—1958).

Micuța Elfriede veni și ea cu pași mărunți, îngînă felicitările ca pe ceva învățat pe de rost și, cu oarecare reticență, oferi un pachet de ciocolată fratelui său mai mare, răsfățatul zilei.

— O, strașnic ! De unde-ai făcut rost de asta ? Ia s-o păpăm noi numaidecît ! Rupse pachetul în trei, așa că și micuța își primi partea la care rîvnea atîta.

— Tata îți trimite zece mărci și scrisoarea asta... Acum scoală-te, mă duc să fac cafeaua.

Walter nu se sculă numaidecît, ci începu să citească scrisoarea trimisă de taică-său din Neustrelitz. După cum era de așteptat, nu-i scria nimic deosebit. Îl felicita și-l întreba dacă îi plăcea munca. Apoi urmau tînguielile de mult cunoscute. Ca și cum el, care tocmai împlinea șaisprezece ani, l-ar fi putut ajuta pe taică-său să scape de militărie.

Băiatul puse scrisoarea deoparte. Va să zică tata nu știe nimic despre mine. Întreabă de munca din fabrică parcă ăsta ar fi lucrul cel mai important. Se gîndește numai la el, chiar și cînd îmi scrie o scrisoare de felicitare. Să-i procur bani... Cum și de unde să-i scot ? La Schönhusen nu mă duc, în ruptul capului... Dar ce nefericit trebuie să fie tata, dacă-i gata să se ploconească pînă și în fața unui individ ca ăsta.

La micul dejun, luat pe masa așternută festiv, mîncînd prăjitura de aniversare făcută din făină cenușie de război, mama și fiul discutară despre țigări de foi și despre bani. De o bună bucată de vreme, lădițe întregi de țigări de foi luau drumul Neustrelitzului ; trimiteau tot ce era disponibil. Dar prin ce minune să facă rost de bani ?

Walter rîse cu poftă de un pasaj din scrisoarea lui taică-său, unde acesta îl asigura că abia de mai fumează și, de fapt, le sacrifică toate pentru a-și face viața cît de cît suportabilă. Superiorii lui, așa scria, închideau amîndoi ochii, dacă le dădea din cînd în cînd cîteva havane. Nu o dată țigările l-au scutit de instrucție și i-au procurat avantajul de a fi pus în schimb la curățatul odăilor... Carl Brenten,

atît de țîfnos, mic de stat și încă destul de burtoș cum era, frecînd dușumelele — la gîndul acesta mama și fiul izbucniră în hohote de rîs. E drept că situația putea deveni mai gravă, oricînd putea fi trimis pe front, era deci cazul să-și dea osteneala și să vadă ce-i de făcut pentru a evita aceasta. Pînă acum ajunseseră țigările, acum însă se părea că numai piesele de aur mai puteau fi de folos.

Frieda își puse în gînd să colinde chiar în ziua aceea, după ce va sosi bunica, pe la toate rubedeniile, în căutare de aur. Nu nutrea speranțe exagerate, dar poate că familia Willmers va face un efort și va scoate cîte ceva din lada cu rezerve, de dragul fratelui mai mic și, cum susțineau mereu, preferat. De fapt n-ar fi însemnat pentru ei un sacrificiu financiar, ci doar un schimb : bani de hîrtie pentru bani de aur. În definitiv, Carl nu voia să accepte nimic pe degeaba.

4

Așa că Frieda luă calea spre Eilbeck[1], s-o vadă pe Mimi, sora bărbatului ei. Fu primită la ușă cu manifestări zgomotoase de surpriză și poftită în casă după un „bun-venit“ exagerat de călduros.

— Nu, zău, ai venit în sfîrșit și pe la noi ! Ce surpriză ! Vai, ce bine-mi pare ! Și ce-o să se mai bucure Hinrich... Scoate-ți haina. Mă duc numaidecît să-i spun Mariei să servească ceaiul. Hai, instalează-te comod.

— Aveți și slujnică ? întrebă Frieda mirată.

— Numai cu ziua. Pur și simplu nu mai pot să le fac pe toate singură. Te-ntrebi, desigur, ce mare lucru am de făcut, așa, fără copii, dar, vezi doamne, o locuință mare îți dă mult de furcă. De n-ar fi decît cumpărăturile. Toate-au devenit atît de complicate. Iar Hinrich pretinde, bineînțeles, să ia masa punctual și să fie servit. Așa că mi-am luat o aju-

---

[1] Suburbie a Hamburgului.

toare... Dar ia loc!... Stai o clipă, mă duc să spun la bucătărie ce să pregătească!

Frieda privi în jurul ei. Mobilă tapisată cu pluş verde, o sofa, scaune, lîngă fereastră un fotoliu, iar la perete o pendulă imensă cît un dulap. Şi apoi o mulţime de tablouri, pare-se de valoare. Era, poate, frumoasă odaia, dar nu era prietenoasă, după cîte găsea Frieda.

Cele două cumnate băură ceai, ceai veritabil din Ceylon, lucru menţionat ca în treacăt. Se aduse o farfurie cu prăjituri. Mimi era ospitalitatea însăşi.

Apoi Frieda aduse vorba despre scopul vizitei sale.

— Nu mai spune, atît de rău îi muştruluieşte?! E o ruşine! Vai, bietul Carl, bietul de el, de ce a trebuit să cadă pacostea asta tocmai pe un om atît de sensibil! Ce-o să se mai necăjească Hinrich cînd o afla!... Dar chestiunea banilor de aur — cum ţi-o închipui tu, draga mea? Dacă am mai avea, Carl ar fi cel dintîi care i-ar primi, cel dintîi. Mai ales în situaţia lui de acum. Dar, dumnezeule mare, Hinrich a schimbat de mult tot aurul la bancă! Încă de pe atunci, cînd a apărut în ziare apelul în acest sens. Ţi-aduci aminte, nu? Ginerele nostru e mult prea conştiincios ca să n-o fi făcut. Un patriot ca el nu ne-ar ierta dacă în ziua de azi am mai avea bani de aur ascunşi pe undeva... O, cu cîtă bucurie l-am ajuta pe Carl. Va să zică de aceea ai făcut un drum atît de lung!

— M-am gîndit că tocmai fiindcă ginerele vostru e la bancă, ar putea eventual să...

— Cum îţi închipui una ca asta? N-ar face el ceva necinstit...

— Nimic necinstit, mi-am închipuit numai că...

— Nu, nu, exclus, absolut exclus! O, tu nu-l cunoşti pe Heinz, e conştiinciozitatea întruchipată. Mai bine şi-ar tăia o mînă, decît să se facă vinovat de cea mai mică fraudă.

— Fraudă? Nu mă înţelegi...

— Ba da! Însă pe el l-ar jigni şi simpla propunere. O să-i scriu lui Carl. El o să înţeleagă. Tre-

buie să înţeleagă, fiindcă este... a fost şi el om de afaceri.

Frieda se ridică.

— Pleci ? Nu-l aştepţi pe Hinrich ?

— Mai am treburi.

— Te cred, te cred. Sîntem cu toţii atît de hărţuiţi. Ce vremuri îngrozitoare !... Dar, ce voiam să-ţi mai spun ? N-ai putea să-i vinzi lui Hinrich cîteva lădiţe de ţigări ? Desigur că ar da bucuros ceva în plus, că doar abia se mai găsesc.

— Din păcate, stocurile noastre s-au isprăvit.

— Ei, îmi închipui că trebuie să mai aveţi un mic stoc de rezervă. Şi-apoi Hinrich e unul dintre vechii voştri clienţi.

— N-am prea avut rezerve. Iar ce ni se distribuie acum e prea puţin. Dar o să văd ce se poate face.

— Drăguţ din partea ta, Frieda. Hinrich o să se bucure. Şi transmite-i salutări lui Carl din partea noastră. Of, sărmanul ! Îl înţeleg că nu-i place viaţa de cazarmă. Şi-apoi, nu mai e nici atît de tinerel. Ce vremuri îngrozitoare, îngrozitoare !...

5

Frieda Brenten se urcă în tramvai şi se duse la Eppendorf. Acolo locuia de la o vreme Paul Papke, care se însurase de curînd. O femeie cam grasă şi neîngrijită îi deschise uşa.

— Pe cine căutaţi ? Pe Papke ? Adică pe bărbatu-meu. Nu-i acasă.

— Nu ştiţi cumva unde este soţul dumneavoastră, doamnă Papke ?

— Sigur că ştiu ; e la teatru.

— Mulţumesc.

Frieda luă tramvaiul pînă la Dammtorstrasse. La Teatrul Orăşenesc, portarul de la intrarea artiştilor nu voia s-o lase să intre. În cele din urmă, se arătă dispus să-l cheme pe inspectorul Papke. Frieda aşteptă.

Nu mică fu mirarea lui Papke cînd o văzu pe soţia prietenului său de odinioară.

— S-a întîmplat ceva ? strigă el şi-şi roti ochii în cap. Abia după aceea îi dădu mîna cu ezitare, întinzînd braţul doar foarte puţin înainte.

— Da şi nu, domnule Papke. Carl îţi trimite salutări.

— Slavă domnului ! suspină inspectorul uşurat. Printr-un gest patetic îşi acoperi fruntea cu dosul mîinii. Credeam că i s-a-ntîmplat ceva.

Frieda surîse.

— Nu, domnule Papke, nu stăm chiar atît de prost, dar o duce cît se poate de greu... Îi povesti de scrisorile şi suferinţele lui Brenten şi-şi expuse rugămintea.

— Bani de aur ? strigă Papke, căzut parcă din lună. Draga şi scumpa mea doamnă Brenten, de unde să mai găsim în ziua de astăzi aur ? Că doar nu mai avem nici bani de hîrtie. Cît aş dori să-l pot ajuta pe Carl, dar... Îşi netezi bărbuţa, îşi roti din nou ochii în cap şi strigă cu voce tunătoare : Mi-aş da şi sufletul pentru prietenul meu, dacă i-ar putea fi de folos. Ba şi viaţa ! Dumneata, doamnă Brenten, cunoşti altruismul meu — dar aur...

— Da, bineînţeles. Scuză-mă că te-am deranjat. Carl m-a rugat să mă adresez dumitale.

— Nu poţi da decît ce ai. Aur nu am... Multe salutări lui Carl. A existat între noi, cred că ştii, o mică neînţelegere cînd a izbucnit războiul. Dumneata mă cunoşti, dragă doamnă Brenten, nu sînt eu ăla care să poarte cuiva sîmbetele. Am uitat totul. Deci, salutări din partea mea. M-aş bucura grozav dacă aş primi şi eu un rînd de la el.

6

Frieda se tîrî pînă la locuinţa soţilor Stürck. Cumnatul nu avea s-o refuze cu vorbe goale, o ştia prea bine. Numai că n-ar fi vrut să se ducă tocmai la

el, bunătatea lui era prea des exploatată. Dar nu ştia ce ar mai putea face.

Cît de mult îmbătrînise şi slăbise! Asta fu prima ei impresie cînd intră în micul atelier de tîmplărie, în care Gustav Stűrck, în mijlocul coliviilor sale, trebăluia la masa de lucru. Ce vîrstă putea să aibă? Desigur că nu împlinise încă şaizeci de ani.

— Bine-ai venit, Frieda, ce vînt bun te-aduce pe la mine?

— Nu prea e bun, mai degrabă rău, zise ea surîzîndu-i jenată.

— Ia loc şi spune! Împinse un scăunel spre ea. Ai fost la Sophie?

— Nu!

— Ei, care-i necazul? Ce te doare?

— Ştii, Gustav, n-ai idee cît de greu îmi vine să mă adresez tocmai ţie cu chestia asta, dar toţi m-au refuzat, şi aş vrea atît de mult să-l ajut pe Carl.

Şi povesti de lamentările lui Carl, de rugămintea lui şi de demersurile ei infructuoase la Willmers şi la Papke.

Rezemat de masă, Gustav Stűrck asculta atent şi cercetător. În timp ce ea povestea despre Papke, un surîs estompat îi trecu peste ridurile din jurul ochilor. Iar Frieda şedea în faţa lui, sfioasă ca o fetiţă şi abia îndrăznea să-şi ridice ochii.

Apoi tăcu.

Tăcu şi el.

Numai ciripitul vioi al păsărelelor umplea atelierul.

Stűrck se ridică încet şi îi puse pe braţ mîna lui mare.

— În ziua de azi există nenorociri mult mai mari, zise el. Apoi se duse la o lădiţă cu scule şi scoase o cutie de lemn. Puse două piese lucioase de cîte douăzeci de mărci pe marginea mesei.

— Sînt ultimele, Frieda. Ţi le dau bucuros, ţie şi lui Carl.

Ochii Friedei se umeziră. Îi era ruşine. În adevăr, existau nenorociri mai mari, asta nimeni nu o putea spune mai cu temei decît Stűrck. Dintre trei fii tri-

mişi pe front, pierduse pînă acum doi ; numaidecît, în primele zile de război, pe cel mai mare, la care ţinuse cel mai mult şi care ar fi urmat să preia cîndva atelierul. Da, îi era ruşine, şi i-o spuse.

— Prostii, răspunse el şi insistă să primească monedele de aur. Văd eu ce grijă ţi se ia de pe suflet. Fu nevoit să-i pună cu de-a sila banii în mînă. Şi-acum, du-te la Sophie. Poate mai are cîteva boabe de cafea. O să-ţi facă bine. Cu aceste cuvinte o împinse binişor afară.

Familia Stürck locuia la etajul doi, spre stradă. După ce îi urase bun venit cumnatei, Sophie scoase numaidecît rîşniţa de cafea din dulapul de bucătărie şi începu să rîşnească, punînd între timp mii de întrebări. Ce scrie Carl ? Ce face băiatul ? Cum îi merge micuţei Elfriede ? Dar bătrîna Hardekopf, tot sănătoasă şi voinică ? Doamne, ce rar ne vedem acum !

Asta era foarte adevărat, gîndi Frieda. Încolo, toţi sînt bine. Băiatul e silitor la învăţătură. Micuţa e sănătoasă. Slavă domnului, mama Hardekopf de asemenea. Apoi îi povesti despre Carl, relată ce-i scrisese despre monedele de aur aducătoare de concediu.

— Adevărat ! Adevărat ! o întrerupse cumnata, bună de gură. Gustav mi-a spus mai deunăzi acelaşi lucru. Am şi făcut rost de două monede de aur, pe care vreau să le trimitem lui Adolf, ca bietul băiat să poată lua şi el odată cîteva zile de concediu. Ultima dată ne-a scris din Macedonia. Da' e vorba să-l trimită pe frontul de vest, aşa că, după părerea lui, dacă se urnesc la drum, s-ar putea să se aleagă cu cîteva zile de concediu, cu condiţia să-i trimitem la timp monedele de aur. De şapte luni e...

Frieda Brenten se ridică. Rămîne înlemnită şi priveşte fix înainte.

— Ce ai ? Nu ţi-e bine ? Vorbeşte !

Micuţa Sophie se repede la cumnata ei, care stă mută, ca dusă pe altă lume.

— Nu ! N-am nimic ! murmură Frieda, apoi iese din bucătărie.

— Da' unde te duci ?

Frieda a şi început să coboare treptele.

Sophie Stürck e nedumerită şi consternată. Vrea să alerge după cumnată-sa. Dar întîi se duce să ia oala de pe foc. O întîmplare ca asta n-a mai pomenit. În bucătărie zăreşte pe masă, tocmai în locul unde stătuse Frieda, două monede de aur.

Acum se dumireşte.

Ia banii şi dă fuga jos, la atelier.

Iar Frieda Brenten îi scrie soţului ei o scrisoare lungă. O scrisoare amară. O scrisoare plină de reproşuri şi de observaţii aspre. Şi încheie aşa : „Iar la fratele tău Matthias nu mă duc, nu mă înjosesc pînă într-atît. Abia îl cunosc şi, avînd în vedere relaţiile care au existat între voi în toţi anii aceştia, nici nu ştiu dacă m-ar lăsa să intru în casă.“

CAPITOLUL III

1

Bine a făcut că nu s-a dus să-l vadă pe fratele soţului ei. Ar fi fost prost primită, mai ales în acea săptămînă de mai, în care inspectorul vamal Brenten începuse să bănuiască vag că pămîntul de sub picioare, care pînă atunci păruse de granit şi de neclintit pentru vecie, începe să se clatine. Descompunerea pătrunsese pînă şi în familia lui, şi de vină era numai şi numai social-democraţia, pe care o ura de moarte.

Din întîmplare, morbul descompunerii pătrunse în familia inspectorului vamal tocmai în urma reuniunii cu părinţii organizate de grupul de tineret din Neustadt, iar Carl Brenten primi, fără să bănuiască de la cine, cîteva monede de aur mult dorite chiar din rezervele secrete ale fratelui cu care era în duşmănie.

Inspectorul vamal Matthias Brenten își desfăcu sabia de pe centiron și o așeză în suportul pentru umbrele, își scoase mantaua și o agăță cu grijă pe un umăraș. Apoi se duse în fața oglinzii prinse deasupra cuvetei, își trecu cu periuța peste sprîncene și peste barba bogată à la Bismarck — periatul insistent favorizează creșterea părului! — și-și examină cu atenție fața cărnoasă.

El numea acest obicei cotidian: a-și spune bună dimineața.

Ceasul încă nu bătuse ora nouă. Se mira. Astăzi străbătuse surprinzător de repede distanța de la stație pînă la birou. Asta se datora frigului matinal, aerului neplăcut, cețos și umed. De cîteva zile încoace, soarele începuse să se arate peste zi, dar orele de noapte și de dimineață erau încă destul de neprielnice. Își frecă mîinile amorțite.

Înainte de a-și începe munca zilnică, mai avea de îndeplinit o ceremonie, devenită pentru el tradiție. Cu mîinile împreunate la spate trecu prin biroul spațios de alături și se opri în fața unei hărți a Europei, care acoperea aproape tot mijlocul unui perete. Pe această hartă, o linie sinuoasă făcută din stegulețe negre-albe-roșii trecea de la Marea Mînecii pînă la granița de apus a Elveției și apoi de-a curmezișul peste Alpi, prin Balcani, Romînia și Rusia, pînă la Marea Baltică: era frontul.

În fiecare dimineață, inspectorul vamal ținea un fel de ceremonie religioasă în fața acestei hărți. Era în stare să stea o bună bucată de vreme în fața ei, cu mîinile la spate, cufundat în întregime în contemplare, în ideile sale. Cînd se anunța o schimbare pe front, cu adevărată evlavie înfigea steguletele în alte puncte. În zilele de primăvară ale acestui al doilea an de război, căruia îi atribuia o importanță decisivă, marea luptă de la Verdun se apropia de punctul ei culminant. Toate forturile care dominau localitatea fuseseră luate cu asalt și cucerirea ei era o chestiune de zile. Atunci, o dată cu căderea celui mai puternic stîlp al apărării dușmane, tot frontul francez și englez ar fi fost zdrun-

cinat — așa credea inspectorul, căci așa scriau ziarele.

Inspectorul vamal Brenten își apropie ochii de hartă și privi mai atent regiunea Argonne[1]. Cîte nume de localități care îi erau cunoscute din ziare! Dar nu merita să schimbe poziția steguletelor căci, conform hărții, succesele erau prea reduse. Urmări cu o privire mîndră și dominatoare toată linia frontului. Colo jos, pe Isonzo[2], austriecii ăștia molîi îi băteau zdravăn pe macaronari, cu mai mult succes decît pe ruși, găsea el. Bineînțeles că și acolo erau cîteva divizii germane băgate pe front ca niște oase de balenă într-un corset — bineînțeles! Conform comunicatelor, rușii trecuseră la ofensivă. Dar era o încercare fără speranțe de izbîndă. Privirea lui Matthias Brenten zăbovi asupra liniuțelor care marcau regiunea mlaștinilor Pripetului. Apoi, dintr-o dată, coborî cu privirea spre Peninsula Balcanică; acolo trupele germane ocupaseră aproape toată Albania. Iar mai departe, spre sud-est, tocmai în Asia Mică, englezii mîncau bătaie de la turci, o bătaie binemeritată.

Dar evenimentul cel mai semnificativ al acestui al doilea an de război — un eveniment de situat, în privința importanței sale decisive, numaidecît după bătălia de la Verdun, dacă nu chiar înaintea ei — era fără îndoială intensificarea războiului submarin. Desigur, un gest hotărît, prin care adversarului i se înfigea de-a dreptul mîna în beregată. Și inspectorul vamal plimbă o privire extrem de satisfăcută peste întinderea albastră a Oceanului și a Mării Nordului.

Apoi se întoarse brusc pe călcîie și păși țeapăn și solemn spre harta de pe peretele opus: un mapamond imens, editat de Societățile de navigație unite ale Germaniei. Nenumărate linii multicolore treceau

---

[1] Platou deluros în vestul Franței, unde s-au dat numeroase lupte în timpul primului război mondial.

[2] Mic fluviu în Italia, se varsă în golful Triest; în timpul primului război mondial, pe valea lui s-au dat lupte între armatele austriece și cele italiene.

peste oceane ducînd spre toate continentele. Punctele de plecare erau Hamburgul şi Brema, dar mai ales Hamburgul. Conform hărţii, tot comerţul mondial pornea din oraşul de pe Elba şi din oraşul-frate de pe Weser. Traseele liniilor de navigaţie erau marcate de minuscule modele de vapoare. Cele mai puternice mănunchiuri de astfel de raze făcute din fire multicolore duceau spre America de Nord şi de Sud, fascicule mai subţirele duceau spre Asia şi înconjurau Africa.

În faţa ochilor săi se ivi portul aşa cum îl ştia, cu vase de toate mărimile şi din toate ţările, vase care intrau şi ieşeau, cu vuietul şi larma, cu agitaţia însoţită de mugetul de sirene al vapoarelor, pacheboturilor, remorcherelor, şlepurilor, cu aerul încărcat de fum şi atmosfera febrilă de muncă încordată.

Inspectorul vamal nu era un visător palid sau un entuziast romantic ; el ştia că războiul era o luptă gigantică, ultima formă a concurenţei dintre Anglia şi Germania, iar riscul reprezenta milioane — şi nu numai de aur — pentru ambele părţi. Inspectorul vamal era convins că războiul e rezultatul unei legi a naturii. Germania se pregătea să devină stăpîna lumii întregi.

...Stăpîna lumii ! Ce ţel măreţ ! Merita riscul, merita toate ostenelile şi sacrificiile. Iar situaţia nu arăta oare că ţelul va fi atins chiar în anul acesta ? Să organizezi lumea din nou după concepţia germană ! Hamburgul ar deveni centrul comerţului mondial ! Iar el, Matthias Brenten, probabil în curînd director al vămilor, iar peste zece ani pensionar, cu o vilă cochetă la Blankenese.

Astfel de meditaţii asupra viitorului erau de natură să exalte bucuria de a trăi şi mulţumirea de sine ; inspectorul vamal se îndreptă din şale şi-şi umflă pieptul. Fidelitatea în cuget, îndrăzneala în luptă, conştiinţa datoriei în serviciu, iată condiţiile victoriei. Pînă şi celui din urmă german trebuie să i se insufle spiritul ostăşesc. Iar forţele destructive

şi potrivnice, care vor mai fi existînd încă pe ici-colo, vor pieri curînd, o dată cu victoria.

Inspectorul vamal Brenten mai făcu o dată dreapta-mprejur, încît avea din nou Europa în faţa ochilor. Cuprinse dintr-o singură privire noile graniţe. În apus, încorporă Germaniei Olanda, Belgia şi Luxemburgul ; nu era încă perfect lămurit dacă va fi alipită şi partea de limbă germană a Elveţiei. În sud, puse mîna pe regiunile industriale din Italia şi pe portul Genova. Lombardia — din timpuri străvechi un domeniu german. În Peninsula Balcanică, Austria va putea să-şi satisfacă pretenţiile. De asemenea, în Romînia. Din Ucraina făcu un protectorat german, statele balcanice le alipi Germaniei, Polonia şi Finlanda, bineînţeles, la fel. Cu acestea, Reichul obţinea petrol, cereale, fier, cărbune şi lemn în cantităţi suficiente, destul ca să stăpînească întreg restul lumii.

Îl cuprinse o satisfacţie extraordinară, îşi umezi buzele cu vîrful limbii ca şi cum ar fi gustat ceva deosebit de bun. Făcu apoi un lucru neobişnuit şi anume se duse încă o dată în faţa oglinzii şi se privi. Găsi că avea de ce să fie mulţumit. Îşi mai netezi o dată grijuliu cu periuţa sprîncenele stufoase şi vîrfurile mustăţii. Neplăcut era doar că avea dinţii atît de stricaţi că-i putrezeau pe rînd. De dentişti se temuse însă din totdeauna, mai mult chiar decît de superiori. În schimb, capul chel, lucios, parcă lustruit, adesea comparat cu al lui Bismarck, i se părea impunător şi promiţător.

O privire pe vechea pendulă elveţiană îi confirmă impresia ce se făcea simţită ca o pornire : era momentul să-şi facă rondul.

Îşi puse vestonul, se încinse cu sabia, îşi aşeză pe cap chipiul cu cozoroc, căptuşit de soţia sa cu vată, apoi îşi mai îngădui cîteva clipe de zăbavă ; în răstimp, îşi puse mănuşile de piele cenuşie primite de la fiică-sa Agnes, apoi, după ce mai aruncă o ultimă privire prin biroul pustiu, părăsi Biroul vamal, ţeapăn şi plin de demnitate.

2

Parcă s-a mişcat ceva colo, printre magazii.

Inspectorul vamal se opri şi privi atent. Nu trebuia să se mişte nimic, nici pe la magazii, nici pe lîngă zidurile cheiurilor şi cu atît mai puţin pe vapoarele priponite cu otgoane. De fapt, nu se mişca nimic. Nici măcar un cîine nu dădea tîrcoale depozitelor. Macaralele negre de fier stăteau ca moarte. Pacheboturile înalte se ridicau peste apă, unul lîngă altul, ca nişte năluci. Nici o roată nu se învîrtea, nici un sunet nu se auzea, nici un suflet de om nu se vedea pe bord. Şinele de tren de-a lungul rampelor de încărcare erau acoperite cu un strat gros de rugină, iar printre ele creşteau buruieni ; de mai bine de un an nu mai trecuse nici un tren.

Portul uriaş încremenise ca şi cum un vrăjitor hain l-ar fi scufundat într-un somn de moarte.

Acesta era domeniul inspectorului vamal Brenten. Prin această lume fantomatică trecea el ţanţoş în fiecare dimineaţă, avînd grijă ca toate să rămînă cum erau. În uniforma sa de un verde-închis, cu sabia zăngănind, părea în acest mediu o figură de panopticum, îmbătrînită, voluminoasă şi prăfuită.

Pasul său încet şi ferm răsuna printre zidurile magaziilor. Din cînd în cînd, se auzea plescăitul monoton al apelor portului. Cu mîna stîngă pe mînerul săbiei, cu mîna dreaptă băgată în deschizătura mantalei, umbla să inspecteze o sută şaizeci şi opt de depozite şi de magazii, treizeci şi unu de transatlantice, opt vase cu vele, şaizeci şi patru de macarale şi elevatoare, făcînd un marş de trei kilometri şi jumătate.

Nu dădu de oameni decît la capătul sectorului său de inspecţie, pe cheiul Brooktor. Acolo, la magaziile de stat, lucrau opt muncitori. De două ori pe săptămînă sosea un şlep fluvial din interiorul ţării cu bunuri ale statului din Saxonia sau din regiunea Magdeburgului, care trebuia descărcat şi

trimis cu o nouă încărcătură iarăşi la drum spre inima Germaniei.

Printre cei opt muncitori angajaţi acolo se afla şi un vecin de etaj al lui Brenten, pe nume Anton Flesch, om beteag de un picior şi care în timpul războiului ajunsese la o adevărată bunăstare ; acest lucru Matthias Brenten îl observase plin de ciudă. Flesch i se părea de temut şi-i era profund nesuferit. Soţia şi fiică-sa însă îi luau mereu apărarea. Odată, Brenten spusese alor săi că la prima ocazie îi va percheziţiona temeinic casa acestui Flesch, şi e convins că percheziţia nu va rămîne fără rezultat, la care nevasta şi fiica îl imploraseră să nu facă asta ; să ţină seama că omul are şi el o familie, că nevastă-sa e o femeie tare simpatică, deci să-l lase în pace, pentru numele lui dumnezeu.

De atunci acest vecin îi devenise şi mai nesuferit. Antipatia sa se transformă în ură cînd află că Flesch se înscrisese la social-democraţi şi că, în plin război, era abonat la ziarul socialist.

— 'neaţa, domle inspector !

Din pragul magaziei Anton Flesch răcni salutul atît de tare, încît Brenten tresări sub efectul acestei politeţi inoportune. Duse mecanic mîna la chipiu, apoi trecu mai departe cu paşi măsuraţi, dar aruncă în treacăt o privire expertă asupra şlepului fluvial încărcat cu mormane de saci albi ca zăpada, pe care citi : „Bun al armatei — cafea".

Tresări din nou. În dimineaţa aceea băuse cafea naturală, pură.

Trecînd mai departe, mai văzu încă multă vreme înaintea ochilor cuvintele : „Bun al armatei".

Respiră uşurat, din adînc, cînd ajunse la capătul magaziei statului şi păşi iarăşi printre şirurile pustii ale celorlalte magazii.

Cînd trecu pe cheiul Sandtor, barcasa poliţiei portului tocmai se apropia cu motorul gîfîind. Sergentul-major Repsold îşi făcea rondul de dimineaţă. Inspectorul Brenten se postă la marginea extremă a cheiului, între două vapoare. Repsold salută ;

Brenten duse şi el mîna la chipiu, cu un gest jovial. În fiecare dimineaţă se salutau astfel şi aproape de fiecare dată în acelaşi loc. Da, da, serviciul de ordine funcţiona cu o precizie minuţioasă; în această materie, poliţia nu se lăsa mai prejos de serviciul vamal; nici chiar războiul şi stagnarea portului nu putuseră schimba nimic în privinţa aceasta.

Ziua se apropia de înserat. Ca de la o mare, mare depărtare, inspectorul Brenten auzi bătăile ceasului de la „Michel" şi le numără: trei, patru, cinci... ora cinci. Peste o jumătate de oră urma să vie Lüders să-i ia locul. Brenten se ridică greoi, aşeză scaunul la loc, îşi scoase din buzunarul mantalei mănuşile de piele. În clipa aceea sări şi cucul din pendula elveţiană, cîntă scurt şi sec de cinci ori şi — poc! — dispăru din nou în colivia lui.

Inspectorul Brenten îşi puse fără grabă mănuşile şi-şi potrivi sabia mai bine. Ciudat! Avea presentimentul unei neplăceri care-l păştea. Îi venea să rămînă pe loc. Chiar şi înainte de a păşi peste prag mai ezită.

Sentimentul datoriei ieşi însă învingător; părăsi birourile, drept şi ţeapăn ca o lumînare.

Abia făcuse cîţiva paşi cînd îi zări apropiindu-se pe cei opt muncitori de pe cheiul Brooktor. Îl recunoscu de departe pe Flesch după şchiopătat... Lucraseră la încărcarea cafelei. „Bun al armatei. *Bun al armatei...*"

Inspectorul Brenten simţi un gust neplăcut în gură. Îl cuprinse o uşoară ameţeală. Respira greu. Desluşi limpede vocea lui Flesch. Tovarăşii lui rîdeau în hohote. Probabil că rîdeau de el! Nu, nu probabil, ci sigur!

Inspectorul vamal avea intenţia să nu-l ia în seamă pe Flesch, dar auzindu-l cum strigă provocator: „...'nă-seara, domle inspector!" n-avu încotro, trebui să ridice ochii pentru o clipă... Un val de sînge îi năvăli în cap. Se schimonosi de

furie. Era cît un balon umflat, acest Flesch. Ce sfidare! Lichea afurisită, te prind eu, de s-ar prăbuşi cerul şi pămîntul, scrîşni Matthias Brenten şi, ca mînat de o voinţă străină, se îndreptă cu faţa cruntă, crispată de furie, spre neruşinatul care fura bunurile statului.

Flesch se sperie, păli şi se opri, cu privirea întrebătoare şi intimidată aţintită asupra inspectorului vamal. Ar fi vrut să-i şoptească lui Brenten să se gîndească bine ce face, să-şi vină în fire. Înainte însă de a o putea face, Matthias Brenten reuşi să se stăpînească — în ultimul moment. Se răsti nu la Flesch, ci la cel de lîngă el, întrebîndu-l dacă are asupra lui mărfuri supuse taxelor vamale.

Cu vocea sugrumată, omul negă.

Inspectorul Brenten ridică greoi mîna la chipiu, se întoarse şi se îndreptă din nou cu paşi mărunţi spre biroul vamal.

În spatele său auzi răsunetul puternic al paşilor muncitorilor pe pod şi, îndată după aceea, rîsete înfundate.

3

În drum spre casă, furia şi ura lui Brenten crescură atîta, încît îl apucă o febră violentă. Refuză comprimatele, ceaiul fierbinte şi ori ce fel de îngrijire.

— Thias, ce-aveai aseară? îl întrebă cucoana Minna a doua zi dimineaţa.

— Supărare, mîrîi el şi luă un ziar mototolit de pe bufetul de bucătărie.

— Îneacă-ţi supărarea într-o ceaşcă bună de cafea.

„Cafea? *Cafea?*"

Lui Matthias Brenten i se umflară vinele de la tîmple. Îi plăcea mult de tot cafeaua, dar cafeaua asta... Mirosi: era cafea naturală, pură. Păcat că

bunurile armatei n-aveau şi o aromă secundară, ca să le poţi recunoaşte. Flesch ăsta se vede că fura într-o singură zi mai mult decît făcea leafa lui de inspector pe o lună întreagă. Iar el — el să înghită?

Cu toate astea, deocamdată tăcu, luă ziarul şi-l despături. Dar, de cum aruncă o privire, rămase perplex. Ce să mai fie şi asta?... Se uită încă o dată, mai atent. Da, văzuse bine, citise numele Brenten.

Un anunţ pus în evidenţă prin litere groase: „Grupa de tineret Neustadt. Duminică 8 mai, mare reuniune pentru părinţi. Tema: Cîntecul german. Conferenţiar: Walter Brenten..."

Brenten?... Matthias Brenten îşi înălţă capul voluminos şi se uită la nevastă-sa, care trebăluia la maşina de gătit fără să bănuiască nimic. În cele din urmă, întoarse foaia. Era „Hamburger Echo"... ziarul socialist!... În casa lui! Pe bufetul de bucătărie! Îşi apăsă pe frunte pumnii strînşi. Ce căuta în casa lui această detestabilă fiţuică instigatoare?... În prima clipă se gîndi la fratele său, Carl. Oare fusese aici în absenţa lui şi uitase ziarul? Aş, de unde!... Nu!... Se sufoca, parcă ceva îl strîngea de gît. Bineînţeles că era aşa: cafeaua din rezervele armatei fusese învelită în acest ziar. Cafea furată, furată din port şi învelită în ziarul socialist — în casa lui!

— Cum a ajuns ziarul ăsta la noi? întrebă arătînd şi ridicînd ziarul spre ochii neveste-si.

Ea păli.

— O, doamne, Matthias, o... o pură întîmplare... în adevăr, din întîmplare... Am... am avut nevoie de hîrtie de împachetat.

— E de la Flesch?

— Se poate, Matthias... Poate că... mi-a dat-o doamna Flesch... Da, în adevăr, ieri după masă a fost pe la mine... Chiar aşa, am rugat-o să-mi dea hîrtie ca să învelesc ceva.

Minciună. Minciună. Totul e minciună. Brenten lăsă capul în jos. Avea rost să mai spună vreun

cuvînt, să mai pună vreo întrebare? Era mințit în propria lui casă, de către propria lui nevastă.

Agnes, fiica bolnăvicioasă a lui Brenten, intră în bucătărie. Remarcă privirea prin care mamă-sa o prevenea, văzu pe taică-său cu ziarul mototolit strîns în pumn şi se aşeză încetişor la masă, curioasă să vadă ce va urma.

Matthias Brenten ridică din nou privirea şi întrebă încet:

— L-ai adus pentru notița aceea? Îi venise ideea asta, care i se părea salvatoare.

— La ce notiţă te referi, Matthias?

Brenten lăsă iar capul în jos. Tăcu.

Va să zică era adevărat: hîrtie de învelit. Ceea ce nu i se spunea era doar ce anume fusese învelit în ea.

Minna se grăbi să pună masa pentru micul dejun. Vărsă cafeaua măcinată în săculeţul în care o opărea şi turnă apă clocotită peste ea.

Brenten stătea cu capul sprijinit în mîini. Cînd Minna îi umplu ceaşca pîntecoasă, simţi aroma îmbietoare a cafelei.

— Cafea?

— Da, Matthias, cafea adevărată.

Împinse cît colo ceaşca, se ridică şi părăsi bucătăria bombănind.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă Agnes.

— Sst! Minna tremura şi trăgea cu urechea. Toate numai din pricina ziarului ăstuia blestemat. Ce prostie că nu l-am ars numaidecît!

Uşa de la intrare fu trîntită cu putere.

— Fără să-şi ia micul dejun! Fără să spună la revedere! Minna se lăsă să cadă pe scaunul părăsit de soţul ei.

— Dar ce-i cu ziarul ăsta? Agnes îl ridică de pe jos, îl netezi şi începu să-l citească. O notiţă! Parcurse anunțurile. Nu ocupau decît cel mult o jumătate de pagină. „Hamburger Nachrichten", la care erau abonați ei, avea cîteva pagini de anunțuri.

Agnes nu putu descoperi nimic deosebit şi puse ziarul la o parte.

Pofta de mîncare a fetei nu suferise din pricina incidentului. Îşi făcu tartine cu marmeladă şi-şi turnă cafea în ceaşcă.

— Ia-ţi şi budincă de fulgi de ovăz, zise Minna. E pe maşina de gătit.

Deodată, Agnes strigă :

— Mămico, nu cumva pe băiatul unchiului nostru socialist îl cheamă Walter ?

— Cum ?... Ba da ! Dar de ce întrebi ?

— Scrie aici : Walter Brenten. Ţine o conferinţă despre cîntecul german... Nu se poate... trebuie să fie mult prea tînăr.

— Asta scrie în ziar ?

— Uite aici, citeşte !

Minna citi şi suspină :

— Doamne, o fi citit şi el... Deci, asta-i ! Rosti vorbele cu un ton de uşurare.

— Să fie feciorul unchiului Carl ? Crezi într-adevăr ? Cîţi ani o fi avînd ? Cincisprezece, cel mult şaisprezece.

— Cine altul ar putea fi ! Sigur că el e... Anunţul putea să nu apară tocmai în numărul ăsta...

4

Minna pornise la drum spre bărbatul ei, cu pacheţelul de mîncare. Fiică-sa Agnes şedea la fereastră în odaia cea bună şi studia cu atenţie ziarul socialist care stîrnise atîta supărare. Citise toată pagina întîi cuvînt cu cuvînt şi, spre marea ei decepţie, nu găsise nici cel mai mic lucru care să-i atragă atenţia. Găsea că totul era scris pe un ton calm, cuviincios şi chiar inteligent. Nici o vorbă de ură la adresa kaiserului sau a guvernului, nici o vorbă împotriva războiului, în general nici o vorbă de ură sau de duşmănie faţă de cineva. Ziarul socialist comenta şi el întoarcerea recentă a vasului-corsar „Möwe" ; isprăvile echipajului erau lăudate în termeni admirativi, iar despre că-

pitanul de corvetă, contele de Dohna-Schlodien, spunea că e un marinar prudent, curajos şi de nădejde. Nu înţelegea de ce ziarul acesta enerva pe atîţia, printre care şi pe taică-său. Exact ca în „Nachrichten", se relata că „Möwe" scufundase paisprezece vase inamice şi adusese acasă, în urma cursei lui, o pradă în lingouri de aur valorînd milioane. Ziarul îşi exprima bucuria şi în legătură cu succesele armelor germane în Albania. Desigur, într-un articol mare intitulat „Cu viziera ridicată" ataca pe cancelarul Bethmann-Hollweg [1], reproşîndu-i atitudinea sa confuză. Dar de! În „Nachrichten" ziarul atît de devotat kaiserului, citise atacuri mult mai violente împotriva cancelarului. Era decepţionată. Se aşteptase la ceva senzaţional şi tulburător.

Cînd se întoarse maică-sa, Agnes îi puse o mulţime de întrebări. Înainte de toate, dorea să afle de ce devenise socialist acest frate al tatălui ei, acest unchi Carl.

— Doamne, fetiţo, de unde să ştiu eu? răspunse mamă-sa. Abia îl cunosc, mai mult din auzite. De ani de zile nici nu mai ştiu ce face. Noi nu ne sinchisim de nici una dintre rubedenii.

— În fond, e păcat. Dar cum arată? Seamănă mult cu tata?

— Ia mai lasă-mă în pace. Astăzi n-am nici un chef să vorbesc de asta.

Agnes tăcu. Apoi începu să tuşească. Tot mai tare. Suspină.

— Ce ai? întrebă mamă-sa îngrijorată.

— Nimic, nimic!

Dar tuşea şi gemea tot mai tare, pînă cînd făcu o adevărată criză.

Minna se duse în grabă la bucătărie ca să-i încălzească puţin lapte.

---

[1] *Th. von Bethmann-Hollweg* (1856—1921) — cancelar al Reichului, apoi prim-ministru; sprijinitor al politicii imperialiste a lui Wilhelm al II-lea.

Agnes zăcea pe divan, galbenă ca o moartă.

— Dumnezeule, ce ai, fetiţa mea? Adineauri erai bine şi vioaie.

— Dacă tu mă... (tuse violentă...) mă tratezi... (altă criză de tuse...) aşa de prost!

— Eu te tratez prost? repetă Minna surprinsă şi puţin supărată.

— Eu te întreb... (criză de tuse...) iar tu, tu-mi dai nişte răspunsuri... (tuse...) înţepate... (tuse...) Mă neglijezi din ce în ce mai mult.

Of, tusea asta oribilă! Minna îşi recunoscu vina. Promise fetei că asta nu se va mai întîmpla niciodată, n-avea decît să întrebe cîte voia.

Apoi aduse cartofi şi un castron, se aşeză pe un scăunel în faţa fetei bolnave, care acum tăcea chitic, fără a mai fi chinuită de tuse, şi asculta povestirile mamei.

— Unchiul Carl. Da, la exterior seamănă cu Matthias. E mic şi îndesat, chiar mai mic decît Matthias. Nici el nu mai are păr aproape de loc în cap, dar mustaţa i-e mai mare chiar decît a lui Matthias, aşa, cu vîrfurile în sus, ca a kaiserului...

— Doamne, ce caraghios trebuie să arate... Ce spui! Are mustaţa ca a kaiserului? Credeam că social-democraţii sînt împotriva kaiserului!

— Sînt împotrivă, adevărat. Dar probabil că nu împotriva mustăţii lui. Se pare că-i un om vesel, un băiat de viaţă, un tip sociabil, căruia-i place să bea, aşa că face parte dintr-o asociaţie corală şi dintr-altă asociaţie care organizează petreceri. Şi dacă...

— Oare toţi social-democraţii sînt veseli?

— Dacă toţi social... Nu ştiu, nu, nu cred... Uită-te de pildă la Flesch, şi el e social-democrat. Şi ce, e vesel? Nu bea, nu fumează şi nu iese în lume aproape de loc. Acest... unchi al tău, Carl, a făcut praf tot ce-a moştenit de la taică-său. Şi cînd a rămas fără nimic, s-a făcut social-democrat.

— Social-democraţii vor să împartă totul, nu?

— Da, vor să-i facă pe toţi egali, să nu mai fie săraci şi bogaţi, toată lumea să aibă la fel.

— Ce ruşine! strigă Agnes indignată. Găsesc că e necinstit să faci praf tot ce ai şi-apoi să vrei ca alţii să împartă cu tine.

— Aşa sînt social-democraţii... Cîtva timp înainte de izbucnirea războiului, se zvonea că se pricopsise; se pare că-i mergea chiar bine. Avea o tutungerie proprie, şi feciorul său — acest Walter — era la Teatrul Orăşenesc. Se pare că avea voce, aşa se zicea.

— A fost la Teatrul Orăşenesc? Cînd? Că e încă mic!

— Era copil încă, bineînţeles. La teatru joacă uneori şi copiii.

— Deci, un artist! strigă Agnes, cuprinsă de entuziasm.

— Ei, nu ştiu dacă-l poţi numi artist, răspunse Minna cu îndoială.

— Ba sigur că este. Probabil că de aceea vorbeşte acum despre cîntecul german.

Minna tăcu şi-şi văzu de curăţatul cartofilor.

Tăcu şi Agnes şi rămase pierdută în gînduri. O hotărîre secretă încolţise în sufletul ei. Zise:

— La urma urmelor, o familie destul de interesantă, Brentenii ceilalţi. Nu găseşti şi tu, mami?

Minna îi rămase datoare cu răspunsul.

CAPITOLUL IV

1

Mare reuniune pentru părinţi...

În sala de festivităţi a Casei partidului se adunase un public care asculta atent, în majoritate mame, cele mai multe în vîrstă, dar şi cîteva cu aspect destul de juvenil, care aveau fete sau băieţi în grupa de tineret. Membrii grupei stăteau în picioare în fundul sălii, căci băncile şi scaunele erau destinate părinţilor, care veniseră în număr mai mare decît se aşteptaseră tinerii.

Walter îşi ţinuse conferinţa şi aplauzele călduroase nu încetară decît după o bună bucată de vreme. Apoi se ridică Greta Boomgaarden, şefa grupei, clipi în semn de apreciere de cîteva ori din ochi spre Walter care, de emoţie, de bucurie şi de efort, se făcuse roşu ca racul şi anunţă publicul de „dragi părinţi şi prieteni ai tineretului muncitoresc“ că urma o pauză de cincisprezece minute, după care va avea loc partea a doua a seratei, programul artistic.

Walter fu înconjurat de prieteni, care îl asigurară că vorbise minunat ; multe din cele spuse fuseseră lucruri noi şi surprinzătoare chiar şi pentru ei, darămite pentru părinţi.

Şi Greta strînse cu putere, pe furiş, mîna lui Walter. Numai cel mai bun prieten al lui Walter, Audi Meyn, care-şi făcea ucenicia la un negustor, strîmbă din nas şi făcu o mutră dezaprobatoare. Da, zise, îmi pare rău, dar trebuie să-ţi torn o picătură mare de oţet în paharul de şampanie al succesului. Mult prea multă pasiune. Elan nelalocul lui. O astfel de temă trebuie tratată obiectiv, calm, aş zice academic. Tu, în schimb, ai vorbit de culegerea de cîntece populare a lui Herder[1] ca şi cum ai fi voit să entuziasmezi auditoriul pentru revoluţie.

Cîţiva îl contraziseră cu vehemenţă. Pretindeau să le spună ce avea de obiectat în privinţa conţinutului. La care, Audi Meyn răspunse cu un lăudabil efort de nepărtinire :

— Cît priveşte conţinutul, a fost destul de acceptabil.

Într-o nişă a coridorului, vicepreşedintele comitetului cultural muncitoresc o mustra pe şefa de grupă Gertrud Boomgaarden în cuvinte nu mai puţin neacademice şi agitate :

---

[1] *J. G. von Herder* (1744—1803) — scriitor şi gînditor german progresist, autorul unei cunoscute culegeri de cîntece populare, care a atras atenţia opiniei publice germane asupra frumuseţii poeziei populare.

— O să iasă scandal, tovarăşă Boomgaarden, îţi spun eu. Asta-i curat defetism. Cu totul în sensul nebunului de Liebknecht[1]. În felul ăsta vei reuşi să obţii interzicerea Uniunii Tineretului, interzicerea pur şi simplu. Consecinţele pentru partid cred că nu-i nevoie să ţi le mai explic. Sînt dator să raportez comitetului cultural. Şi o să fii trasă la răspundere.

— Tovarăşe Franzic, nu înţeleg enervarea dumneavoastră. Ştiţi, la început aveam şi eu îndoieli. Dar pe urmă mi-am zis că avem şi datorii, ca social-democraţi...

— Datorii pe care le-aţi neglijat în mod grosolan. Iar eu...

— Tovarăşe Franzic, este o serbare în cerc închis.

— Cine ţi-a spus dumitale că e o serbare în cerc închis, tovarăşă Boomgaarden ?

— E o reuniune pentru părinţi...

— ...la care poate participa oricine. Dacă autorităţile militare au trimis un observator, atunci grupa dumitale a pierdut partida şi probabil nu numai grupa asta.

— Lasă, tovarăşe, că totul o să iasă bine.

Gertrud Boomgaarden continuă să vorbească blînd şi convingător cu omul cel agitat şi-l trase la o parte, la oarecare distanţă de unii participanţi care începuseră să fie atenţi la discuţia lor.

O tînără îşi croi drum prin cercul de fete şi băieţi şi-l trase pe Walter de mînecă :

— Aş putea să vorbesc cu dumneata între patru ochi, domnule Brenten ?

— Sigur !

Walter se duse la fereastră şi străina îl urmă.

— Îţi cer mii de scuze, începu fata şi ridică spre el o privire plină de admiraţie sinceră. Aş vrea să te rog să-mi dai textul cîntecului pe care l-ai amintit în conferinţa dumitale. Mă refer la acela care începe cu cuvintele : „Să mor ? Sînt încă-atît de tînăr". Vrei să fii amabil ?

---

[1] E vorba de *Karl Liebknecht* (1871—1919) — eminent revoluţionar german, unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania.

— Sigur, cu plăcere! Walter se puse să caute textul printre notițele sale. Poftim! Ia-l, o să-l mai copiez o dată.

— Mulțumesc... Şi ce voiam să mai spun... Noi sîntem rude, dar nu ne cunoaştem încă. Şi pe mine mă cheamă Brenten. Agnes Brenten. Sîntem veri primari.

Ce surpriză amuzantă! O verişoară de existența căreia nu avusese habar! Walter făcu ochi mari şi examină ființa asta de o paloare surprinzătoare — o Brenten. Ce putea să-i spună?

— Nu... nu ştiai, aşa-i? Şi eu am aflat doar printr-o întîmplare. Tatăl meu nu ştie, bineînțeles, că sînt aici, fiindcă e tare pornit împotriva social-democraților. Dar eu... cîntecul acela mi-a plăcut în mod deosebit.

Walter simțea că era rîndul lui să spună ceva, dar nu ştia ce. Şi, surprins şi încurcat cum era, nu putea scoate decît formule banale: că-i pare bine... că e perplex... că o roagă să mai vină în mijlocul lor în acest cerc, vesel în pofida războiului şi a tot ce adusese războiul.

— Da, de asta mi-am dat seama, răspunse ea. Şi mi-a plăcut aici: conferința, lumea, totul. Dar nu pot veni prea des, să nu prindă cumva taică-meu de veste.

— Aş! parcă trebuie să-ți pese ce vor tații! strigă Walter cu vioiciune.

— Zău că aş vrea să stau de vorbă mai pe-ndelete cu tine. Dacă eşti de acord, bineînțeles.

— Da, sigur, cu multă plăcere.

2

O picătură poate face să se reverse un butoi plin. Nu e necesar ca o astfel de picătură să se deosebească de celelalte, care umplu butoiul, şi totuşi e o picătură deosebită. Reuniunea pentru părinți a grupei de tineret Neustadt a fost o astfel de pică-

tură peste noianul de rapoarte ale comandamentului militar al districtului Hamburg-Altona.

În marțea care urmă, dimineața, președintele comitetului sindical, Louis Schönhusen, se pomeni cu un document pe biroul său — un document prevăzut cu o dungă galbenă binecunoscută de el, și cu titlul : „Secret ! În interes de serviciu !"

Cînd primea din sursa aceea știri îmbucurătoare — invitații, aprecieri favorabile, mulțumiri — i se transmiteau de obicei telefonic ; scrisorile aduceau îndeobște lucruri mai puțin îmbucurătoare. Dracu' să știe ce mai era și asta !

Îl expedie pe secretar și cu băgare de seamă desfăcu scrisoarea plină de peceți... De n-ar fi decît ceara asta roșie ca sîngele închegat !

Apoi Louis Schönhusen citi : *Privitor la agitația antirăzboinică a Uniunii Tineretului Social-Democrat...*

„Ha-ah !" și strînse mîinile pumn. De mult se aștepta la asta ! Generalul n-avea decît să ia măsuri. Fără sentimentalisme. Să-i învețe minte pe golanii ăștia necopți la minte și fără simțul răspunderii.

Continuă lectura, citind despre întîmplări pe care le cunoștea. Excursia grupei de tineret Barmbeck [1], o manifestație camuflată împotriva războiului. Așa-zisa serată distractivă a grupei de tineret Eilbeck, o manifestare camuflată pentru Karl Liebknecht și împotriva kaiserului. Reprezentarea scenei din „Wilhelm Tell" [2] în care se trage la țintă în măr — scenă în care Gessler [3] apărea cu o barbă ca a kaiserului. În grupa de tineret Eimsbüttel [4], sub pretextul unei serate culturale, s-au citit în public niște elucubrații de-ale spartachiștilor [5]... Duminica

---

[1] Suburbie muncitorească în partea de nord-est a Hamburgului.

[2] Operă a compozitorului italian *Gioacchino Rossini*.

[3] *Herman Gessler* — după legendă, guvernator imperial al cantonului elvețian Uri ; ar fi fost ucis de Wilhelm Tell în anul 1307.

[4] Cartier periferic, situat în partea de nord-vest a Hamburgului.

[5] Membri ai Ligii Spartacus, organizație revoluționară ilegală, precursoarea Partidului Comunist din Germania.

trecută grupa de tineret Neustadt, cu ocazia unei pretinse seri pentru părinţi şi a unei conferinţe despre cîntecul german, a organizat o manifestaţie antistatală, potrivnică guvernului şi războiului.

Louis Schönhusen îşi ridică faţa cărnoasă. Făcu un efort de memorie... Grupa Neustadt... Cîntecul german?... Şi revăzu pe cei doi tineri, ca perechea de basm Hänsel şi Gretl [1], cum se rugau de el... El însuşi le pusese la dispoziţie sala de festivităţi... Iar ei făceau opoziţie! Propagandă spartachistă! Ascunşi în spatele lui?!

Mîinile mari, strînse pumn, le ţinea în faţa lui pe birou, gata parcă să le repeadă în orice clipă împotriva vinovaţilor...

După ce stătu aşa o bună bucată de vreme cugetînd, mai răsfoi o dată printre documentele şi materialele anexate. Căuta dovezile manifestărilor antistatale ale grupei Neustadt... Chestia cu reuniunea pentru părinţi... Cîntecul german... Găsi extrase din cîntecele germane care se declamaseră şi citi:

„Cînd mii şi mii de mame, mirese şi părinţi
trăind în pace, bine,
acum sărmani, zdrobiţi de suferinţi,
mă plîng mereu pe mine?

Cînd foamea, boala, chinul, strîng în
mormînt ca fraţii
străini, duşmani, amici,
şi-mi croncănesc ovaţii,
zburînd pe-un leş, aici?“

*

„Cuprinde noaptea-întreaga fire,
Pornim călări, călări tăcuţi,
Călări ne ducem spre pieire...“

*

---

[1] Doi copii, eroii unui cunoscut basm german, întruchiparea nevinovăţiei.

„Popor ce vrednic socotește
Pe cel cu călăreți și cai,
Popor ce se supune, nu crîcnește,
Plecînd la luptă cu alai —

Doar pumnul, cnutul pot cîndva
Să-nvie Sfînta Alianță.
Și Europa s-o-ncînta
De-a iunkerilor cutezanță.

Naivi, că vă-nșelați deplin
Tîrziu veți crede — și de-aceea
N-ajunge straja de pe Rin,
Dușman mai aprig e pe Spreea."

Acum pumnii lui Louis Schönhusen se repeziră pe tăblia biroului. Nemaipomenit! De necrezut! Curat înaltă trădare... „Dușman mai aprig e pe Spreea" — asta era fără nici o îndoială de acel Liebknecht, căci el spusese: Dușmanul principal se află în interiorul țării — sau ceva în genul ăsta... Da, să se ia măsuri! Să fie închisă banda! Fără milă! De ce, de ce oare mai ezita generalul? Schönhusen se hotărî să trimită un răspuns strașnic, cu propuneri frumos sistematizate, pe puncte.

Adîncit în astfel de gînduri, ședea ghemuit, ca un animal de pradă gata să sară. Privirile-i răzbunătoare rătăceau prin odaie și se opriră asupra unui tablou din perete — era figura, plină de bunătate și de înțelepciune dar și de oboseala bătrîneții, a lui August Bebel.

Nici el nu-i fără vină, îl străfulgeră pe Schönhusen. A răspîndit și a lăsat în urma lui numai dezordine, iar noi trebuie să suferim consecințele.

În peretele opus era atîrnat un portret la fel de mare: capul de Apolo buclat al lui Ludwig Franck într-o ramă neagră, căci Franck, primul deputat în Reichstag care se oferise să plece voluntar pe cîmpul de luptă, căzuse pe frontul de vest. Schönhusen dădu din cap spre el cu simpatie. Acesta

fusese un adevărat şi demn reprezentant al tinerei generaţii ; ar fi devenit un al doilea Lassalle [1].

Ludwig Franck privea cu ochii-i negri, visători, spre August Bebel din peretele opus. Iar acesta ? Hm !... Schönhusen remarcă abia acum că bătrînul privea de-a dreptul ironic spre Ludwig Franck, ba s-ar zice chiar cu dispreţ, aşa, cam pieziş.

Se va remedia, şi anume imediat. Atît ar mai lipsi ! Să priveşti ironic şi arogant pînă şi după ce ai murit !... Schönhusen se ridică şi-şi apropie scaunul de perete. Dacă ar fi fost după el, ar fi îndepărtat definitiv portretul lui Bebel, dar nu îndrăznea, asta ar fi creat nemulţumiri. Pe Ludwig însă n-avea să-l mai jignească „radicalul" ăsta bătrîn ! Jos cu el de pe perete !

Secretarul lui Schönhusen se înapoie.

— Bine că vii, poţi să mă ajuţi. Portretul ăsta stă într-un loc nepotrivit. Ia pune mîna. Aşa, ia să-l prindem în altă parte. Să zicem... să zicem... acolo, deasupra biroului meu. Foarte bine, îşi zise Schönhusen în gînd. Vizitatorii mei o să-l aibă astfel mereu în faţa ochilor, iar eu, slavă domnului, de loc.

— Dar peretele rămîne cam gol, zise secretarul.

— O să ne procurăm alt portret. Sînt destule în pivniţă. Să-l punem acolo pe Lassalle. Se şi potriveşte mai bine cu Ludwig Franck. Ia spune, cine-i conducătorul tineretului din Neustadt ?

— Trebuie să mă informez, tovarăşe Schönhusen.

— Află în acelaşi timp cum îl cheamă pe acela care a ţinut duminica trecută la Neustadt conferinţa despre cîntecul german. A fost în cadrul unei seri literare pentru părinţi.

Portretul lui Bebel atîrna acum între cele două ferestre, în spatele lui Schönhusen. Acesta se întoarse şezînd pe scaun şi se uită în sus. Bebel, bătrîn şi trist, părea că-l priveşte. Schönhusen rînji

[1] *Ferdinand Lassalle* (1825—1864) — teoretician al oportunismului în mişcarea muncitorească germană, adversar al marxismului.

spre el cu satisfacție. Pesemne că nu-ți place noul tău loc, îngerul meu păzitor...

Privirea îi căzu pe cele trei acvarii mari, așezate în fața ferestrelor ; astăzi nu se uitase încă bine la peștișorii lui. Sigur, toate mizeriile astea îți abăteau atenția și te solicitau.

Dădu scaunul la o parte și se dedică peștișorilor lui iubiți. Peștișori cu coada ca un voal, splendizi, de un roz-pal și pești aurii, roșii ca para focului, fără nici o pată, subțiri și iuți, alții însă burtoși și leneși. Era deosebit de mîndru mai ales de trei peștișori, exemplare rare și scumpe. Băteau în toate culorile și treceau prin elementul lichid liniștiți și maiestoși ca niște mici aștri sclipitori.

Schönhusen era în stare să stea ore întregi în fața acvariilor sale și să se bucure de aceste minuni ale naturii. Contemplarea acestor ființe tăcute, care-și trăiau modest mica lor existență, era pentru el o plăcere și o compensație pentru toate supărările pe care i le făceau mereu oamenii.

Secretarul se prezentă din nou.

— Ei ? întrebă Schönhusen, continuînd să privească peștișorii. Ce-ai aflat ?

— Conducătoarea grupei Neustadt este tovarășa Gertrud Boomgaarden.

— S-o convoci ! Pentru mîine dimineață... Ai dat de mîncare peștilor, Kieling ?

— Desigur, tovarășe Schönhusen... Iar tînărul care a ținut conferința despre cîntecul german se numește Walter Brenten.

— Ce-e ? strigă Schönhusen și se îndreptă brusc din șale... Interesant ! Așa, va să zică feciorul lui Carl Brenten !... Ei da, nu-i de mirare ! Cum e zicala, Kieling ? Așchia nu cade departe de pom ! Un Brenten ! Stai, nenișorule, ție o să-ți tăiem ghearele de mic ! Vei fi dat afară ca și părintele tău... Adevărat neam de anarhiști, alde Brenten !

PARTEA A DOUA

SUB ACELEAȘI STELE

CAPITOLUL V

1

Sună.

Sună încă o dată.

Sună neîncetat...

— Carl, tu ești ? Trase zăvorul și ușa se dădu de perete.

În uniformă cenușie de campanie, cu echipamentul în spinare, leoarcă de sudoare, grenadierul Brenten intră în apartament împleticindu-se și fără să scoată o vorbă. În odaia cea bună dădu drumul pachetelor pe care le ținea subsuoară, lăsîndu-le să cadă pe podea. Apoi se descotorosi și de raniță.

Oftînd, se trînti pe un scaun.

— Slavă ție, doamne, că mă văd iar aici !

Frieda se uita mută și puțin speriată la bărbatul ei. I se păru schimbat într-un fel ciudat. Nu mai avea înfățișarea unui negustor voios, cu o figură de băiat de viață și o burtă respectabilă de băutor de bere, ci aceea a unui om hărțuit, slăbit, vlăguit, cu obrajii cenușii ca și uniforma. Mustața deasă,

cu vîrfurile ridicate, nu se mai potrivea cu fața suptă și osoasă. Cînd Carl își împinse pe ceafă capela de recrut, Frieda observă că nu mai avea nici un fir de păr ; țeasta îi era chealã și lucie, și parcă burdușită. Frieda avea motiv să fie cam speriată. Un an de cătănie îl uzase cumplit. Îi era tare milă de el. Regretă că socotise exagerate văicărelile din scrisorile lui și că de-atîtea ori făcuse haz de ele.

Carl își ridică privirea :

— Bine te-am găsit, Frieda !

Ea se mulțumește să dea din cap.

— Ce goană ! O adevărată hăituială ! Tot drumul în picioare. Și de la gara Holstein, am întins-o pe jos.

— Odihnește-te un pic, răspunde ea.

Pînă acum nu-l văzuse în uniformă decît în fotografii, unde părea mult mai chipeș. Gulerul — prea înalt pentru gîtul lui scurt, cizmele înalte — prea lungi pentru picioarele lui de asemenea prea scurte. Iar uniforma e veche, din stofă decolorată. Numai nasturii de pe tunică străluceau, lustruiți ca robinetele de alamă de pe plita ei cu gaz.

Carl se simte jenat de privirile nevestei și le evită ; de încurcat ce e, își șterge tacticos sudoarea de pe față și duce mîna la inimă : răsuflă din greu. Pe urmă spune : zece zile. Mai mult n-am putut obține pentru cele două piese de aur... Cine le-a dat ? Mimi ?

— Ți-ai găsit ? Nu-ți mai face iluzii d-astea ! În Frieda s-a și trezit pofta de harță. Nu-u, pe ăștia ar fi timpul să-i cunoști în sfîrșit. Nu se gîndesc decît la ei... Le-a procurat băiatul.

— Așaaa ?... Dar unde-i ?

— La Uniunea Tineretului. Aproape în fiecare seară e pe drumuri.

— Nici cea mică nu-i aici ?

— Ba da, doarme. Vrei s-o vezi ?

— Mai pe urmă... Scoate-mi, te rog, costumul de vară !

— Dar ce, vrei s-o și iei din loc ?

— Nu, nu, numai să mă schimb. Să scap de porcăria asta de pe mine. Cît mai repede.

— Dar spală-te întîi. Ești sigur că n-ai paraziți ?

— N-am, la noi nu există păduchi.

Frieda nu-și poate ascunde totuși un zîmbet ironic. Carl remarcă și crede că ea are îndoieli.

— Stai liniștit, mă duc să încălzesc apă și să pregătesc totul.

Se duce la bucătărie.

El șade și privește în jur prin odaie — odaia lui. Toate sînt cum le-a lăsat : scaunele, masa cu ralonj, garderobul, pendula de perete cîștigată la un loto la „Maienblüte“ [1], tabloul cu leul și copilul și fotografia lor ca mire și mireasă. Nimic nu s-a schimbat în anul ce trecuse, nimic. Numai covorul e parcă mai uzat. Și mai lipsește un fotoliu comod. După război, o să-și cumpere altul. Nici vorbă, asta va fi prima cumpărătură... Trecuse într-adevăr un an de cînd fusese smuls de-acasă ? Aici nimic, absolut nimic nu s-a schimbat ; numai viața lui se schimbase între timp în mod radical. La cazarmă ducea o viață pe jumătate de boem, pe jumătate de pușcăriaș. Îl învățaseră cum să umble, cum să stea în picioare ; îl dresaseră să privească la comandă ba la dreapta, ba la stînga, ba drept înainte, îi ordonaseră cum să respire, căci numai respirația reglementară era permisă. De cîte ori dorise să se simtă om în balamucul de la cazarmă, trebuise să-și cumpere acel lux cu țigări, așa cum cumpărase cele cîteva zile de concediu cu aur. La uniformă avea nasturi de alamă și eghileți. Dacă i s-ar fi pus un belciug în nas, ar fi răbdat-o și pe asta. Vai, de cîte ori în cursul acestui an îl apucase mînia împotriva lui însuși, dar mai mult încă împotriva tuturor ! În furia lui neputincioasă, cum se mai delectase cu planuri de răzbunare, aiurind ca apucat de friguri ! În momentele de visare, de cîte ori nu făcuse praf toată cîrciuma subofițerului Knusen, a lui Adam Knusen, proprietarul unui local la Bramfeld și

---

[1] Organizație culturală muncitorească, de orientare oportunistă.

duşmanul său de moarte încă din prima zi de militărie. În astfel de expediţii era întotdeauna ajutat de prieteni şi de colaboratori. La una dintre ultimele încăierări voioase şi încununate de succes privise plin de satisfacţie şi mîndrie în jurul său, unde se activa atît de straşnic încît nici o mobilă nu mai rămăsese întreagă, şi descoperi spre marea lui mirare că tovarăşii săi erau Paul Papke şi Gustav Stürck. Ăştia ? se miră Brenten. Lucrul i se păruse atît de neverosimil, încît se trezise.

Frieda băgă capul pe uşă :

— Apa e fierbinte, Carl, poţi să te speli. Ţi-am scos şi costumul.

Brenten se uită gînditor la nevastă-sa. Nici ea nu se schimbase de loc. Sau poate că... Nu se făcuse oare mai tînără, mai vioaie ? Îi păru mai mulţumită, mai senină. Era posibil, chiar probabil, ba sigur că se simţise destul de bine în starea de aşa-zisă văduvie...

2

Zdreanţa de uniformă zace mototol într-un colţ, lîngă şifonier. Carl Brenten, îmbrăcat într-un costum de vară de culoare deschisă şi învîrtind bastonul se plimbă ţanţoş prin locuinţă, din camera de zi prin culoare pînă la bucătărie unde Frieda pregăteşte cina, din bucătărie prin culoar înapoi în odaia cea bună, apoi pînă în cămăruţa lui Walter şi de acolo iar la bucătărie. Pe culoar e o oglindă, şi de cîte ori trece prin dreptul ei, grenadierul Carl Brenten îl admiră pe civilul Carl Brenten şi-l salută cu un surîs satisfăcut. Se înalţă pe călcîie, se întinde, îşi suceşte în toate direcţiile gîtul slobozit din strînsoare, respiră uşor şi liber. Ce plăcere ! Nu-i nimeni pe aproape, în faţa căruia trebuie să stai drepţi. Nimeni din partea căruia să te aştepţi la o bruftuială. Nici tu inspecţie la dulapuri, nici tu exerciţii de pedeapsă a doua zi. În culmea bucu-

riei de a-şi fi regăsit demnitatea de om, îşi aprinde o havană şi, de cîte ori în cursul rondului său intră în bucătărie, găseşte — ce minune ! — o vorbă bună pentru nevastă-sa. În tigaie sfîrîie o friptură de vacă. Zgomot de vase, miros ademenitor de ceapă prăjită.

— Toate le-am obţinut pe ţigări, strigă el vesel, băgînd capul pe uşa bucătăriei şi adulmecînd carnea, ouăle, conservele — totul. Două dintre pîinile cazone sînt şterpelite, şterpelite în toată regula. Subofiţerul de serviciu nu poate să nu închidă ochii, fiindcă şi el şterpeleşte fără jenă. Iar trece prin culoar, păşind ţanţoş, învîrtind bastonul şi dînd amabil din cap spre civilul din oglindă. Dar voi aveţi pîine deajuns ? strigă din culoar.

— Nimic nu mai e deajuns ! vine răspunsul din bucătărie.

Se repede înapoi la uşa bucătăriei :

— Chiar şi la Neustrelitz, totul e drămuit. Cînd majurul nostru avea ziua sexuală, împacheta trăgătorul de cizme, o pîine cazonă şi pleca. Avea...

— Dar ce mai e şi asta : ziua sexuală ? îl întrerupse Frieda.

— Păi, ziua din săptămînă în care se ducea... ei, cînd se ducea la nişte femei. Taxa : o pîine.

— Aşa ? Şi care zi din săptămînă era ziua ta sexuală ?

— Ia nu mai vorbi prostii. Ce, eu sînt din ăia ? Se îndreptă din nou spre oglinda din culoar. De acolo strigă :

— Altfel puteam să mai aduc patru pîini ?

Ea, din bucătărie :

— Doar le-ai şterpelit !

O clipă se trezeşte în el un fel de indignare din pricina acestei presupuneri, şi e gata-gata să arunce o vorbă de mînie. Dar se răzgîndeşte, nu vrea să se enerveze. Dimpotrivă, surîde imaginii sale din oglindă, măgulit şi satisfăcut. În fond, de ce nu ? De ce n-ar fi avut şi el ziua lui sexuală ? Ar fi de înţeles, nu-i aşa ? Trecînd agale în faţa oglinzii din perete şi cochetînd cu sine însuşi, observă că-i lip-

şeşte ceva. Se duce la şifonierul din dormitor şi scoate o pălărie neagră învelită în ziar, melonul, „casca de civil“. Cu pălăria pusă cochet pe o ureche, sprijinit în baston, se opreşte în pragul bucătăriei, unde mirosul de friptură şi de ceapă îi gîdilă nările, şi spune cu ochii închişi voluptuos :

— În clipa de faţă, sînt omul cel mai fericit din lume.

Frieda surîde ironic. Cînd se întoarce şi-şi zăreşte bărbatul în prag, cu melon şi baston, rezemat de uşor, cu ochii închişi şi faţa transfigurată, izbucneşte în rîs. Dar văzînd că rîsul ei nu-l deranjează ci, dimpotrivă, continuă să stea aşa, pierdut, cu un surîs aproape dement în jurul mustăţii marţiale, o cuprinde frica ; se duce la el şi-l întreabă îngrijorată dacă se simte bine.

— Eu ? strigă el, făcînd ochii mari şi privind-o mirat şi totodată puţin supărat. Eu ? Atît îţi spun : sînt fericit !

Frieda clatină din cap nedumerită şi se întoarce la maşina de gătit. Totuşi, nu i se pare lucru curat !

3

Şedeau la masă cînd sosi Walter.

— O-oh, ce frumos miroase ! strigă băiatul îndată ce deschise uşa. Îşi zăreşte părinţii stînd la masă în odaia cea bună. A, aşa ! Va să zică ai venit, în sfîrşit ! Bună ziua, tată !

Carl ia cu oarecare încetineală mîna feciorului său, întinsă peste masă. Îl examinează atent.

— Dar tu cum arăţi ?

— Spune tu cum arăt ! M-am mai maturizat, am mai crescut ?

— Hm ! Vreau să spun... credeam că te-ai făcut mare, dar tot cu pantaloni scurţi umbli.

Walter rîde :

— Bine, tată, adulţii se recunosc numai după pantaloni ? Noi toţi purtăm pantaloni scurţi. Apoi

către mamă-sa : Ai pus ceva deoparte şi pentru mine ? Mi-e o foame de lup.

— Aşa te duci la fabrică ?

— Adică în pantaloni scurţi ? Nu, tată, pun pantaloni lungi. De n-ar fi decît din cauza murdăriei.

Mama pune un tacîm în faţa băiatului.

— Pari foarte bine dispus... Asta mă bucură ! Hm !... Cum îţi petreci serile ? Astăzi, de pildă ?

— Azi am avut o seară de dans.

— Seară de dans ? Brenten-tatăl se uită mirat, bănuitor şi neîncrezător la fiu-său. În pantaloni scurţi ?

— Bineînţeles, răspunse băiatul zîmbind. Ar fi caraghios dacă am dansa în pantaloni lungi.

— Aşa, aşa, ar fi caraghios ?!

Lihnit, Walter atacă biftecul şi cartofii prăjiţi şi goleşte farfuria în grabă, ca un căţel. Mamă-sa îl mustră tot timpul să mănînce mai potolit, ca să poată savura friptura. Iar către bărbatu-său :

— E de necrezut ce poţi înfuleca la vîrsta asta.

Carl Brenten tace. Băiatul i se pare tare schimbat. Cînd l-a văzut ultima dată, mai mergea la şcoală, juca la Teatrul Orăşenesc, era tăcut şi închis, avea cărţi dar n-avea prieteni şi, aşa se părea atunci, nici o înclinaţie deosebită. Acum, în ciuda pantalonilor de copil, se purta ca un adult, sigur de sine, ba chiar părea că se îndreaptă oarecum conştient spre un ţel. Va să zică se duce la serate dansante. Asta înseamnă că are prieteni, probabil şi prietene. Iată, copiii se fac mari ! Dar nu-ţi dai seama decît ocazional. Cu greu mai poţi avea vreo influenţă asupra dezvoltării lor.

— Aşa mîncare mai zic şi eu, lăudă Walter cina. Toate le-ai adus tu, tată ? De-astea mîncaţi voi zilnic la militărie ?

În loc să răspundă, Brenten-tatăl întrebă :

— Mai ai costumul cel bun ?

— Sigur, e pus deoparte pentru ocazii festive. După o mică pauză : Te deranjează că port pantaloni scurţi ? N-ai văzut încă niciodată pe vreunul dintre noi în pantaloni scurţi ?

— Da-a, pe cei din asociaţia de turism, care...
— Ei, vezi, tată, sînt şi eu turist.
— Credeam că eşti în Uniunea Tineretului.
— Păi, da ! Dar sîntem şi noi prieteni ai naturii !
— Aşa, aşa.

De acum încolo luară masa în tăcere, într-o atmosferă cam apăsătoare. Brenten nu era încă lămurit în privinţa fiului său. În ochii lui, turiştii erau nişte ţigani ai oraşelor mari, care hoinăreau prin lume după pofta inimii şi după capricii, o speţă cît se poate de antipatică. Băiatul însă învăţa o meserie, mai avea trei ani de ucenicie şi era extrem de important să se ţină de treabă.

Acum masa era strînsă.

Frieda făcea cafea în bucătărie.

Brenten se instală comod într-un colţ de canapea şi-şi mai aprinse o ţigară. Bine dispus, oferi şi băiatului o ţigaretă.

— Nu fumez !
— Ei, ei, îmi închipui că pe ascuns fumezi totuşi. Azi ai voie să fumezi în societate.
— Dacă aş vrea, tată, aş fuma nu pe ascuns, ci pe faţă. Dar noi nu fumăm.
— Cine „noi“ ?
— Noi, cei din Uniunea Tineretului.

„Iar îmi vorbeşte de Uniunea Tineretului, gîndi Brenten. Pesemne că asta îi umple viaţa.“ Faptul că nu fumează i se păru lucru cuminte. „Dar despre munca lui nu zice o vorbă“, mai gîndi. Îl întrebă :

— Eşti mulţumit de meseria pe care ţi-ai ales-o ? Îţi place strungăria ?
— Să-ţi spun drept, tată, nu prea. Cînd m-am hotărît, nu ştiam ce înseamnă să fii strungar. Afară de asta sîntem hărţuiţi şi exploataţi în mod sălbatic. Lucrez de pe acum în acord.
— Exploataţi ? Carl Brenten surîde. Vorba asta fusese spusă pe un ton atît de bătrînesc, atît de înţelept. Chiar şi asupra lui, vechi social-democrat organizat, expresia, auzită din gura fiului său, avea

efectul unei lozinci greu de luat în serios. Nu ești decît ucenic, abia ai început să lucrezi.

— Ei și, ucenicii sînt și mai exploatați, acum mai rău ca altădată. Walter se aprinse și continuă : Lucrăm nouă ore și jumătate, ca și muncitorii. Și noi trebuie să dăm cantitatea prescrisă, altfel ne înfundă cu acordul. De trei luni stau la strung. Numai muncă de serie.

— Asta se cheamă noroc, adăugă mama, așezînd cafeaua și ceștile pe masă. Aduce bani frumușei acasă. Săptămîna trecută douăsprezece mărci și șaizeci și cinci. El ține acum casa.

Brenten tace și trimite rotocoale de fum în aer. Are antrenament ; un șir întreg de rotocoale se ridică spre tavan, lărgindu-se mereu pînă se spulberă. Brenten se uită după ele și zice :

— Dar nu-i place la fabrică.

— Ei, se-nvață el. Își cunoaște datoria.

— Să sperăm !

Carl Brenten a redevenit un tată sever. O nouă serie de rotocoale iese dintre buzele lui rotunjite.

Walter își observă în tăcere părintele practicînd acest joc și gîndește : „De ce oare adulții își dau atîta importanță ?“ Găsește că în scrisori taică-său fusese cu totul altfel : „Trimiteți țigări, procurați aur... Vă voi fi veșnic recunoscător...“ așa scrisese. Și apoi : „Sînt deznădăjduit... Sper că ostenelile voastre vor fi încununate de succes...“ Da, tonul era cu totul altul... Iar acum : „Să sperăm !...“

4

În dormitor, Carl Brenten aduce din nou vorba despre băiat. Asta, ca să treacă mai ușor peste jena pe care o resimte dezbrăcîndu-se în prezența soției. Nu știe încă ce va fi la noapte. În trecut, nu prea fuseseră în relații tandre. Iar de un an și mai bine, în dormitorul cazărmii nu avusese parte de

altceva decît să audă pe ostașii mai tineri spunînd gogoși despre aventurile și cuceririle lor galante. În timp ce-și scoate izmenele, observă pe un ton voit degajat:

— Am impresia că trece prin anii cei mai critici, acum hotărîtor e peste cine dă.

— Vorbești de băiat? întreabă Frieda întorcîndu-i spatele.

— Bineînțeles! S-a schimbat mult de tot. Nu-mi dau încă seama dacă schimbarea e spre avantajul lui. Privirea i s-a făcut pătrunzătoare și pare să se simtă de-a binelea susținătorul și capul familiei.

— Nu-l vorbi de rău, se poartă destul de bine. Aș dori să rămînă așa cum este.

— Deci ai și tu temeri?

— Aș, de unde! Nu mă pot plînge. E adevărat că uneori stă în oraș pînă noaptea tîrziu, dar știu pe unde umblă. Iar dimineața se scoală totuși punctual și e foarte conștiincios la lucru.

— O să mă duc și eu să văd Uniunea asta a tineretului.

— Bine-ai face. Dacă ascultai conferința lui de atunci, te mirai și tu. Vorbește ca pe apă. Și nici urmă de emoție. Toți spun că va deveni cîndva orator... Dar nu-mi place nici mie că e cu totul absorbit de politică. Poate s-o mai schimba. Pe vremuri și tu umblai mereu de colo-colo.

— Ce vrei să spui cu asta? se indignă el. Stătea în picioare, drept, cu capul sus, numai într-o cămașă scurtă și în ciorapi. Vorbești ca și cum aș avea o fire nestatornică.

— N-am spus asta, dar recunoști că ba erai cufundat pînă peste cap în politică, ba nu te mai ocupai cu lunile de ea.

— Asta din motive binecuvîntate, răspunse el, grandios și misterios.

— Ei, motivele alea le știu eu, zise Frieda ironic. Ba Papke, ba *écarté*-ul, ba berea...

Brenten tocmai își trăsese cămașa de noapte peste cap. Dumnezeu îi era martor, avusese cele mai

bune intenţii pentru noaptea revederii, dar asta era prea de tot. Se răsti la ea ca scos din minţi :

— Vrei să-mi strici concediul ? Dacă asta ţi-e intenţia, află că ai şi reuşit pe jumătate.

— Va să zică tot nu suporţi să ţi se spună adevărul în faţă !

Frieda îşi dădea seama că nu avea nici un rost să-l irite mai tare. Dar să tacă atunci cînd ştia că are dreptate ?

— Mă aşteptasem la o mulţime de lucruri, dar la asta nu !

Deodată, Carl strigă :

— E nemaipomenit ! Taci, n-auzi ?

Femeia tace. Carl mai ţipă o dată :

— Taci !

Apoi ridică plapuma cu bruscheţe şi se aruncă pe pat de-l face să trosnească.

Frieda îşi dă seama că a mers prea departe, atît de departe încît acum e greu să mai îndrepte ceva. Cu o agilitate de pisică se vîră în tăcere sub plapumă şi stinge lumina.

5

Fereastra din odăiţa lui Walter e larg deschisă. Un cer de vară, senin şi blînd se întinde deasupra oraşului. Luna argintie stă atîrnată pe bolta de catifea neagră, ca un obiect decorativ, înconjurată de stele sclipitoare. E linişte. Toate zgomotele străzii au încetat. Trebuie să fie spre miezul nopţii. Culcat, Walter visează cu ochii deschişi în noaptea de vară, în lumina lunii ce pătrunde din plin în camera sa. Astă-seară nu putuse citi, se surprinsese mereu trecînd cu ochii peste rînduri fără ca mintea să sesizeze sensul celor citite.

Se gîndeşte la anul care trecuse. Acum i se pare că a trecut repede şi totuşi a fost pentru el un an plin de evenimente şi de descoperiri. Ba,

avea chiar impresia ca a fost un an de-a dreptul decisiv pentru toată viaţa sa ; tot ce formase miezul zilelor sale de odinioară dispăruse ca şters cu buretele şi începuse o viaţă cu totul nouă, cu un alt conţinut. Acum un an şi cîteva săptămîni se mai afla încă pe băncile şcolii, se învîrtea prin culisele Teatrului Orăşenesc şi medita la soarta lui viitoare ; astăzi se afla în mijlocul vieţii ca într-o mare aventură, chiar dacă la curiozitatea plină de aşteptare se adăugase de mult şi puţină nelinişte. În adevăr, cu cîtă repulsie interioară se dusese, mai ales la început, la fabrică, în atelierele zgomotoase, murdare, mirosind a ulei şi a păcură, printre muncitorii ursuzi, cel mai adesea prost dispuşi, printre colegii lui, ucenici golănoşi, care se amuzau pe socoteala sa şi îşi băteau joc de el, de credulitatea lui, trimiţîndu-l de pildă să aducă „ciocanul de sticlă cu mîner de cauciuc", şi „instrumentul de măsurat din ochi". Păreau să-l persecute cu tot dinadinsul pentru că prin zelul lui naiv se lăsa mereu păcălit şi se făcea de rîs. Pe atunci era desperat, îşi vedea viaţa în culori sumbre şi fusese de multe ori pe punctul de a face prostii ireparabile...

Primul său drum la fabrică i-a rămas bine întipărit în minte. O dimineaţă rece şi umedă de aprilie. Cînd pornise era încă întuneric ; nori grei şi negri zăceau peste acoperişuri, iar pe străzi bătea un vînt umed, ca de gheaţă. Şi acum îi mai răsunau în urechi vorbele mamei din dimineaţa aceea : „Ei, băiete, îi spusese ea, acum începe o viaţă nouă, acum începe viaţa serioasă". Şi-l privise ca şi cum urma s-o pornească drept spre o nenorocire cumplită. În timp ce la chiuvetă îşi spăla oboseala din ochi, mut şi resemnat, observase că mamă-sa îl contempla cu ochi mîhniţi, plini de milă. Apoi deodată îl strînsese la piept, îi mîngîiase feţişoara îngustă, încă de copil, şi-l consolase, în timp ce lacrimile îi curgeau peste obraji : „Băiatul mamei, nu fi trist, nu numai nouă ni se întîmplă aşa !" De fapt era mult mai tristă decît el. Duioşia nu prea

era obişnuită în familia Brenten; Walter încercase să scape repede de aceste dezmierdări impulsive şi, pe cît își amintește, răspunsese destul de răstit: „Doamne, ce-ţi veni? Lasă-mă!" Cu toată rezistenţa sa, mama îi luase capul în mîini şi-şi înfundase în părul lui faţa udă de lacrimi. Atunci îl apucase deodată şi pe el o slăbiciune şi o nelinişte. O emoţie nouă îl cuprinsese şi o teamă fără rost, o teamă de necunoscut, de viitor. Îi dăduseră lacrimile. „O, vremurile astea, vremurile astea afurisite!" strigase maică-sa, punînd toate necazurile pe seama războiului. Apoi se stăpînise şi spusese, zîmbind printre lacrimi: „iacătă că ne-am uşurat bocind. Dar acum iute, să nu întîrzii din prima zi!" Şi, fără nici o tranziţie, se arătase veselă, făcuse un pachet din pîinea şi hainele de lucru, turnase cafea fierbinte în bidonul de tablă, i le pusese sub braţ şi-l împinsese pe uşă afară. Apoi mai strigase după el pe trepte: „Fuga, băiete! Deseară, cînd te-ntorci, găseşti mîncarea ta preferată. Hai, dă fuga!"

Pe stradă îl întîmpinase un vînt de aprilie atît de rece şi de umed încît, își aducea aminte întocmai, dăduse înapoi căutînd adăpost sub bolta porţii. Ezitase, stătuse cîteva clipe pe gînduri, dacă n-ar trebui să se întoarcă acasă. Dar apoi pornise resemnat, prin ziua neprietenoasă care abia mijea...

Asta se întîmplase pe vremuri, acum un an. De mult nu se mai gîndise la ziua aceea. Părea să fi rămas în urmă cu secole. Azi însă, după întîlnirea cu tată-său, care tocmai plecase la armată, retrăieşte totul cu o precizie uluitoare, ca şi cum ar fi fost ieri. Aşa începuse anul, aşa începuse viaţa cea nouă, serioasă.

De la Glashüttenstrasse din cartierul Nord-Sankt-Pauli pînă la gara Dammtor drumul lui trecea printr-o uliţă strîmtă, întunecoasă, numită „Totenallee" [1], în care pe stînga era un cimitir vechi şi neîngrijit iar pe dreapta închisoarea preventivă. Pe

[1] „Aleea morţilor".

atunci se îngrozea la gîndul că va trebui să treacă zilnic pe acolo.

În dimineaţa aceea, un grup de oameni se adunase la poarta închisorii, prin care peste zi intrau şi ieşeau dubele. Asta n-ar fi fost ceva neobişnuit, dacă n-ar fi stat cu toţii absolut imobili. Nici capul nu şi-l întorseseră. Era ceva lugubru, fantomatic, ai fi putut jura că împietriseră acolo...

Cît despre prima zi de muncă, fusese de fapt mai interesantă decît se aşteptase el. Vedea pentru prima dată strunguri şi se minuna cum tăia cuţitul din materialul care se rotea — atît de uşor şi fără osteneală ca şi cum acesta ar fi fost de lemn. Şpanul se desfăcea în spirale fierbinţi, ţiuind uşor. Piesele terminate luceau şi sclipeau ca nişte jucării polizate. De n-ar fi fost zgomotul infernal şi mirosul scîrbos de ulei, murdăria şi praful! Pantalonii şi halatele muncitorilor erau pline de pete de ulei. În curînd avu şi el părul acoperit şi porii astupaţi cu praful acela murdar.

În acea primă zi de ucenicie, un contramaistru condusese pe cei paisprezece ucenici prin toate halele, ca să se familiarizeze cu uzina. Apoi, Walter alergase acasă cît putuse de repede, într-o dispoziţie strălucită. Îl aşteptau găluşte de cartofi cu fructe. Din făină cenuşie de război, maică-sa făcuse ca prin farmec pînă şi un cozonac mic cu magiun. Walter mestecase cu gura plină şi povestise şi iar povestise; fusese vorbăreţ din cale-afară şi-i enumerase mamei sale obiectele de menaj pe care de acum încolo le va putea face cu mîinile lui. Iar Frieda, bucuroasă şi uşurată, văzînd buna dispoziţie a băiatului, bătuse iarăşi şi iarăşi din palme cu o mirare exagerată, bine jucată, şi strigase: „Nu, zău, ce spui!“ Apoi, făcînd aluzie la pofta sa de mîncare: „O, doamne, doamne, ce-o să mă fac! O să-mi rozi şi urechile!“

Pofta de mîncare a lui Walter părea în adevăr de nepotolit. Mama îl mai întrebase dacă a ajuns la timp dimineaţa...

— Da, da. Dar ce s-o fi întîmplat la închisoarea preventivă ? Se adunaseră o mulţime de oameni la poartă.

— Aşa ? Ai văzut tu asta ?... Ştii ce-a fost ? Au executat pe unul ! Luă de pe masă ziarul „Generalanzeiger“ la care era abonată de cînd plecase soţul ei la armată. Ia citeşte !

— Executat ?... Walter luă ziarul şi citi : „Ucigaşul Naumann a fost executat... Azi dimineaţă, la ora şapte, muncitorul zidar Alfred Naumann, care fusese condamnat la moarte de către Curtea cu juri, a fost decapitat cu securea. Naumann încercase să se sustragă obligaţiilor militare, fusese condamnat de mai multe ori la închisoare, iar la ultima lui încercare de evadare a ucis ofiţerul de pază şi a rănit un soldat. În faţa judecătorilor, condamnatul a încercat să pretexteze că a acţionat din motive de conştiinţă, afirmînd că este împotriva războiului. I s-a sugerat să înainteze o cerere de graţiere către şeful suprem al armatei. Dar n-a făcut uz de aceasta. A refuzat şi asistenţa unui preot. S-a urcat pe eşafod liniştit şi hotărît. Ultima lui dorinţă a fost să petreacă ultima oră în faţa închisorii“ . . . . „ultima oră . . . . în faţa închisorii“ . . . . . . Walter văzuse atunci aievea ceea ce în zori abia îi pătrunsese în conştiinţă... Cînd trecuse strada, un bărbat care se ţinea mai deoparte de grupul de oameni ridicase mîna ca pentru salut...

Luîndu-şi ochii de pe ziar, Walter răsufla din greu şi se bîlbîia.

— El era... Mi-a făcut semn...

— Ce întîmplare ciudată, tocmai în prima ta zi de muncă.

— Bine, dar de fapt nu-i un ucigaş, nu-i aşa, mamă ? Atîta că nu voia să fie soldat ! Adolescentul încercase să-şi reamintească fizionomia omului. Dar nu reuşea ; nu-şi putea aduce aminte dacă era tînăr sau mai în vîrstă... Decapitat cu securea ! ...Chiar în clipa în care şuierase sirena fabricii şi

cînd el păşise pentru prima oară pragul halei de maşini.

Ar fi suportat oare primele săptămîni şi luni de fabrică fără Peter? Fără el nu ar fi dat bir cu fugiţii într-o bună zi? Ba, ar fi fugit de munca stupidă care i se încredinţase: montarea de buloane la şaibe şi pilitul părţilor turnate ale cutiilor, tăiatul în serie, cu bomfaierul, al unor bucăţi egale de bare de fier, munci care nu reuşeau să-l atragă de loc. Nu exista şcoală de meserii, nu se găseau profesori, toţi erau pe front. Şi practica rămăsese baltă, fiindcă maiştrii erau supraîncărcaţi de comenzile curente pentru front... Ucenicii erau lăsaţi să se descurce singuri, trebuiau să servească de auxiliari muncitorilor şi să le fure din ochi meseria, fără să înveţe totuşi mare lucru de la ei, fiindcă aceştia munceau în acord şi fiecare întrebare însemna pentru ei o pierdere de timp şi-i deranja.

Walter avu norocul să-şi facă un prieten în uzină; acesta, cu trei ani mai în vîrstă decît el, era în ultimul an de ucenicie şi-i oferea primul sprijin, atît de necesar.

Îl chema Peter, Peter Kagelmann. Avea mîini neobişnuit de îndemînatice şi maiştrii apreciau munca lui. I se încredinţau comenzi speciale, din acelea pe care conducerea uzinei ezita să le încredinţeze chiar şi unor muncitori calificaţi. Şi totuşi Peter Kagelmann nu era cu tot sufletul prezent la muncă; strungul nu-l pasiona de loc; dădea gata aşa, pe de lături, comenzile care i se încredinţau; era un posedat al literaturii. Veşnic avea cărţi deschise lîngă el, din care citea în timpul lucrului şi din care învăţa multe pasaje pe de rost, recitîndu-le cu glas tare. Dar nu citea numai, ci şi scria, făcea poezii. Părea că nici nu ia în seamă zgomotul maşinilor. Nimic din ce se întîmpla în jurul lui nu părea să-l deranjeze. Se întîmpla să oprească deodată strungul, să privească visător în

goi şi apoi, cu faţa transfigurată, să mîzgălească ceva pe o foaie de hîrtie pe care o avea mereu pregătită. Cînd făcea „poezele“, cum numeau colegii în mod ironic pasiunea lui, îl apuca un fel de violenţă deosebită, nu se sinchisea de cicălelile tovarăşilor de muncă, nici de fruntea încreţită de îngrijorare a maistrului, ci scria, scria, apoi îşi citea singur, cu voce tare, ceea ce scrisese, vizibil încîntat. Nu era mare bătaie de cap pentru el să recupereze timpul pierdut. Inventa simplificări ingenioase ale procesului de muncă, din care unele fuseseră preluate de calculatori, spre furia colegilor, căci în felul acesta se mărea acordul.

Făcuseră cunoştinţă certîndu-se. Walter tăiase o sută douăzeci de bucăţi de bară de fier şi i le dusese lui Peter Kagelmann la strunjit. Aveau să devină tije pentru ventile. Intrară în vorbă, pălăvrăgind despre cîte în lună şi în stele, între altele despre literatură, şi Walter îl pomeni în treacăt pe Dickens, scriitorul său preferat. Atunci Peter Kagelmann strîmbă dispreţuitor din nas şi observă cu condescendenţă că există scriitori şi mai dulcegi, şi mai primitivi. Felul în care îl judeca Peter Kagelmann pe scriitorul venerat de el îl supără mult pe Walter, aşa că-l contrazise enervat. Se vede că-l cunoaşte pe acest scriitor numai din auzite, îi zise, altfel ar fi imposibil să vorbească despre el cu atîta lipsă de respect. Apoi începu să elogieze în cuvinte entuziaste bunătatea de suflet, simţul dreptăţii, zelul pentru adevăr, dragostea scriitorului pentru cei oropsiţi, nevoiaşi şi nefericiţi. Peter Kagelmann îl ascultă zîmbind şi privi cu simpatie la băiatul ăsta palid, care vorbea cu atîta entuziasm ca să-l apere pe scriitorul „lui“ ; totuşi, numai aşa, ca să-l zgîndărească mai departe, caracteriză romanele lui Dickens ca un amestec siropos de mentalitate puerilă şi de teatralism mincinos, şi-l numi pe scriitor un cîntăreţ al bogătanilor din Londra, care ridică în slăvi burtăverzimea mucegăită, un poet

al Armatei Salvării [1], care se complace într-un sentimentalism ieftin.

Walter îi întoarse spatele, hotărît să nu mai schimbe în viața lui o vorbă cu acest mîzgălitor de versuri apucat de grandomanie. Chiar dacă Dickens nu făcea parte dintre capetele cele mai luminate, avea cel puţin, după părerea lui, o inimă dintre cele mai bune din cîte au bătut vreodată pentru omenire. Ce i se năzărise lăudărosului ăluia îngîmfat? Cu ce drept rostea vorbe atît de disprețuitoare?

Puţin timp după aceea, Peter Kagelmann veni la fierăstrăul unde lucra Walter, îl trase de mînecă şi zise:

— Ia vino cu mine!

— Nu pot, am de lucru aici!

Fără un cuvînt, Peter Kagelmann opri fierăstrăul şi apucîndu-l pe Walter de mînecă, îl trase după el. Pe masa de scule de lîngă strungul lui Peter se afla o carte deschisă.

— Aşa, acum ascultă colea! Şi Peter începu să citească din carte cu voce tare, ca să poată fi auzit în zgomotul maşinilor.

Walter era din cale-afară de jenat. Cîţiva muncitori se uitau la ei şi schimbau zîmbete ironice. Şi maiştrii, în boxele lor de sticlă, deveniseră atenţi. Peter Kagelmann citea înainte. Din cînd în cînd, sublinia vorbele cu gesturi patetice, iar Walter, care auzea numai pe jumătate ce-i citea, îl examină mai atent pe acest tînăr ciudat care se dăruia beţiei vorbelor şi al cărui chip părea transfigurat în timp ce declama cu patos. Peter avea o faţă plată, fără profil; nasul, mult prea mic, părea lamentabil prin disproporţia lui faţă de bărbia puternică. Dar cînd citea şi ridica ochii din carte, privind în depărtare, ca un vizionar, chipul lui părea altul, şi proporţiile armonioase.

---

[1] *Armata Salvării* — organizaţie „filantropică", reacţionară şi mistică fondată în 1865 la Londra.

Din gura larg deschisă curgeau cuvinte pronunţate armonios, rotunjite parcă pe limbă :

„Simţirea n-o să v-o răpesc, prieteni.
Nu sînt un vorbitor, cum este Brutus,
Ci, cum să ştiţi, un om deschis şi simplu,
Care-mi iubesc prietenul, şi-aceasta
O ştiu prea bine cei ce-ngăduiră
Să vin aici să vă vorbesc de el...[1]

Apoi, ridicînd vocea, strigă ca şi cum s-ar fi adresat unei mulţimi de mii de oameni :

...dar dac-aş fi eu Brutus,
Şi Brutus Marc Antoniu — acel Antoniu,
Simţirea v-ar zburli şi ar da grai
Acestor răni tăcute, ce-ar stîrni
Şi pietrele din Roma la răscoală."[2]

Cu răsuflarea tăiată dar cu o privire triumfătoare întrebă apoi :

— Este poezie ? Mare de tot ?... Ştii de cine e ?

Walter se simţi ofensat :

— Sigur că ştiu. Văd că mă crezi tare ignorant !

— Pe englezul ăsta înţeleg să-l preamăresc. Ce e Dickens în comparaţie cu el ?

— Sînt de acord că Dickens nu e un Shakespeare, dar e totuşi un mare artist, o menţin.

Walter fu bucuros cînd se putu eschiva şi întoarce la fierăstrăul său...

Acum stă în pat şi gîndeşte : „El m-a introdus în Uniunea Tineretului. O să-i fiu recunoscător toată viaţa."

Luna plină dispăruse de mult din faţa ferestrei, rămăseseră însă stelele, reci dar limpezi ca niciodată. Walter nu simţea nici pic de oboseală. Surîdea aducîndu-şi aminte cum refuzase la început

[1] W. Shakespeare. *Iuliu Cezar*. Trad. de Tudor Vianu, în *Opere*, vol. II, E.S.P.L.A., 1955, p. 343.

[2] Ibidem.

să intre în grupă și cum, curînd după aceea, i se dăruise cu trup și suflet.

Pe-atunci... Prima seară în grupa de tineret îi e prezentă în amintire și astăzi, ca și prima zi de fabrică. Se văzuse printre băieți și fete de seama lui și fusese tare încurcat; din timiditate nu știuse încotro să-și îndrepte privirile și jurase în gînd că niciodată nu va mai pune piciorul acolo!

De n-ar fi fost decît felul cum erau îmbrăcați! Băieții — ca niște școlari. Iar fetele purtau cozi și erau neastîmpărate ca argintul viu. Mai penibil decît orice îl impresionase faptul că o fetișcană cu cozi lungi, cu obrajii rumeni și buzele pline ceru cu voce tare să se facă liniște, deschise ședința de grupă și rosti un discurs. Iar băieții ședeau liniștiți, acceptînd situația. Ea vorbise despre Muzeul de Artă și criticase faptul că vizitarea lui fusese neglijată în ultimul timp. Îmbrăcat în costumul lui închis, cu gulerul tare și cu pălăria neagră pe genunchi, Walter se simțea printre ei ca un străin. Nici un băiat nu purta pantaloni lungi. Nimeni n-avea guler tare. Pălării nu păreau să existe pentru ei. Cei mai mulți purtau gulere răsfrînte peste reverul vestonului, unii aveau bluze colorate, albastre, roșii, ca fetele. Un băiat cu părul blond deschis era numai în pantaloni și cămașă, o cămașă roșie ca focul. Și tocmai acesta, cum aflase Walter ulterior, era un băiat de prăvălie. Nu se simțise de loc la largul lui în acel cerc. În general, băieți și fete la un loc, asta i se păruse ceva imposibil și inadmisibil. Unde mai pui că tonul îl dădeau codanele? „Eu, să mai dau pe-acolo? Puteți să așteptați!“

Visătorul treaz surîdea voios stelelor. Da, asta fusese prima lui impresie, deprimantă, descurajantă, fără speranțe. Dar după patru săptămîni făcea parte din grupă, purta pantaloni scurți și cămăși colorate cu guler deschis, ba chiar și sandale, și avea o grijă deosebită să-și lase părul mai lung, nu dădea voie frizerului să-l potrivească decît nițeluș pe la urechi și pe la ceafă. Toate acestea deși în

sîmbăta de după prima lui vizită ştersese putina ca un fricos cînd o fetişcană blondă — Greta Boomgaarden — şi băiatul de prăvălie cu părul roşu, Audi Meyn, veniseră să-l ia. Hoinărise prin port neştiind unde să se ducă ; atît ştia, că nu se va duce la o întrunire. Dar se simţise tare stingher şi oarecum inutil. Nu ştia ce să facă. Întîi se gîndise să se ducă la Teatrul Orăşenesc, în culise, lucru pe care Papke sigur că nu i l-ar fi interzis. Îi dăduse în gînd să facă figuraţie. Citise pe un afiş : „Croitorii din Schönau". O, doamne, ce peltea ! Pe deasupra mai şi văzuse piesa cel puţin de zece ori, căci făcuse figuraţie. Aşa că se întorsese agale în centru şi intrase la un cinematograf.

În timp ce pe pînză se perindau hinduse frumoase şi palate şi mai frumoase, cu bazine înconjurate de brîie de marmură, în care înotau crocodili sacri, hrăniţi cu carne de om, în sala tineretului din Casa sindicatelor membrii grupei Neustadt a Uniunii Tineretului jucau dansuri populare în sunetele unui acordeon.

Asta i-o povestiseră mai tîrziu, rîzînd ca nişte nebuni pentru că fugise de ei. Căci lunea următoare, ieşind pe poarta uzinei împreună cu Peter Kagelmann, lui Walter nu-i venise să-şi creadă ochilor. În faţa intrării stăteau fetişcana cea blondă şi băiatul de prăvălie cu părul roşu. În fîstîceala lui extremă, Walter se uita desperat şi rugător la Peter, căruia îi povestise cele petrecute şi care salvă situaţia printr-o minciună nevinovată. Walter nu putuse veni sîmbătă, spuse Peter dînd mîna cu Greta şi Audi, dar să fie încredinţaţi că ar fi venit cu plăcere. Şi Walter dădu mîna cu amîndoi, şi bîlbîi : — Da, da, mi-a fost imposibil să vin. — Se întîmplă, zise cu calm filozofic Audi Meyn. Iar şefa de grupă, codana cea rumenă, adăugase cu părere de rău : — Păcat, tocmai de data asta serata a fost atît de reuşită. Şi... şi mă bucurasem dinainte că o să am un dansator nou. De încurcat ce era, Walter nu ştia încotro să privească, şi cu atît mai puţin ce să răspundă. Aşa că Peter avu grijă să susţină

conversaţia şi se arătă vorbăreţ şi comunicativ cum nu-l mai văzuse Walter.

Peter era nu numai cel mai vîrstnic şi cel mai înalt dintre ei, dar şi cel mai iscusit la vorbă şi-şi dăduse seama îndată de rolul ce-i revenea. Alta ar fi fost viaţa grupei dacă toţi băieţii din contingentul lui ar fi fost încă acasă ; cei mai mulţi însă, care n-avuseseră norocul să fie mobilizaţi pe loc, erau undeva, pe front.

Se îndreptaseră tuspatru, prin Hammerbrook, spre gara Berliner Tor ; pe drum, Peter vorbise de noua concepţie despre viaţă a tineretului. Vorbise patetic, cum îi era felul, totodată curgător, ca şi cum cele spuse ar fi fost învăţate pe de rost, cînd reţinut, cînd ridicînd vocea, tunînd şi fulgerînd. Susţinuse că e cazul ca cei tineri să se smulgă din starea de spirit lîncedă, mic-burgheză, a celor retrograzi şi obtuzi, acea stare de spirit filistină a burtăverzimii mîncate de molii, care, din păcate, pătrunsese pînă şi în mişcarea muncitorească socialistă. Căci de multe ori nu poţi să eviţi impresia că domnii secretari de partid şi de sindicate nu sînt altceva decît nişte mici burghezi mărginiţi. E cazul să adoptăm o nouă concepţie de viaţă, atît în atitudinea cît şi în conştiinţa noastră, strigase Peter ridicînd vocea şi îndreptîndu-se din şale, să ne propunem nu nou ideal. Noi, tinerii, trebuie să avem grijă să nu devenim ca bătrînii, să nu ne mulţumim să digerăm ideile socialiste ci să trăim în conformitate cu ele. Numai aşa se pot cîştiga noi forţe şi un nou prestigiu pentru idealul socialist. Ridicase braţul drept, formulînd exigenţe : Piară tot balastul de convenţionalism burghez ! Moarte codului depăşit al moralei burgheze ! La dracu' minciuna şi ipocrizia, care se dau drept bunăcuviinţă burgheză. Vrem să formăm prin noi şi din noi o generaţie nouă, cu un nou ideal de viaţă. Vrem sinceritate şi adevăr, cinste şi probitate, omenie şi puritate ! Vezi, Walter — i se adresase apoi direct fiindcă, în fond, toate astea pentru el le spusese — de aceea rupem hotărît cu multe obiceiuri tradiţionale.

Ne îmbrăcăm aşa cum credem că e bine şi nu luăm în seamă cîtuşi de puţin părerile şi concepţiile mult-stimaţilor noştri părinţi şi strămoşi. Refuzăm din proprie iniţiativă toate stupefiantele nocive. De asemenea, otrava literaturii ieftine şi a artei mediocre, căci nu vrem să ne stricăm mintea şi inima. Vrem să ne însuşim ce e frumos şi înălţător în artă şi în viaţa spirituală. Vrem să ne înclinăm cu respect în faţa a tot ce e mare din cîte au creat şi au gîndit oamenii, şi să ne străduim să-i imităm. Din acţiunile exemplare pe care le-au săvîrşit oamenii, alegem ceea ce e nobil, ceea ce serveşte progresul adevărat al omenirii. Aşa şi numai aşa trebuie să ne concepem sarcina şi menirea, noi, socialiştii tineri, dacă vrem să schimbăm radical condiţiile de viaţă pe plan social, economic şi politic. Prin noi, dar nu numai pentru noi ci pentru toată omenirea muncitoare, trebuie să cucerim un nou ideal de viaţă, cu adevărat socialist.

Peter tăcuse, privind în depărtare ca un vizionar. Greta dăduse de mai multe ori din cap, aprobativ. Faţa lui Audi Meyn rămăsese impenetrabilă. Pe Walter îl impresionaseră îndeosebi ultimele cuvinte. Dacă era aşa, mai puteai, mai aveai voie să stai deoparte? Să realizezi un ideal atît de măreţ, merita orice osteneală. Dar era oare realizabil în condiţiile salahoriei de nouă ore şi jumătate la fabrică şi în mijlocul nenumăratelor griji cotidiene şi a nepăsării oamenilor? Walter îşi exprimase îndoielile. Peter respinsese cu uşurinţă obiecţiile şi răspunsese ferm, cu o hotărîre ce nu suferea nici o contradicţie, că trebuie doar să vrei, să ai o voinţă de fier şi să nu te laşi influenţat de nimic, de absolut nimic...

În seara aceea, Walter spusese mamei sale că avea nevoie de pantaloni scurţi, de o cămaşă sport şi de sandale, la care ea, cum era de aşteptat, începuse să se lamenteze. Dar Walter rămăsese neînduplecat şi nici motivele cele mai întemeiate pe care i le spunea maică-sa nu-l putură clinti.

„Da, aşa s-a întîmplat acum un an şi mai bine", gîndi Walter zîmbind liniştit. Taică-său nu putea să le ştie pe toate şi de aceea nu putea să-şi explice de ce purta pantaloni scurţi şi de ce pălăria tare şi costumul cel bun zăceau în dulap, pradă moliilor.

Deodată Walter remarcă speriat că cerul nu mai era de loc întunecat. Mijea de ziuă şi el nu închisese încă ochii. Iar la şase trebuia să se scoale, ca la şapte să înceapă munca la strung. Hai să dorm un pic — se întoarse pe o parte şi închise ochii, strîngînd pleoapele cît putu.

Dar somnul dorit nu veni încă multă vreme; în faţa ochilor îi apăreau mereu, ca nişte vedenii, cînd Greta, cînd Peter, cînd taică-său. Îi veniră în minte şi scrisorile acestuia, scrisorile „cu ţigări şi monede de aur" cum le ziceau mama şi fiul... „Trimiteţi ţigări!... Trimiteţi aur!... Vă voi fi veşnic recunoscător. Să sperăm! Să sperăm!"

CAPITOLUL VI

1

Judecînd după dispoziţia soţilor Brenten, era de presupus că noaptea trecuse totuşi mai liniştită decît fusese de aşteptat. Frieda, în capot, trebăluia prin bucătărie pregătind micul dejun, iar Carl, după ce suflase şi împroşcase apă cu capul sub robinet, se ştergea şi fredona bine dispus. Cînd surprinse o privire ironic-cicălitoare a neveste-si, încetă. Nu voia să dea nimic în vileag.

La dejun se ţinu o consfătuire în chestiunea planului de vizite după considerente tactice şi strategice. Scopul? Era limpede: liberarea lui Carl din serviciul militar. Cum putea fi atins acest scop? În privinţa asta exista o divergenţă de păreri între soţi. Carl credea în Louis Schönhusen. Nu doar că s-ar fi întemeiat pe simpatia acestuia faţă de el.

Nu, de asta nu putea fi vorba. Dar ştia că nu există în sindicatul muncitorilor din industria tutunului un şef administrativ cît de cît capabil şi că Louis Schönhusen îşi dăduse zadarnic osteneala să-şi găsească un urmaş potrivit de cînd ieşise din conducerea sindicatului pentru a prelua conducerea întregii Uniuni sindicale. Carl Brenten se credea în stare să-l convingă pe fostul său adversar că el ar fi cel mai potrivit pentru această funcţie. Frieda în schimb era sceptică şi zise :

— Duşmăniile politice sînt cele mai crunte, încearcă mai bine cu Papke.

Carl strigă enervat :

— Da, dacă nu mă certam cu acest patriotard tot din motive politice !

— Atunci renunţă la ajutorul amîndurora, zise ea simplu.

— Şi pe cine să contez ?

— Nu te bizui pe nimeni, descurcă-te singur ! răspunse ea curajoasă.

— Excelent sfat, zise el ironic, dar cum ?

Ei, asta n-o ştia nici ea, de aceea nu-l mai contrazise. Într-o privinţă, Carl îi dădea dreptate nevestei-si : prima vizită avea s-o facă soţilor Stürck, care erau nu numai cele mai cumsecade dintre toate rubedeniile, dar şi cele mai lovite de război ; pierduseră pînă acum pe doi dintre feciorii lor iar al treilea era pe front. A doua vizită — Carl pretindea că nu se poate eschiva, dar în realitate se ducea cu plăcere — avea intenţia s-o facă familiei Willmers, Hinrich şi Mimi. Frieda tăcu chitic. Apoi avea intenţia să se ducă la Papke, să bea cu el un păhărel şi să se împace. Frieda tăcu.

— De altfel, întrebă el, ai văzut-o vreodată pe nevastă-sa ?

— Da, da, zise Frieda şi adăugă ironic : o tînără plină de farmec.

— Ia te uită, se miră Carl, va să zică o nouă cucerire.

Frieda surîse pe ascuns, dar tăcu.

Pe Schönhusen, cazul cel mai greu și factorul decisiv, voia să-l lase la urmă, pe el trebuia să-l ia cu asalt ca pe o cetate. Mai medită apoi dacă n-ar trebui să se ducă și pe la frate-său, Matthias. Oare războiul nu ștersese dușmănia dintre ei ? Dacă avea să i se arate ca grenadier, în uniformă de soldat al kaiserului, era exclus ca Matthias să mai stea la îndoială dacă să-i întindă mîna spre reconciliere sau nu. În subconștientul lui, nutrea și o speranță secretă : oare frate-său nu era mare și tare la vamă ? Dacă toate combinațiile celelalte dădeau greș, nu putea să-i găsească un post, fie și provizoriu, pe durata războiului ?

— Ce zici ? o întrebă pe nevastă-sa. Să fac eu primul pas de împăcare ? Să fiu eu cel cuminte și cel generos ?

— Încearcă, răspunse ea evaziv.

Frieda îi călcase uniforma cît putuse de bine. Carl frecase ca oglinda nasturii și catarama. Acum stătea în ușa apartamentului, gata de ieșit în oraș, iar nevastă-sa și fata îl examinau încă o dată. Tocmai atunci, bunica Hardekopf urca treptele gîfîind.

— Vine bătrîna, șopti el, aplecat peste balustradă.

— Atunci nu poți să pleci imediat. Stai întîi de vorbă cu ea.

— Vine bunica ! strigă micuța Elfriede, și porni val-vîrtej pe trepte în jos, în întîmpinarea bunicii.

— Pe ea o uitasem de tot, mîrîi Carl și intră din nou în casă.

— Bine-ai venit, Carl ! Bătrîna Hardekopf întinse ginerelui mîna ei osoasă. Ei, iacătă-l în sfîrșit. A trecut destul timp !

— Bine te-am găsit, mamă ! Se uita la ea de-a dreptul speriat. Slăbise, se uscase și îmbătrînise. Fața îi era la fel de osoasă ca și mîna, sfrijită, închircită, uscată. Totuși Carl zise : Numai tu nu te-ai schimbat de loc, mamă !

— Ei, na ! răspunse ea, simt cum mă ramolesc, dar... mai bine să lăsăm subiectul ăsta. La ce bun ? Ei, cum îți merge, fiule ?

— Cum îi poate merge unui om bătrîn la cătănie — mizerabil.

— Dacă şi tu te plîngi de bătrîneţe... Ei, trebuie să mă aşed, treptele astea mă omoară... Ei, aveam eu o presimţire...

Zicînd aşa, bătrîna scoase din geanta ei de cumpărături o sticlă de lichior de chimion aproape plină încă.

— Cred că e cazul să ne permitem o înghiţitură, nu-i aşa, fiule? Frieda, adu pahare! Ei, strigă apoi, împotrivindu-se micuţei Elfriede, care voia să-i scotocească în geantă. Da, da, am ceva şi pentru tine. Scoase o pungă mică de hîrtie şi o dădu nepoatei, care luă bomboanele cu o privire fericită.

— Mai ai fel de fel de bunătăţi, zise Carl Brenten şi privi mirat la bătrîna uscăţivă, care, prin surîsul pofticios cu care se uita la el în timp ce scotea sticla, părea o vrăjitoare.

Băură, închinară. Apoi Carl dădu să plece. Bătrîna îl reţinu. Trecîndu-şi limba peste buzele palide şi uscate, zise că nu poţi umbla într-un singur picior: mai umplu o dată paharele. Frieda se puse în grevă, abia sorbi. Bunica însă dădu băutura pe gît. Dar tot nu-l lăsă pe Carl să plece; trei e un număr sfînt, zise ea umplînd paharele a treia oară, şi apoi plescăind şi umezindu-şi mereu buzele, adăugă că trei e un număr fără soţ şi deci cu ghinion, de aceea trebuie să se treacă repede la un număr pereche. Dar lui Carl îi era de ajuns la ora aceea matinală şi, cu o hotărîre rapidă, îşi luă rămas bun.

În timp ce ieşea pe uşă, bătrîna aducea păhărelele la un număr cu soţ.

3

Gustav Stürck îşi puse mîinile pe umerii lui Carl Brenten şi, timp de o clipă, în ochii lui cenuşii şi obosiţi străluci o rază de bucurie.

— Carl, ai izbutit în fine să obții un concediu ? Ce bine-mi pare ! Puse uneltele deoparte, îl fluieră pe canarul Hans, îl prinse și-l băgă în colivie. Hai sus. Sophie o să facă ochii mari.

Băură bere bună, căci cafeaua Sophiei se isprăvise definitiv, dar femeia, micuță și veșnic iute și vioaie, măcar cîteva felii de pîine tot mai găsise pentru fratele ei. Nu mai contenea cu întrebările și-i spuse pe șleau că-l găsea tare schimbat. Nu prea întinerise în anul acela, încolo arăta bine. Gustav Stürck puse mîna pe brațul neveste-si și-i zise :

— Sophie, întrebi și iar întrebi și nu-i dai omului răgaz să-ți răspundă. Lasă-l să vorbească.

Prima vorbă a lui Carl Brenten fu o înjurătură la adresa războiului. Le aminti că el de la început condamnase războiul. Dar acum, la cătănie, ajunsese să blesteme militarismul și războiul de o mie de ori. Ce instituție infamă, milităria ! Dă frîu liber tuturor pornirilor josnice ale oamenilor. Spionajul reciproc, denunțurile, corupția sînt la ordinea zilei. Cu mită poți obține orice de la superiori ; cine o duce bine sînt băieții de țărani din Mecklenburg, care primesc de acasă pachete cu șunci și cîrnați. În schimb, vai de bietul orășean sărac și fără relații ; fie muncitor sau profesor, n-are viață ușoară, e muștruluit și frecat și tăvălit ca vai de el. Și ce de lume se aciuiază pe lîngă o garnizoană ca asta din Neustrelitz ! Căpitani și colonei, toți iunkeri, nu încap unii de alții, atîția sînt. Iar cine-și permite o vorbuliță se pomenește a doua zi cu un ordin de plecare pe front, la moarte eroică. El, Brenten, e pe o listă specială, un fel de listă neagră, de aceea n-a obținut concediu timp de un an. De mult ar fi pe front, dacă n-ar sta atît de prost cu inima și mai ales cu picioarele. Cînd vezi ce se petrece, trebuie neapărat să ajungi la convingerea că vom pierde războiul. Și, între noi fie vorba, nu putem decît s-o dorim.

Gustav Stürck dădu din cap aprobativ. Sophie însă strigă îngrozită :

— Şi toate sacrificiile sînt zadarnice?

— Va trebui să facem şi mai multe sacrificii, i-o întoarse Brenten eschivîndu-se să răspundă. Va trebui înainte de toate să aducem sacrificii ca acest război să se termine.

Gustav Stürck dădu iarăşi din cap şi zise:

— Da, asta aşa-i. Eu cred că celelalte popoare vor face începutul. La noi opresiunea e prea puternică.

— Gustav, strigă Carl Brenten, asta n-ar trebui să ne împiedice să încercăm şi noi totul.

— Nu, nu, sigur că nu, îl aprobă cumnatul său.

Sophie tăcu. Nu putea fi de acord cu acest mod de a cugeta. Se gîndea la cei doi fii ai ei, şi ideea că au murit pe front degeaba, în adevăr degeaba, ba încă pentru ceva de dispreţuit, nu putea să-i intre în cap.

Şezură laolaltă mai bine de o oră, vorbind de una, de alta, apoi îi cerură lui Carl să le promită că va veni într-o seară şi cu Frieda.

4

— Carl! Eşti impunător! Un adevărat erou! Vino să te îmbrăţişez! Cu aceste cuvinte îl salută inspectorul Paul Papke pe prietenul de odinioară, fără să-l îmbrăţişeze totuşi. dar luîndu-i dreapta cu amîndouă mîinile şi scuturînd-o îndelung. Ce bine-mi pare! Ce bine-mi pare! continuă el, în timp ce făcea o sforţare grozavă să ghicească: Ce-o vrea? Fără vreo intenţie precisă sigur că nu venea el.

Carl Brenten rămase distant şi demn şi-l întrebă dacă vrea să meargă cu el la Tante Lola, unde este aşteptat.

Papke gîndi, iute ca fulgerul: Ce-o fi vrînd? Oricum, tot nu scap de el! şi zise:

— Hm! Stai puţin, în seara asta se cîntă...

— „Evangelimann“ [1], observă Brenten sec, şi după primul act eşti liber.

— Aşa-i ! aşa-i ! Drace ! Papke era cît pe ce să uite că Brenten făcuse cîndva parte din echipă şi cunoştea secretele meseriei. Vin negreşit. Nici vorbă ! Apoi îi întinse mîna grăbit. Pe curînd, deci !

În timp ce umbla pe scenă, strecurîndu-se printre lucrătorii ocupaţi cu pregătirile, se întreba mereu ce-o fi vrînd Brenten de la el. Nu ştia dacă trebuie să se bucure de revedere sau să fie furios.

La tejgheaua Lolei, Carl Brenten se arătă de o mare dărnicie. Zicînd că o consideră cea mai veche clientă a lui, îi promise o mie de ţigări de Brazilia, deşi ştia bine că nu dispunea nici de o sută. În orice caz, era suficient de cinstit ca să nu accepte un avans. La reproşul Lolei că nevastă-sa refuzase să-i vîndă ţigări, Brenten răspunse cu o mutră îngrozită, dînd din cap, fără a scoate o vorbă. Între timp îşi zicea : Bine-a făcut. Eu aveam nevoie mai urgentă de ele !

Papke apăru şi, după un păhărel de bun-sosit luat cu gazda, se aşezară într-un colţ lîngă fereastră, la locul lor obişnuit de odinioară. Papke, decis să se lămurească numaidecît, îl întrebă :

— Ei, ce s-a-ntîmplat ? şi se uită la Brenten în mod provocator, căci între timp născocise un plan ca să scape de el.

Dar şi Brenten avea un plan ; era hotărît să-i dea dreptate în toate, să vorbească pe gustul lui Papke şi apoi să-i ceară sprijin. Cu o bonomie nemaipomenită, îi răspunse :

— Nimic deosebit. Voiam să te văd.

Dar Papke rămase rezervat şi întrebă prudent :

— Ce-i cu milităria ? E cam acră şi amară, nu-i aşa, pentru... pentru bărbaţi la vîrsta noastră, nu-i aşa ?

— Pentru cine are ghinion, da, în adevăr, nu-i prea amuzantă. Eu însă am o situaţie aparte, practic am funcţie de major. Trebuie să-i instruiesc pe

[1] Operă a compozitorului german Wilhelm Kienzel.

recruţi, să-i educ. Dar ai dreptate, e o existenţă cam neobişnuită pentru noi, totuşi destul de plăcută în general. Avem cîteva localuri grozave ! Ei, şi-apoi recruţii ăştia din Mecklenburg aduc de toate, tot felul de bunătăţi.

— Dar soţia ta... soţia ta spunea... nu demult...

— Doamne, nu ştii cum sînt femeile ? Lipsesc de-acasă de-un an, ce mai vrei ? Femeile văd totul în culorile cele mai sumbre...

— Dar... nu arăţi prea... prea grozav, dragul meu. Te-ai subţiat. Ai o culoare cam nesănătoasă.

— Felul de viaţă neobişnuit. O să mă obişnuiesc, răspunse Brenten neclintit. Mă rog, noapte de noapte beţii... Alaltăieri îmi spune locotenentul : Brenten, zice, dumneata eşti cel mai straşnic tovarăş de beţii din toată compania ! Hai să dăm de duşcă un păhărel. Un păhărel, cică ; de fapt îţi dai seama că pe urmă iese un zaiafet în toată regula. Ei, astea-s obositoare.

Papke renunţă în gînd la toate planurile de bătaie ; situaţia era cu totul alta de cum se aşteptase. Şedeau deşertînd încă o bere şi încă un rachiu şi apoi iar şi iar, pînă ce Carl Brenten deveni tot mai vorbăreţ. Chestiunea cea mai importantă i-o servesc la urmă, îşi zise. Să nu-şi mai asume rolul de salvator. Vreau să văd dacă-mi oferă singur să lucrez cu el. Şi începu să istorisească întîmplări hazlii din viaţa cazonă.

— Cînd vine colonelul în inspecţie, să te prăpădeşti de rîs, pe onoarea mea. E cam babalîc, colonelul, un veteran din '70—71 ; trece ţeapăn ca o scîndură prin faţa soldaţilor aliniaţi. „Cum îţi merge ?“ îl întreabă prietenos pe unul, şi se uită la el prin monoclu. „Foarte bine, domnule colonel !“ „Eşti căsătorit ?“ îl întreabă pe următorul. „Da, să trăiţi domnule colonel !“ Pe altul : „Ai copii, tinere ?“ „Da, să trăiţi, domnule colonel !“ La care se întoarce şi-l apostrofează fericit pe şeful companiei : „Văd că oamenii o duc excelent ! Felicitări, dragul meu !“

— Chestii răsuflate, Carl! Astea-s de pe vremea războiului de treizeci de ani!

— Şi ce dacă! Tot mai au efect asupra tîmpiţilor!

Apoi continuă cu istorisirile:

— Ar trebui să fii de faţă la cununiile astea de război, te-ai strica de rîs, zău aşa. Ce de tipi tineri care trebuie să plece pe front şi vor să intre la repezeală în rîndul celor blagosloviţi cu sfînta căsnicie, asta, mă rog, ca să le ştie căpătuite pe viitoarele văduve de război. Miresele — sînt printre ele cîteva, ce să-ţi mai spun, indescriptibile — miresele, deci, stau şi ele la rînd în faţa companiei aliniate. Pastorul, omul cel mai important cu ocazia asta, se urcă pe un scaun şi procedează la cununia în masă. Le ţine o predică, de bocesc toate femeile... „Aţi încheiat acum un legămînt pe viaţă. Domnul dumnezeu cel sfînt să apere căsnicia voastră. Voi, tineri soţi, plecaţi pe front pentru a vă apăra patria. Este o decizie grea, deşi necesară şi binecuvîntată. Vă vor pîndi primejdii, veţi privi moartea în faţă. Mulţi veţi cădea şi sîngele vostru tineresc va uda pămîntul. Scumpele voastre soţii rămîn acasă. Dar ele vor sta sub pază bună, nu vă faceţi griji şi necazuri. Statul se îngrijeşte în modul cel mai generos de văduve şi de orfani, şi nici domnul dumnezeu nu vă va părăsi. Porniţi, aşadar, cu încredere şi curaj pe cîmpurile de bătălie! Nu uitaţi că..."

— Încetează! Încetează! Papke se strica de rîs. Ce de glume născoceşti!

— Ce tot spui? se indignă Brenten. E adevărul gol-goluţ, cum mă vezi şi cum te văd. Sufletul german nu-l poţi cunoaşte nicăieri mai bine decît în curtea cazărmii... După aceea li se acordă tinerilor în mod generos o noapte a nunţii, de n-ar fi decît pentru a le asigura urmaşi — kaiserul are nevoie de soldaţi. Numai că în ultimul timp nu se găseau camere la Neustrelitz. Şi erau douăzeci şi şase de perechi. Ce-i de făcut? Locotenentul a avut o idee. Era o zi splendidă de august, cînd nopţile

sînt calde. Pe scurt, a rechiziţionat toate bărcile de pe lacul Zierker şi fiecare pereche a primit o barcă pentru o noapte. A făcut povestea asta o vîlvă, poţi să-ţi închipui. Douăzeci şi şase de bărci, bărci de nuntă, stăteau gata s-o pornească pe lac. Toată compania era adunată la mal. Un noian de sfaturi şi bune şi rele. Cînd au ajuns în larg, bărcile au luat-o care încotro. Iar noi ne-am dus să bem cîte-un păhărel în sănătatea fiecărei perechi.

A doua zi am aflat că bărcile de pază au efectuat un control, pentru că nu ştiau nimic de nunţile plutitoare şi credeau la început că punctele negre sînt bărci goale rătăcite pe apă. La apelul lor, din fiecare barcă răsărise în noapte cîte-un mire, golpuşcă. Paznicii au rămas întîi muţi de uimire. După ce scena s-a repetat de cîteva ori, au trecut pe lîngă bărci fără să le mai acosteze. Se întîmpla însă ca unii grenadieri deosebit de conştiincioşi să se ridice şi fără apel din patul de nuntă plutitor, iar atunci cei din bărcile de pază le strigau : „continuaţi... continuaţi !..."

Paul Papke se amuza copios :

— Ce viaţă veselă pe-acolo ! Şi cum mai ştii să le povesteşti, Carl ! Extraordinar ! „Continuaţi !" Hahaha !

Carl Brenten se anima din ce în ce.

— Cîteodată, în afară de serviciul divin obligatoriu de duminică, mai avem şi nişte aşa-zise ore de educaţie religioasă. Pe-astea le ţine un ofiţer bătrîn de la intendenţă, cu o barbă mare ca a lui dumnezeu-tatăl. Cînd vorbeşte el, parcă auzi un glas din evul mediu. Odată ne-a vorbit de atotputernicia lui dumnezeu, care pînă la urmă tot împlineşte dorinţele inimilor cu-adevărat credincioase, în ciuda tuturor obstacolelor. Şi-a întrebat dacă vreunul dintre noi n-a trăit cîndva o asemenea experienţă. Acum, trebuie să ştii că intendentul ăsta are mare influenţă asupra colonelului. Unii, pe care i-a protejat el, n-au fost trimişi pe front şi li s-au dat posturi comode de auxiliari. De aceea multă lume

se arăta surprinzător de evlavioasă. La întrebarea lui, numai ce ridică mîna un geambaş din Mecklenburg, unul care trăia veşnic cu teama de a fi trimis pe front, deşi procura săptămînal cantităţi enorme de carne, ca să-i dispună pe superiori în favoarea lui. Ăsta se prezintă deci şi povesteşte că încă de copil a dorit să devină soldat, pe cît posibil grenadier; de multe ori îl rugase din toată inima pe dumnezeu să-i împlinească dorinţa. Dar la controlul medical al recruţilor, a fost respins ca inapt. Medicii l-au găsit cu picioare plate, boală de inimă, hernie şi vederea mult slăbită. Geambaşul povestea cît de nefericit era şi cum a crezut că toate rugăciunile lui fierbinţi rămăseseră neascultate. „Şi cum m-am înşelat, striga el jubilînd, cînd m-am îndoit de bunătatea lui dumnezeu. Cîţiva ani mai tîrziu a izbucnit războiul şi visul copilăriei mele s-a împlinit: am devenit soldat, ba chiar grenadier mecklenburghez... Vă spun toate astea ca să vă arăt că dumnezeu ascultă rugăciunile pornite din inimă, chiar dacă uneori cu întîrziere."

Intendentul şi-a mîngîiat cu satisfacţie barba lui patriarhală şi a dat binevoitor din cap. Noi însă ştiam acum de ce dăduse războiul peste noi. Iar seara, la culcare, geambaşul cel evlavios l-a văzut pe sfîntul duh. A doua zi a fost internat în spitalul militar.

Paul Papke nu mai rîse de data asta, ci luă o mutră gravă şi dădu din cap a dezaprobare.

— Dragă Carl, zise, asta e o istorie destul de periculoasă. E duşmănoasă nu numai la adresa religiei dar şi a statului. În locul tău n-aş mai povesti-o. Ar putea avea consecinţe neplăcute pentru tine.

Brenten, pe care alcoolul începuse să-l înfierbînte, îl întrebă, pîndind răspunsul, dacă nu cumva se îndoieşte de adevărul celor povestite.

— Desigur, răspunse Papke, dar înainte de orice e potrivnică spiritului ostăşesc pe care orice bărbat

german are datoria să-l promoveze. Răspîndind povești d-astea, subminezi victoria.

— Dumnezeule sfinte! strigă Brenten cu o sinceritate de om băut, tu mai crezi în victorie?

— Te rog! răspunse Papke îngrozit și, fără să vrea, se retrase puțin cu scaun cu tot, asta ne-o dictează datoria.

Brenten dădu de dușcă un pahar de rachiu și rîse batjocoritor. Apoi începu să urle:

— Noi să învingem? Cu soldați ca noi? Uită-te la mine, un grenadier de un metru și cincizeci și nouă. Am și picioare plate. Cu inima de mult n-o mai duc bine. Vara trecută am făcut o sciatică de-am zăcut șase săptămîni în spital... Nu... scumpule, dacă mă ia pe mine, înseamnă că Germania e pe copcă. Eu, grenadierul Carl Brenten dovedesc în chipul cel mai convingător falimentul militarismului german.

— Pentru numele lui dumnezeu, nu zbiera așa! se bîlbîi Papke speriat de moarte și alb ca varul, ăsta-i curat defetism! Nu-ți dai seama ce datorie ai față de uniforma pe care o porți?

— Îmi place-al dracului să mi-o amintească un învîrtit! Brenten ar fi vrut să se ridice, dar nu reuși, se clătină și căzu iar pe scaun. Bătu furios cu pumnul în masă, încît halbele pe jumătate pline săltară, iar păhărelul de rachiu căzu pe jos... Ești un învîrtit mizerabil!... Chiulangiule!

Cînd se liniști, se pomeni singur în colțul de la geam. Se uită în jur. Nu mai era nici un mușteriu în tot localul. Tante Lola, cu gura ei marcată de vicii, se apropie de el strîmbîndu-se într-un surîs ironic:

— Ei, ți-ai venit în fire? Nimerești acasă singur? Ora de închidere a trecut de mult. Ei, hai, nevasta dumitale o fi îngrijorată!

Brenten părăsi localul pe două cărări.

— Nu uita țigările de Brazilia! o mai auzi pe Lola strigînd după el.

5

Uşor scapi o vorbă, greu te apasă căinţa. Brenten se trezi abia a doua zi spre prînz. Capul îi era greu ca vai de lume. Îşi aducea aminte că-l jignise rău pe Papke, în ciuda tuturor intenţiilor atît de bine cumpănite. Ce stupid ! Dar, în definitiv, îi spusese adevărul ! Nu-i aruncase în obraz decît purul adevăr... Doamne dumnezeule, păi tocmai asta voia el să evite cu orice preţ. Carl Brenten stabili filozofic că e tare greu, aproape imposibil, să nu spui oamenilor adevărul şi la fel de greu e să-l spui. Dar în nici un caz n-ai voie să te îmbeţi, dacă nu vrei să aluneci pe parchetul lucios al minciunilor omeneşti.

Căinţa nu-l apăsă prea multă vreme. Conştiinţa îi era curată. Greşeala de a fi spus adevărul conţine şi o virtute consolatoare.

Frieda intră în dormitor :

— Sper că n-ai de gînd să-ţi petreci toate zilele de concediu îmbătîndu-te !

— Ei, ei, ei ! o dojeni el blajin, de ce faci din ţînţar armăsar, ce-i dacă s-a întîmplat o dată, prima oară, s-o fac şi eu cam lată !

— Cam ! Frieda rîse gata de harţă.

Dar Carl dorea linişte şi pace ; nu se lăsă scos din pepeni, ci înghiţi ocara. Cu Paul o sfeclise, deci şansa de a fi angajat ca garderobier la Teatrul Orăşenesc se dusese pe gîrlă. Ei şi, probabil că Paul tot nu şi-ar fi dat osteneala să-l sprijine. Oamenii sînt toţi egoişti, se gîndesc numai la ei. Iar cine le spune adevărul în faţă va fi proscris şi va trebui să piară ca un martir... Da, Carl Brenten se simţi un martir al adevărului. Simţi crescîndu-i stima faţă de sine însuşi şi în acelaşi timp şi mila... Oamenii ţin cu tot dinadinsul să fie minţiţi şi înşelaţi, asta se adeverea şi acum. Şi totuşi, ce bine o pornise aseară. Paul fusese încîntat de povestirile lui cazone. Numai blestematul acela de rachiu !...

Mai tîrziu, Brenten zise către nevastă-sa :

— Vreau să mă duc astăzi la Willmers. Vii cu mine ?

— Nu, du-te singur... Dar te sfătuiesc în interesul tău : nu te chercheli din nou.

— Ai uitat să renunţi la amabilităţile tale, mîrîi el.

După ce mai trase un pui de somn, porni.

În timpul siestei, îl visase pe fratele său mai mare. Asta nu i se întîmplase niciodată. Îi apăruse într-o uniformă superbă de inspector vamal. Şi semăna leit cu Carl, de parcă ar fi fost el însuşi.

Gînditor, Carl se întreba acum dacă visul nu era o indicaţie a destinului. Ce-ar fi să se ducă la frate-său ca să pună capăt supărării care dura de zece ani... şi să se aranjeze pe cît posibil ca... ei, hai să zicem ca funcţionar auxiliar la vamă ?... Deodată ideea asta puse stăpînire pe el în întregime. De fapt, era o situaţie cu totul imposibilă să trăieşti în duşmănie de moarte cu propriul tău frate. Desigur că frate-său era şi acum ca şi pe vremuri pînă-n măduva oaselor un devotat al kaiserului. Ceea ce înseamnă că nu se va emoţiona, ba chiar îi va plăcea că el, Carl, compromis ca social-democrat, îl vizitează ca soldat al kaiserului. Ce alta putea să facă fratele său mai mare decît să pună capăt vechii supărări şi duşmănii ? Poate în adîncul sufletului va fi chiar bucuros să reînnoade vechea bună-înţelegere, mai ales în vreme de război.

Luă drumul spre Königsstrasse de lîngă Gänsemarkt [1].

„Matthias Brenten, inspector vamal, etajul III", citi Carl pe placa de la intrare. Era impresionant... Inspector vamal, suna bine. Şi locuinţele de aici, din centru, din apropierea primăriei, păreau elegante, bogate.

Îi deschise o fată tînără, o fiinţă palidă care părea bolnăvicioasă.

---

[1] Piaţă în centrul Hamburgului.

— Scuzaţi, domnul Brenten e acasă? Pe cît de nervos fusese urcînd treptele, pe atît părea de hotărît şi de liniştit acum.

— Nu, e la serviciu. Să-i comunic ceva?

— Dar doamna Brenten e acasă?

— Da, o clipă, vă rog. Uşa se închise şi Carl o auzi pe fată strigînd: Mămico, mămico! Vino repede!

E fata lui? se întrebă Brenten. Sigur că da, avea ochii căprui-închişi ai Brentenilor, dar părea tare plăpîndă. Uşa se deschise din nou, şi în ea apăru Minna Brenten, slabă, speriată, cu ochii căscaţi.

— Ce doriţi? întrebă ea, încet şi nesigur.

— Nu mă recunoşti, Minna? Ea îl privi ţintă, fără să poată scoate o vorbă. În cele din urmă zise cu mare greutate:

— Poftim, intră... nu acolo, aici, în odaia asta... Tu rămîi afară! se răsti la fiică-sa, care voia să intre şi ea.

Cîteva minute mai tîrziu, Brenten părăsi casa fratelui său. Fără o vorbă, strînse mîna cumnatei şi o luă pe trepte în jos. Era năucit de cîte auzise, vorbele şi rugăminţile ei i se încîlceau în cap. Da, îl implorase să plece şi să nu mai vină niciodată. Matthias — ea spunea: Thias — e neînduplecat. Într-o zi găsise în casă ziarul „Hamburger Echo“ şi din nefericire citise acolo că fiul lui Carl, Walter, ţine conferinţe la social-democraţi. Casa ei e un iad cînd vine vorba de social-democraţi. Ea, Minna, nu îndrăzneşte nici să-şi închipuie ce s-ar întîmpla dacă frate-său l-ar găsi aici — ar face moarte de om. Aşa că îl ruga să plece.

Dat afară! îşi zise Carl Brenten. Tremurînd, rugîndu-se şi implorînd, Minna îl dăduse pe uşă afară. Ura asta neiertătoare, cu care îl urmărea fratele său mai pricopsit, îl făcea să se cutremure. În mod absurd, Carl gîndea: Ăştia mai vorbesc de unitate şi comunitate de destin! Şocul se transformă treptat în mînie... Ce bandă afurisită, din cauza voastră trebuie să fac pe soldatul, să mă las muştruluit, maltratat şi probabil şi ucis. Staţi, că vă luaţi voi

răsplata, o să mai veniţi voi la mine gudurîndu-vă. Dar atunci o să vă las să crăpaţi lamentabil, neam afurisit, adunătură încrezută, bandă infamă şi îngîmfată... Inspector vamal... O să te îneci în canalul vamal, idiotule, şi alta nici nu meriţi.

În dispoziţia asta nu se putea duce la Willmers ; întîi trebuia să-şi potolească furia. Intră în primul birt.

6

Îşi făgădui că de la el nu va afla nimeni, nici măcar Frieda, ruşinea pe care o păţise în casa fratelui său ; după cîteva ore însă, povesti întîmplarea în amănunte cumnatului său Hinrich. Soră-sa Mimi era plecată la fiică-sa ; îl găsi pe Hinrich singur. Băură o sticlă de vin, fumară şi se întreţinură despre război şi militărie, despre rubedenii şi ţigări. Conversaţia decurgea paşnic şi spre mulţumirea amîndurora. De cîte ori unul dintre ei îşi dădea seama că părerea sa nu-i era plăcută celuilalt, trecea cu cîteva formule banale peste cele spuse şi schimba vorba. Acest fel de a proceda, chiar dacă nu putea duce la o adevărată înţelegere, le asigură o întrevedere paşnică. Hinrich exprimă speranţa că, avînd în vedere marile succese de pe toate fronturile şi mai ales campania nemiloasă a submarinelor, vor obţine victoria încă în anul acela. Carl mărturisi că nu era la fel de optimist. Dar se opri aici. Hinrich îl întrebă dacă viaţa de cazarmă este într-adevăr un canon, aşa cum se spune uneori. Carl răspunse că e obositoare, mai ales dacă eşti în vîrstă şi deprins să trăieşti tihnit. Apoi înghiţi o cantitate de vin suficientă ca să-şi înece furia ce ameninţa să izbucnească. Hinrich observă, aşa, în treacăt, că Frieda îi vînduse cîteva sute de ţigări şi întrebă cînd poate să trimită după ele. Carl Brenten se sperie rău de tot, dar se stăpîni şi răspunse nepăsător, ca şi cum nu l-ar fi interesat chestiunea :

— Aşa, mai dispune de-atîta marfă ? Ei, ea cînd promite, se ţine de vorbă.

Hinrich exprimă regrete că rudele se înstrăinează tot mai mult unele de altele, abia se mai văd, abia mai simt legătura de rudenie. Atunci Brenten nu-şi mai putu ascunde supărarea ce dospea în el şi zise :

— Vezi, Hinrich, tu spui aşa, da' să-ţi povestesc ce-am păţit astăzi. Şi, fără să-şi ascundă mînia, începu să vorbească de nereuşita vizită de împăcare la fratele său. Acela se declară monarhist, patriot, dar ameninţă cu poliţia pe propriul său frate, care deşi nu e monarhist, este un grenadier german. Şi mai vorbeşti de slăbirea legăturilor de rudenie !

— Bine, dar Matthias nici nu era acasă.

— Minna mi-a dat să înţeleg fără greş ce mă aştepta dacă era acasă.

— Femeile exagerează adesea, zise Hinrich.

— Tremura ca varga văzîndu-mă la ei. Se temea că Matthias face moarte de om dacă mă găseşte acolo. „Moarte de om", chiar aşa spunea. Astea-s rude ? Rude ? Propriul meu frate...

— Nici eu nu-nţeleg, îi dădu dreptate Hinrich, mirat de izbucnirea lui sentimentală. Şi continuă : Odată şi odată trebuie să uiţi de certuri. Mai ales astăzi, cînd ar trebui să fim mai solidari decît oricînd.

— Da, da, dragul meu, şi mai vorbeşti de rubedenii.

Îi făcea bine să se simtă martir, un martir al ideii de împăcare. Brenten îşi sprijini capul în mîini şi se uită ţintă la paharul de vin.

7

Cea mai mare surpriză şi totodată cea mai cruntă deziluzie abia avea să urmeze... Timp de două zile alergase mereu pe la Casa sindicatelor ; secretara

spunea ba că tovarăşul Schönhusen e ocupat, ba că nu poate primi pentru moment, ba că e plecat. Brenten avea impresia certă că Schönhusen nu vrea să-l primească. Dar trebuia să vorbească cu el, fie ce-o fi.

Află că Schönhusen obişnuieşte să-şi petreacă aproape toate serile într-o încăpere dosnică a restaurantului sindical unde bea pînă i se face somn. Seara se duse deci la restaurant şi se aşeză la o masă de lîngă uşa care ducea spre clubul aflat în încăperile din fund. Aşteptă mult şi bine. Bău o jumătate de vin, şi apoi încă una. Schönhusen nu apăru.

Trebuie să vorbesc cu el, îşi zise Brenten, e ultima şansă, trebuie să vorbesc cu el! Şi ceru din nou de băut. Apoi îi veni o idee: poate că există o intrare prin curte. Se ridică hotărît şi se duse în încăperile anexe ale clubului. Şi, în adevăr, în colţul cel mai din fund, într-o nişă, şedea Louis Schönhusen. O masă de carne lăbărţată pe sofaua de piele, ca un hipopotam scos la pensie. În faţa lui, pe masă, două halbe, una băută pe jumătate. Carl Brenten care nu mai era perfect treaz, luă în glumă poziţie de drepţi, făcu salutul militar şi strigă fără jenă, ca un tinerel:

— Aici trebuie să te prind, Louis? Ziua nu-i chip să dea omul de tine! Noroc!

Schönhusen îl examină cu o privire ascunsă şi-i întinse mîna neglijent, fără a scoate o vorbă.

— Sînt în concediu şi mi-am zis: trebuie să-i faci o vizită bătrînului Louis. Brenten se aşază nepoftit la masă. O bere, strigă tare după chelner. Laşi berea să se trezească, Louis!

Schönhusen goli halba şi-şi şterse cu dosul mîinii spuma de pe mustaţă. Continua să tacă.

— Ei, te chinuie şi te sîcîie şi pe tine, nu? Îţi pun tot mai multe în cîrcă? Fără-ndoială că poţi duce mult, dar ce-i prea mult, strică.

— Mă chinuie şi mă sîcîie, adevărat!... Adevărat! se mînie Schönhusen şi din ochii lui mici,

cenuşii şi rotunzi ca nişte bile, aruncă o privire otrăvită spre Brenten.

Acesta nu observă, bucuros că a reuşit să intre în vorbă.

— Păi sigur. Nici nu poate fi altfel! Se gîndea să dirijeze conversaţia în aşa fel, încît să aibă ocazia de a se oferi ca ajutor.

— Chin şi sîcîială, da, domnii tovarăşi practică asta cu cel mai mare zel.

Brenten deveni atent. Nu era o provocare la gîlceavă? Acu e-acu, trebuie s-o întoarcă cu îndemînare, să nu se dea de gol, dacă vrea să obţină ceva.

— Te cred, zise, există destui nemulţumiţi. Şi probabil că le lasă toate pe capul tău. Te cred. Ar trebui să ai grijă să-ţi iei colaboratori de nădejde, noi, neuzaţi. Şi, cu un tupeu rar, Brenten puse punctul pe i: Altfel, te distrugi de tot.

Cu o mişcare furioasă, Schönhusen împinse halbele din faţa lui, îşi sprijini coatele pe masă şi se uită ţintă la Brenten.

— Nu ştiu ce să cred de vorbăria asta a ta! Adă-ţi aminte că tu ai început să faci dificultăţi! Şi feciorul tău îţi calcă pe urme. Se vede că ţine de familie. O să-l dăm afară! Şi pe el! Sîcîitorii vor fi striviţi, n-avea tu grijă! Poimîine o s-o vedem şi pe-asta, poimîine fecioraşul tău obraznic va fi dat afară! Nu numai el, ci toată banda de răzvrătiţi! Şi îndrăzneşti să te prefaci că-ţi pasă de greutăţile mele?... N-am nevoie!

Apucă halba plină.

Brenten urmărea speriat fiecare gest al lui Schönhusen, fiecare vorbă a lui. Îl vedea pe Schönhusen ducînd halba la gură, vedea mărul lui Adam ridicîndu-se şi coborînd la fiecare înghiţitură şi paharul golindu-se centimetru cu centimetru pînă la ultima picătură... Gata! ultima speranţă s-a dus. Ce-o fi făcut băiatul? Parcă şi Minna pomenise ceva... Brenten bîlbîie:

— Despre ce vorbeşti?... Nu ştiu nimic... Ce-a făcut?

— E un instigator! urlă Schönhusen. Un ațîțător împotriva liniștii și a ordinii! Un dușman al partidului!... De altfel, ca și tat-su. Ori te pomenești că s-a schimbat de cînd poartă uniformă?

— Nu tocmai, răspunse Brenten uluit dar neclintit.

— Așa-a? Tot cel vechi? Și de ce te ții după mine zile de-a rîndul? Nu-mi dai pace nici aici? Vrei să mă convertești, ai?

— Mă gîndeam numai...

— Gîndirea n-a fost niciodată latura ta forte. Las-o în seama altora... Chelner! Schönhusen răgea ca un taur. Che-el-ner!

Chelnerul veni într-un suflet.

— Domnul vrea să plătească... Și... e pentru prima dată în local, nu știe pe unde e ieșirea.

Verde-galben la față, Brenten se ridică, aruncă o monedă pe masă și plecă.

Schönhusen strigă chelnerului:

— Încă o bere!

CAPITOLUL VII

1

Să dai la strung tije de un țol este o muncă fină și plăcută. Dacă oțelul e bine călit și șlefuit și dacă strungul e bine centrat, îți rămîne timp destul să privești în stînga și-n dreapta, sau să te lași furat de gînduri. După părerea lui Peter, faptul frapant că strungarii au ideile cele mai chibzuite și reprezintă o elită în sînul mișcării muncitorești se datorește în bună parte tijelor de un țol.

Așa — acum toate erau puse la punct, putea începe huzurul gîndirii. Tijele se subțiau, oțelul bine călit, păpușa mobilă potrivită, instalația de răcire umplută din nou; Walter puse în mișcare cuțitul

şi, mulţumit, se sprijini de suport, căci restul îl făcea strungul singur...

Vrea să mă dea afară?... Bonzul ăsta mătăhălos!... Va să zică tata a fost la el. Probabil că a făcut sluj în faţa lui... Ce mai spera de la el?... Tocmai de la ăsta?... Bătrînii acţionează adesea în mod de neînţeles, fără demnitate, fără mîndrie! ...Mai bine să stai pe frontul de vest în cea mai cruntă ananghie, decît să faci temenele în faţa acestui monstru... În fond, cu ce drept se amestecă în chestiunile tineretului? Butoiul acela de bere!... În general, cum a putut un burtăverde slab la minte, morocănos, scîrbos şi respingător în toate privinţele să ajungă la această situaţie în mişcarea muncitorească?... De neînţeles!... Conducătorii muncitorilor n-ar trebui oare să fie întruchipări ale idealului lor?... Louis Schönhusen, figură ideală pentru mase?... Dacă era în adevăr, atunci masele erau de compătimit... Iar dacă astfel de oameni aveau să joace un rol decisiv pînă şi în societatea socialistă, atunci — nu, ferească dumnezeu de un astfel de socialism! Iată concluzia unei meditaţii, lungi cît durata strunjirii unei tije. Walter fixă o nouă bară în „universal" şi potrivi cuţitul. Tăia minunat şi maşina mergea strună.

De fapt, subiectul discuţiei de aseară fusese tocmai chestiunea asta. Discutaseră între ei, tatăl şi fiul. Nu cumva fusese prea tăios, prea nemilos tot ce-i servise lui taică-său? Acesta îşi dăduse seama şi acceptase în tăcere... Ce i-am spus, de fapt? Că socialismul nu-i o distracţie, nu-i ceva pentru zilele de sărbătoare şi nici vreun sport, că socialismul solicită omul întreg şi viaţa sa întreagă... Că un socialist trebuie să acţioneze în viaţă conform cu idealul său... Că nu este socialist acela care peste o zi e un tip abject, iar seara se dă drept tovarăş... Există, desigur, cîteva milioane de alegători socialişti dar deocamdată există ruşinos de puţini socialişti... Voi, bătrînii, aţi pus piatra de temelie, şi n-aţi făcut-o rău, fiindcă această piatră e în stare să poarte o construcţie mare dar acum

trebuie să clădim casa. Or, casa este importantă, căci în ea trebuie să trăim şi să ne simţim bine nu numai noi, ci şi generaţiile care vor veni după noi.

Hop, cuțitul îşi terminase treaba. Pentru o clipă, trebuia să-şi întrerupă meditaţiile. Dar cele cîteva mişcări fură repede terminate. Totul mergea strună. În aceste condiţii, munca la strung era aproape o plăcere.

Ei da, şi bătrînul? Adusese argumente bătrîneşti. Nimic nou nu-i dăduse prin minte... Că avea s-o ducă greu în viaţă cu asemenea principii... Ridicol!... Că nimeni nu poate înota împotriva curentului... Ce sărăcie de duh!... Că gîndurile sînt libere, dar faptele se ciocnesc în spaţiu [1]... Da, da, o spusese în termeni clasici. Chiar dacă nu se pricepuse să citeze exact... Walter rîse amuzat... Doamne, bătrînii ăştia! Trebuie să avem oarecare indulgenţă faţă de ei. Adesea nu-i vina lor că sînt aşa cum sînt... Dar nici o indulgenţă faţă de un Schönhusen, nici cea mai mică! Acela e periculos. Oameni ca el sînt... da, sînt groparii socialismului! Ba sînt groparii oricărei civilizaţii, alde Schönhusen...

Walter terminase o tijă şi o controla cu şublerul. Dimensiunea era exactă. Putea să continue. Tija următoare...

În clipa asta veni Peter în fuga mare, cu o carte în mînă. O, doamne, îşi zise Walter, acum urmează alt logos interminabil. Ce păcat că-mi întrerupe gîndurile... Dar ce s-a întîmplat? De ce e-atît de agitat?

Peter Kagelmann parcă fierbea de patimă reţinută. Căuta cuvintele, lucru ce nu i se mai întîmplase. Fără să mai zăbovească, îi arătă o carte deschisă.

— O cunoşti? îl întreabă pe Walter, care nu văzuse titlul. Opreşte strungul! Ne deranjează! Zise

[1] Parafraza unui cunoscut vers de Schiller.

şi trase manivela. Walter abia avu timp să retragă cuţitul. Ascultă!

Peter citi. De necrezut. Avea lacrimi în ochi. Era nemaipomenit. Peter cel voinic şi puternic!... Walter îşi dădea osteneala să-şi ascundă zîmbetul.

— „Vai, tată,
Ce visuri dulci, ce dor nepotolit
a-mpins pe-aceştia către-amara plată!

...Francesca, vai, a voastră suferinţă
cu plîns îmi umple sufletul mîhnit.“ [1]

A, va să zică ăsta a fost numai un motto. Un motto la poemul pe care Peter l-a compus, inspirat de Dante. Un poem despre nefericita Francesca da Rimini [2].

— Ştiu, simt, şopti Peter cu o privire plină de extaz, şi o simt cu toată certitudinea că ea va fi Beatrice [3] a mea. N-o cunosc, n-am văzut-o niciodată şi n-o s-o văd niciodată. Dar ea mă va însoţi tot timpul, îmi va umple viaţa, va trăi în mine... Ştii, încă nu l-am terminat! E numai o încercare...

Acum Walter nu-şi mai ascunse surîsul şi întrebă:

— Ce n-ai terminat, ce este numai o încercare, Peter?

— Poemul meu despre ea. Spuse cuvintele astea încet şi cu grijă, ca şi cum ar fi putut fi auzite de vreun nechemat. Apoi scoase nişte foi de hîrtie, se uită în ele, fără a citi însă cu voce tare, le mîngîie cu privirea, mişcă din buze dar păstră totul pentru sine. Părea nespus de fericit, însufleţit de opera sa.

Stătu aşa cîteva minute, în tăcere, lîngă strungul lui Walter, stătu cufundat în gînduri.

Walter puse strungul iarăşi în mişcare. Oţelul cuţitului începu să roadă bara de fier care se rotea.

---

[1] Dante Alighieri. *Divina Comedie, Infernul*. În romîneşte de G. Coşbuc. E.S.P.L.A., 1954, p. 79.

[2] *Francesca da Rimini* — eroina unuia dintre cele mai frumoase episoade ale *Divinei Comedii (Infernul*, cîntul V).

[3] *Beatrice Portinari* — tînără florentină, iubită de Dante şi idealizată în *Divina Comedie*.

— Peter, te duci astăzi la şedinţa delegaţilor ? îl întrebă.

— Ce ? Unde ? La şedinţa delegaţilor ?...

— Probabil că o să fie tămbălău mare astăzi. Schönhusen a declarat război Uniunii Tineretului. E vorba să fie excluşi mai mulţi dintre noi !

— Ei, şi ?

Peter vedea că Walter nu-l înţelege. Închidea ochii ca şi cum ar fi vrut să se izoleze de lumea din jur. Apoi, copleşit de sentimente, se întoarse încetişor la locul lui de muncă.

2

Rebeliunea tinerilor ! — Conducerea Partidului social-democrat dizolvă Uniunea Tineretului ! — Tineretul nu vrea să mai ştie de nici o tutelă ! — Tineretul muncitoresc în fierbere !

Aşa sunau titlurile ziarelor a doua zi.

Schönhusen obţinuse ca poliţia să evacueze Casa sindicatelor şi să închidă căminele tineretului. Tineretul fusese atacat, se apărase şi acum nu mai putea conta decît pe sine însuşi.

Walter se aşteptase la anumite surprize, dar cele trăite întrecură aşteptările sale. Era o rebeliune, o răzvrătire a tineretului împotriva bonzilor, împotriva celor de teapa lui Schönhusen.

Iată-l pe acesta stînd la masa prezidiului, grosolan, gras, diform, un burtos cu o figură de monstru, cu o frunte îngustă şi o guşă care se clătina, cu părul zbîrlit, cu mustaţa ca de morsă şi nişte ochi mici şi înţepători ca de şoarece. Partidul fusese nefericit inspirat cînd îl trimisese tocmai pe acest om să vorbească tineretului. În sală se făceau glume pe socoteala lui încă înainte ca el să fi rostit vreo vorbă. I se dădeau tot felul de porecle, din cele care nu se găsesc în nici un dicţionar.

Dar nici în biserică nu putea fi o linişte mai desăvîrşită ca atunci cînd clopoţelul dădu semnalul şi

Louis Schönhusen luă cuvîntul ca reprezentant al conducerii partidului. Se ridică greoi şi se tîrî pînă la pupitru. În sala ticsită se auzi o rumoare şi nişte rîsete înfundate care se stinseră însă numaidecît.

Walter stătea pe la mijlocul sălii. În jurul lui numai fuste şi bluze roşii, albastre, verzi, albe, capete blonde şi brune, feţe crispate de atenţie, cu ochi lucitori, avizi de a afla — o întreagă lume tinerească, amestecată, bucuroasă de viaţă.

— Vremurile de război aduc cu sine exigenţe deosebite faţă de toată lumea şi faţă de tineret, mai ales faţă de tineret...

— Exact ! strigă o voce clară. Atîta numai : ce fel de exigenţe ?

Printre rînduri trecu o nelinişte, un şuşotit.

Masa de carne de la pupitrul vorbitorului nu se fîstîci ; părea chiar să surîdă ironic. Schönhusen aruncă o privire indiferentă peste sală, îşi puse fără nici o grabă ochelarii şi începu să citească monoton.

Citi fraze despre grija faţă de tineret, despre educarea tineretului. Citi coloane întregi de cifre, menite a dovedi cît de departe se ajunsese în această direcţie. Le vorbi de măriri de salariu ademenitoare, de noi cămine, de noi cabane pentru tineret. Şi cînd crezu că a cîştigat atenţia şi încrederea auditoriului, ceru reorganizarea Uniunii Tineretului, eliminarea tuturor elementelor radicale şi distructive şi predarea conducerii grupelor unor tovarăşi cu experienţă, mai în vîrstă, pe care să-i desemneze conducerea locală a partidului.

Se terminase cu disciplina reuniunii. Se terminase cu atenţia încordată. Se terminase cu răbdarea. Se terminase şi cu bună-cuviinţa. Din sute de piepturi izbucni un singur strigăt de indignare, care izbi ca o maree tumultuoasă în estrada vorbitorului.

— Asta-i tutelă !... Dădăceală !... Punere sub interdicţie !... Comitetul de partid vrea să ne transforme după chipul şi asemănarea lui, nu-i aşa ?... De ce nu ne trimiteţi nişte subofiţeri ?... Du-te grăsanule de-ţi bea berea ! Lasă-ne-n pace !

Nepăsător, ca şi cum toate acestea nu l-ar fi privit pe el, Schönhusen se uita peste ochelari la auditoriul agitat. Cînd zgomotul slăbi, îşi continuă lectura.

— Ne gîndim în primul rînd la educarea tineretului...

Nu reuşi să continue. O voce de fată strigă :

— Lasă vorbele goale, vrem reforma învăţămîntului ! Şi copiii de muncitori să poată studia !

Privind peste ochelari, Schönhusen întrebă :

— De ce să studieze neapărat ?

— Ca să se cultive ! strigă fata.

Schönhusen făcu un gest de enervare şi de dispreţ şi strigă :

— Absurdităţi ! Nici eu nu sînt cultivat şi am devenit totuşi socialist şi...

Urlete, ţipete, chiote, rîsete. Băteau din picioare şi în acelaşi timp aplaudau din răsputeri. În viaţa lui nu mai avusese Schönhusen un asemenea succes unanim. O bună bucată de vreme zgomotul aplauzelor nu încetă. Strigătele nu se puteau desluşi în rîsetul şi vuietul general.

Walter rîdea şi el cu hohote şi aplauda de-l dureau palmele. Ce mărturisire ! Era prima vorbă a lui Schönhusen pe care o credea fără rezerve. Recunoştea deci că n-avea nici o cultură. În sfîrşit, acest filistin al culturii spusese şi el o dată adevărul. Walter nu-şi luă ochii de pe estradă. Sute de ochi priveau în aceeaşi direcţie. Se uitau ţintă la monstrul cu ochelari, ca la o minune.

Schönhusen suportă privirile. Nu se clinti de la locul lui. În timp ce aştepta să se potolească zgomotul, scotoci prin manuscris şi puse o seamă de foi deoparte, hotărît să încheie mai repede.

În pofida zgomotului, reîncepu să vorbească încet, abia auzit. Acum se făcu linişte căci fiecare voia să audă ce mai avea de spus nenorocitul.

Schönhusen citi pomelnicul crimelor săvîrşite de diferitele grupuri ale Uniunii Tineretului :

— Grupa Barmbeck-Nord, contaminată de adepţii lui Liebknecht, se dedă la propagandă defetistă.

Proteste pline de indignare.

— Grupa Eimsbüttel... demonstraţii cu caracter radical. Atacuri făţişe împotriva guvernului.

— Minciună !... Eşti un denunţător ordinar !

— Grupa Neustadt... Manifestaţie camuflată împotriva militarismului şi a războiului !

— Ura ! Trăiască războiul !

Walter tresări. Acest strigăt ironic pornise de lîngă el, de la Audi, şi întîmpinase rîsete aprobative.

— Din însărcinarea comitetului de partid din Hamburg, vă fac cunoscute următoarele : pentru a evita pe viitor asemenea maşinaţiuni necontrolate ale unor iresponsabili, Uniunea Tineretului se dizolvă în raza oraşului Hamburg.

Timp de cîteva secunde, în sala imensă pluti o linişte de mormînt ca şi cum toţi băieţii şi toate fetele şi-ar fi oprit respiraţia. Cîteva secunde care unora li se părură o veşnicie. Liniştea de mormînt fu urmată de un strigăt general de revoltă. Toţi săriră în picioare ca şi cum ar fi vrut să pornească deodată la masa prezidiului şi să se repeadă la gogomanul şi denunţătorul acela. Era un vălmăşag de ţipete, de strigăte îndreptate împotriva reprezentanţilor partidului de la masa de prezidiu printre care, spre părerea de rău a lui Walter, şedea şi Gertrud Boomgaarden. Aceasta se uita cu ochi arzători la tinerii indignaţi.

— Bandă de bonzi laşi !... Nimeni nu ne poate dizolva !... Nu vrem s-avem nimic comun cu tîlharii ăştia !... Nu vă permitem să ne interziceţi !... Niciodată !... Jos războiul !

Între timp, Schönhusen îşi strînsese foarte liniştit manuscrisul dar nu se mai întorsese la masa prezidiului ci părăsise adunarea printr-o ieşire dosnică. Puţin timp după aceea, părăsiră estrada şi ceilalţi membri ai prezidiului. Dintre tineri nici unul nu părăsi sala.

Un adolescent blond şi subţire, cu o faţă îngustă şi ochi mari, scînteietori, se urcă pe un scaun şi strigă :

— Uniunea Tineretului este dizolvată ! Trăiască tineretul liber !

— Bravo ! Toţi aplaudară.

— Cine-i ăsta ? întrebă Walter pe cei din jurul lui.

— Sîntem gata să creăm o nouă organizaţie a tineretului, mai bună, mai liberă. La nevoie, chiar ilegală. Toţi care vor să facă parte să se anunţe la Barmbeck. Jos războiul ! Trăiască tineretul liber !

Walter află că tînărul care vorbise era şeful grupei din Barmbeck şi se numea Rudolf Bertlin.

— Tovarăşi din Uniunea Tineretului ! Nu vă lăsaţi împinşi la fapte necugetate, strigă un alt tînăr care se urcase şi el pe un scaun la capătul celălalt al sălii.

— Uniunea Tineretului va lua fiinţă din nou, dar fără acei care nu fac decît să semene dezordinea şi revolta. Aveţi răbdare ! Trăiască noua Uniune a tineretului.

— Huo ! Huo ! urlară ceilalţi ; luaţi-l pe Schönhusen ca preşedinte !... Înscrieţi-vă la cercetaşi !... Lachei ai bonzilor.

— Dar cine mai e şi ăsta ? întrebă Walter.

— Poliţia !... Poliţia !...

— Tovarăşi, nu vă lăsaţi provocaţi !

Toţi se îmbulziră spre ieşire. Unii începură să cînte : „Sîntem tineri, lumea e-a noastră !“ Mai multe voci intonară în continuare : „O, lume largă şi frumoasă“. Răsunară două sute de glasuri tinere, puternice, clare şi ieşiră toţi trecînd pe dinaintea poliţiştilor care se postaseră în faţa Casei sindicatelor.

„Speranţele şi-al nostru dor
Pornesc spre cîmp şi codri-n zbor.
Să nu-ţi pleci capul, frate,-n piept,
Căci stele n-o să vezi pe jos !
Priveşte-n sus, nainte, drept,
Sîntem toţi tineri şi-i frumos !“

3

În drum spre casă, Walter, Audi şi Greta îşi făgăduiră să facă din grupa Neustadt o organizaţie de tineret liberă. Avea să devină ceva minunat. Hotărîră să se adune pe ascuns. Să nu ştie nimeni în ce loc. Şi aveau să realizeze nişte reuniuni nemaipomenit de frumoase. Ce nevoie aveau ei de bonzi ? Lua-i-ar dracu' ! Iar poliţiei o să-i joace o festă !

Întăriră aceste hotărîri printr-o strîngere de mînă. Emoţionaţi de cele trăite, trecură în faţa Gării centrale şi o luară peste Philosophensteig spre Lombardsbrücke. Se prăpădeau de rîs la gîndul că prostul de Schönhusen nu trădase nici un secret cînd mărturisise că n-are nici o cultură.

— Dar Gertrud ? întrebă Walter.

— O să ţină cu noi ! strigă Greta.

— Stătea la masa prezidiului, obiectă Audi.

— Era obligată, spuse Greta în apărarea soră-si, n-avea de unde să ştie cum o să decurgă reuniunea.

Niciodată nu simţiseră mai intens că există o voinţă comună a tineretului. Niciodată nu fusese mai tare sentimentul legăturii intime care-i unea. Niciodată inimile lor tinere nu bătuseră mai tare, mai furtunos şi cu mai multă încredere.

— Ei, cum a mers ? întrebă Brenten-tatăl.

— Uniunea Tineretului e dizolvată.

— A vorbit Schönhusen ?

— Da.

— A pomenit şi de tine ?

— Nu. Nu tocmai. Dar s-a făcut de rîs în mod iremediabil.

— Aşa ? Dar sînteţi dizolvaţi !

— Ei, şi ? Ce importanţă are ? Nu ne lăsăm dizolvaţi, şi cu asta, basta ! Noi, tinerii, sîntem uniţi. Schönhusen a suferit o înfrîngere fără precedent.

Brenten surîse neîncrezător şi zise :

— Sper că o să sufere înfrîngeri şi mai mari.

4

Era posibil? Trădare, laşitate, servilism în propriile lor rînduri? Infidelitate printre prieteni?

Urmară deziluzii îngrozitoare. Jurăminte călcate, prietenii rupte, mari speranţe spulberate. Chiar şi în sînul tineretului ieşiră la iveală laşitatea, lipsa de caracter şi prostia.

Căminul din Neustadt era închis. Asta o pusese la cale Gertrud Boomgaarden. Prietenii din Uniunea Tineretului se întîlneau totuşi în casa Boomgaarden. Participa şi Greta. Numai Walter şi Audi nu fuseseră înştiinţaţi.

Cei doi prieteni se sfătuiră şi deciseră să se ducă la Boomgaarden acasă.

Maistrul cizmar Friedrich Wilhelm Boomgaarden, un social-democrat de pe vremea lui Bismarck, îşi scoase tacticos ochelarii şi se uită la cei doi băieţi. Apoi, mîrîind neprietenos, îi pofti să intre. Bătrînul era slab şi încovoiat, îşi petrecuse mai toată viaţa pe trepiedul de cizmărie. Avea o faţă osoasă şi plină de riduri, ochi cenuşii obosiţi. Se văicări cu o voce plîngăreaţă:

— Aţi adus numai discordie în casă. Fata e bolnavă de toate cîte s-au întîmplat. Eu nu tolerez dezordini şi aţîţări. Sînt social-democrat de peste treizeci de ani. Iar voi, care sînteţi cu caş la gură, vreţi acum să distrugeţi ce-am construit noi...

— Domnule Boomgaarden, dumneavoastră...

— Tăcere! Nu tolerez să fiu contrazis. Mai ales în casa mea. Ştiţi voi ce-nseamnă să fii în mişcarea muncitorească de peste treizeci de ani? Aţi pierdut orice respect de... de... În ochii voştri nu contează nimic din ce-am...

— Dar, domnule Boomgaarden...

— Tăcere! N-am nevoie de poveţele voastre impertinente, sînt om bătrîn, am îmbătrînit în mişcarea muncitorească, am făcut faţă bărbăteşte cînd voi încă nu eraţi pe lume. Atîta ştiţi, să trăncăniţi

şi să vă lăudaţi. Dar nu vă pricepeţi să construiţi nimic, ci numai să distrugeţi.

— N-am venit ca să ne faceţi morală, strigă Audi Meyn supărat.

— Aşa? Nu? Probabil că nici nu mai are vreun rost!

— Domnule Boomgaarden, i se adresă Walter cu o voce blîndă, împăciuitoare, cum puteţi fi atît de răuvoitor faţă de noi? Nici nu ne cunoaşteţi. Sînt convins că nu vedeţi lucrurile just, iar noi — noi de fapt vrem doar să vorbim cu Greta.

— Fata mea n-are ce vorbi cu cei de teapa voastră.

Aceste cuvinte fură urmate de o tăcere. Cei doi tineri nu ştiau ce să mai spună. Bătrînul îşi puse iarăşi ochelarii pe nas şi se uită provocător la Walter.

— Bine, domnule Boomgaarden, dar de ce nu? bîlbîi acesta. E şefa noastră de grupă.

— Şefă de grupă, repetă ironic bătrînul. Nu mai există grupă. Iar voi nu mai faceţi parte din nimic.

— Ei, atunci putem pleca.

— Aşa zic şi eu.

Acum Audi Meyn deveni obraznic:

— Linişteşte-te bătrînelule, n-o să te mai deranjăm.

Ieşi trăgîndu-l după el pe Walter, care rămăsese mut şi împietrit.

— Hai, la ce mai stăm să ne ocărască ramolitul ăsta.

5

— Am fost poftiţi afară! Audi rîse cu hohote. O lua mai uşor decît Walter, care nu-şi mai revenea.

— Ne promisese că o să...

— Dar ce să faci cu un tată atît de anchilozat şi de morocănos? Probabil că şi Gertrud a contribuit la asta.

— Gertrud ?

— Sigur ! Crezi că de dragul nostru o să se certe cu comitetul de conducere al partidului şi cu familia ?

— De dragul nostru, nu. Dar nu-i vorba de noi, ci de adevăr, de dreptate şi de onestitate.

— Ei, se pare că aceste mari şi frumoase virtuţi tulbură tihna celui care le ia în serios. Va trebui să ne resemnăm. Lipsa de curaj a sufletelor meschine nu trebuie să ne deruteze. Sau, poate, ai început şi tu să şovăi ?

Walter, care se frămînta în sine şi nu putea înţelege nepăsarea şi ironia prietenului, se revoltă :

— Eu ? Ce-ţi veni în minte ?... Nu cumva o să mă-ntorc plin de căinţă la Schönhusen ? Niciodată !

— Bine. Nici nu există întoarcere.

6

Fără prietenul său, Walter ar fi fost cu totul derutat de recentele experienţe ; decepţiile se ţineau lanţ. Audi, care, cu cămaşa lui roşie şi cu părul blond vîlvoi dădea impresia unui boem egocentric, era rece şi chibzuit în gîndire şi în fapte. Niciodată nu se lăsa condus de prima impresie. Era o fire analitică ; diseca şi socotea totul înainte de a decide ceva. Dictonul din care îşi făcuse o regulă de conduită îl găsise la Marx şi anume : să te-ndoieşti de toate ! Prin asta Audi înţelegea că întîi trebuie să te îndoieşti, apoi să cercetezi temeinic, să încerci să cunoşti înainte de a spune da sau nu. Dar decizia odată luată, nu mai puteai ezita.

Audi Meyn era cu un cap mai înalt decît Walter, şi subţire fără a fi slab ; Walter în schimb nu prea mai crescuse în ultimii ani, rămăsese scund şi îndesat. În ciuda exteriorului său boem, Audi părea îngrijit. Faţa lui era îngustă, lunguiaţă, cu un profil bine desenat, iar tenul curat şi delicat ca de fată era în armonie cu părul blond ca grîul. Walter era în

toate privințele mai grosolan la trup și aspect, nu numai vînjos și cu umerii lați, dar și cu o figură mai lată, plebeiană, deși bine proporționată, cu un ten mai brun și adesea plin de coșuri.

Cei doi prieteni atît de diferiți ca exterior au fost foarte solidari în zilele grele ale dezamăgirilor. Greta, care făcuse cîndva parte din cercul lor de prieteni dar își călcase cuvîntul și-i trădase, le stîrnea acum o adevărată repulsie — la Audi Meyn aproape dușmănoasă față de tot ce era feminin. Jurară amîndoi să nu mai lege prietenie cu fete. Deveniră niște adevărați entuziaști ai prieteniei între bărbați. Găsiseră undeva o vorbă pe care o întrebuințau adesea : sex inferior... În curînd ajunseră să creadă că este inferior nu numai sexul feminin, ci tot ce nu le convenea.

Fuseseră în vizită la cei din Barmbeck unde Rolf Bertlin, un entuziast, ținuse un referat. Atîta vreme cît îl biciuise pe Schönhusen, „regele bonzilor“, și-l expusese disprețului unanim, cei doi prieteni găsiră că vorbea excelent. Dar cu aceeași pasiune el critică și ceea ce era sfînt pentru Walter și Audi.

— Sîntem oare combatanți ai luptei de clasă, sîntem oare revoluționari, strigase el, dacă niște forme exterioare ni se par mai importante decît acțiunea revoluționară propriu-zisă ? Pentru mulți dintre noi, pantalonii scurți și îmbrăcămintea modernă sînt mai importante decît lupta. N-ar trebui să ne fie indiferent dacă cineva poartă tocuri înalte sau joase ? Ce ne privește dacă cineva fumează sau nu ? Sîntem grozav de mîndri, credem că aceste tendințe de înnoire sînt esențiale, dar de fapt ne aflăm pe punctul de a deveni niște mici burghezi. Karl Liebknecht ne-a arătat ce este necesar pentru a pune capăt războiului imperialist prin metode revoluționare : lupta, lupta de clasă continuă, de fiecare zi, de fiecare ceas, împotriva guvernului de război și împotriva partidelor favorabile războiului.

Walter se simţi vizat. Audi, care era prezent în nelipsita lui cămaşă roşie, se strîmbă ironic şi zise:

— Încă un bonz!

— Crezi?

— Tot aia, într-o variantă revoluţionară!

Abia acum observă Walter că Rolf Bertlin purta un costum gri închis, cu pantaloni lungi şi guler cu cravată. Oare renunţase în adevăr atît de repede la toate idealurile de reînnoire?

— Prieteni, de-acum înainte să nu ne mai intereseze dacă cineva preferă să danseze un vals sau o ecoseză. Noi nu vrem să fundăm o asociaţie care să cultive nişte fleacuri numite tendinţe de reînnoire sau un club de antialcoolici, vrem să fim socialişti revoluţionari care văd în lupta pentru instaurarea socialismului suprema lege şi adevăratul conţinut al vieţii.

Ce contradicţii! Ce inconsecvenţă! gîndi Audi. O deviere pe făgaşurile bătătorite ale părinţilor. Oare aderaseră la gruparea opoziţionistă a tineretului socialist pentru a nega tot ceea ce pînă acum li se păruse valoros şi scump? Să arunce în foc ceea ce pînă acum apăraseră cu pasiune?

— Ai auzit, se adresă Audi lui Walter, ai auzit cîte lucruri au devenit indiferente? Ceea ce este nou nu are căutare. Stînga'mprejur, ne întoarcem spre cele vechi!

Plecară amîndoi înainte de sfîrşitul şedinţei, decepţionaţi şi mai descumpăniţi decît oricînd.

— Ăştia desconsideră toate valorile spirituale, încercă să rezume Audi. Etica vieţii nu li se pare importantă. Poţi fi beţiv, poţi fi bătăuş sau filfizon, cu condiţia să fii angajat în lupta de clasă. Nu, mulţumesc. Nu mai pare necesar ca acela care vrea să realizeze socialismul să se transforme pe sine însuşi.

— Nu li se mai pare lor necesar, vrei să zici, îl corectă Walter.

— Ei, se-nţelege. Noi, pentru care acest principiu continuă a fi valabil, sîntem între ciocan şi nicovală.

— Ce alta ne rămîne de făcut, gîndi Audi rîzînd, decît să întemeiem o nouă uniune.

Walter care nu prea avea chef de glumă răspunse resemnat :

— Să rămînem între noi. Poate mai găsim cîţiva care gîndesc la fel.

CAPITOLUL VIII

1

Ei, da ! suspina Walter de cîte ori se gîndea la cele trăite în ultima vreme. Lumea nu e aşa cum pare. Un surîs nu se înrudeşte întotdeauna cu rîsul. Nişte ochi strălucitori, deschişi, nu sînt întotdeauna un semn de sinceritate şi de fidelitate. Să te proclami socialist încă nu înseamnă mare lucru. Cîţi nu se consideră socialişti fără ca aceasta să însemne ceva pentru ei.

Ei, da ! Se pomenise deodată singur, eliminat din cercul celor pe care pînă atunci îi apreciase. Prietenii nu mai erau prieteni.

Într-o după-masă, pe cînd tocmai se întorcea de la fabrică, Walter se întîlni în faţa casei cu Agnes Brenten, verişoara sa cea palidă şi bolnăvicioasă, care îl aşteptase în capul scării. Era nemaipomenit de dichisită, purta o rochie de vară, albă cu multe dantele şi cu broderii pe piept şi pe mîneci şi o pălărie ţuguiată care, pe capul ei mic, părea un coif pestriţ de cuirasier.

— Scuză-mă, Walter, dar nu ştiam unde să te întîlnesc.

— Mai întîi de toate, bună ziua!

— Da, bună ziua! Dar ce s-a-ntîmplat? Am trecut de două ori pe la căminul tineretului şi l-am găsit închis. Mi s-a spus că grupa şi toată Uniunea Tineretului a fost dizolvată. Adevărat?

— Da, adevărat.

— Nu vă mai întruniţi?

— De vină este reuniunea la care ai luat şi tu parte.

— Cum aşa?

— Se pare că am făcut propagandă antirăzboinică.

— Ei, nu mai spune!

Walter citi în ochii fetei o mare decepţie, şi această decepţie şi întristare îi făcură bine, le luă ca un semn de simpatie.

— Ei, da! Astea s-au terminat! Ar fi vrut să-i spună fetiţei ceva amabil. Prea se uita la el abătută şi întristată. Îţi mulţumesc foarte mult pentru monedele de aur. Datorită lor, tata a obţinut concediu.

— Ştiu, a trecut pe la noi.

Walter tresări.

— Cine? El? A trecut pe la voi? În vizită?

— A fost foarte penibil... Îngrozitor de penibil! Mama e... N-am putea să ne îndepărtăm puţin de casă? Dacă taică-tău ar trece întîmplător, probabil că m-ar recunoaşte.

Fără a răspunde, Walter se îndreptă spre Heiligengeistfeld[1]... Va să zică taică-său fusese în vizită la fratele mai mare, reacţionarul. Nu, zău!.. Walter nu putea concepe una ca asta. Ce bine că nu ştia de unde obţinuse monedele de aur.

— Ascultă, Agnes, să nu spui nimănui că tu mi-ai dat cele două piese de aur.

— Nici o vorbuliţă. Ce-ţi închipui?

— Tata... nu-nţeleg!

— Mi-e foarte penibil, nici nu ştii. De fapt, n-am vrut să-ţi spun... A venit spre amiază. Tata nu era acasă. Ce noroc! Mama nu mai poate de frica lui

[1] Vastă grădină publică în centrul Hamburgului.

din pricina... Ei, asta-i o poveste lungă și încurcată. E legată pînă și de conferința ta.

— De conferința mea?

— Da. Thias, adică tata, să vezi, a găsit prin casă un ziar social-democrat și a fost îngrozitor de supărat. Din întîmplare, tocmai în numărul acela se anunțase conferința ta. A fost atît de furios, încît a plecat fără să-și ia micul dejun și zile de-a rîndul n-a mai vorbit cu noi. Îi urăște pe social-democrați... Voia...

— Și tu ai venit totuși la reuniunea noastră?

— Păi sigur! De fapt abia prin întîmplarea asta am aflat că va avea loc.

— Va să zică așa a fost.

— De-atunci mama se teme grozav ca povestea să nu se repete. Și-atunci iacătă-l deodată pe taică-tău la ușa noastră. Era în uniformă... Seamănă în adevăr foarte mult cu Thias al nostru, doar că-i mai scund... Îți închipui ce spaimă a tras mama. Apoi au șușotit amîndoi singuri în cameră; din păcate, n-am putut să deslușesc nici o vorbă. Probabil că mama i-a cerut să plece cît mai degrabă. A și plecat numaidecît. Nu pot să-ți spun ce penibil a fost. Știu cît suferă mama din pricina asta. Dar... ce vrei să facă? Eu o-nțeleg.

Walter roșise. Ce rușine! A fost pur și simplu dat afară.

— Îmi pare rău că mama ta a avut neplăceri din pricina lui taică-meu, dar...

— Nu vorbi așa! Ce vină ai tu? Și nici taică-tău nu putea să știe povestea cu anunțul din ziar. Dar mama i le-a povestit, așa mi-a spus. Ca s-o înțeleagă.

— Așa, va să zică i-a spus-o?

— Mi-ar fi plăcut atît de mult să fac cunoștință cu taică-tău; se pare că-i un om de viață și veșnic bine dispus.

Walter rîse cu hohote. Figura ei mirată îl făcu să rîdă din nou.

— Om de viață? Bine dispus? Doamne, nu prea am remarcat pînă acum.

2

Concediul lui Carl Brenten se apropia de sfîrşit. Pe cînd în primele zile alergase de la unii la alţii făcînd planuri şi nutrind speranţe, ultimele zile de concediu le petrecea liniştit în casă ; era resemnat, îşi acceptase destinul. Scosese din nou la purtare costumul cenuşiu. Îmbrăcat aşa, stătea ore întregi la fereastră, pierdut în gînduri, fumînd şi privind tăcut strada şi invidiind din adîncul sufletului său obosit şi decepţionat pe fiecare civil care trecea.

Duminica viitoare va păşi din nou pragul dormitorului cazărmii din Neustrelitz, pe care sperase să nu-l mai revadă niciodată. Luni dis-de-dimineaţă îşi va relua serviciul mult detestat ; curăţitul armelor, marşurile, exerciţiile, apelurile, corvezile, controlul dulapurilor. Tonul de cazarmă şi de turmă va răsuna din nou în jurul său. Subofiţerul Knusen, cîinele acela infernal cu faţa de buldog va urla din nou la ei în felul lui vulgar şi brutal şi-l va cicăli şi muştrului cu o voluptate diabolică... Brenten îşi făcea socotelile : avea cîteva sute de ţigări pe care le ducea cu el ; cam puţin pentru a-şi putea la nevoie recîştiga libertatea... Numai cîteva sute... Cu banii gheaţă stătea şi mai prost... Nu era cazul să-i ceară lui Gustav un mic împrumut de război, plătibil cînd va fi pace ? Frieda nu trebuia să ştie nimic. Gustav n-avea să-l refuze şi nici să-i dea ghes cu restituirea. Se gîndi chiar şi la frate-său. Aproape uitase ce ruşine păţise. Se consolă cu gîndul că lucrurile s-ar fi petrecut probabil altfel dacă l-ar fi găsit acasă... În schimb, purtarea grosolană, jignitoare a lui Schönhusen îl ardea ca o otravă. Îşi muncea creierii cum i-ar putea plăti ocara. De plătit avea să i-o plătească, ba chiar cu vîrf şi îndesat. Deocamdată însă, licheaua aceea groasă de obraz era inatacabilă. Avea de partea lui nu numai Partidul Social-Democrat şi sindicatele, dar şi statul, pînă şi comandamentul general. Pentru moment era în fruntea bucatelor. O dată ce războiul se va termina, se va răfui cu el temeinic şi

va avea grijă ca această unealtă a generalilor să fie dată afară, ca un nemernic ce este... Dat afară? Ba nu, avea să fie judecat. Bestia asta, cîinele ăsta avea s-o pățească. Avea să i se arunce la picioare.. Brenten savura dinainte voluptatea răzbunării.

Da, așa avea să fie și nu altfel... Deocamdată, bineînțeles că el și toți cei de seama lui erau neputincioși și fără apărare, lipsiți de drepturi și de protecție. Erau expuși jignirilor unui Schönhusen și ale tuturor dulăilor în uniformă. O biată ceată de oropsiți, condamnați să tacă și să sufere. Nu numai poziția de drepți, umbletul și mărșăluitul, dar și gîndirea trebuia executată la comandă, în măsura în care era permisă... „Drepți!... Gura!... Ascultă comanda la mine!"

Cît de ciudat era că mii și milioane de adulți suportau acestea fără să crîcnească. De neînțeles. Iar el? Da, el?... Cît de mititel, cît de descurajat era! Un om înfricoșat care tremura în taină, în mijlocul acestei turme omenești maleabile și docile.

Auzi deschizîndu-se ușa de la intrare.

Brenten deveni atent. Era fiul său care se întorcea de la muncă.

Fiul meu! Cît de mult s-a schimbat! E de nerecunoscut... Prea matur, prea conștient... Devenise socialist fără influența tatălui. La șaisprezece ani vorbea ca un bătrîn despre politică. Nu bea, nu fuma, duminica făcea excursii. Ei, fiecare cum îi place... De altfel — în mijlocul naturii?... Placa asta o cunoștea. Cumnată-sa, Hermina cea grasă, fusese și ea o admiratoare a naturii. Vai, ce teatru fusese! Rochii moderne fără corset, broșe cît palma din argint vechi pe stomac și flori de cîmp în păr — iacătă-mă, sînt primăvara!... Ce nesimțită! În căsnicie își dăduse apoi arama pe față. Ce mai admiratoare a naturii, ce mai femeie modernă!... Oare și cu băiatul va avea surprize de-astea? Nu puteai ști ce va deveni peste cinci sau zece ani. Și el se va schimba probabil cu totul cînd va întîlni prima femeie. Din punct de vedere politic era bine orientat. Și era extrem de dornic să se cultive... Asta-i aduse

aminte de propriile lui proiecte şi speranţe din anii trecuţi... Numai perseverenţa duce la bun sfîrşit, perseverenţa şi hotărîrea. Lui îi lipseau ambele, asta era. Firile perseverente îşi ating scopul ; cele mai perseverente şi-l ating chiar dacă n-au aptitudini. Un Schönhusen îşi datora poziţia nu capului, ci fundului. Iar Carl Brenten se consola cu gîndul că, pe vremuri, dacă ar fi vrut ar fi putut să devină cu uşurinţă membru în conducerea sindicatului muncitorilor din industria tutunului. În cazul ăsta, n-ar mai fi trebuit să plece la militărie. Dar pentru asta ar fi trebuit să priceapă şi să înveţe un singur lucru : să vorbească pe placul oamenilor influenţi, să mizeze pe prostia omenească, să linguşească pe superiori şi să asuprească pe inferiori.

În cursul acestor meditaţii, Carl Brenten ajunse la convingerea că era mult prea cumsecade, o fire prea onestă, prea deschisă. Din pricina asta trebuia să sufere acum. N-avea o memorie prea fidelă şi era nesincer faţă de sine însuşi, altfel şi-ar fi adus aminte că asemenea scuze şi înfrumuseţări ale purtării sale nu erau ceva nou la el, ci se iveau întotdeauna după insuccese. După orice eşec, găsea o explicaţie consolatoare.

Walter intră în odaie, îmbăiat şi primenit.

— Bună ziua, tată !

— 'ziua !

— Ştii ultima noutate ? Mare bătălie navală la Skaggerak [1], în Marea Nordului, între noi şi englezi.

— Aşa ?

— Şi am învins.

— Hm ! Da, da ! Fireşte ! Noi învingem întotdeauna !

— Două flote mari s-au ciocnit. În fabrică se spunea că ieri au adus în port vasul „Blücher“ într-un hal ca vai de el. Se pare c-a intrat în reparaţie la Blohm [2]. M-aş duce să văd şi eu carcasa.

— Probabil că iar au murit cîteva sute de oameni.

---

[1] Aici s-a dat cea mai importantă bătălie navală din timpul primului război mondial (31 mai — 1 iunie 1916), în realitate pierdută de germani.

[2] *Blohm şi Voss* — mare şantier naval din Hamburg.

— Sute? Ziarele scriu de nouă mii de englezi înecaţi. Mai bine de două duzini de vase scufundate.

Brenten se uită scrutător la fiu-său. Acesta vorbea despre bătălia navală agitat şi cu ochii strălucitori.

— Se pare că comandanţii germani au manevrat cu iscusinţă. Cu toate că englezii aveau mare superioritate numerică, au fost siliţi să înceteze lupta.

Brenten asculta în tăcere. Acesta era deci antimilitaristul şi „agitatorul" care-l înfuriase pînă şi pe Schönhusen! Surîse. Apoi întrebă, luînd un aer mirat:

— Dar ce s-a întîmplat cu tine?

— Ce vrei să spui?

— Dintr-o dată îi întreci pînă şi pe patriotarzi! Am impresia că dai crezare fără control la tot ce scriu ziarele. Şi-apoi, bătălia navală pare să te entuziasmeze la culme. Grozav antimilitarist şi duşman al războiului mai eşti... La ce bun cursurile şi studiile, dacă nu tragi din ele concluzii practice?

— Dar ce crezi că eu...

— Eu cred ce văd şi ce aud!

— Numai din pricina bătăliei navale în sine...

Spunînd acestea, tînărul fu cuprins de îndoieli. Bătălie navală în sine? Ce însemna asta?... Se uită iarăşi la taică-său, care-l observa în tăcere.

— Poate că ai dreptate! Cum se face că eu... Sigur că am spus o prostie imensă, recunoscu el deschis. Nici nu ştiu cum!

Walter era nespus de supărat că trebuia să facă asemenea mărturisiri faţă de taică-său.

Dacă Brenten ar fi rîs, dacă l-ar fi luat de umeri şi i-ar fi spus cam aşa: „De, băiete, ni se-ntîmplă cîteodată, o luăm razna. Şi-i bine dacă te controlezi la timp!" Dar nu se întîmplă aşa. Brenten-tatăl credea probabil că este plin de tact faţă de fiul său prin faptul că tace. Dar nu tăcea numai, ci surîdea într-un mod înţelegător şi patern. Acest surîs îl ustura pe adolescent.

— A fost în adevăr ceva tare prostesc şi necugetat ce-am spus!

Tatăl continuă să tacă.

— Totuşi sînt şi rămîn un duşman al războiului, adăugă tînărul, umilit şi încăpăţînat.

Brenten-tatăl dădu din cap; dar surîsul atît de umilitor pentru mîndria tînărului mai stăruia pe faţa lui.

3

Seara tîrziu, pe cînd era singur în camera sa, în urechile lui Walter mai răsunau încă cuvintele: „La ce bun cursurile şi studiile... grozav antimilitarist mai eşti!"

Avea dreptate taică-său să zîmbească atît de ironic? Dar scrisorile sale pline de văicăreli? Dar cerşetoria lui înjositoare pentru monede de aur şi ţigări? Dar drumul lui ruşinos la Canossa [1], la fratele lui suspus şi adept fidel al kaiserului? Şi cît de fericit s-ar simţi dacă în loc să fie el însuşi muştruluit ar primi funcţia de a muştrului pe alţii! N-avea nici un drept să surîdă ironic. Absolut nici unul!

Blestemată bătălie navală!... Noi, socialiştii, sîntem împotriva războaielor. Da, însă...

Walter găseşte un „însă" în această chestiune... Dar poate să existe un „însă"? reflectează el adînc... Îşi aminteşte de o lecţie a doctorului Eupert. Vorbise de originea şi caracterul războaielor şi expusese concepţia unui marxist rus, al cărui nume era Lenin şi care trăia ca emigrant în Elveţia. Ideile lui erau extrem de clare şi de convingătoare... Ce susţinea de fapt?... Că socialiştii nu sînt împotriva tuturor războaielor, cel puţin nu socialiştii de felul lui Lenin. Bineînţeles că şi acesta întrevedea un viitor în care să nu mai existe războaie şi alte grozăvii. Însă... deocamdată mai exista acest mare „însă". Marxiştii nu sînt împotriva oricărui război. Marxiştii

[1] Mică localitate în Italia, unde, în anul 1077, împăratul Germaniei Henric al IV-lea, învins şi părăsit de toţi, a venit să implore iertarea papii Grigore al VII-lea. Această întîmplare a dat naştere expresiei „a se duce la Canossa", adică a se umili în faţa unui fost adversar.

sînt de partea ţăranilor oprimaţi în lupta lor împotriva principilor şi a seniorilor feudali. ...Noi, marxiştii, bineînţeles că nu sîntem împotriva războaielor revoluţionare ale iacobinilor. Sîntem de partea republicanilor francezi în războiul lor împotriva regilor Europei. Sau sîntem cumva împotriva războiului de independenţă al statelor de nord ale Americii ? Ba nu, ţinem cu ele în războiul lor împotriva sclavagiştilor din sud. Şi desigur că nu sîntem împotriva meseriaşilor şi a burghezilor care în 1848 au luptat împotriva monarhilor reacţionari la Paris, la Viena şi la Berlin. Cu-atît mai puţin împotriva comunarzilor din Paris care, în 1871, au luptat împotriva lui Thiers şi a lui Bismarck.

Tînărul este într-o agitaţie febrilă din pricina acestor gînduri care îl duc spre concluzii uimitoare... Doar toate aceste războaie n-au fost ele oare şi nişte măceluri în masă ? Da, nici vorbă. Dar, după Lenin, existau războaie, războaie cu groaznicele lor fenomene însoţitoare, care erau juste şi trebuiau purtate... Trebuiau ?... Da, pentru a pune stavilă celor care sînt din principiu pentru război, care pun la cale războaie pentru folosul lor personal sau ca pe o profesiune şi împing omenirea spre noi şi noi războaie... Totul este să ştii de partea cui eşti într-un război...

Să refuzi pur şi simplu orice război este deci o concepţie unilaterală şi o asemenea atitudine nu împiedică în nici un caz războiul. Dimpotrivă, din pricina lipsei lor de pătrundere, cei care gîndesc aşa sînt la cheremul celor posedaţi de furia războiului. Nu poţi să stai deoparte şi să spui : pe mine nu mă priveşte, nu vreau să ştiu. Aşa vorbise muncitorul-zidar Naumann şi acţionase chiar în consecinţă, dar numai pentru a pieri inutil... Nu, asta însemna să ocoleşti problema, să te eschivezi...

Aceste reflecţii îl făcură să privească altfel lucrurile. Toate acestea erau pasionante. Acum i se ivi în minte întrebarea ultimă, decisivă : noi, socialiştii marxişti, cu cine ţinem de fapt în acest război ?

În nici un caz cu imperiul ţarist. Gîndul acesta era absurd. Cu acaparatorii de colonii din Anglia, de asemenea nu. Şi nici cu republica putredă care-l condamnase pe Dreyfus [1]. De Germania lui Wilhelm, împăratul cu zăngănitul lui de arme, cu oamenii lui ca Oldenburg-Januschau [2] şi Krupp von Bohlen [3], de asemenea, nu putea fi vorba. Totuşi, trebuia să ţii cu cineva. Nu puteai să stai deoparte...

Dar oare nu luase de mult atitudine pentru cineva ? În realitate, nu stătea deoparte : război războiului imperialist... O nouă descoperire ! Cea mai simplă, cea mai clară ! De fapt, nu asista în tăcere, nu se eschiva şi cu atît mai puţin se lăsa antrenat. Stătea ferm şi spunea : Nu ! Jos războiul ! Era şi aceasta o declaraţie de război ! Iar războiul de felul acesta, războiul său avea de scop pacea şi socialismul.

Luă hotărîrea să continue fără întîrziere, chiar a doua zi dimineaţa, discuţia cu taică-său. Ca să-l oblige să răspundă, nu să surîdă... Cursurile şi studiile erau totuşi utile uneori. Voia să i-o dovedească.

4

Această revanşă însă nu avu loc. Dimineaţa, cînd Walter porni spre fabrică, taică-său dormea încă. Iar seara trecuse mult după miezul nopţii cînd Carl Brenten se întoarse acasă, destul de cherchelit. În ziua următoare însă trebui să plece.

Era cît pe-aci ca tatăl şi fiul nici măcar să nu-şi ia rămas bun. Walter plecase la lucru şi cobora treptele cînd maică-sa îl chemă înapoi.

---

[1] E vorba de a treia Republică franceză (proclamată în 1870) care l-a condamnat la deportare pe viaţă pe căpitanul Alfred Dreyfus, în urma unui denunţ calomnios. Reabilitatea lui Dreyfus a constituit o mare victorie a opiniei publice progresiste, împotriva reacţiunii şi a militarismului.

[2] *E. von Oldenburg-Januschau* — mare moşier şi politician reacţionar.

[3] *G. Krupp von Bohlen* — mare industriaş, proprietarul celor mai mari uzine de armament din Germania, unul dintre pregătitorii celor două războaie mondiale.

— Bine, băiete, tata pleacă astăzi şi tu nici nu ţi-ai luat rămas bun de la el. Intră în dormitor; n-a dormit toată noaptea.

Îl întîmpină o figură lividă, de-a curmezişul căreia, strîns ca un pansament, era legat bandajul pentru mustaţă.

— Bună dimineaţa, tată! Voiam numai să-mi iau rămas bun. Pleci astăzi. Nu te lăsa, dă-i încolo pe proştii ăia de soldăţoi.

Doi ochi tulburi şi obosiţi cercetară faţa adolescentului. Un braţ păros ieşi de sub cuvertură.

— Da, da, a sosit clipa... Cu bine, băiete! Să nu faci prostii. Vremurile sînt prea serioase!

„Să sperăm! Să sperăm!" îşi aduse aminte Walter şi un surîs ironic îi trecu peste chip.

— Dar bine, tată, vorbeşti ca şi cum ai porni direct pe front, în sectorul cel mai periculos.

— Să lăsăm asta, băiete! zise Carl făcînd un gest plictisit şi încurcat. Walter îi strînse mîna şi se sperie cît era de moale, de lipsită de vlagă.

— Cred că fac rost curînd de cîteva monede de aur.

— Îmi închipui că nu-i uşor. Mi-am dat seama.

— Reuşesc eu. Am o sursă.

Frieda îşi băgă capul pe uşă.

— Du-te, băiete, trebuie să pleci acum, altfel întîrzii.

— Mă duc. Ei, încă o dată, cu bine, tată!

— Cu bine, băiete!

— Sperăm că te-ntorci curînd într-un nou concediu.

— Da, da.

5

Cursurile şi studiile sînt totuşi uneori folositoare. Pentru Walter deveniseră ceva indispensabil, de cînd fusese exclus din grupă. Profesorul care ţinea cursurile era doctorul Eupert. În fiecare luni se în-

truneau la el cîțiva tineri socialiști din opoziție. Walter și Audi fuseseră introduși de Rolf Bertlin.

Eupert fusese conferențiar la catedra de economie politică a Institutului colonial. Cînd izbucni războiul, fu concediat. Se zicea că ar fi prieten intim cu istoricul socialist Lauffenberg care era la închisoare undeva, în Prusia Orientală. Printre elevii lui avea reputația de a fi un foarte erudit om de știință marxist. Dar tinerii înfocați îl stimau mai ales pentru declarația lui directă că în Germania conducerea mișcării muncitorești — el o numea întotdeauna o birocrație — este incapabilă și incultă. În ochii lui, ultimul vajnic luptător al unei generații de eroi fusese Bebel ; pe cei de azi îi numea niște bieți mici-burghezi nepricepuți.

Aceste vorbe exprimau parcă însăși gîndirea lui Walter.

Într-o seară de luni, Walter venise ceva mai devreme. Nu din întîmplare. Voia să-i pună o întrebare personală lui Eupert. Savantul ieși în vestibul într-un halat lung și cu o tichie brună de călugăr, care-i acoperea exact chelia.

— A ! Bună seara, tinere prieten ! Îi întinse lui Walter o mînă cu degete lungi. Atît de devreme ? Sau poate mă înșel în privința orei ? În grabă scoase de sub halat un ceas plat de aur.

— Nu, nu, nu vă înșelați, tovarășe Eupert. Scuzați-mă, voiam să vă rog ceva. Și anume am...

— Intră ! Așteaptă te rog în bibliotecă. Vin și eu numaidecît.

Walter intră în biblioteca savantului, cu un sentiment de respect. Jur împrejur, pereții erau acoperiți de cărți, mii de cărți. Pe covorul cu model roșu și albastru umblai ca pe un strat de mușchi. Iar fotoliile te cuprindeau ca niște brațe iubitoare. Audi strîmbase din nas cînd intrase prima dată în această odaie. Pe el îl izbise neplăcut. Ce anume ? Asta n-o știa nici el la început. I se părea că savantul e prea

înstărit. Străin de clasă, găsea el, dacă nu chiar duşman de clasă. Apoi mai era ceva. Doctorului Eupert îi era complet indiferent felul cum îşi trăia cineva viaţa personală, ce făcea sau nu făcea omul în intimitate. El însuşi fuma şi oferea ţigarete sau ţigări de foi chiar şi elevilor săi. Într-un dulăpior de perete se găseau — cum descoperise Audi în mod întîmplător — sticle şi pahare, şi în curînd se răspîndi zvonul că doctorul Eupert apreciază mai presus de orice vinul roşu de calitate. Cea mai mare scădere în aprecierea lui Audi o provocă mărturisirea sinceră a savantului că este un pasionat jucător de *écarté*. Sentinţa lui Audi era definitivă: iremediabil anchilozat. Un filistin sută-n sută, un burghez care se dă drept specialist. În schimb, Walter îl trata cu infinit mai multă înţelegere. Găsea surprinzător şi foarte vrednic de stimă că un om avut şi un savant se declară făţiş socialist şi se expune persecuţiilor senatului universitar — căci fusese îndepărtat de la catedră.

Savantul intră în odaie. Walter se ridică. Îmbrăcat într-un costum cenuşiu de vară, profesorul avea un aer de distincţie şi părea foarte îngrijit. Tîmplele încărunţite se potriveau foarte bine cu figura lui fină, spiritualizată. Ochii de culoare deschisă, adînciţi printre nenumăratele cute mărunte, priveau inteligent şi binevoitor. Se apropie de Walter, îşi puse mîinile pe umerii lui şi-l întrebă:

— Ei, dragă prietene, ce ai?

— Ieri aş fi vrut să... să... aş vrea să vă rog, tovarăşe Eupert... În faţa acestui om, Walter era întotdeauna intimidat. Nici el nu-şi putea explica de ce. Aş vrea să vă rog să expuneţi din nou astăzi, la cursul nostru, atitudinea lui Lenin faţă de război. Cred că ar fi util pentru noi toţi să mai tratăm o dată chestiunea.

Eupert dădu din cap, îşi frecă mîinile şi zise:

— Ai dreptate! Iată o propunere foarte bună! Foarte bună!

6

La aceeaşi oră, la Neustrelitz, Carl Brenten intră cu întîrziere şi într-o stare sufletească infernală în cancelaria cazărmii. Cufărul lui se afla în dormitor. Se curăţase de murdăria adunată pe drum, îşi frecase cizmele înalte şi nasturii de metal ai uniformei. Luînd poziţie ireproşabilă de drepţi, se prezentă :

— Grenadierul Brenten, întors din concediu !

Subofiţerul Knusen, Adam Knusen, în civil cîrciumar, îşi ridică încet faţa de buldog. Sincer vorbind, nu arăta chiar atît de rău. La prima vedere, Knusen avea o figură desigur banală, dar s-ar putea spune oarecum jovială. Mustaţa scurtă şi ţepoasă care-i acoperea buza de sus şi care, în pofida modei, n-avea capetele răsucite în sus, dădea figurii sale pătrate, umflate de bere, o trăsătură tinerească, voioasă, de chefliu.

— Iată-te şi pe tine ! zise cu vocea lui de bas răguşit. Se uită gînditor la Brenten care înlemnise în poziţie de drepţi. Şi deodată urlă prietenos : Omule ! Ai un noroc de-a dreptul nepermis ! Dacă erai aici acum trei zile, astăzi ţi-ai tîrşîi paşii pe undeva, prin Romînia !

Carl Brenten tresări. Drace, acum trebuia să fie atent. Şi exclamă în gura mare :

— Domnule subofiţer, am adus o lădiţă cu ţigări făcute de mînă. Fabricaţie proprie, marfă din vremuri de pace...

— Minunat ! răcni Knusen, sînt binevenite ! Ştiam eu c-o să-mi trimiţi cîteva, dar — ochii care nu se văd se uită.

— Rog pe domnul subofiţer să mă scu...

— Omule, nu mai vorbi aşa de ales ! Dă fuga ! Fuga de adu ţigările, pînă nu mucegăiesc.

— Să trăiţi, domnule subofiţer ! Brenten făcu stînga-mprejur uşurat şi o luă la goană pe coridoare pînă la dormitorul soldaţilor.

1

Urmă o vară tristă. Cei doi prieteni aveau impresia că sînt nişte rătăciţi. Nu aveau pe nimeni decît unul pe celălalt şi pe cît se putea îşi petreceau timpul împreună. Nu ieşea întotdeauna bine; se săturau unul de altul, se certau, lucru care înainte nu se întîmplase niciodată. Ba chiar ajunseră să se învinovăţească reciproc de toate celea.

Ei, da!...

Aşa obişnuiau să suspine. Nu puteau uita reuniunile vesele ale grupei, serile de odinioară.

Această exclamaţie se întîmpla să nu aibă numai un ton de decepţie, ci şi de ironie dureroasă. Uneori se întreceau în reflecţii dispreţuitoare la adresa şefei de grupă cu obrajii bucălaţi.

Ei, da!...

Erau nişte surghiuniţi, nişte ostracizaţi. Ba chiar nişte persecutaţi. La tot pasul îi urmăreau priviri bănuitoare. Aveau renumele de a fi periculoşi. Erau înconjuraţi de duşmani. Şi se retrăgeau într-o izolare din ce în ce mai completă.

Walter descoperi la Audi nişte trăsături de caracter neplăcute, pe care nu le observase pînă acum. Găsea că Audi e vanitos, că îi place să se evidenţieze. De la un timp încoace vrea mereu să aibă dreptate şi se ceartă cînd îl contrazici, e de o sensibilitate de mimoză cînd i se arată că n-are dreptate şi dă dovadă de anumite ciudăţenii.

Se duceau adesea împreună la concerte, la teatru şi la întruniri, dar în ultima vreme se duceau mai adesea singuri. Se întîmpla ca în pauză să se privească întrebător: „Ei, ce zici?“ Iar celălalt răspundea: „Da, m-am săturat şi eu!“ Şi-apoi plecau. La Teatrul Thalia văzură „Kätchen von Heilbronn“ [1]. Sfinte dumnezeule! Ce patetism insupor-

[1] Piesă a dramaturgului şi poetului german *Heinrich von Kleist* (1810).

tabil! Ce problematică străină de realitate! Ce romantism mincinos! După primul act, fură de acord: „Baliverne! Femeile sînt cu totul altfel, ştim noi mai bine!“ Cîteodată unul dintre ei îl întreba pe celălalt: „Ai citit ziarul? Ce neruşinată denaturare a adevărului!“ — „De ce mai citeşti d-astea?“

Minciuni, numai minciuni în jurul lor; le era lehamite. Singura consolare o găseau în cărţi. Audi îl descoperise pe Dostoievski. De cîte ori îi povestea ce citise din el, i se tăia respiraţia şi găsea cu greu cuvintele. Ce lumină arunca acest scriitor pînă-n abisurile sufletului omenesc! Pentru el nu existau oameni care să fie numai buni sau numai răi, toţi erau şi buni şi răi, şi nobili şi abjecţi în acelaşi timp. Asta era adevărat, fără îndoială adevărat, totuşi Audi se îndoia că ruşii ar fi asemenea fanatici ai adevărului încît să sufere de mustrări de cuget la fiecare faptă rea şi să se acuze singuri că sînt nişte mizerabili, nişte bestii. Ar fi minunat dacă ar exista asemenea oameni, găsea el. Dar nu există nicăieri pe lume. Cînd cineva devine conştient de urîţenia faptei sale, poate că se ruşinează, dar tace şi nu o trîmbiţează în auzul lumii. Şi cum îl cutremurase povestirea uciderii cămătăresei! Sudori reci îi inundaseră fruntea. Epuizat, căzuse apoi într-un somn greu. Cum ieşise din birou, alergase pe străzi spre biblioteca populară de împrumut din Monckebergstrasse cu speranţa de a găsi în sfîrşit volumul doi din „Crimă şi pedeapsă“ care era veşnic împrumutat. Şi citi despre răutatea şi cruzimea omenească, despre schingiuiri şi torturi diabolice. Oare s-a mai zugrăvit vreodată în aşa fel tot ce sînt în stare să facă oamenii? Astea nu erau fantasmagoriile unui bolnav de friguri, ci întîmplări trăite, fie că se povestea biciuirea unui copil, fie că se descria cum este lovit un cal peste ochi sau cum un general asmute cîinii să sfîşie copilul unui iobag. Lua-o-ar dracu' de lume, dar e adevărat, aşa e. Singurătatea, sărăcia şi zbuciumul interior al

lui Raskolnikov[1] îl făcea să plîngă ; suferea alături de el şi, ca şi el, dispreţuia profund viaţa, mizerabilă, falsă şi viciată din rădăcini.

Walter dăduse de Swift[2] şi de revoluţia burgheză din 1789. În general, Swift conta ca un biet unchiaş care povesteşte basme pentru copii, dar Walter descoperi, spre marea sa surprindere, că e unul dintre cei mai mari înţelepţi pe care i-a produs omenirea. Ce ascuţime a criticii aplicată oamenilor şi instituţiilor, prostiei lor de nedezrădăcinat şi lenei lor ! Ce batjocorire rece a orgoliului şi a înfumurării marilor demnitari ! Ce utopie, republica nobililor cai, a Hauyhnhnmilor, concepută cu sute de ani în urmă de un creier omenesc ! Ce avertisment cumplit e republica savanţilor din Laputa pentru oamenii secolului nostru tehnic ! Walter era obsedat de genialul irlandez, copia pasaje deosebit de reuşite într-un carneţel şi cîtva timp cei doi prieteni în loc de „oameni" spuneau întotdeauna „yähuşi". Revoluţia franceză Walter o descoperi graţie lui Carlyle[3]. Devoră volumele groase şi se simţi transportat de această uriaşă revoltă a conştiinţei omeneşti. Căpătă convingerea că numai astfel omul devenise conştient de umanitatea sa şi începuse să merite denumirea de om. Oricît ar fi tunat şi fulgerat Carlyle, care era cam filistin, împotriva oamenilor revoluţiei şi a măsurilor luate de ei, Walter admira eroismul lor, vigoarea şi fermitatea lor. Iar cei pe care Carlyle îi acuza mai violent : Marat şi Saint-Just[4] deveniră eroii preferaţi ai lui Walter. Reuşi să obţină la „Johanneum"[5] o traducere germană a lui „Ami

---

[1] Personajul principal al romanului „Crimă şi pedeapsă" de Dostoievski.

[2] *Jonathan Swift* (1667—1745) — mare prozator englez de origine irlandeză, autorul unor viguroase satire împotriva bisericii şi a monarhiei.

[3] *Thomas Carlyle* (1795—1881) — scriitor şi istoric englez, teoretician al „cultului eroilor", concepţie antiştiinţifică şi reacţionară, care privea istoria drept un rezultat al voinţei marilor personalităţi.

[4] *J. P. Marat* şi *A. de Saint-Just* — conducători de seamă ai Revoluţiei franceze din 1789—1793, reprezentanţi ai păturilor muncitoare ale poporului francez, patrioţi înfocaţi, victime ale contrarevoluţionarilor.

[5] E vorba de biblioteca vechii şcoli cu acest nume, înfiinţată la Hamburg în 1529 ; după 1919, bibliotecă universitară.

du peuple“ [1]. Studie discursurile lui Saint-Just şi decretele sale, date în calitate de comisar al armatei revoluţionare. Îşi dădu astfel seama că şi un Bonaparte avusese precursori de la care preluase o moştenire. Citi mai multe lucrări referitoare la aceeaşi epocă, dar scrise din puncte de vedere diferite, îl citi pe Mignet [2], a cărui concepţie democratică îl făcu să-l stimeze cel mai mult, îl citi pe Kropotkin [3], pe Michelet [4], Lamartine [5], Taine [6], Guizot [7], pe toţi care îi erau accesibili în limba germană.

Cînd cei doi prieteni profitau de duminicile frumoase ca să facă o plimbare pe cîmp sau prin păduri, de fiecare dată aveau să-şi comunice multe lucruri interesante. Cu aceste ocazii se arătă curînd că Audi vorbea de preferinţă despre oameni solitari, bolnavi, chinuiţi, care făceau parte din lumea lui Dostoievski, iar Walter despre oameni combativi, gata de sacrificii, revoluţionari, de contemporanii lui Marat şi Saint-Just. O dată, Audi observă ironic :

— Păcat că Dostoievski n-a scris nimic despre aceşti revoluţionari, atunci ai fi putut să-ţi dai seama că nici ei n-au fost tot timpul nişte eroi, uneori mai erau şi nişte canalii !

— Aş ! răspunse Walter. Dacă ceea ce scrie Dostoievski corespunde adevărului, asta e numai pentru că acolo n-a existat încă o revoluţie care să introducă domnia raţiunii.

— Nu există eroi puri, nepătaţi !

— Probabil că nu, recunoscu Walter, dar fiecare om care face tot ce poate pentru progresul omenirii este un erou !

În cursul hoinărelilor, evitau cu grijă satele şi locurile pe care le vizitaseră în grup ; nu voiau să dea ochi cu ceilalţi şi nici măcar să-şi aducă aminte de ei. Străduinţă inutilă : hoinăreala lor era o con-

---

[1] Ziarul editat de Marat în timpul Revoluţiei franceze.

[2], [3], [4], [5], [6], [7] Scriitori şi istorici ai Revoluţiei franceze, de concepţii diferite.

tinuă aducere aminte a excursiilor, cîntecelor şi jocurilor din trecut.

Cîteodată uitau cu totul de hotărîrile lor. Într-o zi, ajungînd într-o poiană în pădurea Haake, Walter exclamă :

— Mai ştii, Audi ? Într-o poiană ca asta, mi se pare chiar aici, ne-am jucat de-a circul. Tu-l făceai pe luptătorul Meyer-junior — îţi mai aminteşti ? — iar eu pe Homunculus, omul artificial.

— Cum să nu-mi aduc aminte ? Atunci l-am trîntit din prima repriză pe Kurt Eschberg. Şi avea cel puţin douăzeci de kilograme mai mult decît mine.

— Iar eu, la cererea generală, am cîntat arii din opere. Se apăsa pe buton şi omul artificial cînta — cînta ce se cerea : Verdi, Wagner, Gounod, Puccini, Lortzing. Nu mi s-a întîmplat nici o singură dată să nu ştiu.

— Mi se pare că asta a fost în ziua cînd am făcut excursia la Moorburg şi pe drum am cîntat mereu cîntecul acela cu o mie de strofe : „Robinson, Robinson, plutea într-un balon".

— Da, da, aşa-i.

— Ei, da.

— Ei, da.

Apoi tăcură. Umblară prin pădure fără să vadă ceva din frumuseţea ei. Nu voiau să se gîndească la trecut, dar numai la trecut se gîndeau. Şi în amintirea lor zilele de odinioară apăreau mai încîntătoare decît îndrăzneau să şi-o mărturisească.

2

Într-o splendidă zi de vară tîrzie, care strălucea în culori tomnatice, cei doi prieteni se întîlniră pe neaşteptate cu cei pe care căutau să-i evite. Adînciţi în conversaţie, străbăteau pădurea Sachsenwald cu gîndul să ajungă la moara Grand pentru a face un popas pe malul Billei. Pasionaţi de tema con-

vorbirii nu observară că la marginea pădurii, chiar lîngă drumul mare pe care umblau, poposise o ceată de băieţi şi fete. Ridicară ochii abia cînd se auziră strigaţi şi-şi recunoscură grupa.

Walter aruncă o privire plină de bucurie peste mulţimea de tineri. Era şi ea. Rezemată de un copac, se uita la el cu gura întredeschisă. I se opri respiraţia. Simţi o greutate în picioare şi o desperare neputincioasă, un fel de slăbiciune a voinţei. Nu se schimbase. Purta o rochie cu broderii de culoarea albăstrelelor. Da, era tot faţa ei plină, rotundă, erau tot ochii ei mari, strălucitori.

De ce Audi îşi vedea mai departe de drum ca şi cum totul ar fi fost numai o nălucire ? Ba chiar se părea că grăbise pasul. Walter voia să spună ceva ca să-l convingă să se oprească, dar nu putu scoate nici o vorbă. Aruncă o privire rapidă şi nesigură spre Greta, care continua să stea nemişcată, rezemată de copac, apoi se uită la prietenul său şi continuă se meargă în pas cu el. Se simţea nefericit şi deznădăjduit, dar mergea în pas cu el. Încercă să tragă cu urechea. Dar din urmă nu veni nici un strigăt, nici o vorbă.

Clipe care i se părură lungi ca o eternitate, tinerii merseră tot aşa, alături, pe tăcute. Ce efort însemna fiecare pas pentru Walter ! Cît ar fi vrut să se întoarcă la vechii lui prieteni ! Acum îl ura pe Audi care, după cît i se părea lui, umbla nepăsător alături de el. Nu se uita nici la stînga nici la dreapta, nu spunea nici o vorbă şi părea să fie agitat. Vai, cît ar fi vrut Walter s-o ia razna prin pădure şi să poposească undeva. Îi venea să-l scuture pe Audi, pe acest om încăpăţînat şi îngîmfat, cu inima de piatră.

În cele din urmă, Audi rupse tăcerea :

— Ai văzut ? Erau toţi în păr. Spuse aceste vorbe fără să-şi întoarcă privirea spre el. Laolaltă toată banda !... Numai bătrîna lipsea. De mirare că-şi lasă puii să plece singuri la drum !... Ce-are a face, ulii au fost goniţi !

Walter nu răspunse.

— De exemplu Fehling ; a jurat pe toţi sfinţii că n-o să dea îndărăt... Ce laş !... Şi Alfred Börner, care făcea atîta gură !... Acum se gudură probabil pe lîngă ea ca un căţel şi face tot ce vrea bătrîna !

— Despre ce bătrînă tot vorbeşti ? strigă Walter furios.

Audi întoarse încet faţa spre Walter şi-l privi mirat.

— Despre Boomgaarden ! zise el. Cea mare, bineînţeles, adăugă, în timp ce un surîs fugar îi lunecă pe faţă.

— Aşa ?!

A fost cea mai tristă dintre zilele lor de hoinăreală.

3

Zilele treceau şi nici una nu promitea vreo bucurie.

Trenul de suburbie, pe care trebuia să-l ia Walter ca să ajungă la fabrică înainte de ora şapte, pornea la 6,24 din gara Dammtor. La şase şi ceva, treaz doar pe jumătate, umbla împleticindu-se prin ploaie, furtună sau ninsoare ; vara, în zorile care abia mijeau, iarna încă în puterea nopţii. Obosit şi flămînd, trecea în goană prin „Totenallee", care despărţea cimitirul de închisoare. Cînd mamă-sa îi dădea pachetul de mîncare, înfuleca din mers încă pe jumătate adormit. Ajuns la fabrică, îşi trăgea pantalonii murdari şi plini de pete de ulei peste picioarele încă ţepene de ger. De obicei, în clipa aceea sirena începea să urle, motoarele se puneau în mişcare ; începea zarva cotidiană, murdăria, foamea şi munca în acord, acea „simfonie a muncii" de atîtea ori cîntată de poeţi.

Mai ales după o noapte friguroasă, începerea activităţii îi cerea lui Walter un efort uriaş. Manivelele şi toate piesele strungului erau ca de gheaţă. Nici un ocnaş nu putea să-şi înceapă truda cu mai

mare repulsie. Se uita la figurile obosite, morocănoase care apăreau ca nişte umbre în conurile de lumină galbenă din faţa bancurilor. Adesea se gîndea la băieţii tineri care insistaseră să fie mobilizaţi şi trimişi pe front cu toate că, fiind muncitori specializaţi, ar fi fost nevoie de urgenţă de ei în uzine. Nu, nu viaţa de soldat îi ademenise, şi nu eroismul îi împinsese la acea hotărîre. Nu voiau decît să scape de monotonia cenuşie, să scape de robia nedemnă a muncii în acord, de această rutină veşnic aceeaşi, şi apoi mai voiau să se şi sature o dată ca lumea.

Cinci ore de-a rîndul să tai ghiventuri, să faci mereu aceleaşi mişcări, de zeci de ori, de sute de ori ! Sau să lucrezi ventile. Trei sute de cutii zăceau pe masa de lucru, tot atîtea tije şi ventile. Să le strunjeşti, să le potriveşti, să faci ghiventuri, să polizezi, însemna să iei în mînă fiecare piesă de o sută de ori, de trei sute de ori. Cînd, după zile întregi de muncă, erau în sfîrşit gata, venea să le ia un muncitor, aducînd totodată un nou stoc de piese turnate. Nici nu ştiai bine la ce se întrebuinţau cele pe care le prelucrai şi nu aflai niciodată ce se făcea din ele. Totuşi, asemenea munci erau binevenite ; să finisezi o piesă la strung de la prima fază pînă la ultima cerea îndemînare şi pregătire. Muncitorii care învăţaseră meseria doar la maşini automate nu executau zi de zi, an de an, decît o singură fază. de multe ori nu făceau decît mereu aceeaşi mişcare.

Cînd, la ora douăsprezece fix, după o muncă de cinci ore, sirena începea să urle, zgomotul motoarelor înceta imediat şi pîlcuri-pîlcuri de siluete, ca nişte umbre, treceau în grabă prin hala de maşini îndreptîndu-se spre poarta fabricii ; de obicei ucenicii alergau înainte, bocănind din saboţii lor de lemn. Treceau într-un galop sălbatic prin Wendenstrasse, dreaptă ca o riglă, la capătul căreia se afla cantina, cu speranţa să găsească un blid de ciorbă de sfeclă. După o scurtă jumătate de oră, ceata de

saboţi de lemn făcea cale-ntoarsă, bocănind adesea fără să fi găsit nimic.

Seara, la lăsarea lucrului, ziua era de obicei pe scăpătate. Toamna tocmai se însera, iar iarna era beznă. Cu toate acestea, mai ales pentru Walter, abia atunci începea ziua adevărată, ziua lui. Dădea jos zdrenţele uleioase, punea o cămaşă curată, pantalonii scurţi şi pentru cîteva ore se simţea un om liber.

4

Mulţi vorbeau despre „vremurile mari" şi despre „marile evenimente" pe care le era dat să le trăiască. Dar se întîmpla din ce în ce mai des ca unor asemenea palavragii fără minte să li se dea peste nas. Da, era război, o ştiau prea bine fiindcă le-o spunea foamea ; dar războiul nu mai reprezenta ceva senzaţional, devenise de mult o realitate cotidiană. Deşi ziarele îşi dădeau silinţa să capteze atenţia cititorilor prin manşete senzaţionale, luptele de pe Somme[1] durau de prea multe săptămîni, iar încăierările de pe Isonzo trebuia să le prevezi cu numere de ordine, ca să nu le încurci. Pînă şi ţesătura inextricabilă de minciuni a comunicatelor oficiale lăsa să se întrezărească uneori adevărul, un adevăr amar.

Walter asculta convorbirile dintre muncitori ca să afle ce spuneau şi ce gîndeau despre război. Discutau de marele submarin comercial care traversase oceanul şi ajunsese în portul Baltimore. Îi interesa succesul tehnic. Însă niciodată nu-i fu dat să audă că cineva ar fi crezut în posibilitatea de a străpunge blocada cu ajutorul unor asemenea submarine şi de a aproviziona astfel ţara cu mărfuri. Cînd zepelinurile aruncaseră bombe asupra Londrei, nimeni

---

[1] Luptele de pe Somme (mic fluviu în Franţa, afluent al Canalului Mînecii) au fost dintre cele mai crîncene din tot cursul primului război mondial (iulie-noiembrie 1916).

nu se aştepta ca aceste „incursiuni de husari", cum li se spunea, să aibă o influenţă decisivă asupra mersului războiului. Lumea se bucura că englezii n-aveau şi ei dirijabile şi se mîndrea că aceştia nu se pricepeau să le construiască. Se vorbea adesea şi cu plăcere despre actele de piraterie ; acestea erau isprăvi care ieşeau din comun. Încolo, războiul devenise un lucru obişnuit, aproape normal, un fapt al vieţii, la care te resemnai. Mulţi erau de părere că într-o bună zi, de oboseală, ambele părţi vor depune armele.

Peter Kagelmann trăia parcă într-o lume aparte. Numai rareori îl auzea Walter făcînd cîte o remarcă despre război, despre vreun eveniment politic sau despre foame. Dar faptul pentru care Peter devenise cunoscut în toată fabrica era că refuza categoric să facă ore suplimentare. Susţinea că pentru el ceasurile libere reprezintă viaţa adevărată. Dar de multe ori ai fi zis că şi în orele de muncă numai trupul îi umbla ca o stafie prin atelier, pe cînd sufletul trăia într-o lume de vis. Iar această lume de vis se chema de cîteva săptămîni încoace Shakespeare.

Asemenea vrăjitorului Prospero [1], Peter trăia ca pe o insulă, închis în el în mijlocul zarvei şi îşi închipuia că Ariel [2] şi Caliban [3] ascultă şi de el. Citea, scria, iar printre picături se achita şi de munca sa, fără tragere de inimă, totuşi, în mod enigmatic, în aşa fel încît maiştrii şi calculatorii niciodată nu găseau nimic de spus.

Pe la Walter trecea mai rar în ultima vreme ; îşi dăduse seama că nu prea îi plăceau lecţiile de literatură de la strung. De altfel, avuseseră loc între ei cîteva discuţii destul de tari ; în speţă, Walter îi reproşase prietenului său că are un fel de a fi cam nestatornic, că e lipsit de seriozitate, şi-i mai spusese de la obraz că nu ştie el însuşi ce vrea : nu conţinutul unei opere de artă, ci efectul ei exterior pare să fie pentru el esenţialul.

---

[1], [2], [3] Personaje din „Furtuna" de W. Shakespeare.

Peter îl contrazisese vehement şi, în cuvinte aspre, îi interzisese asemenea presupuneri neprieteneşti. Susţinea că e socialist, că pentru el conţinutul se înţelege de la sine, totul este să dai acestui conţinut o formă artistică. Walter îi replicase ironic că pesemne propria lui poezie nu este la curent cu acel conţinut socialist care se înţelege de la sine.

Dar la Peter supărarea nu dura multă vreme; avea nevoie de un om cu care să poată comunica, de un suflet înrudit care să simtă la fel cu el. Veni din nou cu paşi mari, triumfători, cu un teanc întreg de foi de hîrtie sub braţ. Hîrtiile nu mai erau albe, ci pline de pete de ulei şi mîzgălite toate cu litere mari, colţuroase.

— Chiar acum l-am terminat! E primul meu ciclu de sonete. Am impresia că sînt stors. O să vezi, influenţate de Shakespeare, bineînţeles, dar numai pe departe. Eu... să mai... Se întrerupse, surîse încurcat, cerînd parcă indulgenţă. Trebuie să ţi le citesc.

Le citi...

Fu silit să citească tare, ca să acopere zgomotul din hala de maşini. Walter prinse cuvinte solemne despre prietenie, omenire, despre suflete înrudite, auzi de copaci muribunzi şi de amurguri îmbătătoare, lamentaţii despre vremuri nefaste şi preziceri ale fericirii viitoare a oamenilor, apoi preamărirea exaltată a noii vieţi omeneşti, eliberate. O, lume! O, omenire! O, tu!

Peter citea ca şi cum ar fi încercat să-l vrăjească pe Walter. Vocea lui răsuna ca şi cum i-ar fi dat drumul cu intenţia de a lovi pînă şi urechea ultimului muncitor de la strungul cel mai îndepărtat. Uneori îşi modera glasul, încît părea un susur şi un vaiet; atunci Walter nu mai înţelegea nici măcar sensul vorbelor. Apoi se opri brusc, cu totul pe neaşteptate, lăsă jos mîna în care ţinea foile şi se uită la prietenul său cu o privire extatică.

Lui Walter îi venea să pufnească în rîs şi să-i

strige : „Eşti un naiv, eşti copil!“ Dar nu rîse, nu-l făcu naiv, nici copil, ci se mulţumi să declare rece şi distant :

— Te rog să mă slăbeşti de-acum înainte cu elucubraţiile tale poetice. M-am săturat. Mă scîrbesc frazele goale şi autoînşelarea asta.

Peter surîse încurcat. Cînd îşi dădu seama că Walter vorbeşte serios, surîsul i se schimonosi într-o grimasă; se făcu pămîntiu la faţă, deschise ochii mari.

— Dar ce ai ? izbucni în cele din urmă.

— Ce am ? strigă Walter punînd între timp strungul în mişcare şi reluîndu-şi lucrul. M-am săturat ! Sînt sătul de comedia asta stupidă ! N-am poftă să mă fac de rîs !

Peter Kagelmann se uita în gol şi nu pricepea ce vor să însemne aceste cuvinte violente. Îl bătu pe umăr pe Walter, care-i întorsese spatele, şi-l întrebă :

— Dar de ce ?

Walter trase cu furie de manetă şi-i aruncă în faţă prietenului său înmărmurit :

— Totul nu-i decît minciună ! Minciună şi autoînşelare ! Şi laşitate ! Te înşeli pe tine însuţi şi fugi de realitate !... Stai aici în murdărie şi în vacarmul maşinilor şi fabrici versuri despre „vremuri neplăcute“ !... N-ai ce băga în gură, la fel ca şi noi, dar scrii aiureli despre existenţă şi despre fericirea omenirii !... Oră de oră crapă mii şi mii de oameni pe fronturi iar tu jeleşti nişte „copaci muribunzi“ ! Cîtă nesimţire, cît de false şi de mincinoase sînt astea ! Şi mai ales cît e de artificial !... Noi vegetăm ca nişte sclavi, dar pentru tine toate-s în perfectă ordine !... Visezi ! Dar cu visurile tale ne minţi şi ne înşeli şi pe tine şi pe noi !... Trezeşte-te ! Vino-ţi în fire ! Priveşte realitatea în faţă !

Cu un gest brusc, Walter îşi puse din nou strungul în mişcare. Împinse maneta ca să apropie cuţitul

de piesă, cuplă automatul şi-şi văzu de treabă, ca şi cum Peter n-ar fi fost acolo.

Acesta mai stătu cîtva timp, mut şi uluit, urmărind fiecare gest al lui Walter cu ochi inexpresivi.

Apoi surîse... Era un surîs bolnav.

5

Lucrătorii urmăriseră scena, şi cîţiva băieţi de lîngă Walter îi strigară că bine făcuse; în sfîrşit se găsise cineva să-i spună acestui fantast adevărul. Bătrînul strungar Nehrlich, care stătea la bancul din faţa lui Walter, se aplecă spre el şi îi spuse:

— Multă vreme o să-i mai răsune în urechi ce i-ai spus tu! De ăsta ai scăpat! N-o să-ţi mai bată capul.

Walter însă numai bucuros nu era. Aproape că-şi regreta cuvintele. I se părea că dăduse cuiva o lovitură mortală. De ce nu-i răspunsese Peter: „Măgarule! Filistinule! Te pricepi tu la poezie?“ Dar nu-i răspunsese aşa, ci doar îl privise îngrozit şi se făcuse pămîntiu...

Walter se uita pe furiş spre Peter. Acesta stătea aplecat în faţa strungului şi învîrtea manivela ca un posedat.

Totuşi, ceea ce i-am spus e just, se consolă Walter. În ce hal îl atacase Peter pe Dickens! Ce fanfaronadă! Ce peltea! Un scriitor al bogătaşilor londonezi!... Ce dulcegărie!... Tocmai Peter să spună asta!... Că era un scriitor al Armatei Salvării!... Păi chiar Peter era dintr-ăştia. El voala realitatea!... El îi consola pe oameni cu ideea unui viitor fericit, fără să le spună cum să-l realizeze.

În ăstimp, se petreceau în lume evenimente fără precedent. Nimeni nu se aşteptase ca ruşii să facă o revoluţie şi să-l doboare pe ţar. Chiar dacă ziarele relatau aceste evenimente extrem de sumar, revoluţia era totuşi un fapt... Oare în Germania nu se va întîmpla la fel, nu va trebui să se întîmple la

fel?... Va trebui?... De la sine nu se întîmplă nimic; totul este să munceşti, să lupţi ca să se întîmple... Peter însă abia dacă pomenea de toate acestea; pe el evenimentele îl interesau numai în măsura în care îl atingeau personal. Era un fantast, un visător. Mai mult decît atît: era un evazionist, un nesuferit, obsedat de propria sa persoană... Vremuri neplăcute?... Vremurile acestea ale asasinatelor în masă, ale măcelului între popoare erau „neplăcute“? ...Eu am dreptate, îşi zicea Walter, nu el... Dacă vrea să fie socialist, n-are dreptul să întoarcă spatele actualităţii, să se refugieze într-o insulă imaginară, de vis. Nu vreau să mai ascult elucubraţiile lui; sînt făcute ca să-l adoarmă pe el şi să adoarmă şi pe alţii. Eu nu vreau să fiu adormit...

După ce decuplă automatul şi potrivi cuţitul din nou, şpanul începu iar să se încolăcească în spirale peste strung, iar Walter se întrebă — şi se simţea cam stînjenit la acest gînd — cum acţiona de fapt el însuşi în interesul revoluţiei în Germania? Oare n-ar putea face mai mult decît să trimită pe front scrisori de lămurire? Decît să facă pachete cu manifeste revoluţionare şi să le distribuie unor necunoscuţi? Decît să frecventeze cursuri politice şi să studieze din cărţi socialismul ştiinţific?... N-ar trebui oare să facă mai mult, ca să poată susţine că acţionează ca un revoluţionar proletar, ca revoluţionarii ruşi?... Nu găsi nici un răspuns, în orice caz nu găsi un răspuns satisfăcător.

Oricît se strădui Walter, în acea zi nu avu nici un spor în muncă; şi cu fiecare ceas ce trecea rămase mai mult în urmă. Mereu îşi aducea aminte de ciocnirea cu Peter.

Peter şi el erau amîndoi socialişti; dar ce făceau pentru a schimba condiţiile în care toţi trăiau? A realiza o nouă etică a vieţii era, desigur, lucru necesar. Dar să predici mereu: „Trăiţi mai inteligent! Fiţi mai conştienţi! Deveniţi mai buni! Deveniţi oameni cu suflet, care să se ajute reciproc!“ era tot în stilul Armatei Salvării... Sau să pretinzi: „Uitaţi-vă la noi! Luaţi exemplu de la

noi !"... Ce fariseism respingător !... Adevăratul scop care trebuia atins era să ameliorezi condiţiile de viaţă pentru ca, datorită lor, oamenii să se dezvolte şi să devină mai buni... Bătrînul Nehrlich, de pildă, nu era desigur nici prost şi nici rău. De zeci de ani muncea, zi de zi, cîte zece sau douăsprezece ore la strung, iar cînd ajungea acasă, obosit cum era, nu prea mai voia să ştie de literatură, de artă şi cu atît mai puţin de socialismul ştiinţific. Eupert avea perfectă dreptate : puţini oameni sînt înzestraţi cu o voinţă atît de puternică încît să nu se lase subjugaţi de împrejurările în care trăiesc.

Nu, Peter nu avea dreptate. Nu trebuia să visezi, ci să înveţi ! Nu să cînţi aleluia, ci să acţionezi ! Nu să te-mbeţi cu vorbe frumoase, ci să contribui la crearea unei ordini sociale mai bune ! Prostia este întotdeauna sluga cea mai supusă a răului şi a înapoierii. Iar lucrul cel mai important pentru moment era să înveţi.

Walter voia să înveţe, să înveţe mult !

6

Intenţiile bune sînt una — realizarea lor, alta.

Timpul părea că se oprise. Fiecare zi era încă şi mai săracă în conţinut decît cea precedentă. Seara, Walter se mai întîlnea cîteodată cu Audi, dar nu prea des. Şi ei parcă se înstrăinaseră. Audi se schimbase în mod ciudat. Purta acum un costum nou, cu pantaloni lungi, umbla prin varieteuri şi pe la cinematografe. Se putea concepe ca un membru al mişcării tineretului să facă d-astea ? Walter îi prezise că în curînd va frecventa localurile de dans şi va bea bere şi rachiu ; ca răspuns, Audi izbucni în rîs, dete nepăsător din mînă şi continuă să trăiască după capul lui.

Dar Walter nu era mulţumit nici de sine însuşi. Numai voinţa nu ajungea. De multe ori, seara, se întîmpla să ia în mînă o carte serioasă pentru a o

lăsa la o parte după puţin timp. Citea fraze, dar nu le prindea înţelesul. Deseori adormea cu capul pe cărţi şi, trezit de maică-sa, orbecăia somnoros şi furios pe sine însuşi pînă dibuia patul.

Voia să înveţe. Avea o dorinţă arzătoare să înveţe. Dar pentru asta e nevoie de putere şi de timp. Putere ar fi avut, dar de unde timp ? Dacă s-ar putea fura timp, şi-ar fi procurat un sac plin, indiferent de unde.

Să se facă bolnav... Să stea o săptămînă-două acasă... Să stea în pat şi să n-aibă alta de făcut decît să citească şi să înveţe.

Ce minunat ar fi !

Se credea capabil să-l păcălească pe medic. Dar trebuia s-o înşele şi pe maică-sa ; asta era ceva mai greu.

A doua zi, Walter se plînse de dureri violente în regiunea şoldului.

— Ai ridicat ceva prea greu ? întrebă îngrijorată maică-sa. Ia vezi, să nu te îmbolnăveşti !

Pentru ca afirmaţiile sale să pară cît mai verosimile, în seara aceea Walter se culcă îndată după cină.

În dimineaţa următoare, minţi că durerile deveniseră mai intense şi rămase în pat. Maică-sa alergă într-un suflet la asigurări ca să-i scoată o adeverinţă.

Domnul medic primar Holtz era un om trecut de şaptezeci de ani, înalt, cu trupul otova, cu o faţă uscăţivă de moşneag. Încreţi fruntea şi aruncă prin ochelari o privire neîncrezătoare asupra tînărului său pacient.

— Junghiuri înspre şold ? Oho, asta poate fi ceva grav ! În care parte ?... Acolo ? Îmi dau seama, băiatule ! Apendicele e în partea cealaltă. Nu-i nimic. Probabil că sînt gaze !... Nu-i nici o mirare. Cu porcăriile astea pe care le mîncăm în ziua de azi ! Il scrută strîngînd pleoapele peste ochii săi cenuşii şi obosiţi de vîrstă : Va să zică lucrezi la Loesser şi construieşti submarine. Ia te uită !... Important !... Important !... Lucru tare important, submarinele

astea. Ele au să ne aducă victoria... Ai avut necazuri la fabrică? Poate-ai făcut vreo greşeală? Nu?

Medicul se ridică greoi şi se apropie de Walter mai-mai să-i atingă pieptul cu burta, îi puse pe umeri mîinile cu vine umflate şi-i vorbi de la înălţimea lui covîrşitoare:

— Ce puternic eşti, tinere! Cînd am plecat în război, abia eram mai în vîrstă ca tine. Asta a fost pe vremuri, în '70—71 [1]. Ne-au luat de pe băncile şcolii... În vremuri mari n-ai voie să fii sensibil ca o femeiuşcă.

Îi prescrise ulei de ricină.

7

Fritz Detleff, ucenic la lăcătuşerie, veni să-şi vadă tovarăşii, puţin înainte de pauza de la prînz. Era bine îmbrăcat, foarte curat, şi de sub şapca albastră îi ieşea cochet un smoc de păr ondulat; avea faţa roză, ochii surîzători. De două săptămîni era în concediu de boală. Îşi purta mîna stîngă într-o eşarfă. Se plimba ţanţoş de colo pînă colo, se mîndrea cu rana şi declara că va trebui să mai stea acasă încă patru săptămîni.

Patru săptămîni!... Walter fu cuprins de invidie. Fritz avea timp şi totuşi nu ştia cum să-l folosească. După cum povestea chiar el, colinda străzile, căsca gura pe la vitrine, şedea pe malul Alsterului, frecventa localuri de petrecere, dar în fond se plictisea grozav.

„Dacă şi eu...?"

Walter nu îndrăzni să-şi ducă gîndul pînă la capăt. O mînă fracturată nu era tocmai o plăcere. Dureri şi probabil o operaţie. Aveai de ce să te îngrozeşti, mai ales la gîndul că puteai cădea pe mîna unui şarlatan, dat fiind că medicii cei mai buni fuseseră trimişi la spitalele militare.

---

[1] E vorba de războiul germano-francez din 1870—1871.

Fritz Detleff plecase. Walter avea de strunjit o sută zece tije de ventiluri. Nu era o muncă dificilă în sine. Cuţitul tăia bine ; şpanul se încolăcea în spirale albăstrii. Walter prinse o tijă nouă în „universal", uită însă să scoată cheia de strîns. Cînd porni strungul, se dădu înapoi îngrozit. Fusese cît p-aci să-i prindă mîna. Îl cuprinse o spaimă ca un val de fierbinţeală.

Se uită tremurînd la „universal". Cheia făcuse o tăietură adîncă în ghidaj ; dacă-i lovea mîna, i-o sfîşia...

Walter opri strungul. Aşteptă să-i treacă spaima...

În hală erau trei rînduri de bancuri, de strunguri, de raboteze, de bormaşini şi de maşini de ştanţare şi în faţa fiecărei maşini cîte un muncitor. Vuietul monoton al motoarelor, şuieratul ţipător al cuţitelor şi al burghielor, ciocănitul ştanţelor — asta era lumea lui. De-aici nu exista scăpare !

Şi ce însemna „scăpare" ? Să-i părăseşti pe ceilalţi, să fugi ca un laş ? Nu, asta nu intra în vederile lui.

Cu mare prudenţă luă cheia şi prinse o nouă tijă în „universal". Aproape fără zgomot, dar cu un fel de sete, cuţitul bine ascuţit degrosa bara de metal.

Isprăvi o piesă după cealaltă. Walter îşi recîştigase stăpînirea de sine ; manipula maşina în mod mecanic. Se uită la ceasul din hala de maşini. Mai avea o oră ca ziua să ajungă la clipa în care începea să-i aparţină. Se bucura dinainte de seara care avea să urmeze ; doctorul Eupert urma să ţină o prelegere despre Fichte [1], mai ales despre concepţia sa privitoare la libertate şi argumentele lui în favoarea Revoluţiei franceze.

Un ţipăt...

Un ţipăt scurt străbătu hala.

Întîi, Walter nu simţise decît o lovitură vagă, apoi o durere sfîşietoare îi străbătu trupul. Se întoarse

---

[1] *I. G. Fichte* (1762—1814) — filozof german, reprezentant al idealismului, apărător al Revoluţiei franceze.

pe jumătate ca şi cum ar fi vrut să fugă, apoi se prăbuşi în faţa strungului. Toţi opriră maşinile. Dintr-o dată se făcu o linişte de mormînt. O mulţime de muncitori îl înconjurară pe Walter, care zăcea leşinat. Tot mai mulţi se apropiau în fugă. Contramaistrul Mathiessen telefonă la postul de prim-ajutor.

— Mîna stîngă, zise Nehrlich şi împreună cu alţii îl ridicară pe tînărul leşinat ca să-l ducă într-o magazie de unelte din apropiere. Urîtă rană! Ei da, spre seară tinerii sînt prea obosiţi ca să mai fie atenţi!

— Porniţi motoarele din nou! strigă contramaistrul Mathiessen. Dar nimeni nu se grăbea să-i dea ascultare. Hai! Hai! Porniţi motoarele! mai zise şi alergă spre magazie. La lucru, domnilor. Medicul vine îndată.

— De mult trebuia să fie aici, zise Peter Kagelmann după ce îşi croise drum pînă la masa de pilit pe care zăcea Walter. Examină mîna murdară care sîngera tare. N-ar trebui să-i legăm strîns braţul, ca să nu piardă prea mult sînge?

— Aşteptaţi mai bine pînă vine medicul.

— Da' de ce nu mai vine?

— Treceţi la locurile voastre, domnilor! repeta mereu contramaistrul Mathiessen.

Motorul halei era în mers. Cuţitele strungurilor începuseră din nou să roadă fier. Dar cei mai mulţi muncitori stăteau adunaţi grupuri-grupuri în faţa meselor de lucru şi discutau despre noul accident.

Peter rămase lîngă Walter pînă veni medicul. Acesta remarcă privirile furioase care se îndreptau asupra lui şi, încă înainte de a putea cineva pronunţa o vorbă de reproş, zise:

— Domnilor, am fost dincolo... Un turnător şi-a opărit mîna... Ei, mîna asta o reparăm noi... Dar ce de accidente în ultimul timp...

O ambulanţă intră în curtea fabricii. Walter nu-şi revenise încă şi fu aşezat pe o brancardă şi urcat în maşina în care zăcea şi turnătorul accidentat, bandajat la cap şi la mîini.

CAPITOLUL X

I

În iarna anului 1917—1918, legăturile de mult slăbite între membrii familiei se destrămară definitiv. Fiecare trăia singur, ca pe un ostrov izolat. Hinrich şi Mimi Willmers anunţaseră încă dinainte de crăciun, cam aşa cum se anunţă o logodnă sau un deces, că iubitele rude sînt rugate să renunţe la vizite: în vremuri grele, fiecare preferă să stea singur. În felul acesta urmăreau să ţină la distanţă rudele sărace care cer ajutor; se temeau ca nu cumva să se reducă astfel surplusurile băneşti pe care le aveau de la influenţii lor gineri. După ce trecuseră zilele de crăciun, ca să scape de gerul năprasnic, bunica Hardekopf ceru adăpost în casa fiicei sale; singură nu ar fi ieşit cu bine din iarnă. Ludwig şi Hermine, Otto şi Cäcilia, Emil şi Anita trăiau fiecare izolaţi, nu ştiau unul de altul şi nici nu voiau să ştie, deşi locuiau în acelaşi oraş, uneori la o distanţă de cîteva străzi. Unul dintre motivele acestei purtări a fraţilor Hardekopf era teama ca nu cumva să li se ceară să contribuie la întreţinerea mamei lor. Lăsau asta în seama Friedei care acceptase situaţia. Dar li se părea mai prudent să nu se arate de loc, ca să nu se expună unor întrebări jenante.

Ludwig fu pedepsit crunt pentru lipsa lui de ataşament şi pentru neglijarea îndatoririlor. Într-o zi de decembrie, cînd oraşul era răscolit de crivăţ şi gerul pişca nemilos pe oricine avea curajul să se arate pe străzi, sosiră la el soţii Thiemes, părinţii Herminei, înfofoliţi ca nişte exploratori polari şi însoţiţi de tot calabalîcul. „Gospodăritul în comun e mai economic" declară cu un surîs inocent soacra, spre spaima ginerelui. Iar socrul său, Christian, adause o constatare seacă: „În definitiv, am contribuit şi noi la instalarea voastră. Din cele cinci

sute de mărci pe care vi le-am dat atunci nu ne-aţi restituit decît jumătate. Aşa-i ?... Hai, răspunde !"

Ludwig fu incapabil să scoată o vorbă ; era înmărmurit, dar parcă gata să facă moarte de om.

Hermine scoase un ţipăt : Mamă !

Ludwig era un om resemnat, care ştia să sufere în tăcere. În fiecare etapă a existenţei sale dusese o povară şi trecuse printr-o încercare. Cum făcea, cum învîrtea, mereu intervenea ceva cu totul neprevăzut care-i strica socotelile şi care n-avea alt rost, asta era evident, decît numai să-i facă viaţa şi mai amară. Oricum, exista o limită, şi această limită părea să fi fost atinsă.

A doua zi dimineaţă, cînd stătea zgribulit şi flămînd în viscol, rezemat de balustrada bacului, privind fix apele cenuşii ale Elbei, hotărî să se arunce în fluviu. Hotărî... şi totuşi îi lipsi curajul.

2

Walter se bucura din plin de vremea în care bolea. Citise pe Rabelais, marea rudă spirituală a lui Swift, şi acum ajunsese la ultimul din acest trio de oameni mari, la Cervantes. Aceşti trei scriitori au fost adevăraţii gropari ai feudalismului ! Omenirea nici nu bănuieşte ce valori spirituale mai datorează pînă şi în ziua de azi acestor giganţi.

Walter binecuvînta patul, fotoliul, mîna rănită ; totul era nespus de frumos. Pe masă, în faţa fotoliului său tras lîngă fereastră, zăcea un maldăr de cărţi de istorie, memorii, romane istorice. Îl interesau mai ales personalităţile despre care credea că trebuie să fi fost caractere demne de admiraţie. Nu numai Saint-Just, dar şi Gracchus Babeuf[1] şi înainte de toate Lazare Hoche[2], învingătorul Van-

---

[1] *Gracchus Babeuf* (1760—1797) — organizatorul şi conducătorul „conspiraţiei celor egali", mişcare revoluţionară comunist-utopistă.

[2] *Lazare Hoche* (1768—1797) — general francez, apărător al cuceririlor Revoluţiei franceze.

deei[1] regaliste. Pentru a-şi reprezenta cît mai viu evenimentele de pe vremuri, Walter profita de fantezia şi de stilul colorat al marilor scriitori. Îndeosebi luptele din Franţa le înţelese cu adevărat, în toată complexitatea lor, abia după ce citise „Şuanii"[2] de Balzac şi „Nouăzeci şi trei"[3] al lui Hugo. Cît de mici şi de mizerabili i se păreau adesea contemporanii lui, cît de lamentabilă întreaga lume prezentă! Unde erau titanii secolelor trecute? Unde era umanismul mîndru, aşa cum se manifestase el pe vremea Renaşterii şi a Revoluţiei franceze? Vremurile de acum erau subjugate de recea maiestate a tehnicii. Spiritul şi morala se degradaseră. Acum important era să zbori cît mai sus, nu să-ţi înalţi gîndul cît mai sus. Important era un ritm mai rapid, nu un progres mai rapid. Cuvîntul de ordine era să cîştigi mult, nu să trăieşti mult.

Dar acum se ivise o mare speranţă, noua revoluţie din Rusia. Muncitorii ruşi nu se mulţumiseră să-l izgonească pe ţar, deposedaseră pe marii moşieri şi pe capitalişti, doborîseră regimul lor şi preluaseră puterea de stat. Ziarele scriau despre „regimul roşu" şi despre „experienţa bolşevică" şi despre „Garda roşie". Pe cine speriau aceste cuvinte? Nu cumva pe muncitorii germani cărora şi aşa li se spunea „roşii"?... În sufletul lui, Walter era plin de mîndrie că muncitorii unei ţări începuseră să construiască statul socialist. Muncitorii multor ţări îi vor urma şi desigur că muncitorii germani nu vor fi printre ultimii. După Comuna din Paris, revoluţia muncitorească din Rusia era cel mai important eveniment revoluţionar. Ea însemna începutul revoluţiei mondiale, începutul victoriei ideii socialiste... Dar unde era ecoul ei printre muncitorii germani? De ce nu întîmpinau cu entuziasm triumful muncitorilor ruşi? De ce nu făceau totul ca să le urmeze exemplul? Doar şi ei

---

[1] *Vandeea* — regiune în vestul Franţei; în timpul Revoluţiei franceze, centrul unei răscoale contrarevoluţionare (1793).

[2], [3] Cunoscute romane, a căror acţiune se petrece în timpul Revoluţiei franceze din 1789—1793.

susțin că sînt socialiști. Un oarecare Helmcke, un muncitor cu care făcuse cunoștință întîmplător și despre care știa că face parte de două decenii din sindicat, declarase pe un ton disprețuitor că rușii sînt niște aventurieri și niște teroriști, iar ceea ce fac ei nu e lucru serios. Apoi, mai spusese acesta, sînt cei mai puțin evoluați dintre toți muncitorii Europei : majoritatea lor sînt analfabeți. Și felul de a gîndi al strungarului Helmcke, al unui sindicalist vechi, era felul de a gîndi al multora, după cum putu constata Walter de atîtea ori. La argumentul lui că muncitorii din Rusia, în urma revoluției lor reușite, au pus totuși mîna pe puterea de stat, i se răspunse cu indiferență. Rusia ? Ce însemna Rusia ? Evenimentelor de acolo nu trebuia să li se acorde o prea mare importanță. Acolo guvernează muncitorii ? Ce fel de muncitori ?

Dar Audi cum o fi primit știrea ? Walter se gîndea cu bucurie la prietenul pe care nu-l văzuse de atîta vreme. Acesta ura în adevăr lumea mincinoasă a burgheziei. Cămașa roșie pe care o purta era un semn de protest. Și nu se încredea nici măcar în doctorul Eupert, pentru că acesta locuia și trăia ca un burghez. Așadar, Walter hotărî să-i facă o vizită lui Audi și să discute cu el despre revoluția muncitorilor din Rusia.

Walter fu emoționat văzînd căsuțele dărăpănate care păreau să se sprijine una de alta. Anii și intemperiile le scorojiseră fațadele. Grinzi putrede ieșeau la iveală ca oasele unui cadavru. Ulicioara era atît de îngustă, încît acoperișurile caselor păreau să se unească deasupra ei, nepermițînd să pătrundă lumina în străduță, cu atît mai puțin în odăi.

Walter urcă treptele roase care porneau de-a dreptul din curte și în loc de balustradă aveau o frînghie. Mirosea a pisici și a varză fiartă. Audi trăia în adevăr ca cel mai sărac proletar. Prin comparație, propria sa casă părintească i se păru lui Walter aproape burgheză.

Pe una din numeroasele uşi de pe coridorul lung şi îngust de la etajul întîi văzu o hîrtiuţă scrisă de mînă : „Hedwig Meyn, văduvă". Walter bătu la uşă.

— Ei, asta zic şi eu surpriză ! Audi îl primi cu mîinile întinse. Am auzit că ţi-ai distrus mîna. E rău de tot ?... Voiam să trec pe la tine dar... mereu a intervenit cîte ceva.

Ce vorbăreţ era ! Lui Walter i se păru că pentru Audi vizita sa nu este o surpriză prea plăcută.

— Intră ! Intră în apartamentele mele !... Nu sînt poate chiar atît de elegante ca ale profesorului nostru, în schimb te afli la un prieten... Mama e plecată la spălat cu ziua. De altfel, tot la un doctor, un anume Freese. Dracu' ştie, te pomeneşti că şi ăsta susţine că-i socialist... Tocmai mă pregăteam să ies în oraş. Nici nu bănuieşti unde. Ce crezi ?... La „Flora". Luna asta e un program excelent de acrobaţi... Te miri ? Mă aşteptam eu să te miri. Să ştii că pe zi ce trece mă conving din ce în ce mai mult că artiştii de circ fac artă adevărată... Stai ! Nu lua scaunul ăla, n-are decît trei picioare. Ia-l pe-ăsta !... Ei hai, ia loc.

Walter se aşeză. De cînd fusese ultima dată pe aici, bucătăria rămăsese încă şi mai goală. Pe bufetul de bucătărie o grămadă de farfurii şi ceşti nespălate. Pe masă, resturi de mîncare. Din cele două scaune, unul n-avea va să zică decît trei picioare. Şi, atîrnat de uşorul uşii, licărea un opaiţ.

— Nu vreau să te deranjez.

— Lasă astea ! Ce vorbă-i aia că mă deranjezi ? Vii cu mine ! Mai găsim noi un bilet... Artişti de prima mînă, să ştii. Aproape toţi de la Berlin, de la Wintergarten. Între altele, o femeie absolut formidabilă. O artistă a trapezului care lucrează liber, fără plasă sau alte măsuri de precauţie.

Walter se uita în tăcere la prietenul său. Se schimbase. În locuinţa sărăcăcioasă părea un fel de străin distins. Walter îşi puse mîinile pe genunchi şi se uită la pantalonii lui scurţi, la ciorapii de lînă lungi, la ghetele solide... O femeie... Artistă de trapez... Singura artă adevărată...

— Cum o duci cu mîna?

— Mulțumesc, bine.

— Trebuie să plecăm, altfel pierdem începutul.

Plecară.

Audi pusese un palton închis la culoare și un șal de mătase alb. Walter constată acestea cu o singură privire aruncată din coada ochiului. Nu, nu mai era Audi, cel cu cămașa roșie... Nimic nu mai aducea aminte de cel ce fusese. Walter își băgase mîinile în buzunarele jachetei și călca încruntat și preocupat alături de Audi... „Așa, ea e de vină, se gîndi... Nu, nu ea, Schönhusen... Poate că am și eu o parte de vină... Ba chiar sigur."

— Te mai duci pe la Eupert? La nobilul nostru revoluționar?

— Da.

— Hm!... Ai o fire constantă. Ești și tu un suflet încrezător... Mie mi-e silă să organizez conspirații într-o vilă, să născocesc idei revoluționare stînd pe covoare persane, să mă las dus de nas de un burghez ratat.

„Pretexte menite să-i slujească drept scuze" gîndi Walter.

— Nesinceritatea acestui universitar este evidentă, continuă Audi. Totul e prefăcătorie, curată lăudăroșenie, dacă nu și mai rău!... Nu, fără mine!... Dictonul meu rămîne: să te-ndoiești de toate! Îndoiala este cea mai revoluționară dintre virtuți.

— Pe vremuri, aveam noi un alt cuvînt de ordine, și anume: nu numai să cunoști adevărul, dar să-l și mărturisești și să trăiești în consecință!

— Just, foarte just! Mai este valabil și-acum! Nu-i aruncat la coș! Pe jonglerii politici i-am dibuit eu. Și pe cei care jonglează cu ideile, maximele și citatele. Acești acrobați cerebrali n-au fost decît niște șarlatani și mai erau și niște cîrpaci lamentabili... Numai în curtea noastră șapte oameni s-au prăpădit pînă acum de foame sau de frig sau de amîndouă. Ce-o să mai fie la iarnă... Dar dacă crezi că acești candidați la moarte sînt revoluționari, te înșeli amarnic. Sînt niște adepți ai lui Schönhusen. Dacă nu

cumva ai lui Hindenburg... Pe mine mă consideră nebun pentru că sînt un radical şi vorbesc de revoluţie... Se fură şi se denunţă unii pe alţii. Se urăsc şi, dacă ar putea, s-ar sfîşia reciproc. Nişte bestii, ţi-o spun. Cu raţiunea şi cu argumentele nu obţii nimic de la ei. Cel mult te faci de rîs... Ce bine i-a zugrăvit Dostoievski pe aceşti umiliţi şi obidiţi !

Walter se cutremură. Iată, adevărul ieşise la iveală. Dostoievski, el era de vină. Răspunse :

— Va să zică în curînd ai să preconizezi leacul pe care-l recomandă Dostoievski, şi anume Biblia ?!

— Mă faci să rîd ! strigă Audi. În orice caz, un proprietar de vilă, un tip bogat care face pe radicalul, pe revoluţionarul, desigur că nu oferă nici o soluţie... O să spui, poate, că sînt un apostat. Prostie ! Sînt un om care-şi dă seama de adevăr. Şi-mi urmez drumul. Îl urmez fără abatere.

„Purta o cămaşă roşie ca focul cînd l-am văzut pentru prima oară. Să fie atît de mult de atunci ? medită Walter. Cinic a fost el întotdeauna, ura cu patimă obiceiurile burgheze, dar era în căutare, era în efervescenţă."

— Audi, nu vreau să mă cert cu tine. Desigur că am avut cu toţii decepţii. Crezi că ăsta-i un motiv ca să ne scuipăm în obraz ? Din cauza asta să renunţăm la idealuri ?... Dacă şi noi lăsăm să se ofilească ceea ce ne-a umplut inima... speranţele... şi ce e mai preţios încă... pentru a deveni nişte bestii sau nişte şarlatani, atunci nu face să trăieşti !

— Aşa zic şi eu ! Aşa zic şi eu ! strigă Audi. Şi-ţi dau cuvîntul meu : decît să devin un vierme sau un escroc sinistru... ei bine, băiete, mai bine mă arunc în Alster.

3

Ce se petrecuse oare la fabrică în lipsa lui ? Tovarăşii deveniseră de nerecunoscut. Domnea o atmosferă de nelinişte şi de tensiune. Se iscau certuri din

te miri ce. Discuţii cu contramaiştrii şi calculatorii. Ameninţări de o parte şi de alta. Pe la colţuri grupuri-grupuri discutau politică. Prin hala de maşini bătea un vînt mai vioi, mult mai proaspăt decît cu cîteva săptămîni înainte şi părea să dea curaj fiecăruia să critice şi să se opună.

Walter îl întrebă pe Nehrlich dacă remarcase schimbarea şi cum şi-o explica.

Nehrlich îşi trecu mîna peste barbişon şi rămase pe gînduri.

— De fapt, la noi totdeauna a existat destulă însufleţire.

Dar după cîtva timp adăugă :

— S-ar putea să se datorească ruşilor... Da, da, probabil că aşa este. Cei mai mulţi cred că în curînd şi la noi se va urni ţara.

— Zău ? strigă Walter plin de bucurie ? Crezi într-adevăr ?

Apoi alergă la Peter.

Săptămîni de-a rîndul nu-l văzuse, nu vorbise cu el şi-i simţea lipsa. Voia nu numai să-i dea bună ziua dar să-l şi împace. În săptămînile care trecuseră dusese dorul conversaţiilor cu el. Îi păruse rău că-l jignise şi îl supărase. Acum voia s-o dreagă.

— Să trăieşti, Peter !

— Să trăieşti ! Am auzit că te-ai întors. Ai fost perseverent în materie de odihnă. Dar nu ţi se poate lua în nume de rău. Ei, cum stai cu mîna ? Ia să văd.

Walter îi surîse prietenului care-l saluta ca şi cum n-ar fi existat între ei nici o supărare.

— Frumoasă cicatrice... Ei, şi altfel, te simţi bine ?

— Nu sînt încă bine de tot, dar merge. Astea două degete din mijloc nu le mişc încă prea bine... Dar tu ?

— Ca întotdeauna.

— Ai... lucrat... mult ?

— Mult ? Sigur. În fiecare zi. Da' de ce întrebi ?

— Mă gîndeam la lucrul celălalt, la poezii.

Peter avu un surîs vag.

— Tu mă întrebi de poezii ?

— De ce nu ?

— Ei, aşa. Da, am lucrat mult. Încă n-am renunţat de fapt la speranţa că voi izbuti să dau ceva cumsecade... Dar tu ? Ai citit mult în vremea din urmă ?

— Da şi nu. Puteam să citesc mai mult... În orice caz, am fost de multe ori la Johanneum... E minunat acolo. E o bibliotecă mare, ai de unde alege.

— Va să zică totuşi ai citit mult ?

— Bineînţeles ! Dar deseori am şi hoinărit prin oraş, am fost în parcul municipal şi pe malul Alsterului, uite-aşa. Acum îmi pare rău de timpul pierdut cu hoinăreala.

— Lasă, şi hoinăreala e bună cîteodată. Aş vrea şi eu să mă pot plimba vreo cîteva săptămîni.

— Ascultă, Peter, vreau să te întreb ceva : ce se întîmplă aici ? E o nelinişte ciudată în toată uzina.

— Găseşti ? Ei, da, se-ntîmplă uneori.

— E adevărat ce spune Nehrlich că asta se datorează ruşilor şi revoluţiei lor ?

— Cum aşa ? Rusia e departe... Cred că e în legătură cu iarna şi cu foametea şi cu situaţia de pe front. Am ajuns la capătul puterilor.

— Cine-a ajuns la capătul puterilor ?

— Noi, germanii.

— Te gîndeşti la cei care-au făcut războiul ?

— Din păcate, sîntem şi noi interesaţi.

— Da, dacă nu punem capăt războiului.

— A, aşa gîndeşti tu ? Peter se uită mirat la prietenul lui mai mic. O revoluţie ? Dragul meu, ştii tu ce-nseamnă asta ? Înseamnă un nou război, un război intern.

— Ei şi ? Eşti cumva de părere că putem să-l evităm ?... Sau, poate, condamni revoluţia ?

— Cred că a curs destul sînge. Şi — poate că va merge şi fără revoluţie. Într-un fel, războiul a fost un fel de surogat de revoluţie.

— Asta n-o s-o cred niciodată !

— Purtătorii unei revoluţii adevărate trebuie să fie oameni cu o etică nouă a vieţii. Dar oameni de felul acesta sînt cam rari. O revoluţie fără o etică nu este decît o rebeliune. Forţa revoluţiei nu vine

din plămîni, din stomac sau din pumni, ci din cap şi din inimă.

— Condiţii de viaţă schimbate crează şi o nouă etică.

— Ştii ce ? Din nimic, nimic nu iese... Dar... Voiam să te-ntreb : ai chef să asculţi cîteva din ultimele mele poezii ? Să vezi, conţin ceea ce ne mişcă în ziua de astăzi.

4

La cantină strungarul Alfred Hübner se sui pe un scaun şi rosti un discurs. Făcu cunoscut că la Berlin muncitorii din industria de armament erau în grevă. Îndrăzni să afirme că situaţia militară a Germaniei era catastrofală, că înfrîngerea definitivă începea să se profileze la orizont. Iar muncitorii din Berlin intraseră în grevă pentru a opri vărsarea de sînge inutilă, pentru a pune mai repede capăt războiului. Greva ar trebui să cuprindă întreaga Germanie, explică el, căci tovarăşii berlinezi nu-şi vor putea ajunge scopul dacă vor rămîne izolaţi, iar dacă vor fi învinşi, paguba va fi a tuturor.

În încheiere, Hübner strigă :

— Tovarăşi, mîine intrăm în grevă !

Vorbele lui îi înflăcărară pe toţi. Întorşi la mesele de lucru, muncitorii şuşoteau între ei. Contramaiştrii dădeau telefoane la direcţie. Funcţionarii şi tehnicienii părăsiră birourile şi planşele de desen pentru a privi de la ferestre în curtea fabricii, curioşi dar şi temători, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca acolo, în curte, să izbucnească din clipă în clipă revoluţia.

Walter alerga de la un grup la altul. Trebuia să se stăpînească din toate puterile, ca să nu chiuie de bucurie. Pe cei care se pronunţau împotriva grevei, ba chiar şi pe cei care exprimau vreo îndoială, îi fulgera cu priviri furioase şi dispreţuitoare. Bătrînul Nehrlich îl tachină ;

— Pe tine chestia asta nu te priveşte. Chiar dacă se face grevă, ucenicii trebuie să muncească !

— Aşa crezi dumneata ! Nu cumva o să facem noi pe spărgătorii de grevă pe-aicea ? Nu, nu ! Luăm şi noi parte. După o pauză, adăugă : Nehrlich, straşnic social-democrat mai eşti şi dumneata ! Doamne, doamne ! Mă mir, zău aşa !

Bătrînul Nehrlich izbucni în rîs.

La latrine era o afluenţă neobişnuită. Se găsiseră manifeste lipite pe pereţi. Un ucenic lăcătuş, Erni Bohnsack, le citise, înainte ca un muncitor mai în vîrstă să le fi putut smulge cu furie şi împărtăşise şi celorlalţi ce aflase, dar fiind mereu cu ochii în patru : „Toţi muncitorii din industria de armament, în grevă !" Muncitorii făceau cerc în jurul lui. Dar nu reţinuse mai mult decît atît :

— „Cei din Berlin sînt în grevă !"... Precis, aşa scria acolo !

— Şi cine iscăleşte ? întrebă un muncitor.

— „Opoziţia", aşa scria !

— Aşa, aşa, opoziţia ? Curios nume are acest tip curajos.

După cîtva timp, în curtea uzinei îşi făcură apariţia cinci bărbaţi în haine lungi, cu pălării tari, conduşi de contramaistrul Dörner. Aruncară o privire în hala de maşini şi se duseră în cabina contramaiştrilor.

— Atenţie ! Curcanii !

Avertismentul trecu de la o masă de lucru la alta. Contramaistrul Mathiessen alerga printre rînduri mişcînd din braţe ca şi cum ar fi vrut să spună : „Ei, vedeţi, iacătă, nu-s eu de vină, nu-s eu de vină !" Aşa cum alerga printre şirurile de strunguri, părea o pasăre rănită care dă din aripi.

Îl văzu şi Alfred Hübner şi începu să-şi strîngă uneltele. Contramaistrul îi vorbea într-una agitat, fără să răsufle. Hübner dădea numai din cap. Apoi îl urmă liniştit spre cabina contramaiştrilor.

Un funcţionar îi aduse hainele. Hübner se schimbă în cabina contramaiştrilor, îşi făcu sul hainele de lucru şi le strînse sub braţ.

Apoi cei cinci poliţişti în civil părăsiră fabrica împreună cu strungarul arestat.

Roţile dinţate zbîrnîiau, ştanţele ciocăneau, metalul din strunguri scotea scîntei iar pietrele maşinilor de rectificat scoteau ţipete stridente.

5

La Berlin, sute de mii de muncitori erau în grevă. În dimineaţa următoare, la fabrica de armament „Fraţii Loesser“ lipseau de la lucru trei muncitori ; doi strungari şi un lăcătuş. Afară de aceştia mai lipsea ucenicul Walter Brenten.

Cînd cei trei muncitori aflară cum stăteau lucrurile cu greva de la uzina lor, doi dintre ei îşi trimiseră nevestele la asigurările sociale ca să le scoată adeverinţe de boală. Adeverinţele le înaintară direcţiei încă în dimineaţa aceea.

Walter era ca paralizat. Ardea de nerăbdare şi de ruşine. Se simţea din nou în afara colectivului. Din nou un singuratic, un izolat. „Nu mă duc, scrîşni. Şi nici certificat de boală nu-mi scot. N-o să mint şi n-o să mă dezic de fapta mea. Să mă dea afară. Fie ce-o fi !“

Aşteptă pînă a doua zi. Nu se întîmplă nimic. La Berlin era grevă, fără îndoială. Dar la Hamburg se lucra. Numai unele secţii ale şantierelor navale lăsaseră lucrul ; majoritatea muncitorilor lua în fiecare zori de zi drumul peste Baumwall şi Millerntor, peste podurile din port, spre tunelul Elbei şi spre bacuri.

Walter stătea pe Stintfang, privea trenul negru care pornea, vedea mulţimea mută de oameni care dispărea grupuri-grupuri în marile ascensoare ale tunelului Elbei, se uita la bacurile pline care traversau fluviul cu încărcătura lor de oameni şi la barcasele în care muncitorii din port treceau înghesuiţi de-a lungul cheiurilor. Lacrimi i se pre-

lingeau pe obraji. Doamne, cît se simţea de singur. Cît de singuri sîntem...

A doua zi se prezentă la uzină.

— Ei? Contramaistrul Mathiessen nici măcar nu-şi ridică fruntea înclinată peste caietul cu însemnări. Mai eşti bolnav?

— Am făcut grevă!

Maistrul Mathiessen nu înălţă capul. Se uită de jos în sus la băiat:

— Vrei să spui că mîna ta rănită a făcut grevă?

— Nu, nu mîna, eu am făcut grevă.

Contramaistrul se ridică, scotoci printre hîrtii, mîrîi ceva cu vocea nesigură şi vizibil încurcat. Apoi strigă:

— Dacă mai ai necazuri cu mîna, trebuie să... trebuie să fii prudent încă o bucată de vreme. Acum, du-te la locul tău, adăugă strigînd şi mai tare.

6

Trecură zile şi săptămîni. Vîntul mai căldicel şi ploaia, vestitorii primăverii, măturară zăpada de pe străzi şi spălară murdăria. Numai inimile îngheţate nu se mai dezgheţau, numai prostia şi răutatea din capul oamenilor nu se mai curăţa.

Lîngă strungul său, Walter stătea deseori de vorbă cu tovarăşii de muncă. Peter îi citea cînd din propriile-i încercări poetice, cînd din Shakespeare sau din Voltaire şi în ultimul timp şi din Ibsen.

Walter suporta. Dar de multe ori se gîndea: „Oare n-au trăit degeaba toţi aceşti mari savanţi, artişti şi poeţi ai fericirii? Gîndurile lor n-au fost oare gîndite în van şi învăţămintele lor umaniste rostite în deşert, minunatele lor opere de artă n-au fost create zadarnic? O lume în care toate virtuţile omeneşti se schimbă în contrariul lor, în care descoperirile şi invenţiile sînt utilizate spre distrugerea reci-

proca, în care rațiunea e batjocorită și adevărul murdărit, o astfel de lume e sortită pieirii."

Altădată, cînd făcea asemenea reflecţii în timp ce lucra la strung, se uita la toţi bărbaţii din jurul lui, încărunţiţi în muncă, de pildă Nehrlich, un om binevoitor dar sceptic, sau la muncitorul auxiliar Fliessner care, se zicea, avea o căsnicie nefericită, la strungarul Wagenschlag, adesea beat, totuşi extrem de cumsecade, la Eiders, Hagen, Helmstedt, Zimmermann, Uhlig, şi sîngele îi năvălea în obraji. Îi venea să strige tare, atît de tare încît să-l audă toţi pînă la ultimul : „Tovarăşi ! Dragi tovarăşi ! Sîntem o forţă noi, noi, poporul ! O forţă de neînvins, creatoare şi puternică ! Uitaţi-vă la muncitorii din Rusia ! Trebuie să devenim şi noi conştienţi de forţa noastră, atunci vom putea şi noi să ne făurim singuri soarta. Dacă ne-am da seama de asta şi am acţiona în consecinţă, faţa lumii s-ar schimba repede ! N-avem nimic de pierdut, dar de cîştigat avem imens, totul — o existenţă plină de sens şi de fericire !" Da, aşa-i venea să strige, cu toată ardoarea pasiunii sale, din toate puterile sufletului... Dar ceilalţi probabil că ar rîde de el, probabil că ar spune : „Uitaţi-vă la el, l-a contaminat poetul nostru fantast !" De obicei, toţi ascultă de minciună, de această mare seducătoare a oamenilor, adevărul li se pare plicticos. „Adevărul ! Adevărul ! spusese deunăzi Nehrlich în batjocură. E mai bine să te fereşti de el ! E mai prudent !" şi cînd Walter îi replicase supărat : „Vrei să domnească în veci minciuna ?" pe faţa bătrînă a lui Nehrlich apăruse un zîmbet indulgent şi şoptise încet, atît de încet ca şi cum ar fi comunicat un secret : „Sst ! Va domni ! Nici tu, nici eu, nici toţi oamenii la un loc nu pot împiedica asta !"

Aşa sînt ei. Nu cred în nimic. Nici în ei înşişi, nici în adevăr. Dacă unul dintre ei e smuls din mijlocul lor şi tîrît la închisoare, ceilalţi înclină capul ca să nu vadă. Dacă cineva face apel la solidaritatea lor, fac pe surzii. Dacă e vorba să-şi ridice glasul, devin muţi. Da, aşa sînt ei ! Din păcate...

1

În anul acela paştile căzură timpuriu ; deşi încă în luna martie, văzduhul era plin de miresmele primăverii. Ca prin minune, soarele împrumută acoperişurilor de ţiglă roşie de pe casele bătrîneşti din Ilmenau un fel de strălucire văratică. Iar deasupra cîmpurilor peste care suflul primăverii aşternuse un strat subţire de un verde proaspăt, se rotea o pereche de ulii.

Erau paştile, primăvara se apropia. Ca nişte prevestitori ai lor, mulţimea pestriţă de tineri se revărsă cîntînd de la gară peste uliţele strîmte şi întortocheate ale Lüneburgului, năvăli în ospătării şi, cum oraşul nu avea mari posibilităţi de încartiruire, îşi întinse corturile pe muntele Kalkberg, înfiripînd o tabără veselă pe costişa plină de tufişuri încă golaşe, chiar în faţa ferestrelor bravilor cetăţeni, care, ascunşi pe după perdele, urmăreau forfota cu mirare dar fără mult entuziasm.

Tot tineretul din nordul Germaniei, organizat în fel de fel de asociaţii îşi dăduse întîlnire acolo : „Păsările călătoare", „Drumeţii", „Fraţii breslaşi", „Hoinarii", „Cercetaşii", fete şi băieţi. Veniseră de pe ţărmurile Friziei şi din Dithmarschen, din cele trei oraşe hanseatice [1], din împrejurimile Oldenburgului, şi ale Hanovrei — un mic popor conştient, cu o voinţă proprie, vioi, nepăsător faţă de evenimentele vremii. Cui să-i dea în minte că printre aceştia se aflau şi grupări ale hulitului tineret muncitoresc, venite cu intenţia de a restabili în umbra acestei mari adunări romantice contactul şi legătura cu elementele lui risipite şi lipsite de conducere ?

[1] E vorba de oraşele Hamburg, Lübeck şi Brema.

În străvechea biserică Sankt-Nikolai, cu un turn ce se înălța mîndru spre cer, se ținu un serviciu divin pentru tineret.

Walter Brenten și Erich Enderleit, veniți din pură curiozitate, mai găsiră loc într-o navă laterală, în partea opusă amvonului. Observau pe furiș mulțimea de tineri îmbrăcați primăvăratic, printre zidurile reci, goale ca ale unei mănăstiri și impresionant de înalte. Din cînd în cînd, Walter încasa ghionturi și prietenul său îi atrăgea atenția în șoaptă asupra unor amănunte. Dar nu numai pentru Erich Enderleit, un băiat slăbuț, cu nasul ascuțit, ci pentru amîndoi această slujbă era o adevărată aventură.

Walter simți un ghiont.

— Ascultă... vezi fata aia, în rochie de catifea verde ? Cu coafură paj... Doamne, unde te uiți ?... Cam la mijloc, în rîndul... trei, patru, șase. O vezi ?

— Da, șușoti Walter. În adevăr, tunsoare ca aceea nu mai văzuse pînă atunci decît la muzeu, în tablourile vechilor maeștri italieni și francezi.

— Din pricina ei, vara trecută a fost împușcat cineva.

— Ce-e ?

— Sst !... Erich își apropie buzele de urechea lui Walter. Pentru dumnezeu, vorbește mai încet ! Să nu atragem atenția. Stă pe strada mea ; dacă mă observă, s-a terminat cu mine !

— Ce s-a terminat ? întrebă Walter în șoaptă.

— Păi, ea nu știe că sînt înscris la tineret.

— A, așa !

— Povestea e adevărată. El făcea parte din „Tineretul German Liber“, era ofițer.

— Ei, și ? De ce-a fost împușcat ?

— Se îndrăgostise de ea !

Walter pufni în mîna făcută căuș în fața gurii.

— Sst !

— Păi dacă faci glume d-astea.

— Așa crezi tu. A fost o poveste tragică. Nu-i glumă. A fost împușcat, deși era ofițer, tot timpul pe front și pare-se foarte curajos. A fost la Verdun și...

— Dar de ce a fost împuşcat?

— Probabil că a cunoscut-o în concediu. Ea stă la mamă-sa... Tatăl ei fusese comandant de vas şi s-a înecat de mult sau a pierit cine ştie cum. Iar el, zice-se, s-a îndrăgostit la prima vedere. Apoi, cînd s-a isprăvit concediul...

Începu să cînte orga. Erich tăcu.

Abia reţinîndu-se să nu rîdă, Walter se uita ba la prietenul său, ba la fata cu coafura paj. Îl amuza Erich. Acesta era supărat de-a binelea că Walter nu-l luase în serios.

În timpul predicii, Walter putu să observe fata, care se afla în cîmpul lui vizual, spre amvon... Era o fetişcană... Şi tare palidă... Poate că în adevăr fusese amestecată într-o tragedie... Dar aşa, tamnisam, cum spusese Erich, nu împuşti un ofiţer din pricina unei fete... Era o prostie!... Că doar nu-i spioană, altfel n-ar umbla în libertate... Fata unui comandant de vas!

Toţi înclinară capul pentru rugăciune. Walter îi văzu ceafa albă...

Preotul părăsise amvonul, se cîntase şi ultima strofă a coralului, orga mai răsună o dată...

Credincioşii se ridicară şi ieşiră din bănci.

Prietenosul soare de paşti îşi aruncă razele peste tineretul plin de viaţă care ieşea pe poarta cenuşie a bisericii.

În înghesuială, Walter se răzleţise de Erich, în schimb nu pierduse din ochi capul de paj. Ar fi dorit să privească fata mai îndeaproape.

La ieşire, aşteptă puţin. Fata trecu în faţa lui, în mulţimea de băieţi şi de fete. O observă cu un aer cît se poate de indiferent. În schimb ea, ca şi cum i-ar fi simţit intenţia, fixă asupra lui o privire cercetătoare şi totodată arogantă — aşa cel puţin i se păru lui Walter — încît el lăsă ochii în jos.

Ridică privirea doar cînd fata păşi în lumină. Purta nu o rochie, ci o jacheţică scurtă de catifea, de un verde-închis, şi o fustă înflorată pe fond verde-deschis, mult prea lungă, găsi Walter, pentru o iubitoare a naturii.

2

Băieţii fură aspru mustraţi. Li se atrase atenţia că trebuie să profite de ocazia favorabilă de a face cunoştinţă pe neobservate cu membrii altor grupări ilegale şi nu să-şi piardă timpul pe la slujbe şi cu alte fleacuri de-astea.

Se repartizară sarcinile. Se fixară întrunirile. Se stabiliră chestiunile ce urmau să fie discutate. Fură sfătuiţi să fie cît mai vigilenţi, căci sîmbătă dimineaţa — Walter află abia acum — fusese arestat doctorul Eupert. Poliţia urmărea activitatea tineretului muncitoresc ilegal. Erau de aşteptat noi arestări.

Walter îl căută pe Erich. Înainte de a pleca, îi şopti :

— Mi-ai rămas dator sfîrşitul poveştii.

— Ce ?... Ce poveste ?

— Ei, despre ofiţerul care a fost executat din pricina fetei aceleia.

— Las' că ţi-o spun eu altădată. Acum mă duc pînă la Ilmenau să vorbesc cu cei din Brema.

— Merg şi eu, mi-o spui pe drum.

Pentru orăşelul de provincie, aceste zile de paşti fură cu adevărat zile de înviere. Oraşul parcă întinerise. Dispăruse tot ce fusese povară şi amărăciune şi parcă începuse o viaţă mai frumoasă, mai fericită, departe de război şi de ororile lui. Părea că războiul îngrozitor ar fi trecut de mult.

Ba parcă nici n-ar fi fost. Cete de tineri treceau cîntînd pe uliţele vechi, adormite. Tinerii umblau forfota prin pieţele oraşului, dansau jocuri populare în sunetele unor lăute, se jucau în cerc cu copiii — copii ei înşişi.

Părea că uitaseră toţi de război, de faptul că oră de oră, clipă de clipă, taţii şi fraţii lor mureau undeva, departe, pe front.

— Împuşcat ! Împuşcat ! De fapt, nu este absolut sigur că a fost împuşcat. Îl cunosc de pe strada noastră, dar nu l-am văzut decît în uniformă. Un

om şi jumătate, zău aşa! Membru în „Tineretul Liber“, turist şi sportiv, nu glumă. Bineînţeles că nu pot să-ţi povestesc decît ce-am auzit şi eu, şi... ei, hai, fie... A terminat liceul după izbucnirea războiului şi de pe băncile şcolii a fost trimis direct pe front. Cred că s-a dus voluntar. Pe front a fost mereu în prima linie, l-au făcut sublocotenent, apoi locotenent, dar n-a fost rănit niciodată. În august... da, era în august, a venit în concediu. Cînd l-am văzut, făcuse cunoştinţă cu ea. Era subţire şi bronzat, parcă se-ntorsese din vilegiatură. Cu pieptul plin de decoraţii. Eroul străzii noastre, îţi poţi închipui. Oricine era salutat de el, se simţea onorat. Cred că a cunoscut-o în vreuna din grupele „Tineretului Liber“. Dar, în definitiv, asta n-are importanţă. Apoi au fost văzuţi mereu împreună. Seară de seară se duceau la teatru sau la concert. La început, nimeni n-avea nimic împotrivă. Chiar de loc! Dar concediul lui s-a terminat şi el nu s-a mai întors pe front; pesemne că nu mai avea chef să se avînte în ploaia de gloanţe, nu mai dorea să moară ca un erou şi a dezertat... Închipuieşte-ţi, un ofiţer dintr-o familie înstărită, tată-său un fel de director, iar el erou admirat, dintr-o dată nu mai vrea... Se pare că i-au găsit uniforma aruncată grămadă într-un colţ al camerei. Tot aşa decoraţiile şi insignele. A şters-o în civil. Agitaţie, şuşoteli şi bîrfeli, indignare generală!

— Te pomeneşti că ea n-a ştiut nimic de planurile lui.

— Mai ştii? Se poate, deşi, să-ţi spun drept, nu prea mi-ar veni să cred. În orice caz, vecinii n-au fost de părerea asta. De cîte ori ieşea din casă, fata lui Laurens trebuia să înfrunte privirile ostile ale tuturor.

— Laurens o cheamă?

— Da, Ruth Laurens. Mă mir că a îndrăznit să se arate pe-aici.

— Da' el? Unde-au pus mîna pe el?

— La ea, mai bine zis cînd erau împreună. Se întîlneau pe ascuns şi probabil că au fost cam im-

prudenți. Într-o zi i-au prins. El a fost judecat de curtea marțială și de-atunci nu se mai știe nimic de el, se pare că a fost împușcat, așa se spune. Și ce crezi că au făcut nefericiții părinți? Domnul tată s-a dezis public de fiu-său, doamna mamă poartă doliu... Ei, acum știi tot — cel puțin tot ce știu și eu despre povestea asta.

3

Întors lîngă strung, în hala de mașini, zilele de paști petrecute la Lüneburg i se păreau lui Walter un vis. Avea impresia că niciodată mașina nu fusese atît de glacială și atît de perfidă. Nimic nu mergea cum voia el, nimic nu-i reușea. Orele, mai ales cele de dimineață, i se păreau nesfîrșite.

Peter veni să-l întrebe cum a petrecut la Lüneburg. Walter era cît pe-aci să-i dea un răspuns oarecare, dar se răzgîndi în ultima clipă și se întrebă dacă să-i povestească tragedia de care aflase. Oricum, era o tragedie contemporană, și de ce-ar fi fost mai puțin emoționantă decît cea a Francescăi da Rimini sau a lui Romeo și a Julietei? Se decise să i-o povestească prietenului său.

Peter ascultă fără a scoate o vorbă, cu un interes mereu crescînd. La urmă își trecu mîna mînjită de ulei peste ochi și frunte și murmură: „Nemaipomenit!"... Apoi se uită la Walter ca și cum ar mai fi așteptat o completare. Cînd însă acesta declară: „Asta-i tot", Peter mai exclamă o dată: „Nemaipomenit!"... Așa îți dai seama că viața e mai inventivă decît cel mai mare poet. Zici că o cheamă Ruth? Îi știi și numele de familie?

— Dar de ce vrei să-l știi?

— Ca să fac cunoștință cu ea. Dacă putem să-i fim de ajutor?!

— Pentru dumnezeu! Asta ar mai lipsi! Și Walter minți: Nu, nu-i cunosc numele de familie.

— Păcat! Ce păcat!

Peter rămase pe gînduri și, absent, își trecu mîna peste cureaua de transmisie de pe mașina lui Walter.

— Ai dreptate, e în adevăr o tragedie... Zici că ai văzut-o? E frumoasă? Ce fel de ochi are?

— Nu știu. Era palidă. Și mi s-a părut arogantă... Ochii? N-am băgat de seamă cum erau.

Ucenicii alergau cu saboții lor de lemn prin hala de mașini, și bocănitul se amesteca în șuieratul sirenei care tocmai anunța ora mesei.

— Hai, hai! strigară către Walter. Azi avem orez!

„N-aveți decît s-o luați la goană, gîndi Walter, eu nu; orez tot nu căpătați." Nu mai avea nici o îmbucătură de pîine, dar nu-i venea de loc să alerge într-un suflet pe Wendenstrasse în jos pînă la „Cantina populară". Mai bine răbda de foame pînă seara. Se gîndi să se ducă la Peter, dar se lăsă păgubaș cînd îl zări scriind, aplecat peste dulăpiorul de unelte. Se vede că se si apucase să facă literatură din acea tragică poveste de dragoste...

Walter stătea pe jos, rezemat de strung, și încerca să dormiteze.

...Ar vrea să facă cunoștintă cu ea. Nu-i rea ideea. Și eu aș vrea. Dacă e silită să ducă o viață de ostracizată, înseamnă că e singură, ba chiar foarte singură... Dacă poezia lui Peter iese bine, ar trebui să i-o trimitem, ca să vadă că nu toată lumea o condamnă, că există oameni care iau parte la suferința ei. Poate ar consola-o... Ce bine era dacă nu se comporta atît de distant și de orgolios!

O dată cu noul urlet de sirenă, ceata de saboți de lemn năvăli în goana mare pe poarta uzinei. Căpătaseră într-adevăr orez, cu zahăr și scorțișoară. De la o masă de lucru la alta se făcea în gura mare schimb de impresii, cu descrieri hiperbolice ale plăcerii savurate. Asta-l făcu pe Walter să-și simtă mai intens golul din stomac, dar nu regretă că rămăsese pe loc. Îl stăpînea o stare de depresiune, o nehotărîre și un fel de lene și oboseală paralizantă.

4

A doua zi porni să-i facă o vizită lui Erich Enderleit. Cînd ajunse în Roonstrasse, intră sub prima poartă şi parcurse cu privirea toate tăbliţele cu numele locatarilor. Apoi cercetă a doua casă. Apoi a treia. Erich stătea la numărul şaptesprezece — o ştia bine. La numărul nouă aruncă o privire pînă în capătul străzii. De o parte şi de alta erau cam cîte cincizeci de case. Să întrebe într-o prăvălie, la ce număr stă familia Laurens? Nu îndrăzni... Ajuns la numărul douăzeci, renunţă resemnat. În definitiv, la ce bun să caute casa în care locuia ea? Chiar aşa, la ce bun?

Se întoarse, intră la numărul şaptesprezece şi se urcă la etajul trei. „Gottfried Enderleit, croitor". Îi deschise doamna Enderleit, o femeie subţire ca un fus, Erich semăna leit cu ea, acelaşi nas ascuţit, aceiaşi ochi de un cenuşiu deschis.

Erich nu era acasă. Miercurea, îi explică doamna Enderleit, pleca întotdeauna şi se întorcea tîrziu.

Aha! Abia acum îşi aduse aminte Walter că era zi de întrunire a grupei. Şi minţi că venise să-l ia.

— Bine, dar a trecut de ora nouă! ripostă doamna Enderleit. A plecat de mai bine de o oră.

Walter stătu o clipă pe gînduri: n-ar putea să întrebe totuşi de adresă?

Să mai caute oare?... Acum, că tot venise... Dar dacă-i găsea casa? Nu ştia nici el ce avea să facă atunci... Ei, nu voia decît să-i trimită poezia lui Peter. N-o citise încă, ce-i drept, şi nici măcar nu ştia dacă Peter scria în adevăr o poezie cu acest subiect...

Stai!... Poliţia trebuia să ştie unde şade familia Laurens. Porni spre comisariatul cel mai apropiat.

...Nu, nu era cu putinţă. Ce lucruri năstruşnice îi mai dădeau prin minte! În urma afacerii Laurens, numele lor era desigur arhicunoscut la poliţie. Era chiar de presupus că se aflau sub supraveghere. În cazul ăsta ar fi făcut una boacănă...

Dar existau anuare cu adrese... Dumnezeule! nu-i dăduse prin minte tocmai lucrul cel mai simplu. Bineînţeles, va căuta într-un anuar...

La poştă găsi adresa fără nici o osteneală; Mathilde Laurens, văduvă, Roonstrasse numărul patruzeci şi patru.

Se pomeni în faţa numărului patruzeci şi patru, un imobil supraîncărcat cu ornamente de stuc. Locuiau la etajul doi, aripa stîngă... Dacă ar ieşi deodată pe uşă şi i-ar zări? Oare l-ar recunoaşte?.. Traversă strada şi se opri pe trotuarul celălalt. Nu era lumină la nici una din ferestrele care fără doar şi poate ţineau de locuinţa lor; se vede că nu erau acasă.

Strada era aproape pustie. Walter tot se mai uita la poartă, la ferestrele cu perdele trase şi la balconul greoi de piatră din faţa lor. De-ar putea afla măcar dacă e acasă! Poate se culcase. Ori o fi plecată în vizită, pe la rude. Dar poate că nu îndrăznea să se arate pe stradă decît pe întuneric...

Şi Walter hotărî să aştepte.

Aşteptă o oră, încă una...

Cîteodată trecea lume pe stradă; uneori perechi care intrau într-una sau alta dintre case. Apoi se lumina cîte o fereastră, pentru ca lumina să se stingă iar, după puţin timp. Pînă la urmă, toată strada rămase în întuneric. Ar fi fost bine să fie după miezul nopţii...

Walter plecă, dar tot ezitînd, fiindcă nu renunţase la ideea că fata avea să apară.

Cobora strada încetişor, atent la fiecare sunet şi zări pe cineva venind spre el. Ochii lui obişnuiţi cu întunericul îl recunoscură pe Erich. De, mamă-sa avusese dreptate, se întorcea într-adevăr tîrziu acasă. Dar nu cumva să se întîlnească acum! Walter intră sub prima poartă.

Paşii se apropiară. Deodată îi străfulgeră gîndul că s-ar putea să se fi refugiat tocmai la numărul şaptesprezece! De aceea se grăbi să urce tiptil, în vîrful picioarelor, pînă la etajul doi, unde se opri

să tragă cu urechea. Respiră uşurat, constatînd că paşii se îndepărtau.

Coborî încetişor.

Pe stradă, nici ţipenie de om. Walter putu să distingă numărul de pe casă. Se refugiase sub poarta numărului cincisprezece. Familia Enderleit stătea alături.

Acum coborî în grabă Roonstrasse. Tramvaiul nu mai circula de mult; se văzu silit să facă pe jos drumul lung pînă acasă, în cartierul Sankt-Pauli.

5

A doua zi dimineaţa, cînd doamna Brenten intră în odaia feciorului ei pentru a-l trezi, remarcă numaidecît că avea febră mare; obrajii îi ardeau şi erau asudaţi.

— Ce-i, băiete? Eşti bolnav?

Da, se simţea bolnav de moarte, sfîrşit şi fără puteri.

— Asta ţi se trage de la umblatul noaptea pe drumuri, îl certă ea. Unde mi-ai fost aseară? Nici nu te-am auzit venind! Trebuie să fi fost foarte tîrziu.

Walter nu răspunse la întrebările pline de reproşuri, ci închise ochii.

Cînd se trezi din nou, zări lîngă mamă-sa un bărbat străin care-i lua pulsul. „Va să zică sînt bolnav, îşi zise, probabil grav.“ Ei, fie, n-avea nimic împotrivă. Închise ochii din nou şi adormi numaidecît.

— E grav, domnule doctor? întrebă doamna Brenten, după ce medicul aşezase mîna băiatului la loc, sub plapumă, şi-şi potrivise îndelung pince-nez-ul.

— Ei-ei! Nu-i tocmai grav. Pentru moment, o răceală zdravănă, care însă poate atrage după sine o congestie pulmonară. Daţi-i ceai de tei, cît se

poate de fierbinte, şi de trei ori pe zi cîte-o tabletă din cele pe care o să vi le prescriu. Încolo trebuie să ajute natura, şi o va şi face, fireşte, în cazul unui organism atît de tînăr.

CAPITOLUL XII

1

Oricît s-au străduit ziarele zi de zi, toată luna aprilie şi toată luna mai să mintă prin comunicate de felul următor: Frontul englez străpuns la Cambrai[1]! — Cote importante luate cu asalt! — Zeci de mii de duşmani nimiciţi! Zeci de mii de prizonieri! — Duşmanul e în retragere pe toate fronturile! — şi oricît de des ar fi clamat nume cunoscute, avînd răsunet pentru urechile publicului german, nume făcute să trezească încredere ca cele ale generalilor von Below, von Marwitz, von Huter, von Boehn — într-o bună zi, o tăcere de mormînt se lăsă peste coloanele ziarelor. Mai tîrziu se publicară cifre: morţi, prizonieri, trofee. Nici o vorbă despre victorie. Nimic nu se schimbase. Comunicatele de război îşi recăpătaseră binecunoscutul lor laconism: Nimic nou pe frontul de vest!

Dacă comandamentul suprem al armatei ar fi avut îndatorirea să dea comunicate şi asupra situaţiei şi stării de spirit din ţară, desigur că acele comunicate ar fi sunat astfel: Nimic nou în ţară! Totuşi, tocmai în zilele acelea existau noutăţi cu duiumul. Din om în om se răspîndi vestea că numărul submarinelor distruse întrece numărul celor care puteau fi fabricate. Alt zvon care circula era că în Franţa se arătau tot mai numeroşi soldaţi recrutaţi şi instruiţi în America, sătui şi zdraveni. Apoi problema alimentară — cea mai importantă,

[1] Oraş în nordul Franţei, teatrul unor lupte înverşunate în timpul primului război mondial.

în ciuda morții și a ororilor — era și ea la originea multor zvonuri. Din Ucraina și din Romînia se aduceau în Germania cantități uriașe de slănină și de unt, dar cum ajungeau pe pămînt german, se transformau, pentru cei lipsiți de mijloace, în marmeladă de sfeclă. Știrile cele mai importante nu apăreau în ziare. Nu scria în ele nimic despre foamete, despre epidemia de gripă și cu atît mai puțin despre sinucideri.

Dar faptele au greutatea lor.

Flămînzii au idei subversive. Cei care și-au pierdut credința devin intoleranți. După dezamăgire, urmează disperarea. Cei de la cîrmă nu se temeau de mica burghezie, dar de masele unite ale muncitorilor din fabrici se temeau. De aceea le azvîrleau din cînd în cînd, mai ales celor din fabricile de armament, niște momeli, numite daruri ale lui Hindenburg, sub forma unor rații suplimentare de slănină și de alte alimente. Cei care le primeau nu se întrebau de unde provin. Iar cei care știau, nu-și făceau nici o problemă de conștiință. Numai propria ta foame te doare cu adevărat. Și-apoi, popoarele învinse trebuie să sufere, spuneau cei care nu se socoteau încă printre învinși.

Familia Brenten suportă vremurile de mizerie relativ bine în comparație cu nenumărați alți oameni. Walter făcea parte dintre cei care profitau de darurile lui Hindenburg. Iar Brenten-tatăl trimitea din cînd în cînd pîine cazonă și conserve prin intermediul unor soldați care se întorceau în concediu. Soldații aduceau carne furată de la abator și o dădeau pe țigări și tutun. Tocmeala se făcea în tutungerie, apoi treceau în încăperea din fund să se dezbrace, căci aduceau carnea ascunsă sub haine. Nimeni nu era prea delicat și apă de spălat carnea găseau destulă.

Încă din anul precedent, Walter se dusese de mai multe ori la țară să procure provizii. Nu se ducea cu mîna goală, furniza țăranilor tutun și țigări, o

marfă de schimb foarte căutată. Acum, după o iarnă de foamete, toată provizia lor de cartofi fusese consumată și maică-sa îl sîcîia mereu să mai procure ceva de la țară, că doar și alții făceau la fel.

2

Despre raita în vederea procurării unor alimente prin regiunea Mecklenburg n-ar fi nimic de povestit, dacă Walter n-ar fi trăit în cursul ei un episod foarte scurt, dar care lăsă în sufletul lui tînăr o impresie puternică și de neșters.

Luase unul din trenurile obișnuite care plecau încărcate de orășeni în căutare de provizii, îl schimbase la Büchen pentru a lua un decovil și coborîse într-o gară mică, numită Siebeneichen. Pornise în altă direcție decît călătorii ceilalți. Nu umbla cu teama că nu va găsi nimic, fiindcă în rucsacul lui avea tutun de fumat și de mestecat.

Obținu repede un chintal de cartofi, și în plus un sfert de kilogram de unt și o bucată de caltaboș. Întîi țăranul mîrîise neprietenos: Nu-u, cartofi nu mai avem!

Walter nu-i răspunsese, scotocise în rucsac și-i arătase articolul făcător de minuni: tutun Nordhäuser veritabil, marfă din vremuri de pace.

Țăranul se oferi pînă și să-i care cartofii cu căruța pînă la gară încît, pe la ora prînzului, Walter se și afla în tren, în drum spre casă.

Călătoria cu trenurile de după amiază și seară era de-a dreptul periculoasă. Cei plecați după provizii călătoreau pe trepte și pe tampoane, ba chiar pe acoperișurile vagoanelor, și nu o dată se întîmplase ca cineva să plătească chiar cu viața o astfel de călătorie. Walter însă găsi și loc.

În compartiment erau numai femei. Una plîngea necontenit, cu hohote reținute. Era încă foarte tînără. Avea un păr bogat, castaniu închis, împletit și adunat la ceafă într-un coc neobișnuit ca formă.

Şi ochii ei mari erau de un căprui închis şi, cu toate că înotau în lacrimi, rămîneau limpezi şi curaţi.

Cu încetul, Walter află de nenorocirea care o lovise. Fusese la ţară, prin regiunea Mecklenburg. Îşi dăduse rufăria de corp încă în stare bună şi o pereche de pantofi aproape noi pentru cartofi şi carne de porc. După ce cărase totul cu o osteneală nemaipomenită la gara din Ludwigslust, jandarmeria de acolo îi confiscase alimentele. Petrecuse noaptea în sala de aşteptare. Acum se întorcea acasă, fără îmbrăcăminte, fără cartofi şi fără carne. Iar acasă o aştepta fetiţa ei de trei ani, pe care o lăsase la o vecină.

— Ce porcărie şi războiul! zise o altă femeie, numai el e de vină! Pentru cîţiva dumicaţi le dăm ţăranilor şi hainele de pe noi!

— Da' jandarmii, interveni alta, ce bandiţi! Habar n-au ce-i foamea...

— Dar unde ţi-e bărbatul? o întrebă alta pe cea care plîngea.

— Păi, acolo unde-s toţi bărbaţii noştri. Trebuie să apere scumpa noastră patrie. Of, uneori mă apucă o furie!...

— Al meu e prizonier de mai bine de-un an.

— Să-ţi pară bine, că aşa cel puţin ştii că se-ntoarce.

Walter se uită la sacul lui de cartofi, plin ochi. Se gîndi că jumătate le-ar ajunge deocamdată; săptămîna următoare putea să mai facă un drum. Şi decise să-i cedeze nefericitei femei cincizeci de kilograme de cartofi.

Dar cum să i-o spună? Să declare pur şi simplu că-i cedează jumătate — nu se prea putea. Şi de ce să afle femeile celelalte? Aşteptă o ocazie prielnică.

Femeile continuară să vorbească de război şi de soţii lor. Una emise părerea că la vară se termină, cu siguranţă, fiindcă toată lumea e sătulă de război şi chiar regele Angliei ar fi declarat recent că vrea pace.

— Toţi vor pace, zise alta.

— Toţi, i se răspunse, că aşa nu mai merge!
— Şi gîndiţi-vă cîte alimente preţioase scufundă submarinele, zise o altă femeie.
— A, asta nu-i rău! De ce să flămînzim numai noi? Ar trebui ca şi alte popoare să sufere de foame, atunci ar ceda poate!
— Da, păi acum, de cînd ruşii au făcut revoluţie şi au încheiat pace, cîţi n-au crezut că războiul se termină, da' uite că tot mai continuă! Prea sînt încăpăţînate popoarele celelalte! Şi-au pus în gînd să învingă cu orice preţ!
— Nimeni nu învinge, vă spun eu! O să vedeţi, într-o bună zi se termină şi totul rămîne cum a fost!
— Vina principală pentru prelungirea războiului o poartă americanii; ei pun totul la cale cu dolarii lor.
— Şi cu soldaţii lor, îmi scrie bărbatu-meu! Vin tot mai mulţi!
— Dar cum pot traversa oceanul? Nu înţeleg...
Walter asculta în tăcere conversaţia. Şi femeia tînără din faţa lui tăcea, dar tot îi mai curgeau lacrimi pe obraji. De cîteva ori se uitase la Walter, probabil pentru că acesta, pierdut în gînduri, o fixa necontenit.

3

Coborî la gara Berliner Tor. Walter avusese de gînd să coboare la gara Dammtor, dar o urmă pe femeia din tren. Îndată ce trecură de controlul biletelor, o strigă:
— Alo, doamnă! Da, dumneavoastră! Vă rog, veniţi puţin încoace!
Femeia se apropie mirată şi ezitînd.
— Aţi rămas fără cartofi... Eu... Să nu mă înţelegeţi greşit... aş vrea să vă ofer jumătate din cartofii mei. Nouă ne ajung deocamdată cincizeci de kilograme. De altfel pot să mă mai duc şi săptă-

mina viitoare. Ca sa aveți barem niște cartofi in casă...

Acum nu mai plîngea ; fața ei exprima doar mirare. Ochii-i căprui și limpezi străluceau.

— Vreți într-adevăr ?

Expresia ei de neîncredere și totodată de bucurie îl făcu pe Walter să surîdă.

— Da, da, am hotărît încă din tren. Puteți primi liniștită. Stați departe ?

— Nu, de loc ! Pe-aici, numaidecît, în Borgfelderstrasse.

Avea o locuință mică și drăguță, la parter. Pe tăblița de pe ușă Walter citi numele : E. Tissen. Îl pofti în casă. Totul era curat, ca nou. Mobilă lustruită de culoare deschisă, un bufet, o masă ovală acoperită cu un *milieu* de dantelă, în fața ferestrei un fotoliu. Pe ferestre, îndărătul perdelelor, ghivece de flori.

Îl lăsase singur. Auzi apa curgînd la bucătărie. Se sculă să se ducă și el în bucătărie. Dar găsi ușa încuiată. Bătu la ușă, voia să-și ia rămas bun. Ea strigă :

— Așteaptă, mă spăl ! Îți pregătesc și ție apă de spălat !

„Ție" ? Ce-i asta ? Îl tutuia ? Ieși pe culoar și împărți cartofii — jumătate puse în rucsac, jumătate lăsă în sac. Untul și caltaboșul le puse în buzunarele rucsacului.

Nu știa nici el de ce își aduse brusc aminte de Ruth... Cît de diferită era ! Subțire, palidă, serioasă, cu o privire stinsă parcă... Doamna Tissen în schimb era energică, vioaie, plină de viață și sclipea de curățenie, ca și locuința... Iar ochii ei erau plini de căldură și de sinceritate.

Doamna Tissen intră în odaie. Își strînsese părul. Fața îi era îmbujorată și strălucitoare. Mirosea a apă de colonie.

— Așa, am dat jos jegul ! Hai, spală-te și tu, pe urmă luăm o cafea împreună. O să pun masa... Du-te, apa-i pregătită !

Walter surîse încurcat. Mobilele erau cam înghesuite în cameră, aşa că trecînd pe lîngă ea, sînii ei îi atinseră braţul. Se tulbură dar totodată simţi şi o repulsie.

— Ce tînăr eşti! zise femeia privindu-l. Şi ce ochi frumoşi ai, mari şi curioşi!

— Ai dumneavoastră sînt mai frumoşi, răspunse el. Şi cînd femeia negă din cap cu cochetărie, întări: Ba da, ba da!

Ea rîse.

— În fond cum te cheamă? întrebă apoi.

— Walter.

— O, ce nume frumos.

Lăsă ochii în jos. Se simţea parcă mîngîiat de privirea ei. Fără a ridica ochii o întrebă:

— Dar pe dumneavoastră cum vă cheamă?

— Johanna.

— Dar pe uşă e scris un „E".

— Nătărăule, e numele soţului meu, îl cheamă Ernst.

Tăcere.

— Îţi displace ideea că am un bărbat?... Săracul, e departe, foarte departe.

— Nu! Cum aşa? Walter era foarte mirat de presupunerea că lui nu i-ar plăcea ideea că are un bărbat.

— Ei, am zis şi eu aşa. Am şi o fetiţă. Una micuţă de tot, de trei ani.

Tăcere.

Walter sorbi din cafeaua de malţ. Gazda mînca din feliile de pîine albă prăjită pe care le pusese pe masă. Cînd Walter ridică ochii, îi întîlni privirea cercetătoare. Remarcă şiragul de dinţi frumoşi. Dar nu putu să-i suporte privirea multă vreme.

— Taică-tău e şi el soldat?

— Da.

— Mai ai fraţi?

— Am o soră.

— E mai mare ca tine?

— Nu, eu sînt mai mare.

— Aşa, tu eşti mai mare.

Din nou tăcere.

— Hai, serveşte-te. Cînd mai vii pe la mine, îţi pregătesc ceva bun.

— Da, mulţumesc.

Walter luă o felioară de pîine şi începu s-o ronţăie.

— Ia spune, n-ai nici o prietenă ?

— Nu, nu mai am, dar am avut.

— Aşa, aşa, ai avut. Ia te uită !

Făcu o figură mirată şi, strîmbîndu-şi gura, clătină din cap. Walter găsi purtarea ei stupidă. Făcea un caz nemaipomenit de faptul că a avut şi el o prietenă.

— Prietena ta era mai mică sau mai în vîrstă decît tine ?

Mai mică, mai în vîrstă ? Întrebarea i se păru prostească. De fapt, cum era Greta ? Răspunse :

— Cred că era de-o seamă cu mine.

— Adică la fel de tînără, îl corectă doamna Tissen zîmbind. Şi... şi nu v-aţi jucat niciodată... de-a tata şi mama ?

Walter ridică spre ea o privire mirată, ba chiar niţel supărată. Ce prostii îi treceau prin cap ! Doamne, ce tîmpenii !

— Nu, aşa nu ne-am jucat, pentru asta cred că eram mult prea mari.

Johanna Tissen pufni în rîs. Se uită la tînărul care stătea tăcut şi serios şi rîse din nou. Walter îi aruncă priviri furioase. Plec îndată, îşi făgădui. Şi-o închipuise cu totul altfel pe femeia asta.

— Ai şaptesprezece ani ? întrebă ea. La vîrsta asta de obicei eşti bărbat.

— Bineînţeles ! Chiar sînt !

— Aşa ? Deodată se ghemui lîngă el, în colţul sofalei. Eşti bărbat ? Ce fel de bărbat îmi eşti ?

Walter sări ca ars. Ea însă îl trase înapoi pe sofa cu o putere surprinzătoare, îi luă capul între mîini şi-l sărută atît de apăsat încît li se ciocniră dinţii.

Fu cuprins de ruşine şi mînie. Pe măsură ce-şi recîştiga forţele, ale ei slăbeau. O îmbrînci cît colo

cu o smucitură violentă, împingînd masa, încît o ceaşcă se răsturnă şi un rest de cafea se vărsă pe faţa de masă.

— Nu fi prost! Vino! Rămîi!

Ezită. Se uită la ea. Capul femeii stătea rezemat de marginea sofalei. Ochii-i erau închişi, buzele întredeschise. Respira agitat, din greu. Deodată deschise ochii şi se uită la el cu o privire adîncă, de-a dreptul înfricoşătoare.

— Hai, vino, nerodule, vino!

Atunci Walter fugi în vestibul, îşi luă rucsacul, închise uşa încetişor, apoi o luă la goană peste trepte cît putu de repede, cu povara în spinare.

Pe stradă încercă să rîdă de întîmplarea asta, dar nu izbuti.

4

Acum se simţea oarecum superior celor de vîrsta lui, tovarăşilor lui ucenici. Era convins că ei încă nu păţiseră ceva de acest gen. Era iubit. Şi nu doar în joacă, ci era iubit de o femeie adevărată, care avea un copil. Ce ochi ar face Peter şi ceilalţi dacă ar şti...

Lucra cu un zel nemaipomenit. Pentru prima oară se bucura văzînd că din mîinile lui iese ceva bun. Avea de strunjit ghiventuri la optzeci de ventile pentru mufe şi să potrivească obturarea în ele. Cuţitul tăia excelent, automatul funcţiona de minune; ventilele finisate stăteau înşirate rînduri-rînduri pe masa lui de lucru.

Contramaistrul Mathiessen, care spre ora prînzului trecea printre şirurile de mese, îi controlă piesele — cel puţin aşa i se păru lui Walter — cu o atenţie deosebită, dar trecu mai departe fără să scoată un cuvînt.

Se vedea cît de colo că era mulţumit. Dar şi Walter era mulţumit de sine.

După pauza de prînz, veni Peter. Ajunsese la convingerea că trebuie să scrie piese de teatru, tragedii şi drame. Declară că numai prin intermediul scenei poţi avea o influenţă culturală şi educativă asupra oamenilor. Cele mai puternice impulsuri, poporul le primeşte prin teatru. Îi mărturisi prietenului său că lucrează la o dramă pe care o va intitula „Molohul".

Şi-i expuse ideea: fiul unui industriaş, un om de caracter trăind pentru un ideal, se ceartă din pricina vederilor sale cu taică-său, exploatatorul, şi cu maică-sa, o ființă cu o inimă de aur dar de o prostie rară. Toţi prietenii săi de odinioară îl părăsesc pe Reinhold — aşa îl cheamă pe fiul industriaşului. Acesta renunță la moştenire, părăseşte casa părintească şi se alătură muncitorilor pentru a lupta la rînd cu ei, în vederea realizării unei etici socialiste.

— Ei, ce zici de idee? Îți place?

Doamne, îşi zise Walter în gînd, e tare naivă şi neverosimilă. Dar dacă încep o discuţie, nu se mai termină. Totuşi, îl întrebă în ce va consta dramatismul piesei.

— În transformarea eroului, replică Peter numaidecît. Şi la urmă, în hotărîrea sa revoluţionară.

— A, aşa! Hm!... Deci, nu va avea un deznodămînt tragic, dacă am priceput bine.

— Nu, răspunse Peter, explicînd că are de gînd să rupă cu schema obişnuită. Piesa lui avea să aibă un sfîrşit pozitiv. Esenţialul este să arate barbaria sistemului capitalist şi totodată pieirea lui inevitabilă. Trebuia să pună în evidenţă faptul că din ordinea veche, pe cale de năruire, se dezvoltă germenii unei ordini noi, mai înalte, socialiste.

— O temă mare.

— Nu-i aşa? Eu zic că e marea temă a zilelor noastre. Dacă reuşesc... atunci... ei, om vedea.

Peter avea din nou privirea lui de vizionar.

Curînd după aceea, Walter îl văzu centrînd plan-șaiba dar şi scriind din cînd în cînd într-un caiet mare, legat în pînză, pe care-l ţinea deschis pe masă.

5

În drum spre casă, Walter se abătu spre Borgfelderstrasse. În timp ce-şi schimba hainele, se hotărîse ferm să se ducă acolo. În definitiv, trebuia să-şi ia sacul de cartofi. Doamna Tissen nu s-ar mira desigur dacă ar trece pe la ea ca să-şi ia sacul. Şi poate că duminica viitoare ar merge împreună după provizii.

Părăsi fabrica printre ultimii. O luă de-a lungul canalului, drumul cel mai scurt spre Borgfelderstrasse.

Fusese groaznic de stupid că o rupsese la fugă. Ea ar putea să creadă că i-a fost frică. Frică de sărutări ? Ridicol !... Ei, şi ce-i dacă... Dar cum dăduse ochii peste cap ! Văzînd-o aşa, putea în adevăr să te apuce frica...

Era foarte curată. Şi casa era curată pahar...

Numai de n-ar fi copilul şi bărbatul. Dar, la urma urmelor, bărbatul nici nu era aici.

Mă duc sigur, îşi zicea Walter, deşi ştia că nu se va duce. Nu doar că n-ar vrea ; îşi dădea seama ce dorea ea. Îl tortura nu atît dorința, cît o curiozitate pe care n-o cunoscuse pînă acum, şi care-l atrăgea şi-l respingea în acelaşi timp.

Pe măsură ce se apropia de locuinţa femeii, curajul îl părăsea.

O soție de soldat, cu un copil. Şi într-o zi soțul se va întoarce...

Iacătă-l acum în faţa casei, uşa e deschisă, dar nu îndrăzneşte să intre... Apoi stă o bună bucată de vreme la viaductul gării Berliner Tor. Trenuri intră şi ies din gară. Tramvaie trec uruind şi camioane urcă panta gîfîind... De n-ar fi atît de batjocoritoare, atît de jignitor de ironică...

Se ia singur la vale şi se blestema pentru atîta nehotărîre, totuşi se duce la ghişeu şi-şi prezintă abonamentul săptămînal ca să i-l perforeze.

Pe peron mai ezită încă.

Dar trenul vine şi Walter se urcă în el.

CAPITOLUL XIII

1

Inspectorul Paul Papke, om chipeş încă, în ciuda pungilor de sub ochi şi a barbişonului încărunţit, se prezintă într-o zi însorită de iulie în casa Friedei Brenten spre a-i face o vizită şi a-i aduce un buchet de garoafe roşii şi albe.

— Multstimată doamnă ! Roşu şi alb, culorile oraşului nostru ! Îmi permiteţi ? I-l oferi cu o plecăciune.

Frieda rămase mută.

Papke îşi aşeză pe un scaun pălăria şi bastonul cu măciulia cioplită în chip de cap de cîine, îşi scoase mănuşile gălbui de vară şi luă loc.

— Ei, scumpă doamnă, cum o mai duceţi ? De mult voiam să vă fac o vizită, dar mereu a intervenit cîte ceva. Sîntem atît de hărţuiţi ! Înainte de toate : cum îi merge lui Carl ? Sînt îngrijorat din pricina lui. Nu scrie. Iar dumneata, scumpă doamnă, nu mai dai pe la mine. Ei, ce se întîmplă, în fond ?

Sări de pe scaun, se holbă la ea şi strigă :

— S-a întîmplat ceva ?

Frieda Brenten, care pînă acum se întrebase, mirată, ce l-o fi îndemnat să vină, nu mai era uşor de luat prin surprindere. Nu credea nici o vorbă din ce spunea Papke, mai ales nu credea că grija pentru Carl îl adusese aici. Răspunse calm :

— Nimic ! Nu s-a întîmplat absolut nimic ! Carl e tot la Neustrelitz. Nu-i nici un motiv de îngrijorare, cel puţin deocamdată.

— Ei, slavă ție, doamne! Papke se așeză la loc, ușurat.

Urmă o tăcere apăsătoare.

Amîndoi încercau să închege o conversație, dar nu știau cum. Mai ales pentru Papke aceste clipe de tăcere erau penibile. Neliniștea din ochii lui trăda efortul desperat de a reînnoda firul conversației. Își drese vocea, se jucă o clipă cu mănușile și, în cele din urmă, reluă:

— Da, ce voiam să mai spun?

Era evident că încă nu știa ce-ar mai fi vrut să spună, dar continuă cu vioiciune:

— Am o mulțime de planuri, dragă doamnă Brenten... Să știți că de la o vreme încoace îmi vin în minte o mulțime de idei. De fapt, începînd din ziua în care Carl a venit să mă vadă... Știți, atunci, în chestiunea monedelor de aur. Ei, pe-atunci, cu toată bunăvoința, n-am putut să-i fiu de ajutor. N-aveam și n-am nici acum. Și de unde nu-i, nu poți scoate, degeaba. Dar... știți, de mult îmi muncesc creierii cum aș putea să-l ajut pe Carl. Pentru că nu cred să se simtă prea bine la militărie, deși s-a străduit să mă convingă că-i merge bine. Pur și simplu nu-l cred. Îl cunosc doar. Îi place libertatea si independența... Dumneata ce crezi, se simte bine la Neustrelitz?

— Nu, nu cred nici eu.

— Vezi, sînt de părerea dumitale. Pe mine nu mă poate păcăli Carl. E de admirat că s-a adaptat atît de bărbătește. Dar de-aici și pînă la a te simți bine!... Ei, dragă doamne, asta, bineînțeles, nu pot s-o știu acum. Dar am nevoie, adică aș putea avea nevoie — pe scurt, o să-ncerc să-l obțin pe Carl pentru mine, pentru teatrul meu. Să-l cer, înțelegi? Am nevoie de un costumier conștiincios pentru coriștii noștri. Carl cunoaște munca, e învățat cu treaba asta și e conștiincios. În concluzie, crezi că ar fi de acord dacă aș pune în mișcare relațiile pe care le am?

— Da, sigur, cred că da!

— Bine, atunci o să fac tot posibilul... Îți dau cuvîntul meu, dragă doamnă Brenten. Cred că mă cunoşti. Hai să-ncercăm să-l salvăm pe Carl !

— Ei, să-l salvăm ! Chiar așa de rău nu stă.

— Să nu spui asta, scumpă doamnă. În vreme de război trebuie să fii pregătit de orice. Oricînd poate interveni... se poate întîmpla o nenorocire.

— S-ar putea să ai dreptate.

Papke se ridică, și stînd în picioare în fața Friedei care era cu mult mai mică decît el, îi luă mîna în mîinile sale și spuse hotărît :

— Deci, ne-am înţeles ! Scrie-i lui Carl ! Întreabă-l ! Ce urmează să facem mai departe, o să afli de la mine !

Apoi plecă.

La uşă se mai întoarse o dată şi intră din nou în vestibul.

— Uite ce voiam să te mai întreb : îi trimiţi des ţigări lui Carl ?

— Des e cam mult spus, fiindcă abia mai avem. Ba, am fost siliți provizoriu să închidem tutungeria.

— Nu trebuie să-l uiţi, dragă doamnă !

— Fii fără grijă, domnule Papke, nu fac eu una ca asta.

— Foarte bine. Şi n-aş putea să cumpăr şi eu din cînd în cînd ?

— Desigur, domnule Papke, de ce nu ?

— Foarte bine ! Daţi-mi două duzini, duc o lipsă grozavă de ţigări. Dar ceva cumsecade.

Venise cu promisiuni și plecă încărcat cu țigări.

Într-o zi, factorul aduse o carte poştală de la Hinrich şi Mimi, o aşa-zisă carte poştală artistică.

Mimi se interesa în scris cum îi mai mergea cumnatei sale şi copiilor. Dacă mai aveau ce mînca. Ei înșiși, zicea, mai aveau ceva varză ; dacă avea nevoie, să vină într-o zi s-o ia. Trimiteau salutări amîndoi și mai scriau că s-ar bucura să afle ce mai face Carl.

— Ce zici, mamă, ce-o fi cu ăştia? comentă Walter. Vor numai ţigări? De aceea îşi fac pomană cu noi şi ne miluiesc cu varză?

— Eu, să mă duc pe la ei?! Să aştepte. Dacă ei nu găsesc cu cale să ne nimerească uşa, n-au decît să rămînă acasă!

2

Şi viaţa mergea înainte, cu pas monoton şi obosit. Treburile Friedei Brenten constau în alergături, statul pe la cozi şi tocmeli ca să-i înduplece pe negustori şi pe vînzătoare. Din cînd în cînd, trebuia să dea o mînă de ţigări de foi negustorului de cărbuni Bockelmann, ca s-o aibă în vedere la iarnă, căci de el depindea să ai cărbuni sau nu. Trebuia să-şi bată capul cumplit ca să inventeze un prînz pentru copii şi pentru maică-sa. Raţia de ţigări şi tutun care i se repartiza trebuia vîndută cu un preţ cît se poate de favorabil, ţinînd totuşi cont de realităţi. Toată nădejdea era în Walter cu cîştigul lui din munca în acord. Se întîmpla ca cele zece sau douăsprezece mărci ale lui să reprezinte singurul venit al familiei. De ritmul monoton al vieţii familiei Brenten ţinea şi scrisoarea din Neustrelitz, cu obişnuitele văicăreli. De fiecare dată, Carl Brenten trimitea o lungă listă de obiecte de care avea nevoie şi dacă nu i se împlinea vreo dorinţă se simţea prost tratat.

Bunica Hardekopf o păcălise pe femeia cu coasa — fusese bolnavă mortal de o gripă gravă, dar acum se afla în convalescenţă. Frieda trăia zile grele: era capul familiei, negustoreasă, menajeră, bonă la copil şi infirmieră în acelaşi timp.

Într-o zi, după ce trecuse pericolul cel mai mare, micuţa Elfriede se apropie de patul bunicii şi o întrebă, sincer şi naiv:

— Bunico, nu-i aşa că nu vrei să mori?

— No-o, răspunse bătrîna, mai vreau să trăiesc niţeluş.

Cînd văzu fețele surîzătoare ale fiicei și nepoatei, întări cele spuse :

— E-ei, cred că mă puteți înțelege, nu ? Vreau să văd și eu cum se termină afurisitul ăsta de război.

Frieda se întîlni pe stradă cu cumnată-sa, Cäcilia. Avea fața slabă, bărbia atît de ascuțită și părul roșcat ca de vulpe, încît arăta în adevăr ca o sălbătăciune în două picioare. Ochii-i misterioși, de un cenușiu-verzui, umblau neliniștiți de colo-colo în timp ce stătea de vorbă cu Frieda, ca și cum s-ar fi temut să fie atrasă într-o capcană.

— Bună ziua, Cäcilia, cum îți merge ?

— O-oh, ce mai întrebi ? Ca toată lumea, facem foame.

— Dar Otto ? E sănătos ?

— Da, mulțumesc. Dar muncește cît trei, săracul. Dacă nu, îl ia la militărie. Sînt destui care așteaptă să-i ia postul.

— E tot la uzina de gaz ?

— Da, slavă domnului. Dar trebuie să fim tare prudenți în materie de cocs și de cărbuni. Nici n-ai crede cîte rubedenii și cîte cunoștințe au tăbărît pe noi iarna trecută. Toți cred că Otto poate să le procure combustibil în cantități nelimitate.

Deci ăsta era motivul pentru care fratele ei se izola ! Se temea să nu fie solicitat, se temea că va trebui să procure combustibil pentru mamă-sa și soră-sa ! Ce rușine ! Frieda scuipă pe stradă.

3

Ce jucau teatrele ? Walter se întreba, ca de atîtea ori, cum să-și petreacă seara în mod inteligent. Citi pe o coloană de afișaj programul unui varieteu și-și aduse aminte de Audi. Oare mai credea și acum că dansul pe sîrmă reprezintă culmea artei ? Ce-ar fi să treacă pe la el ?

Porni numaidecît.

Îi bătea inima cînd trecu pe sub bolta scundă a porţii, în gangul întunecos din strada Dragonerstall. Nu se putea împăca de loc cu gîndul că prietenul său de odinioară s-a dezis de idealurile lor comune şi a luat-o pe altă cale.

Urcă treptele înalte, ţinîndu-se de frînghie.

Îl întîmpinară o voce stridentă de femeie şi ţipetele unui copil mic.

Audi nu era acasă. Doamna Meyn îl pofti înăuntru. Locuinţa era plină de aburii rufelor spălate. Doamna Meyn spăla în bucătărie şi era roşie toată de căldură şi udă leoarcă. Braţele muşchiuloase şi goale păreau nişte unelte puternice. Părul i se lipise de obraji. Era o femeie scundă şi robustă, de proporţii respectabile, cu totul deosebită de fiul ei, care nici el nu era înalt, dar avea umerii şi şoldurile înguste.

— Ia spune-mi, ştii ce e cu Audi? Sînt tare neliniştită. Dar dumneata de ce nu te mai abaţi pe la noi? Nu te porţi ca un prieten adevărat.

Walter nu se aşteptase la reproşuri. Îşi dădu seama că roşea, lucru care-l supăra. Avea un motiv să roşească?

— Nu vă-nţeleg, doamnă Meyn. Ce s-a întîmplat?

Femeia îşi şterse cu şorţul sudoarea de pe faţă.

— Audi s-a schimbat de tot. Asta o ştii şi dumneata, nu te mai preface. În fiecare seară o ia din loc, parcă l-ar îmboldi dracu'. Nici o haină nu i se pare destul de elegantă. S-a apucat de fel de fel de mici speculaţii ca să-şi facă rost de bani. Asta nu duce la nimic bun. Şi nu vrea să asculte de mine, fie că-l iau cu binişorul, fie că-l dojenesc... Ia nu te mai preface că nu ştii nimic!

— Zău, nu ştiu nimic, doamnă Meyn. A luat-o pe calea lui, de unul singur, asta-i adevărat. Iar prietenia noastră, ca să fiu sincer, nici nu mai există; abia ne mai vedem. Acum am venit numai...

— Să-ţi spun eu ceva, îl întrerupse doamna Meyn. Trebuie să fie o femeie la mijloc. Vreo muiere care a reuşit să-l lege de dînsa, ăsta-i tot secretul. O cunoşti ?

Walter roşi din nou.

— Nu.

— Aşa, va să zică n-o cunoşti ?

Era ca şi cum i-ar fi spus : „minţi". Walter simţi că nu-l credea.

— Dacă face rost de ceva, duce femeii aceleia. Nu mai are nici pic de voinţă. Nu ştiu ce-o să fac dacă, dacă... Tremur de frică, să nu i se întîmple ceva îngrozitor... Are un post bunicel în învăţămînt. Dacă se-ntîmplă o nenorocire, îmi fac seama ! N-o să pot supravieţui ruşinii.

Gîfîia, se sufoca, se mai şterse o dată cu şorţul pe obraz.

— Eu robotesc şi robotesc, iar el... fără pic de consideraţie, de recunoştinţă... de ruşine... Mi-e că o să se-ntîmple o nenorocire !...

Walter plecă ruşinat, ca şi cum toate aceste reproşuri i s-ar fi adresat lui. Doamna Meyn avea dreptate, cu siguranţă. O femeie... Ar fi putut şi el să-şi dea seama... Şi deodată roşi din nou pînă la urechi.

Nu se hotărîse şi el să nu mai procure alimente decît pentru *ea* dacă vor pleca împreună la ţară ? Nu a pus-o pe maică-sa să-i calce costumul cel bun ca să-l poată purta cînd se va duce la ea ? Nu-şi oprise trei mărci din salariul pe săptămîna trecută, minţind-o pe maică-sa că atît primise, pentru că voia să aibă bani cînd avea s-o întîlnească ?...

4

La o întrunire profesională a strungarilor, unde se discutaseră chestiuni de salariu, Peter Kagelmann ţinuse, în mod cu totul surprinzător şi fără legătură

directă cu tema, un discurs curat politic... Răcnise cu voce tunătoare :

— Destul ! De patru ani, măcelul între popoare face ravagii ; dacă nu urmăm exemplul poporului rus, nu se va mai isprăvi niciodată. Germania e istovită. Lumea întreagă s-a ridicat împotriva noastră. Numai nişte netoţi sau nişte criminali mai pot crede că am fi în stare să învingem toate popoarele lumii. Şi-apoi trebuie în sfîrşit să punem, clar şi răspicat, întrebarea : pentru cine şi pentru ce este de fapt război ?

— Foarte adevărat ! se auziră voci din public. Mulţi aplaudară.

Cei mai mulţi însă tăceau, schimbau priviri, şi aceste priviri mute spuneau : iacătă încă unul care pe glasul lui va pieri. Nătărăul, va fi trimis pe front.

Pe Walter îl entuziasmă curajul prietenului său. Şi el gîndi la pericolul pe care-l înfruntase Peter, dar bine că se găsise în sfîrşit cineva să exprime ceea ce gîndeau cu toţii, dar nu îndrăzneau să spună. Era mîndru de prietenul său.

Opri strungul şi se duse la Peter.

Cu picioarele depărtate în faţa maşinii, Peter lucra la nişte tije cu ghiventuri.

— O clipă ! zise cînd îl văzu pe Walter alături.

„Are într-adevăr mîini de aur“, gîndi Walter plin de admiraţie uitîndu-se la Peter cum avansa cuţitul de filetat şi cum tăia nişte ghiventuri model. Totul îi mergea după voie. Lua muchia din pilă, scotea tija şi o încerca.

Se înşuruba perfect.

Walter voia să-i mulţumească pentru că vorbise cu atîta curaj, dar Peter i-o luă înainte.

— Ascultă, piesa mea e gata.

— Ce piesă ?

— Piesa de teatru. Nu ştiu încă dacă s-o numesc dramă sau pur şi simplu piesă. În fond este o tragedie. Dar tregedie nu vreau să-i zic, prea sună a antichitate. Tare-aş vrea să ţi-o citesc, să aflu părerea ta.

Walter surîse.

— Peter, îi zise, ai vorbit minunat. Ai spus lucruri care trebuiau spuse odată.

— Nu-i aşa? M-a apucat furia, acum, că piesa mi-e gata. La ce am mai scris-o?

— Cred că nu e vorba atît de piesa ta, cît de...

— Nu spune aşa, îl întrerupse Peter.

— Cînd cerem pace?

— Sigur! Ia gîndeşte-te! Cîtă vreme e război, n-am nici o nădejde să-mi văd piesa jucată. Da' eu de-aia am scris-o, ca să se joace... Măi băiete, mă aştept la un succes monstru. Caracterele sînt foarte precis conturate şi există o tensiune în piesă de-ţi taie răsuflarea... Trebuie să ţi-o citesc. Ai timp deseară? Trec pe la tine dacă vrei...

Walter rămase aşa, cuprins de un fel de slăbiciune paralizantă, nu putu vorbi, nu-şi putu exprima decepţia nici măcar printr-un zîmbet.

5

Veniră în adevăr. Erau grăbiţi. Purtau pălării tari şi bastoane. Trei bărbaţi.

Peter se apropie cu paşi mari. Era palid. În ochii lui mari, întunecaţi, citeai mînie. Dar zîmbea.

— Ţine astea şi pune-le bine! îi zise lui Walter înmînîndu-i un teanc de hîrtii.

— Bine, Peter!

Walter vîrî grăbit hîrtiile în dulăpiorul lui de unelte.

Peter începu să-şi strîngă lucrurile. Cărţile, şublerul, compasul şi caietul cu scoarţe de pînză neagră.

Din nou, contramaistrul Mathiessen trecu prin hala de maşini fluturîndu-şi braţele, de data asta spre Peter. Schimbară cîteva vorbe. Peter îşi strînse lucrurile sub braţ şi-l urmă la vreo trei paşi distanţă pe contramaistrul care se grăbea.

Toţi priveau spre cabina contramaiştrilor. Acolo avu loc un interogatoriu mai lung, la care fură chemaţi şi cîţiva muncitori. Ţinuta lui Peter era cea a unui tînăr rebel, plin de mîndrie. Scutura din cap. Vorbea atît de tare încît vocea lui acoperea zgomotul maşinilor.

La un moment dat, unul dintre agenţi ieşi din cabină împreună cu contramaistrul Mathiessen. Walter văzu că se îndreaptă spre el, dar se prefăcu absorbit de muncă. Contramaistrul Mathiessen îi atinse umărul. Walter ridică privirile.

— Trebuie să predai ce ţi-a dat Kagelmann.

Din spatele contramaistrului, agentul cu faţa lată, complet rasă, îl fixă pe Walter cu ochii strînşi şi o privire rece.

— Nu mi-a dat nimic.

— Ştim noi mai bine, se amestecă poliţistul şi deschise dulăpiorul cu unelte. Găsi manuscrisul lui Peter aşezat peste cuţite de strung, ascuns sub nişte cîrpe de curăţat.

— Dar asta ce-i ?

— Îmi aparţine.

— Nu, zău, răspunse străinul, ironic. Ai ghinion, băieţaş, dar ştim şi noi să citim. Vedeţi, se adresă contramaistrului arătîndu-i manuscrisul, „Molohul", piesă de teatru în cinci acte de Peter Kagelmann... În regulă.

Se întoarseră în cabina maiştrilor.

Atunci se produse evenimentul... Motorul halei se opri. În vasta sală de maşini se lăsă o linişte de mormînt. Era o tăcere înspăimîntătoare, periculoasă.

În sfîrşit ! gîndi Walter. În sfîrşit ! În sfîrşit !

Strungarii îşi părăsiră strungurile şi se îmbulziră la ieşire. Tot mai mulţi se solidarizară. Se auziră strigăte : „Hai la cabina contramaiştrilor... E prea de tot !"

Agenţii ieşiră în grabă din cabina de sticlă. Un agent îl trăgea pe Peter după el, ţinîndu-l de cătuşe. Ceilalţi doi, cu privirile aţintite asupra muncitorilor, îşi ţineau mîinile în buzunarele hainelor.

Uşa mare a halei se deschise. În clipa aceasta, Peter strigă cu vocea lui puternică:

— Tovarăşi, nu vă lăsaţi intimidaţi! Luptaţi pentru pace! Pentru pace!

Îl împinseră afară. În curtea uzinei se auzi motorul unui camion.

Contramaistrul Mathiessen se postă în pragul halei ca şi cum ar fi vrut să acopere retragerea agenţilor, îşi ridică braţele rugător şi strigă:

— Nu vă lăsaţi tîrîţi la vreo faptă necugetată... Fiţi oameni cu scaun la cap!... E vorba numai de un interogatoriu... Numai de o cercetare!

Nimeni nu rosti o vorbă. Nimeni nu se întoarse la muncă. Stăteau grupuri-grupuri şi se sfătuiau.

Walter îl auzi pe strungarul Schubart spunînd:

— Nu mai e nimic de făcut. Să ne gîndim la familiile noastre, tovarăşi!

Tîmplarul Hackbarth strigă:

— Trebuie să-i venim odată de hac denunţătorului!

Se ridicară şi alte voci.

— Ştim de mult cine-i nemernicul.

— Afară cu el!

— Şi pe Hübner tot el îl are pe conştiinţă!

Între timp, contramaistrul Mathiessen pornise din nou motorul halei.

Cînd transmisiile reîncepură să clănţăne şi maşinile să funcţioneze, mulţi se întoarseră în fugă la locurile lor, ca să nu se strice uneltele şi materialul.

6

Deci, Peter era arestat...

Walter nu îndrăzni să ridice ochii. Îi era ruşine că mai stătea în faţa strungului şi mai strunjea beţe de metal. Îi era ruşine că nu ascunsese mai bine manuscrisul lui Peter. Îi era ruşine că nu-şi declarase sus şi tare solidaritatea cu Peter, aşa cum îşi propusese...

Un muncitor, pe nume Benk, îi aduse piesele pentru ventile. În timp ce le așeza lîngă masa de lucru, spuse :

— Ăsta-i al doilea... Era bun tovarăș, țineam la el, deși mi se părea cam într-o doagă.

Walter tăcu.

— Voi erați prieteni. Poți să depui mărturie că nu era zdravăn la cap... Toți putem să jurăm că-i așa. După lege, trebuie să-l achite.

— Fugi d-aicea, ramolitule ! strigă Walter.

A doua zi, dimineața, pe cînd roțile nu porniseră încă, tovarășii stăteau iarăși în grupuri și șușoteau. Lui Walter îi venea să strige de bucurie auzind ce se discuta. Strungarul August Holtei lipsea. Făptași necunoscuți — așa se zicea — îl prinseseră seara în fața casei sale și-i trăseseră o bătaie soră cu moartea.

Walter își roti privirea prin vasta hală de mașini. Sute de oameni ; sute de tovarăși ; mulți despre care nu știa nici cum îi cheamă... Cine să fi fost ? Făptași necunoscuți... Putea fi oricine !... Bine-ați făcut, tovarăși !

Ei, dacă toți ar fi solidari !

CAPITOLUL XIV

1

După arestarea profesorului Eupert, auditorii cursurilor sale se constituiră într-o grupare ilegală. Își propuneau să trimită clandestin soldaților de pe front literatură socialistă. Erau de părere că trecuse vremea discuțiilor teoretice și venise vremea acțiunii revoluționare.

Într-o bună zi, Walter stătea împreună cu alți tineri din grupă într-o cîrciumioară plină de fum, pe undeva pe lîngă port și scriau adrese, sute și mii de adrese. Trimiteau prin poștă „Bremer Arbeiter-

zeitung“, şi „Leipziger Volkszeitung“, apoi manifeste şi apeluri, sau scrisori către ostaşi pe care ei înşişi le redactau. Walter nu se simţea prea la largul său în acel cerc ; după părerea lui, se punea accentul într-un mod prea unilateral pe politică, nici unul din ei nu voia să ştie de o nouă etică a vieţii. Tovarăşii rîdeau de obiecţiile lui : „Etica noastră nouă este lupta de clasă !“ De fapt, făceau pe grozavii ; în realitate, fiecare dintre ei se străduia să-şi aşeze relaţiile cu ceilalţi pe omenie şi puritate — aceasta se considera ca ceva de la sine înţeles.

Dacă într-o miercuri seara, cînd ar fi trebuit să scrie adrese, se duse la teatru — nu era oare un făcut ? Dacă la casă nu mai găsi decît bilete în picioare — nu era oare mîna destinului ? Tocmai în acea seară s-a nimerit la galerie. Walter era cît p-aci să devină superstiţios. Superstiţios de bucurie, de fericire, de exuberanţă, căci în spatele fotoliilor de la galerie, pe treapta cea mai de jos, chiar în faţa lui, o zări pe ea — pe Ruth Laurens.

Era spatele ei, ceafa ei... coafura ei paj... Purta o rochie de vară de mătase galben-pal... Walter îşi zise „nu !“ şi închise ochii. Apoi îi deschise repede... Ba da, era ea, nu vreo iluzie a simţurilor... Ce întîmplare ! Îl trecu un fior...

Lumina se stinse. Răsună muzica de orchestră. Walter n-o vedea decît pe ea... O lampă mică, roşie, la ieşire, fixată de tavanul galeriei, îi arunca o lumină mată pe gît, pe părul strălucitor, care-i cădea moale pe ceafă, pe colierul de chihlimbar... Îşi făcu loc mai înainte ca să-i vadă faţa... De cînd o văzuse la Lüneburg parcă mai slăbise... Poate că îndura lipsuri. Fată de căpitan, îi spusese Erich... Nu părea să ducă un trai îmbelşugat, altfel n-ar şedea aici la galerie... Nici nu-i trecu prin cap ideea că nu găsise alt loc mai bun ; era mai potrivit cu imaginaţia lui ca ea să fie o fiinţă fără mijloace, solitară, persecutată... Părea să-i placă muzica şi opera — minunat ! Nu-i trecu prin minte nici faptul că nu făcuseră cunoştinţă. Destul că el îi cunoştea

nefericitul secret. N-avea nici o importanţă că nu schimbase încă nici o vorbă cu ea...

Jos, pe scenă, Olimpia[1] cea fără suflet scotea triluri ca să-l vrăjească pe Hoffmann[2]. Între timp, Walter îşi muncea creierii ca să născocească o metodă de a intra în vorbă cu Ruth... N-avea nici o experienţă în materia asta, nici îndrăzneala necesară.

O mai fi în tineret?... Judecînd după îmbrăcămintea modernă, da... Va trebui să aibă grijă ca fata să nu remarce cumva că el ştie tot. La cea mai mică bănuială, ar pierde partida, asta era absolut sigur...

Se furişă afară, se duse la garderobă şi cumpără un program de la plasatoare. Ruth n-avea; voia să i-l ofere... La garderobă aruncă o privire asupra programului. Probabil că-i plăcea să-l asculte pe Günther şi venise înadins pentru el. Hm!... Sîmbătă va cînta în rolul lui Manrico în „Trubadurul". Poate că...

Cu băgare de seamă, îşi reluă locul pe trepte. Ruth şedea niţel aplecată înainte, cu privirea atentă, cu mîinile în poală. I se păru că pe buzele ei flutura un zîmbet.

Pe scenă, maestrul Coppelius tocmai îşi sfărîma opera cu mare zgomot şi cu hohote de rîs sinistre. Toţi aplaudară. Ruth se ridică şi înaintă aplaudînd pînă la balustrada galeriei. Walter se tot frămînta — va ieşi în pauză?... Se va întoarce tot la locul acela?... Cînd ea se întoarse, Walter se uită în altă parte simulînd indiferenţă, deschise programul ca şi cînd ar fi vrut să citească, dar îl puse deoparte.

Ruth îşi întinse batista pe treaptă ca să nu-şi murdărească rochia. Alături de batistă zăcea o poşetă mică... Ce-ar fi dacă i-ar oferi programul şi ea l-ar refuza: „Nu, mulţumesc, n-am nevoie!" Atunci ce va face?

---

[1], [2] Personaje din opera „Povestirile lui Hoffmann" a compozitorului Jacques Offenbach.

— Vă rog, aţi vrea să-mi împrumutaţi puţin programul?

Se sperie şi-şi dădu seama că roşeşte.

— Sigur, cu cea mai mare plăcere!

Of, îi venea să-şi tragă palme! Să roşeşti tocmai acum! Nici vorbă că ea a înţeles totul... Cît de favorabil fusese acest început! Se putea spune că ea făcuse primul pas...

Citea programul.

Lumea trecea pe lîngă ei, urcînd treptele, probabil ca să-şi mai dezmorţească picioarele sau să ia răcoritoare în hol. Ocazia de a înfiripa o conversaţie se prezentase — acum ori niciodată... Înghiţi în sec... Mai înghiţi o dată şi zise:

— Carl Günther n-a fost astăzi nici pe departe atît de bine ca altădată, nu-i aşa?

Se uită la ea cu teamă. Nu-i dăduse prin minte ceva mai interesant.

Fata ridică spre el privirea şi-i răspunse parcă mustrător:

— Cum puteţi spune asta? Cîntă întotdeauna bine. E un adevărat Hoffmann, cu suflet!

Cine l-a pus să spună o prostie ca asta?! Nici măcar nu era părerea lui sinceră. Ce să facă acum?

— Da, da, recunoscu modest, e adevărat, e un rol care-i merge. Dar...

În adevăr, feţişoara ei slăbise, da, sigur... Arăta mai juvenilă... nu mai era atît de rece şi de distantă... Doamne, ce ochi luminoşi avea...

Cînd îi înapoie programul, tot ea intră din nou în vorbă.

— Günther mi-a plăcut chiar mult de tot. Dar Kaufler nu e o Olimpie adevărată. Acum mă bucur că o s-o aud pe Schumann în rolul Antoniei.

— Cunoaşteţi „Povestirile lui Hoffmann“?

— Da, sigur, chiar destul de bine, răspunse fata ridicînd capul... Fiindcă fac şi eu puţin pian.

— Cred că am auzit opera asta de vreo treizeci de ori, se lăudă Walter.

— Ei, poate că exageraţi niţel, zise Ruth zîmbind.

— De loc, strigă el. Asta pentru că am jucat şi eu aici, la teatru. Timp de şase ani. Am fost în cor.

— Nu mai spune! Făcu ochi mari de mirare şi se uită la el cu admiraţie.

Aşa, acum întorsese lucrurile după placul lui. Apoi începu să povestească. Exagerînd. Făcînd pe grozavul. Lăudîndu-se cu cunoştinţele sale — Günther, Lohfing, Metzger-Lattermann, Lotte Lehmann, ba chiar Caruso.

— Caruso? strigă Ruth, surprinsă.

— L-am auzit aici la teatru în 1913, zise Walter — şi nu minţea — în „Fata din Far-West"[1] şi în „Paiaţe"[2].

— Şi cînta într-adevăr atît de frumos cum se spune? întrebă ea.

Walter stătu o clipă pe gînduri, surîse şi apoi zise cu o sinceritate cuceritoare:

— Ei, asta nu mai ştiu!

— Unde locuiţi, domnişoară?

— Vai, am un drum lung de făcut. Stau... pe Bismarckstrasse.

Minciună!... Walter surîse pe sub mustaţă. Era minciuna numărul unu. Nu putea bănui că el îi cunoaşte adresa, că o ştie chiar foarte exact. Aşa că răspunse tot cu o minciună:

— Se nimereşte minunat. În cazul ăsta avem aproape acelaşi drum.

Mergeau alături, vorbind. Rîdeau amîndoi. Walter era ca transfigurat. Era politicos, chiar amabil, însuşiri pe care nu le prea cultivase pînă atunci. Şi, înainte de toate, era vorbăreţ, povestea şi iar povestea anecdote şi întîmplări din viaţa de culise. Se pricepea să-i trezească interesul deşi ea zîmbea uneori mai mult de exuberanţa lui juvenilă.

Walter era ca ameţit de o băutură.

---

[1] Operă a compozitorului italian Giacomo Puccini.

[2] Operă a compozitorului italian Ruggiero Leoncavallo.

— Sîmbătă se dă „Trubadurul“ de Verdi, domnişoară! Vă invit! În rolul lui Manrico, Günther e neîntrecut.

O auzi chicotind.

Dar asta nu-l încurcă, dimpotrivă, îi dădu şi mai mult curaj.

— Deci, ne-am înţeles! Dar o să iau locuri bune, ca să şi vedem!... De acord?

În colţul din Bismarckstrasse se opri în faţa ei şi-i mărturisi că minţise, că nu locuieşte prin apropiere, ci în Nord-Sankt-Pauli, dar a vrut s-o conducă.

Ruth zîmbi din nou, de data asta a iertare, nu mărturisi însă că minţise şi ea. În schimb, promise că va veni sîmbătă seara să-l întîlnească în faţa teatrului.

Cînd îşi luară rămas bun, îi ţinu mîna strîns în mîna sa... Doamne, ce mică era... Probabil că o ţinu cam mult, căci fata o retrase încetişor.

Da, va veni, sigur...

Să nu fi fost decît o întîmplare? Cu neputinţă! Era în joc mîna destinului. Îşi băgă în cap că presimţise totul încă de la Lüneburg. Izbucni în rîs. Aruncă o privire în jur şi cînd se convinse că pe strada întunecoasă şi liniştită nu era nici ţipenie de om, făcu o săritură, apoi încă una. Apoi o rupse la fugă cît îl ţineau picioarele... pînă i se tăie respiraţia şi fu nevoit să se rezeme de un copac.

Umbla pe străzile pustii cîntînd în gura mare. Fredonă toate ariile de operă ce-i veneau în minte... „Ţară minunată, frumoasă, cum n-am mai văzut“... „Spre tine, regină, se-ndreaptă ruga mea fierbinte“... „Şi de nu vrei să fugi cu mine-n lume!“... „Sîntem uniţi!“ „Fată încîntătoare, priveşte cît sufăr!“... „Băutură divină, acum eşti a mea!“

Ajuns în faţa casei părinteşti, nu lipsi mult să facă stînga-mprejur şi să mai umble hai-hui prin oraşul adormit, ca să-şi reverse toată bogăţia de melodii din piept.

Deschise uşa cu băgare de seamă. Se furişă încetişor pe culoar. Dar în sufletul lui cînta şi jubila, şi nu se putu abţine să fredoneze încetişor, chiar cu pericolul de a fi auzit de maică-sa.

Se dezbrăcă fredonînd şi, cînd se lungi în pat, trase plapuma peste cap şi continuă să fredoneze.

2

Toată lumea găsea că erau o pereche potrivită. Pe stradă, trecătorii întorceau uneori capul după ei cînd îi vedeau cum umblă povestind şi rîzînd, ţinîndu-se de mînă. Ea, într-o rochie simplă, de culoare vie, cu o floare în părul întunecat şi cu sandale în picioare, el în pantaloni scurţi şi o jachetă de piele de căprioară, desfăcut la gît, cu părul fluturînd şi cu sandale în picioarele goale. Amîndoi aveau ochi strălucitori, ea albaştri ca cerul, el căprui-închişi. Împreună n-aveau decît treizeci şi cinci de ani, ea optsprezece, el şaptesprezece.

Trecutul era mort. Walter nu-i mai purta doliu. Greta Boomgaarden şi Audi Meyn dispăruseră în depărtări. Chiar şi Peter, arestat abia de cîteva săptămîni, era uitat, fără ca lui Walter să-i fie măcar ruşine. Nici să scrie adrese nu se mai ducea, îşi neglija pînă şi cărţile. Nu mai dorea nimic, nu se mai gîndea la nimic alta decît să fie împreună cu ea.

Nu fu în stare să păstreze secretul multă vreme şi-i mărturisi totul, cu toată sinceritatea. Prima lor întîlnire la biserica din Lüneburg în ziua de paşti. Ce-i spusese Enderleit. Cum a stat la pîndă noaptea, în faţa casei. Îi spuse tot.

Ruth îl ascultă în tăcere, consternată.

Erau în preajma liceului, în apropiere de gara Dammtor. Înainte ca Walter să poată înţelege ce se petrece, fata sări pe scara unui vagon de tram-

vai ce pornea. De pe platformă se uită la el, fără însă a-i face semn.

S-a terminat... S-a terminat !... Pierduse ceea ce crezuse că deține ferm...

Mai tîrziu nu-şi putea aminti cît a mai stat în stația de tramvai. Nici cum a ajuns acasă...

3

A doua zi, cînd se întoarse acasă de la lucru şi intră pe uşă, maică-sa strigă speriată :

— Băiete, ce rău arăţi ! Sper că nu te-ai îmbolnăvit iar !

I se păru că mamă-sa nu-i chiar atît de speriată pe cît părea. Era însă adevărat că se simțea jalnic și nenorocit.

Înainte de cină, mama zise ca în treacăt :

— De altfel, ai primit o scrisoare.

— O scrisoare ? Unde ? Paloarea îi dispăru numaidecît și simţi cum îi dogoreau obrajii.

— Mănîncă întîi.

De mîncare nu mai putea fi vorba. Scrisoarea era de la ea, fără îndoială.

— Hai, spune odată, unde e ?

— Pe scrin.

Da, era de la ea... Ezita s-o deschidă... O auzi pe maică-sa strigînd din bucătărie :

— Vino odată, se răceşte mîncarea !

— Da, numaidecît ! strigă destul de răstit, ca vocea să nu-i trădeze emoțiile.

— Nu poţi să citeşti scrisoarea mai tîrziu ? întrebă mama, intrînd în odaie.

— Vin acum ! Își dădu osteneala să-şi compună o mină indiferentă şi să nu se uite la ea. Dar ochii săi cam trădau ce se petrecea în sufletul lui, iar ochii de mamă văd multe, mai ales cînd sînt ochi care știu...

— De la ea? întrebă mama, contemplîndu-l pe cînd înfuleca supa cu mare zel, aplecat peste farfurie.

— Adică?... de la... cine? se bîlbîi el fără a ridica privirea.

— Ei, ştii tu de la cine.

Acum ridică ochii mirat. Nu cumva îi citise scrisoarea? Nu, plicul era închis. Aşa că răspunse cu o indiferenţă subliniată.

— Dacă ţii să ştii morţiş, da, e de la ea!

Tăcură amîndoi.

Sosiră bunica Hardekopf şi Elfriede de la cumpărături; făcuseră coadă multe ore în şir.

— Mamă! strigă Walter, azi mă duc la concert. Sper că există o cămaşă curată?

— E pregătită în dormitor!

Hm! Ciudat!... Aleargă în dormitor să se primenească.

Presupunerile lui nu erau fără temei. Frieda Brenten era fiica Paulinei Hardekopf; necazurile şi bucuriile fiului nu puteau rămîne secrete nici pentru ea. O dată cu curiozitatea, moştenise de la maică-sa şi talentul de a deschide scrisorile şi de a le lipi la loc atît de îndemînatic încît nimeni să nu remarce.

CAPITOLUL XV

1

O, minunată, o, cea mai frumoasă dintre veri!... Voi, raze ale soarelui, niciodată n-aţi luminat fiinţe mai fericite! Voi, vînturi ale mărilor, niciodată n-aţi însoţit hoinărelile unei perechi mai caste.

Fie că se plimbau peste pajişti înflorite, fie că se odihneau în păduri umbroase sau se scăldau pe plaje neumblate, erau încredinţaţi că toată minu-

nația lumii exista numai pentru ei. Orice zi era sărbătoare, orice săptămînă — o duminică prelungită.

Redescopereau acum locuri pe unde fiecare fusese de zeci de ori singur, cînd nu se cunoșteau încă. Trecură prin orășelul Stade de pe Elba. Amîndoi fuseseră de multe ori la Stade ; dar acum, trecînd pe ulicioarele strîmte, peste pavajul stricat, printre clădiri cu șarpantă aparentă, vechi și visătoare, li se părea că umblă printr-o țară de basm. Amîndurora le plăceau digurile și briza ce venea dinspre Marea Nordului, împreună se opinteau mergînd împotriva vîntului, și jocul valurilor, fiecare barcă de pescar și fiecare geamandură erau pentru ei un spectacol minunat. Credeau că cunosc bine cîmpia Totengrund — dar nu ! Se convinseră de fiecare dată că abia acum, pentru prima oară, simt cu adevărat frumusețile ei ascunse.

Ședeau la umbra ienuperilor care se înălțau ca niște străji solitare pe valea întinsă a cîmpiei nordice, și Walter îi citea din poveștile despre natură și despre animale ale lui Löns[1]. Ei înșiși trăiau o poveste delicioasă. Un păstor îi ospăta cu pîine de țară și brînză de oi. Ruth luă în brațe un mielușel alb ca zăpada. Pe la asfințit, se așezară tustrei în fața bordeiului și bătrînul baci cu fața lată și pălărie neagră de pai cu borul lat, la început neîncrezător și închis, le istorisi cu o seriozitate comică povestiri cu stafii din Totengrund.

De cîte ori nu se opreau la vreun colț de stradă ca să-și numere gologanii, să vadă dacă au pentru bilete la concert sau la galeria teatrului. Ba, ca să spunem adevărul, se întîmpla ca Walter, într-un moment de mare criză financiară, să șterpelească un pumn de țigări de foi din prețioasele rezerve ale maică-si pentru a le schimba pe ceva bani peșin.

La teatru sau la concert, Ruth își rezema uneori capul de umărul lui. Sau Walter ținea mîna ei în-

---

[1] *Hermann Löns* (1866—1914) — scriitor german.

tr-ale lui. Cînd se priveau în ochi, se bucurau oglindindu-se unul în ochii celuilalt. Nu se sinchiseau nici de cei care zîmbeau de ei binevoitor, nici de cei care zîmbeau reprobativ. Nu le dădea în gînd că lumea ar putea să-i bîrfească.

2

În cursul uneia dintre peregrinările lor la Lauenburg, în fața unei cabane așezate pe o coamă de deal deasupra orașului, dădură peste o ceată de tineri care dansau jocuri populare rîzînd și cîntînd. Ținîndu-se de mînă, Walter și Ruth se opriră să privească. Un om mai în vîrstă, cu o lulea în colțul gurii, cînta la acordeon. Cît de frumos se reliefau fustele multicolore ale fetelor și bluzele băieților pe fondul de un verde intens al pajiștei ! Cu cîtă dezinvoltură jucau ei polca, unii grațios și rezervat, alții cu o voie-bună exuberantă ! Cum chiuiau și rîdeau în gura mare ! Walter se uită la Ruth : și ochii ei rîdeau.

— Ce veselie pe-aici, nu ?... Ce frumos ! strigă ea.

Pentru Walter era ca și cînd ar fi spus : „Ăștia sînt veseli, în timp ce noi sîntem mereu singuri !" De aceea răspunse :

— Ei, da, și eu făceam parte cîndva dintr-o grupă ca asta. Și noi ne veseleam adesea... Dar e mult de-atunci.

— Obișnuiați să și dansați ?

— Mai e vorbă !

— Hai să dansăm ! strigă Ruth, trăgîndu-l de mînă spre ceilalți.

Acordeonistul, care părea că zîmbește din fiece cută a obrajilor, le făcu un semn de încurajare.

— Ascultă, Ruth, cred că nici nu mai știu să dansez... Asta-i un dans scoțian, nu ?

— Incearcă numai !

Nu uitase. Totul mergea strună. Cu brațele încrucișate pe piept se roti în jurul ei, apoi o prinse

de mijloc şi o răsuci. Se simţea atît de sigur de el, încît deveni exuberant ; la figura care cerea ca băiatul să îngenunche şi fata să joace în jurul lui, întinse braţele într-un gest patetic şi se uită atît de rugător dar şi de ştrengăreşte la ea, încît Ruth izbucni în rîs şi rîseră şi perechile celelalte.

— Ei, ce zici, merge ? întrebă el, dornic să fie lăudat, deşi abia îşi mai trăgea sufletul.

— Da' ştii să joci ! Nici nu credeam !

— Păi n-aţi mai jucat împreună ? întrebară cîteva fete care făcuseră cerc în jurul lor.

— Nu, niciodată !

Un băiat în bluză albastră îşi făcu loc cu coatele pînă la ei. Faţa lui plină şi rotundă era toată acoperită de coşuri. Dar cînd deschise gura, se văzu că avea dinţi frumoşi.

— Din ce grupare de tineret aţi făcut parte ? îi întrebă.

— Din Tineretul Muncitoresc Socialist !

— Cee ? ! strigară toţi ca un singur om, şi feţele lor exprimară şi mai multă bucurie, din Tineretul Socialist ?

— Şi din ce grupă anume ?

— Grupa Neustadt ! Cîtva timp am fost chiar şef de grupă ! îi lămuri Walter şi povesti apoi pe scurt, cum Schönhusen a dizolvat grupările de tineret, fiindcă nu-i prea plăcea tineretul opoziţionist şi că de atunci a rămas de unul singur.

Aflară apoi că şi această ceată făcea parte din Tineretul Muncitoresc Socialist, dar activa independent. Işi ziceau „Tineretul proletar liber" ; erau din Barmbeck.

Ruth şi Walter fură invitaţi să mai stea. Apoi dansul continuă.

— Nene Pöhl ! A mai venit o pereche !

— Îmi pare bine c-aţi venit, le spuse bătrînul, ca şi cum Ruth şi Walter ar fi întîrziat doar. Ei,

atunci haida! Desfăcu acordeonul şi porni o polcă săltată, rapidă, pe care toţi o reluară în cor:

„... De cîte ori Mariţa joacă,
Fiindcă-i şi crăcănată,
O fustă lungă îşi îmbracă,
Să nu se vadă-ndată..."

3

Grupa deveni pentru ei o nouă patrie. Aveau iarăşi prieteni, trăiau din nou într-o comunitate care păşea înainte conştientă, neşovăitoare, pe un drum al ei, ştiind că e cel bun, fără a se lăsa influenţată de nimeni. Zilele deveniră din nou mai variate, mereu găseau ceva de discutat, rareori erau toţi de aceeaşi părere, iar Walter exploră temeinic toate muzeele de artă şi învăţă să ţină piept oricui în discuţii ideologice. Putea să existe ceva de oarecare importanţă, ceva demn de a fi ştiut, care să nu stîrnească dorinţa lor de cunoaştere şi de pătrundere? La muzeul de artă se opreau muţi în faţa lui Rembrandt, admirau splendoarea uluitoare a luminilor şi culorilor lui van Gogh. La muzeul de istorie a oraşului Hamburg hoinăreau parcă prin secole apuse şi retrăiau dezvoltarea oraşului lor natal ca pe cea a unei fiinţe vii. La observatorul astronomic din Bergedorf se uitau la Marte şi la Venus; vorbeau de amorul liber şi de căsătoriile de probă; citeau şi discutau pe Forel [1], Weininger [2] şi Blüher [3] şi adesea spuneau şi prostii. Voiau să pună în practică ideile socialiste, dar în realitate rătăceau într-o lume utopică. Însă visarea, căutările şi rătăcirile erau splendide şi palpitante.

---

[1] *Auguste Forel* (1848—1931) — om de ştiinţă elveţian, popularizator al medicinei.

[2] *Otto Weininger* (1880—1903) — filozof reacţionar austriac.

[3] *Hans Blüher* — scriitor german; s-a ocupat, de pe poziţii reacţionare, de problemele tineretului şi ale educaţiei sexuale

Iar războiul continua. În jurul lor, absurditatea își trîmbița triumful. Fața lumii era schimonosită de ură. Popoarele sîngerau. Crezul prietenilor suna însă : omul este bun. O carte cu acest titlu, în care un scriitor german zugrăvea demența războiului, condamnînd-o, deveni pentru ei un manifest.

4

Numai Ruth întîrzia...

Se adunaseră toți sub ceasul cel mare din Gara centrală ca să plece într-o excursie de două zile în regiunea Göhrde. Era în octombrie, o zi aspră, aproape rece, dar uscată și senină, foarte potrivită pentru drumeție.

Și Ruth nu mai venea...

Asta nu se mai întîmplase. Niciodată nu întîrziase. Walter alerga mereu pînă la ieșirea gării. Ultimul tramvai cu care ar fi trebuit să sosească veni fără Ruth. Mai erau trei minute pînă la plecarea trenului.

— Ce o fi cu ea ? întrebă Hans, șeful de grupă. Mi se pare că ieri ai văzut-o.

— Sigur că da, bineînțeles ! răspunse Walter.

— Nu pricep. Nu mai putem aștepta în nici un caz. Vii cu noi, sau...?

— Plecați, eu rămîn. Poate vă ajungem din urmă.

Ceata de prieteni năvăli cu zarvă mare pe peron. Walter privi mîhnit în urma lor. Tocmai de excursia asta se pregătise cu o bucurie deosebită. Avea în rucsac bunătăți rare, de exemplu o tabletă de ciocolată cu nuci, care-i plăcea ei atît de mult...

Ora trei și treizeci și cinci. Prin geamurile sălii de așteptare văzu trenul pornind...

Walter n-o cunoștea pe mama lui Ruth ; nu fusese niciodată la ea în vizită, și-l cuprinse o emoție

stranie cînd, în casa pe care o cunoştea bine pe dinafară, văzu pe uşa apartamentului lor numele de Laurens. Sună.

Îi deschise o doamnă zveltă, cu părul alb.

— Ce doriţi?

— Scuzaţi vă rog, eu sînt Walter! Ruth e aici? Aş vrea să ştiu... să întreb...

— Poftim în casă! E bolnavă!

— Bolnavă? Aşa, dintr-o dată?... E grav?

— Sperăm că trece!

Firea ei calmă avea ceva binefăcător. Timiditatea îi pieri. O urmă în vestibul, dar rămase în urmă cînd ea intră în odaie.

Era un vestibul drăguţ. Un tapet multicolor acoperea pereţii. Un cuier cu un dulăpior şi o oglindă. Cîteva acuarele...

Doamna Laurens ieşi.

— Intră, domnule Brenten.

O zări pe Ruth zăcînd ca un copil mic într-un pat mare, palidă ca o moartă. Avea nişte ochi speriaţi, înfricoşaţi.

— Ruth, ce-i cu tine?

Nu răspunse, nu se mişcă, dar două şiroaie de lacrimi îi porniră din ochi pe obraji.

Walter se apropie încetişor. Era cu rucsacul în spinare.

Se opri în faţa patului şi întrebă:

— De ce plîngi?

În loc de răspuns, alte lacrimi.

Walter se uită înapoi. Doamna Laurens ieşise. Atunci scoase rucsacul şi se aşeză pe marginea patului. Puse mîna pe plapumă, în locul unde bănuia că se află mîna ei.

— Dar spune odată! Ce ai? De ce plîngi?

— M-ai aşteptat mult?

— Toţi te-am aşteptat. Pînă-n ultima clipă.

— Îmi pare grozav de rău, crede-mă.

— Ei, nu-i nimic! Facem noi altădată excursia asta. Îmi pare bine că nu-i nimic grav.

— Nimic grav, şopti ea întorcîndu-şi capul în altă parte.

— Uite ce ţi-am adus, zise Walter scoţînd tableta de ciocolată din rucsac. Cu nuci. Îţi place?

— Mulţumesc, Walter!

— Şi unt... Iar aici...

— Ce bun eşti!

— Bolnavii trebuie îngrijiţi. Trebuie să te faci bine numaidecît. Crezi că-mi place să stau singur, fără tine?

Spre mirarea lui, Ruth izbucni într-un plîns şi mai violent. Era un plîns tăcut, mai mult interior, dar lacrimile îi curgeau şiroaie. Walter o privea.

— Nu ştiu ce să mai cred. De ce plîngi din nou?

— Doar nu eşti singur, Walter.

— Nu, te am pe tine.

— Şi prietenii.

— Pentru mine tu însemni mai mult decît toţi laolaltă.

— Adevărat?

— Te îndoieşti?

— Dă-mi mîna, Walter.

Se vorbiseră ca, după excursia în Göhrde, să se ducă la concert. Ruth îl întrebă dacă vor merge şi ceilalţi. Pînă-n două zile avea să se simtă mai bine, desigur, şi ar fi vrut să se ducă şi ea.

Cînd îşi luară rămas bun, Ruth îi întinse ambele mîini. El le luă între ale lui, le strînse tare şi le aşeză încetişor pe plapumă. Apoi făcu ceea ce nu mai făcuse niciodată: o mîngîie pe păr, se aplecă şi-i sărută uşor, cu gingăşie, buzele mirate, tremurînde...

Pe stradă îi venea să strige fiecărui om ce-i ieşea în cale: „Bucură-te cu mine, sînt atît de fericit!“ Rîdea de unul singur.

CAPITOLUL XVI

1

În ultimele zile de octombrie era o zăpuşeală ca înainte de furtună. Zi și noapte se rostogoleau spre miazănoapte nori întunecaţi mînaţi de cîte o boare rece care mătura pieţele şi parcurile, stîrnind frunzele moarte și praful și gonind înainte și pe trecători.

Urmară zile reci, de o linişte apăsătoare.

Noiembrie veni cu ceţuri...

Veneau furişîndu-se ca fumul unui incendiu mare, alunecau peste case și turnuri, umpleau străzile şi se întindeau peste Alster. Pătrundeau în case prin toate crăpăturile ușilor și ferestrelor, împresurînd oamenii obosiți și deprimați, de mult sătui de necazuri.

Viaţa orașului încremeni. Tramvaiele nu mai circulau. Navigația pe Elba încetă. Micii meșteșugari îşi trimiseră calfele pe la casele lor iar negustorii îşi închiseră prăvăliile. Răsunară clopotele de la Sankt-Petri. Aveau menirea să vestească pe oameni : Nu vă temeţi, dumnezeu e cu voi ! Dar multora li se părea că dangătul lor grăbit îi prevenea : Pregătiţi-vă ! Pregătiţi-vă ! Sfîrșitul se apropie !

Toată lumea simţea deznodămîntul, dar în zori muncitorii şantierelor navale şi ai uzinelor luau drumul portului în cete tăcute, îndîrjite, sumbre. Cu gulerele ridicate, cu mîinile înfundate în buzunare, mergeau unul după altul cu pași tîrşîiţi. Se clătinau de foame și de oboseală, dar se duceau. Cu furie și revoltă în suflet. În fiecare dimineață. Știau că în fiecare dimineață îi aştepta o zi plină de greutăți, lipsită de speranţă. Și ştiau că acest canon se întețea cu fiecare zi. Ştiau că fronturile se prăbuşeau. Falimentul era iminent, o știau. Seara, ajunși morți de oboseală în locuinţele lor reci, ţineau în faţa castroanelor goale discursuri sălbatice,

amenințătoare. Dar cînd se crăpa de ziuă, cînd sunau deşteptătoarele, se sculau și, mînaţi de puteri misterioase, luau în tăcere drumul uzinelor și șantierelor navale.

2

Sosi clipa în care revolta cuprinse şi pe cei osteniţi şi deznădăjduiţi. Să nu te laşi copleşit de ceea ce se întîmplă, să stăpîneşti evenimentele, iată singura ieşire. Datorită unor sforţări uriaşe, unii reuşiră să stîrnească milioane de oameni. Parcă se revărsase peste oraşe un curent dătător de putere şi insuflase oamenilor o nouă ardoare. Milioane de glasuri strigară : Destul ! O voinţă comună a milioanelor de oameni porunci : Gata ! Gata cu războiul. Gata cu foametea !

Pe şantierele navale şi în uzine nimeni nu mai punea mîna pe vreo sculă. Femeile spărgeau vitrinele brutăriilor şi, mînate de foame, luau cît puteau. Soldaţii în concediu nu se mai întorceau la unităţile lor, şi nimeni nu numea asta dezertare. În cele din urmă sosi ziua cînd toţi cei care gîndeau la fel, conştienţi de marea putere ce zace în unirea lor, porniră împreună la acţiune.

Sosiseră nişte marinari din Kiel. Vreo zece, poate douăzeci. Nu mai mulţi. Dar destui pentru a rupe ultimele zăgazuri și a da curs liber voinței celor care gîndeau la fel.

Veneau dinspre uzine. Tinerii, cei tineri de tot, mergeau înainte, purtînd steaguri roșii. Venea mărşăluind tot tineretul muncitoresc socialist, legalii şi ilegalii, persecutaţii şi toleraţii ; în aceste ceasuri ale răscoalei, toate divergenţele încetară. Cîntau : „Sculaţi, socialişti, strîngeţi rîndurile“... şi acţionau în consecinţă. Walter o zări pe Greta şi pe Gertrud Boomgaarden trecînd pe străzi împreună cu atîţia alţii și strigînd împreună cu ei : „Jos !“, sau „Tră-

iască !" şi toţi se bucurau de marea înfrăţire a tuturor socialiştilor.

Dar, vai, nu ştiau nici ele, nici Walter că Louis Schönhusen şedea în biroul lui înjurîndu-l pe generalul comandant al pieţei, pentru că nu îndrăznea să intervină. Nu ştiau că Schönhusen dăduse ordin să se încuie toate uşile Casei sindicatelor, şi restaurantul şi poarta pentru vehicule. Nu vedeau cum, în furia sa neputincioasă, ascuns după perdea, ridica pumnii spre masele care năvăleau într-acolo... „Fiara" îi scăpase din mîini ; trebuia cu orice preţ s-o domesticească din nou. Generalul comandant al pieţei dăduse faliment, dar el, Schönhusen, ştia ce are de făcut. „Ţine-ţi firea" îşi şopti singur. Unul din dictoanele lui preferate suna : Să dormi înainte de orice pas decisiv ! Şi Louis Schönhusen avea timp, mult timp ; aştepta, şi avea darul de a aştepta cu răbdare. Important pentru el era să ştie ce-l sfătuia şi ce făcea Berlinul, comandamentul militar şi tovarăşii. Dacă era vorba să zăgăzuiască valul, apoi atunci cei de sus trebuiau să se înţeleagă cumva. Cum anume se va petrece asta, nu o ştia încă prea limpede. Dar primele măsuri tactice erau decisive. Deci, aştepta...

Afară, pe aleea din faţa Casei sindicatelor, se adunaseră zeci de mii de oameni. Cîntau, protestau, ba chiar strigau. Unii plecară curînd, decepţionaţi. Dar cei mai mulţi aşteptau, aşteptau în faţa propriei lor case, cu porţile încuiate în nasul lor. În timp ce în stradă masele cîntau : „Sculaţi, voi oropsiţi ai soartei" şi „Spre zori noi", Louis Schönhusen şedea în faţa acvariilor întreţinîndu-se cu peştii săi, căci telefonul de pe birou încă nu sunase.

Scoase o pungă dintr-un sertar al biroului şi zvîrli în apă hrană pentru peşti. Surîse larg cînd văzu peştii apropiindu-se şi căscînd boturile după ouăle de furnici.

Conducătorii sindicali, care năvăliră pe uşă neanunţaţi, îl găsiră în toiul acestei ocupaţii. Schimbară între ei priviri surprinse ; se aşteptaseră la

orice, dar nu să-şi vadă şeful stînd pe vine în faţa acvariilor.

— Louis ! Louis ! oamenii cer, cer categoric ca unul dintre noi să le vorbească... Sînt zeci de mii ! Şi mai vin şi cei de la şantierele navale !

Schönhusen se ridică fără grabă, greoi.

— Să vă spun ceva ! Vorbea pe un ton chibzuit, dar şi hotărît. Nu va vorbi nimeni ! În orice caz, deocamdată nu ! Aţi înţeles ? Au să decidă alţii cînd e momentul să vorbim, nu ăştia de jos ! Scandalagiii au să plece curînd, că or să le îngheţe picioarele !... Nu vă lăsaţi intimidaţi ! Ăştia poate că latră, dar nu muşcă... Dar nici măcar nu latră... Schönhusen se strîmbă într-un surîs sarcastic. Pariez că acum sînt pe cale să adune din mulţime cîţiva cîntăreţi amatori, ca să supere pe unii dintre noi sau să fericească pe alţii cu nişte liduri... De altceva n-avem să ne temem... Fără directive de la Berlin nu putem şi nu vom întreprinde nimic. Dar legătura pare deranjată pentru moment... Deci, sînge rece !... Ei da, cam asta e tot ce-aveam să vă spun deocamdată !

3

Se dovedi că Schönhusen avusese dreptate. Muncitorii aşteptau. Cîntau, cîntau din ce în ce mai indignaţi şi mai ameninţători, cîntau despre revoluţie şi despre luptă. Dar aşteptau, aşteptau să se întîmple ceva. Şi nu se întîmplă nimic...

La un moment dat, nişte tineri aprigi şi impetuoşi avură intenţia să pătrundă cu de-a sila în Casa sindicatelor ; se pregăteau să forţeze o uşă laterală care ducea spre birouri. Cîţiva tovarăşi mai în vîrstă îi împiedicară. Le explicară celor nerăbdători că ei, care fac parte din organizaţie de treizeci de ani şi au luat parte la inaugurarea Casei sindicatelor în prezenţa lui Bebel, nu pot admite ca cineva să intre în casa lor prin efracţiune.

Statul în picioare şi aşteptarea deveniră destul de neplăcute mai ales că vîntul umed îi pătrundea şi le amintea că au burţile goale.

Mulţi plecară, decepţionaţi şi descurajaţi. Şi tot mai mulţi se săturau de aşteptare...

Pe înserat — şi înserarea veni devreme în acea zi sumbră de noiembrie — agenţii de poliţie care pînă atunci stătuseră pitiți pe sub porţile caselor, îndrăzniră să se arate din nou.

Louis Schönhusen îşi frecă mîinile cu satisfacție. Avusese din nou dreptate... Pe el nu-l putea înşela nimeni. Cu atît mai puțin îl putea speria cineva. Era de multă vreme șef sindical ; îşi cunoştea oamenii...

4

Rebeliune !

Răscoala marinarilor !

Flensburg, Schleswig, Neumünster în mîinile răsculaţilor !

La Kiel, soviete de muncitori şi soldaţi preiau puterea politică...

Drapele roşii pe vasele de război imperiale...

Husarii din Wabdsbek refuză să pornească împotriva femeilor înfometate !

Oare Walter n-ar fi trebuit să fie entuziasmat ? Nu activase oare în vederea acestei zile, nu sperase atîta vreme că această zi va veni ? Și nu îndurase atîtea decepţii în aşteptarea acestei zile ? Şi acum iată-l, ca luat prin surprindere de evenimente, zăpăcit și rușinat. În ultimele săptămîni nu contribuise cu nimic la pregătirea acestei zile. Trăise într-o lume de vis, se îmbătase de voluptatea unor planuri care îi priveau numai pe el și pe Ruth. Rămăsese surd și orb față de tot ce era în jurul lor...

Drace, dar cîte nu se întîmplaseră în ultimele săptămîni ! Austria învinsă... Frontul balcanic fărî-

mițat !... Bulgaria gata să încheie pace separată !... Philipp Scheidemann [1] secretar de stat al kaiserului !... Karl Liebknecht eliberat din închisoare !

Cum se mai holba la el Erich Enderleit, care nu voia să-l creadă cînd îi spuse că nu știe nimic de toate astea.

Walter se simțea vinovat. Cum a putut trăi stînd deoparte ? Cum s-a putut întîmpla să nu observe că se pregătea revoluția ?... Și apoi... se gîndi că nu vorbise niciodată cu Ruth despre lucrurile acestea. Ce atitudine va lua ea față de evenimente ?

Se întîlniră în Grădina zoologică.

— Ruth, știi ce s-a întîmplat ?

Ea dădu din cap și-l privi ca și cînd ar fi fost vorba de o veste tristă.

— Nu, nu pari să știi ! strigă el și-i povesti cîte ceva din evenimentele ultimelor zile.

— Da știu, știu ! îl întrerupse ea. Revoluție la Kiel ! Și la noi în oraș au avut loc jafuri. În curînd vor trage cu pușca, poate și în noi !

— Ruth, războiul s-a isprăvit ! Ăsta-i lucrul cel mai important !

Ea îl privea în tăcere.

— Acum vin vremuri mai bune ! Sigur !

Fata continua să tacă.

Coborîră esplanada mînă-n mînă, Walter făcînd planuri de viitor, fără să remarce cît era Ruth de deprimată și de tăcută.

Nu-i dădu în minte că s-ar putea gîndi la prietenul ei de odinioară, locotenentul. Pentru Walter, acela era mort. În ultimii ani murise atîta lume, tocmai el să fi rămas în viață ?

Ruth însă știa...

Pe malul Alsterului, în apropierea lui Lombardsbrücke, se așezară pe una din băncile de lemn, grosolan cioplite, înconjurate de boschete desfrunzite.

În fața lor, apele întunecate și liniștite se întindeau sub lumina tulbure a lunii. Liniștit era și

---

[1] *Philipp Scheidemann* (1865—1939) — unul dintre liderii aripii de dreapta a Partidului Social-Democrat din Germania.

oraşul cu casele, turnurile şi mulţimea lui de oameni. Undeva, în depărtare, se auzi şuieratul unei locomotive. Valurile loveau, clipocind uşor în malul de piatră. Încolo, nimic nu se mişca. Pînă şi rămurişul uscat al copacilor şi tufişurilor părea că încremenise.

Walter simţi o teamă strecurîndu-i-se în suflet. Cum să înţelegi ce se întîmpla ? Peste zi revoltă, iar seara o linişte ca asta ? Nu cumva totul reintrase în făgaşul obişnuit, nu cumva treaba abia pornită se şi împotmolise ? Sperase să vadă în seara asta mulţimi de necuprins cu privirea, trecînd pe străzi cîntînd, gata de luptă. În închipuirea lui văzuse baricadele cu ochii, aşa cum le ştia din gravuri şi desene vechi de pe vremea revoluţiei din 1848 şi a Comunei din Paris.

Ruth gîndea : Va fi eliberat desigur printre primii. Va fi sărbătorit şi cinstit, căci a refuzat să mai servească în armată şi a fost degradat ca ofiţer. Şi va veni la mine şi-mi va pune o sumedenie de întrebări. Întrebări la care trebuie să răspund... Dar există răspuns la întrebările lui ?... Ce voi răspunde ?

— Mi-e frig ! şopti ea, şi-şi rezemă capul de umărul lui Walter.

El o cuprinse cu braţul, proteguitor, o strînse mai aproape, gîndind : Oare să se fi speriat lumea de frig ?... Se poate asta : o revoluţie amînată din pricina frigului ?... Îşi aminti de muncitorii de la şantierele navale, cum stătuseră în faţa Casei sindicatelor, rupţi de oboseală şi lihniţi de foame ; mulţi abia se mai ţineau în picioare... Ce-ar fi dacă totul s-ar nărui din nou ?... Grupa lui trebuie să se fi întîlnit pe undeva. Ce rău a făcut că nu s-a gîndit să-l întrebe pe Erich !

Ruth ridică privirea :

— Sărută-mă !

De mirare, Walter întoarse capul brusc spre ea. Cît de rugătoare îl privea şi cît de tristă ! O strînse mai tare la piept, vrînd parcă s-o liniştească şi s-o încălzească, apoi se uită din nou peste lac ; pe malul opus, prin aerul ceţos, licăreau cîteva lumini.

— Hai, sărută-mă! şopti Ruth, ridicînd spre el buzele-i întredeschise.

Walter se aplecă şi o sărută cu ochii închişi. Buzele ei pline şi umede tremurau şi-i simţi răsuflarea caldă. Fata îl cuprinse cu braţele amîndouă şi-şi apăsă iar şi iar gura pe gura lui.

Cînd se desprinse de ea, o privi în tăcere cum şedea ca adormită în braţele lui. Cît era de palidă... Ce buze pline avea... Ce gene lungi, frumoase... Îi puse mîna pe obraz, strîngîndu-i capul pe pieptul lui... Simţi lacrimi picurîndu-i pe mînă.

— Plîngi?... Ce ai, Ruth?

— Sărută-mă!

Auzi paşi. Mulţi paşi. Paşi de marş...

O ceată nealiniată trecea peste Lombardsbrücke. Bărbaţi, probabil cîteva sute. Păşeau tăcuţi, dar păreau grăbiţi şi porniţi spre o ţintă precisă. Numai rambleul de cale ferată îi despărţea de Walter şi de Ruth.

Ce fel de oameni or fi? Walter sări în sus şi se urcă pe rambleu. I se păru că zăreşte în primele rînduri oameni înarmaţi... Marinari... unul dintre ei purta în bandulieră o triplă centură de cartuşe... Nu puteau fi marinari ai kaiserului. Erau revoluţionarii! Da, revoluţionarii!... Alergă înapoi, spre Ruth, strigînd:

— Ruth, revoluţie!... Marinari!... Hai să mergem, să vedem ce gînduri au, încotro se îndreaptă!

— Nu-i periculos?

— Da' de unde, au arme!

Alergară, ţinîndu-se de mînă, pînă aproape de un viaduct, unde dădură de ceata de oameni. Să fi fost vreo trei-patru sute de bărbaţi. Zăriră şi cîteva femei. În frunte mărşăluiau cinci marinari. Purtau beretele întoarse. Erau şi cîţiva soldaţi în uniformă de campanie. Unul avea o puşcă.

Va să zică, totuşi!... Va să zică, totuşi!... Dar atît de puţini!... Poate că existau mai multe cete la fel. Şi probabil că fiecare avea o sarcină precisă.

Walter nu se mai sătura uitîndu-se la unul dintre marinari, un om vînjos, scund, cu cizme înalte de

piele grosolană. Peste tunica lui albastră atîrna, de un centiron lat, un pistol enorm. Purta bereta pe ceafă, cu îndrăzneală...

Să fi ocupat orașul ?... A, ăștia-s oameni dintre cei care știu ce vor. Ăștia n-ar sta, răbdători ca o turmă, ore întregi în fața unei porți zăvorîte...

Cînd cotiră pe Ringstrasse, Walter crezu că ghicește încotro se îndreptau. Spre închisoarea preventivă, bineînțeles !... Minunat ! Poate că-l vor elibera și pe Peter...

Ruth intră în vorbă cu un muncitor care-și purta arma agățată de umăr cu țeava în jos.

— Și ce se întîmplă dacă se încing lupte ? întrebă ea.

— Om vedea ! răspunse calm muncitorul.

— Dar nu știți că peste tot, în cazărmi și în taberele de la marginea orașului, sînt soldați ? Se zice că-i un corp întreg de armată. Pe cînd dumneavoastră, toți laolaltă, sînteți atît de puțini, mai zise Ruth.

— Om vedea !

— Dar, în fond, credeți că totuși lucrurile se pot sfîrși cu bine ?

— Domnișoară, asta nu-i o treabă pentru dumneata ! Te-aș sfătui să te duci acasă !

Gheretele din „Totenallee" erau goale. Nu cumva soldații de pază ai închisorii stăteau pitiți pe undeva ?

— Cine are armă, înainte !

Și iată-i și pe ei, pe prietenii din grupa lor, Rolf Bertlin și Fredy Asmunssen, și Erich — Erich Enderleit.

— Alo ! Erich !... Erich !

Ce ochi mirați... Da, da, sînt și eu pe-aici... Însă nu la el, ci la Ruth se uita Erich atît de mirat.

Walter îl întrebă încurcat, dar în același timp cu un surîs ștrengăresc :

— Vă cunoașteți ? Ruth, prietena mea ! Erich, prietenul meu !

— Nu-i cam periculos pe-aici pentru dumneavoastră ? întrebă Erich, dînd mîna cu Ruth. Apoi

zise încet de tot către Walter, ca ea să nu-l poată auzi :

— Abia acum înțeleg... Ăsta era deci motivul...

— Dar ce se întîmplă de fapt ? întrebă Ruth.

— Vor fi eliberați prizonierii politici.

— Prizonierii politici ? repetă Ruth. Spuneți, în închisoarea asta există și militari condamnați ?

— Foarte probabil ! răspunse Erich. Apoi ridică ochii la ea. Abia acum pricepu sensul întrebării. Ei, da, firește, posibil.

— Iar noi trebuie să stăm pe-aici ? întrebă Ruth.

— Nu !

Walter se uită absent la zidul roșu și la casa întunecoasă și urîtă care se ridica îndărătul lui... Iată colo poarta... Acolo, pe marginea trotuarului, stătuse omul acela... De acolo îi făcusem semn... Undeva, îndărătul acestui zid, în curte, fusese executat... el, pe care-l declaraseră ucigaș, fiindcă nu voia să ucidă oameni.

— Ei, hai odată, Walter !

Marinarii trecură mai departe. Nimeni nu știa exact ce se întîmplase la închisoare, dar acum cei înarmați erau mai numeroși. Se zvonea că obiectivul următor va fi cazarma din Bundesstrasse.

— Pentru dumnezeu ! strigă Ruth. Acolo sînt mii de soldați !... Nu cumva marinarii ăștia, o mînă de oameni, au intenția să ia cazarma cu asalt !

— De ce nu ? rîse Erich.

— Să vezi c-o scot ei la capăt, strigă și Walter cu exuberanță.

— Vai, da' asta-i nebunie curată !

Totuși, merseră înainte cu ceata.

Nesfîrșita Bundesstrasse părea întunecoasă și pustie. Numeroasele clădiri ale cazărmii erau cufundate în beznă. Nu se auzea nici un zgomot, nici un sunet.

Mulțimea care se luase după ei rămase în urmă la colțul străzii ; marinarii și ceilalți bărbați înarmați se strecurară cîte unul, pe nesimțite, de-a lungul grilajului de fier, pînă la poarta cea mare a cazărmii. Nici un ordin, nici o vorbă.

— E înfricoşător! şopti Ruth. N-ai putea să-mi spui de ce ne-am luat şi noi după ei?

— St! făcu Walter. St!

Un foc de armă...

Unul singur... Pocnetul răsună îndelung printre clădirile înalte.

— St!

— Poate-a fost atins careva!

— Da' taci odată, Ruth!

După acea împuşcătură, urmă o linişte apăsătoare. Walter înaintă cîţiva paşi pe stradă şi-i văzu pe marinari strecurîndu-se ca nişte năluci de-a lungul grilajului înalt de fier. Îndată aveau să ajungă la poartă.

În clipa aceea se auzi un zăngănit de geam.

— Atenţieee!

Toţi se adăpostiră. O răbufnire surdă. Fiecare avu impresia că de la o fereastră a cazărmii se aruncase ceva pe stradă.

— Ptiu... ce-o fi puţind aşa?... Ce miros infect!

— Gaze... Gaze!

— Blestemaţii... Aruncă grenade cu gaze!

Cu toţii, şi Walter cu Ruth şi Erich, alergară într-un suflet pe trotuarul opus din Rentzelstrasse. Fugeau ei şi mai departe, dacă nu răsuna o voce puternică, adîncă, de bărbat:

— Nu fugiţi, tovarăşi! Nu-i periculos!... Gaze lacrimogene!

— Hai să plecăm, se ruga Ruth. Mi-e frică.

— Nu putem pleca acum, replică Walter furios. Cum ar veni asta?

— Uf! Ce miros!

În adevăr, era un miros insuportabil. Îi sugruma, îi usturau ochii. Lacrimile le curgeau şiroaie pe faţă, zadarnic se ştergeau, curgeau mereu. Ruth tremura de frică.

Din Bundesstrasse răsunară urale. Toată lumea ieşi de sub porţile pe unde se ascunsese şi alergă spre Bundesstrasse. Walter şi Erich o luară de mîini pe Ruth şi alergară şi ei într-acolo.

Poarta cazărmii era dată de perete. În fața ei, un marinar dădea ordine.

— Toți ofițerii sînt prizonieri!... Nimeni nu părăsește cazarma... Se vor posta sentinele sigure la depozitele de arme și muniții... Toată lumea la apel.

— Ăsta-i comandantul! zise Ruth.

— Știe să comande! strigă Walter cu admirație.

— Da, asta-i datoria lui! zise ea.

— Vezi, cu cîțiva marinari au dus treaba pînă la capăt!

— N-aş fi crezut niciodată că-i cu putință, apoi adăugă zîmbind: Putem spune că am luat și noi parte la asalt! În ciuda gazului!... Batista mea e udă toată. Și mă ustură ochii!

— Lasă, asta trece! Dar au învins!

5

În noaptea dintre 5 și 6 noiembrie, majoritatea locuitorilor din Hamburg dormiră fără să bănuiască nimic. Între alții și Louis Schönhusen. De cu seară obținuse legătura cu Berlinul și avusese satisfacția de a-și vedea tactica aprobată de conducerea partidului, ba fusese chiar lăudat. I se spusese că mai sînt speranțe de a stăpîni situația. În orice caz, va fi ținut la curent și va primi instrucțiuni precise.

Telefonul zbîrnîi din nou dis-de-dimineață.

Schönhusen se dădu jos din pat, morocănos... „Drace, drace, o fi luat foc pe undeva?... Sau e mamelucul acela de general?... Te pomenești c-a scos iar capul din gaura de șoarece unde se vîrîse?“

Nu era generalul, ci Kieling. Și ceea ce avea de anunțat îl trezi pe Schönhusen de-a binelea. Garnizoanele din Hamburg și Altona se alăturaseră revoluției și constituiseră soviete de soldați... Berlinul transmisese noi instrucțiuni telefonice, prin care li se cerea să obțină influență decisivă în sovietele de muncitori și soldați... Dumnezeule sfinte, ce noutăți pe stomacul gol!

— Mulţumesc, Kieling! Vin numaidecît! Cheamă-i pe toţi!

Spre amiază, mulţimea se îndrepta în masă spre Casa sindicatelor. Venea lume din toate cartierele. Purtau steagurile roşii şi verzi ale asociaţiilor de ajutor reciproc, ale societăţilor corale şi horticole, ale cluburilor şi caselor de cultură. Veneau colectivele fabricilor, cu inginerii şi tehnicienii în frunte, ba chiar şi cu unii directori şi proprietari de fabrici. Pe aleea principală se adunaseră ca la o sută de mii de oameni. Evenimentele de peste noapte săvîrşiseră această minune.

Porţile şi uşile Casei sindicatelor larg deschise. Restaurantul sindical ticsit de consumatori. Pe coridoarele care duceau spre birouri un du-te-vino continuu.

Walter se întîlni cu grupa la Gara centrală. Nu era printre ei nici un apostat, cel mult unii care-şi neglijaseră îndatoririle dar găsiseră calea întoarcerii în grupă. Porniră cîntînd, cu drapelul roşu ca para focului în frunte, spre Casa sindicatelor.

Louis Schönhusen, înconjurat de colaboratorii săi, îşi făcu apariţia pe balcon.

— Ăsta? strigară tovarăşii din tineret îngroziţi, schimbînd priviri mirate între ei. Ăsta?!... Nu le venea să-şi creadă ochilor. Tocmai ăsta? Unii începură să strige cu năduf: Să plece bonzul!... Jos cu Schönhusen!... La dracu' socialistul ăsta care vrea război! Filistinul!... Spărgătorul de organizaţii!

Şuierături stridente. Fetele huiduiau.

Mulţimea care nu cunoştea cauza protestelor, luă atitudine împotriva tineretului.

— Linişte... Linişte!... Nemaipomenit!

Schönhusen ridică braţul. Să fie un salut?... Sau voia cumva să ţină un discurs!... Burtosul ăsta?...

— Să plece!... Face politică numai ca să se menţină!... Trădător al muncitorilor!... Duşman al tineretului!...

Dar din mulţime se ridicară voci mînioase:

— Mucoşilor, ia căraţi-vă de-aici!... Ce obrăznicie!... Voi ce căutaţi aici?

— Mun-ci-tori şi sol-daţi! Po-por mun-ci-tor din Ham-burg!

Louis Schönhusen stătea cu picioarele depărtate, cu mîinile sprijinite de balustrada balconului, solid şi masiv ca o stîncă. Vorbele lui aruncate în răstimpuri aveau un ton hotărît şi irevocabil:

— Re-vo-lu-ția a în-vins! So-cia-lis-mul î-na-in-tea-ză!

PARTEA A TREIA

...S-A GĂSIT PREA UŞOR

CAPITOLUL XVII

1

Doamne, ce agitaţie, ce du-te-vino, cîte certuri şi discuţii, cîte pachete şi ce hamalîc : familia Brenten se muta.

Deşi pregătită de săptămîni întregi, operaţia mergea greu. Frieda îi îmboldise pe meseriaşi cu vorbe bune şi ţigări bune, dar în ultimele zile — cele decisive, între crăciun şi anul nou — zelul lor slăbise. Frieda umbla frîngîndu-şi mîinile şi văicărindu-se :

— Doamne, doamne ! Ce ne facem ?! Nu mai isprăvim niciodată !

Pe jos ziare, în toate colţurile cutii cu vopsea. Toate erau începute şi nimic nu fusese dus pînă la capăt. Electricienii veniră şi declarară că nu puteau începe lucrul pînă nu termină zidarii. Zugravii declarară că nu puteau începe pînă nu termină electricienii. Iar zidarii veneau cînd li se năzărea, punctuali erau numai la plecare. În urma acestor întîrzieri, hamalii veniră prea de timpuriu pentru

mobilă. Numai după multe tocmeli şi cu ajutorul unor sticle de bere, Frieda reuşi să-i împace pe muncitorii enervaţi.

— Să ne plătiţi zilele pierdute, doamnă!

Frieda nu ştia alta decît să-şi frîngă mîinile.

Îl văzu pe tapiţer scormonind în găleata cu cretă şi întrebă fără gînd rău:

— Nu vă simţiţi bine, domnule Manters? Dar cu aceste vorbe stîrni doar mînia şi supărarea acestuia.

— Cum? Vă rog, ce vreţi să spuneţi, doamnă?... Poate vreţi să mă mînaţi de la spate? Asta, vă rog foarte, nu mai există!... Au trecut vremurile alea! Da' dacă socotiţi că altul în locul meu ar...

— Nu, nu, domnule, continuaţi vă rog!

— Trebuie să vă spun, doamnă, că rang înalt şi oameni de jos, asta nu mai există. Vremurile alea... mă rog... au trecut odată pentru totdeauna, şi în acest caz mă văd silit...

— Scuzaţi, domnule Manters. Poftim o ţigară de foi, e extra! Vă rog să continuaţi. Doamne, trebuie să isprăvim odată! Frieda era cît p-aci să izbucnească în lacrimi.

— O, mă rog!... Fireşte!... Mulţumesc frumos, doamnă!

Muşcă vîrful ţigării şi-o aprinse pe îndelete. Frieda tremura uitîndu-se la el.

— Vedeţi, doamnă, în ziua de azi, mă rog... situaţia e de aşa natură că...

— N-am timp, strigă ea şi fugi din cameră. Îl mai auzi spunînd în urma ei:

— Mă rog!

În camera din faţă, zugravul răsturnase găleata cu vopsea. Vopseaua de ulei, atît de greu de găsit, se întindea pe parchet. Frieda scoase un ţipăt şi în furia ei neputincioasă mormăi: „nătărăul" şi „mototolul". Dar, vai, meşterul avea un auz remarcabil. Începu cu cel mai mare sînge rece să-şi strîngă pensulele şi să-şi scoată halatul. La întrebarea speriată a Friedei, privitoare la ce avea de gînd, răspunse:

— Mă duc, 'coană! M-ai jignit. Zugrăvește-ți singură casa!

— Bine, omule, doar n-o să mă lași baltă acum la spartul tîrgului! Frieda era gata să leșine. Dacă bărbatul meu...

— Dacă bărbatul dumitale face parte din sovietul de muncitori și soldați, asta nu înseamnă că ai dreptul să mă jignești. În ziua de azi noi, muncitorii, nu mai sîntem niște proletari, asta s-o știi.

— Bine, bine! Ai dreptate... Dar vopseaua... pe care-ai... acum cînd vopseaua e atît de...

— A fost un accident de muncă!

— Așa?... Ei, atunci dă-i înainte cu treaba... Hai! Doar știi că cele două odăi mari trebuie terminate încă astăzi.

— Fie! Dar atunci îți cer puțin calm! Fără enervare!

Desigur, era plăcut să primești o locuință mare, cu bucătărie în faianță, sobă de gătit cu gaz și ferestre mari. Și, ce-i drept, totul era necesar, deoarece Carl avea obligații sociale. Nu puteai obiecta nimic. Dar de ce totul în graba asta nebună? Cît ai bate din palme! Iar ponosul îl trăgea numai ea. Carl se făcea nevăzut peste zi, era la postul lui înalt. Să se descurce cu meseriașii și cu toate angaralele — asta era treaba ei.

Frieda se uita la maică-sa, singurul ei sprijin în acele zile grele. Bătrîna mai era încă bună de treabă. Părea că-i face plăcere să mai robotească o dată ca pe vremuri.

2

Brenten sosi acasă puțin după ora unsprezece. Lămpile fuseseră demontate, așa că în locuința goală și întunecoasă se împiedeca de pachete și de legături de rufe.

— Ce porcărie! Poți să-ți rupi și gîtul și picioarele!... Hei, nu-i nimeni acasă?

Nici un răspuns.

— Dar ce s-a-ntîmplat aici ?

În cele din urmă își aduse aminte că se mutau. Sigur ! Drace, uitase. Va să zică se mutaseră în casa nouă. Era nemaipomenit că nu-l înștiințaseră... Noroc că locuința cea nouă nu era departe de cea veche, numaidecît după colț, Feldstrasse numărul 64.

Se muta într-o casă arătoasă, de oameni cu stare. Ei, da ! O locuință cu cinci camere, cu vedere spre Heiligengeistfeld... Și baie. Dar ce, numai înfumurații ăia de Willmers să stea boierește ? El nu ? El, președintele comitetului pentru locuințe în sovietul de muncitori și soldați ?... Acum toți dădeau fuga la el, se făceau mici și umili... Cu pălăriile lor de catifea și cu acele lor de cravată cu briliante ! Au trecut vremurile alea ! Azi noi sîntem la cîrmă și noi hotărîm direcția... Toate rubedeniile voiau să se adune la el în ziua de anul nou. N-au decît să poftească ! Să poftească ! Le va arăta el cum stau lucrurile. Și dacă n-o vrea să priceapă, o să-i dea afară cu un gest distins.

Ca să-și dea seama că a început o eră nouă...

Porni spre Feldstrasse.

...Cum veniseră fuga ! Cum se întrecuseră să-l ajute ! „Carl, am putea să-ți fim de vreun ajutor ? Vrei să-ți mărești prăvălia ? Dacă ai cumva nevoie de un credit mai mare, Carl, avem noi prin ginerii noștri relații bune cu oameni cu parale. Chiar dacă ar fi vorba de sume importante, îți stăm, firește, la dispoziție..." Ce-și imaginau ăștia ? Acum să-ți extinzi prăvălia ? Acum era revoluție !... Ăștia nu se puteau gîndi decît la afaceri. Și cum mai căutaseră să-l convingă să profite de conjunctura favorabilă ! „Pune mîna pe-o mină de aur, Carl, îl sfătuise Hinrich. O prăvălie în centru, cu încăperi în fund, unde poți fabrica țigări. O ocazie ca asta nu se mai prezintă a doua oară. La urma urmei, ești președintele comitetului pentru locuințe..." Ce bandă nerușinată... O propunere ca asta era o jignire... Suflete de mici burghezi !... „O ocazie ca asta nu se mai prezintă", deci să profite !... Pentru Carl existau, știe dumne-

zeu, lucruri mai importante... Că se muta într-o casă mai mare, asta nimeni nu putea să i-o ia în nume de rău, era o datorie față de sine însuși, față de poziția sa...

Micuța Elfriede îi ieși înainte în fuga mare, nemaiputînd de bucurie.

— Sst ! Sst ! Încet ! Ceilalți dorm. Tu de ce nu dormi ? N-ai obosit de loc ?

Binedispus, luă fetița în brațe.

Ambele femei stăteau în genunchi și frecau parchetul. Frieda ridică pentru o clipă privirea și zise :

— Așa, te ostenești și tu o dată să vii pînă aici ?

Brenten era sincer uimit. Cîte nu se făcuseră de ieri ! Tavanele spoite, pereții acoperiți cu tapet. Astea ce erau, trandafiri sau flori de fantezie ? Erau de efect... Și cercevelele date cu ulei... Se uită la femeile care roboteau.

— Aici o să fie dormitorul sau sufrageria ? întrebă modest.

— Sufrageria, firește, mîrîi Frieda storcînd cîrpa.

— Da, sigur ! Nu-i rău ! O să arate grozav !... Și alături, dormitorul. În față, înspre Heiligengeistfeld, biroul, nu-i așa ? Nu ?

Frieda stoarse cîrpa udă și răspunse fără măcar să-i arunce o privire :

— O să fie probabil un birou pentru mine, că tu n-o să prea stai serile acasă.

— Oho ! strigă el. De ce vorbești așa ? Dacă acasă o să fie o atmosferă plăcută...

— Atmosferă plăcută ? Frieda sări în sus. Așa, va să zică pînă acum n-a fost atmosferă plăcută ? De-aia ai tot umblat haimana !

Bătrîna Hardekopf dădu din cap a dezaprobare. Carl Brenten se trase cîțiva pași înapoi, prefăcîndu-se speriat, și rîse.

— Vai, văd că iar ești mînioasă rău... Ei, lasă, acum o să fie sigur o atmosferă plăcută. Vreau tihnă. M-ai înțelege dac-ai ști ce e viața de cazarmă.

— Ești ordinar.

— Eu ? De ce ?

— Sînt eu atît de neîngrijită? Dacă la noi n-a existat pînă acum o atmosferă plăcută, apoi a fost numai pentru că am permis să se aciuieze fel de fel de lume la noi.

— Nu ştiu cum te poţi exprima aşa: fel de fel de lume? Sau poate fratele, cumnata şi nepotul tău sînt fel de fel de lume?... Întotdeauna te grăbeşti să-ţi verşi fierea. Spun şi eu o vorbă şi tu faci din ea o dramă.

Bătrîna se uită la ginere-său, apoi la fie-sa, care se uita şi ea ţintă la bărbatul ei. Nu, nu era beat.

— Locuinţa e în adevăr frumoasă! zise apoi. Şi eu cred că o să fie plăcut. De n-ar fi decît vederea! Du-te numai în birou şi uită-te afară!

Ascultător, Brenten se duse în odaia de alături, orbecăi peste ziarele întinse pe jos şi printre cutiile de vopsele, şi se uită pe fereastră. Nu văzu nimic, fiindcă era beznă. Numai la capătul întinderii numită Heiligengeistfeld, unde începea Reeperbahn, ardeau cîteva felinare.

Se întoarse lîngă cele două femei şi zise cu seriozitate, deşi pe buze îi flutura un zîmbet ştrengăresc:

— Într-adevăr, foarte frumoasă perspectiva asta largă!

— Nu-i aşa? Frieda era entuziasmată. Strînse cu cîrpa resturile de apă de pe jos. Încă o clipă, Carl, isprăvim numaidecît. Mîine dis-de-dimineaţă se poate aşeza mobila.

— Isprăvim pînă la anul nou?

— Neapărat! În ziua de întîi, înspre prînz!

— Ei, nu. Asta e poimîine.

— N-avea nici o grijă!

3

Veniră toţi. Cîte fasoane, cîte amabilităţi! Strîngeri de mînă, chiar şi îmbrăţişări. Exclamaţii de extaz în faţa locuinţei impunătoare şi complimente din plin gazdei. Atitudinea bărbătească şi demnă a

lui Carl fu comentată în sensul că milităria sau mai bine zis suferințele și încercările blestematei vieți cazone îl făcuseră bărbat, îl maturizaseră.

Cîte vorbe, atîtea minciuni, atîtea ipocrizii. Cîte complimente hiperbolice, atîtea sentimente de invidie și de josnicie. Dar toți erau radioși, radiau de o bucurie zgomotoasă și contagioasă.

Mătușile și unchii se arătară darnici ca niciodată. Nimeni nu uitase să aducă daruri, atenții gentile, bunătăți pentru fetiță — „ce bomboană de fată !" — și pentru Walter — „ce bine arată !"

Locuința avea un parfum de bunăstare recentă. Miroseau crengile de brad atîrnate de lămpi și înfipte pe după tablouri, dar mirosea și friptura de porc care se rumenea în bucătărie, varza roșie și vopseaua. Carl, într-un costum de culoare închisă, încă subțiat de militărie și cu mustața nu răsucită în sus în mod provocator, cum o purta înainte de fuga împăratului Wilhelm, ci cu capetele tăiate și înțepenite cu pomadă, făcea pe amfitrionul, turna rachiu și oferea casete splendide cu havane cenușii deosebit de fine și cu țigări de Brazilia, negre ca tăciunele, pe care era o plăcere să le privești în inelele lor late de hîrtie verde.

În timp ce stăpînul casei se bucura că este sărbătorit și nu uita să ciocnească paharul cu fiecare și să bea în sănătatea fiecăruia, stăpîna casei da mereu fuga la bucătărie, își punea șorțul peste rochia cea bună de mătase cenușie, o ajuta pe fata care fusese angajată pentru seara aceea. Bătrîna Hardekopf ajuta și ea ; dar oricît de ageră îi era încă mintea, și oricît de puternică dorința și voința de a ajuta, mîinile n-o mai ascultau ; oboseala ultimelor zile fusese prea mare, la cea mai mică sforțare i se tăiau picioarele. Așa că stătea pe un scăunel de bucătărie și cu ochii-i ce păreau mai mari în fața ofilită și osoasă, se uita plină de admirație la fie-sa, care ba amesteca repede cu lingura de lemn, ba lua o oală de pe foc și punea alta, ba gusta dulcețurile și explica fetei cum să prepare cartofii

prăjiţi. Ei, da, da! Bătrîna Hardekopf se recunoştea bine în fiică-sa. Dădea încetişor din cap, şi ochii ei parcă grăiau: „Da, aşa am gospodărit şi eu cîndva; mă învîrteam iute. Şi capacele clămpăneau, friptura îşi răspîndea aroma, iar cartofii prăjiţi — preferinţa pentru cartofii prăjiţi a moştenit-o de la mine — sfîrîiau de plăcere. Şi-apoi Johann — azi a fost ziua lui — intra tiptil în bucătărie, de asta nu se lăsa el, îi plăcea să-şi vîre nasul în cratiţe, şi spunea: «Miroase divin, Pauline! Mai ai mult?» Atunci îi dădeam voie să guste şi, închizînd ochii, plescăia din limbă de plăcere. Apoi spunea: «Pauline, nici o altă femeie nu ştie să facă bucate ca tine...»"

Cîteva lacrimi mari se rostogoleau pe obrajii zbîrciţi ai doamnei Hardekopf. Nu le şterse numaidecît. Cînd însă îşi dădu seama, le şterse repede cu un gest hotărîtor şi zise, mai de grabă poruncitor decît rugător:

— Frieda, într-adevăr nu vrei să-mi permiţi nici o gură de rachiu?

— Mamă, astăzi nu! Fă-mi plăcerea! Mîine poţi bea cît vrei!

— Mîine! Mîine! bombăni bătrîna. Cine ştie ce-o să fie mîine. Şi ieşi pe uşă neobservată.

Cît ar fi fost de încăpătoare noua locuinţă, pentru atîţia musafiri era strîmtă. Asta se văzu cînd fură rugaţi să iasă din sufragerie, ca să se întindă masa.

În odaia de zi, toţi îl înconjurară pe Carl. Se părea că vorbele lui deveniseră deosebit de aşteptate şi de preţioase. Apoi, fiecare simţea nevoia să-i dovedească ce mult îl stimează şi ce mîndru e că poate fi prezent. Aprobat de Alice Striemel şi de fratele ei Arnold, Hinrich Willmers declară că se mai aşteaptă la lucruri mari din partea lui Carl. A venit vremea talentelor încă nedescoperite, ale acelor talente care se ridică anonim din masa poporului şi fac adesea cariere inimaginabile. Să ne

gîndim numai la Martin Luther, şi el copil de oameni sărmani [1]...

Carl are, găsea Hinrich, tot ce e necesar pentru o carieră strălucită : o minte ageră, un dar oratoric cuceritor, un exterior plăcut şi un trecut ireproşabil...

— Trecut ireproşabil, întrerupse Brenten, care se sucea şi se răsucea de modestie, asta accept. Da, de asta sînt mîndru, de trecutul meu ireproşabil.

— Unchiule, noi nu ne-am îndoit niciodată că va sosi pentru tine această zi a onorurilor, ciripi Alice cu voce suavă, apropiindu-se de el şi dînd ochii peste cap. Toate rudele aveau ochii aţintiţi asupra ta. Se simţea de la început că... mă rog, se simţea.

— Da, da, unchiul Carl e o figură ! O personalitate ! strigă Arnold Striemel punînd mîna pe umărul lui Carl.

Se auzi zgomot la uşa bucătăriei. Frieda striga :

— Nu se poate ! Ieşi afară... Dar ce crezi !

Şi, fără alte formalităţi, o scoase din bucătărie pe Sophie Stürck. Stătea acum printre bărbaţii care rîdeau de felul cum fusese dată afară şi-i ofereau spre consolare un lichior de chimen. Azi era musafir şi avea dreptul să fie servită, nu să servească.

— Îmi închipui că a avut mult de suferit, nu-i aşa, domnule Sthamer ? E uşor de imaginat. Nu mai e un tinerel. Probabil că a fost cam recalcitrant la început. Şi-apoi, cu statura lui... ei, hai să zicem... nemilitară ! Da, îmi închipui uşor, zise Gustav Stürck, retras într-un colţ, în faţa fostului camarad de militărie al lui Carl, antreprenorul de transporturi Wilhelm Sthamer, un bărbat masiv şi greoi, de peste patruzeci de ani.

— Aveţi dreptate, domnule Stürck. Cîteodată mă durea inima cînd îl muştruluiau. Mai ales Knusen avea pică pe el... Şi, în fond, ce-avea cu Carl ?

---

[1] *Martin Luther* (1483—1546) — întemeietorul protestantismului german, a fost fiul unui miner.

N-avea nimic. O făcea din interes, banditul, voia să-l şantajeze ca să-i dea ţigări. Nu se mai sătura de ţigări. Şi cînd Carl se-ntîmpla să n-aibă — şi se-ntîmpla! — atunci Knusen îl cicălea fără-ncetare... Şi totuşi, să ştiţi, nu era om rău. De loc. Numai cu Carl nu ştiu ce-avea, vreau să spun cu ţigările lui.

Gustav Stürck dădu din cap, se uită scrutător în ochii omului cu care vorbea şi zise:

— Se cunoaşte pe faţa lui. A îmbătrînit.

— Nici unul dintre noi n-am întinerit după calamităţile astea!

— Da, da, asta aşa-i.

În vestibul zarvă mare, rîsete, strîngeri de mînă, îmbrăţişări, bucuria revederii pe toate feţele — venise inspectorul Paul Papke.

— Frate, strigă cu o voce de bariton, pe care şi-o făcuse în timpul războiului, şi repetă: Frate! Ai venit deci! În sfîrşit, ai venit! Nu găsesc cuvinte ca să-mi exprim bucuria! Hai, lasă-mă să te îmbrăţişez, să te îmbrăţişez fără cuvinte! Şi, apucîndu-l cu fermitate pe prietenul său mai scund cu un cap decît el, îl strînse la piept. Apoi, cu aceeaşi energie cu care-l trăsese spre el, îl împinse departe şi-l privi îndelung, în timp ce-şi ştergea colţul ochilor cu degetul mijlociu. După un răstimp, în care-l examină în tăcere, zise: Slavă domnului, eşti în adevăr tu! Apoi dînd din cap cu gravitate: Da, vremurile de groază au trecut. Slavă ţie, doamne! Să sperăm că pacea nu ne va decepţiona prea tare.

— Cum? Să ne decepţioneze? şuieră Carl Brenten care stătea parcă la pîndă. Putem fi fericiţi că armele se odihnesc! Că s-a întîmplat aşa. Vremurile triste sînt în urma noastră!

Papke îşi puse dreapta pe umărul prietenului său şi, uitîndu-se serios şi solemn la el, răspunse:

— Să dea dumnezeu să ai dreptate, frate! Tu eşti marea noastră speranţă. Cine nu ştie că, în acele zile cînd toţi ezitam, numai tu ai rămas ne-

clintit. Cine-ar putea uita că, pe vremea cînd noi toţi ne gîndeam numai la victorie, tu... tu voiai pace înainte de toate. Caracterul tău e de o fermitate de nezdruncinat şi orizontul tău atît de larg... Carl, tu eşti mîngîierea noastră în această epocă de haos, şi...

— Cum haos? se opuse Carl trăgîndu-și capul între umeri, gata parcă să pornească la atac.

— În această epocă de speranțe spulberate...

— Ai spus „haos“! Te întreb, Paul, este de conceput ca o revoluţie să se petreacă în mod mai ordonat decît a noastră? A înlăturat o dinastie seculară, un militarism secular! Niciodată un popor n-a realizat o revoluţie mai nesîngeroasă!

— Slavă ţie, doamne! observă Papke.

— Unchiul Carl are dreptate, asta sper că admiteţi! îl atacă Alice Striemel.

— Unchiul Carl are întotdeauna dreptate, strigă fratele ei Arnold.

— A spus „haos“, strigă Carl Brenten, şi asta i-o ofensă la adresa revoluției noastre, realizată în cea mai desăvîrşită ordine.

Frieda ieşi val-vîrtej din bucătărie, îi dădu la o parte pe soţul ei şi pe Alice şi strigă, cu pumnii în şolduri:

— Aşa se primesc oaspeții? Încă din vestibul ai tăbărît pe el! Nici n-a apucat să-și scoată haina!... Îmi dai voie, domnule Papke, să te ajut să-ţi scoţi paltonul?... Dă-mi pălăria, bastonul!

— Dragă doamnă Brenten, soţie a prietenului meu şi prietenă a mea, nu ştiu, eşti... eşti divină, pur şi simplu divină... Ce mai!... Lătrăm, scumpă doamnă, dar nu mușcăm... ne... adulmecăm, dacă pot să zic aşa...

Era într-adevăr uluitor cît de stăpîn se arăta pe situaţie... Dar doamna Frieda?... Ha-ha-ha!... Ce, credea în adevăr că izbucneşte o ceartă din clipa cînd Paul Papke a intrat pe uşă?... Ha-ha-ha!... Nu, zău?!

Inspectorul Papke încasă cîţiva ghionţi amicali şi fu condus în triumf în odaia de zi. Din clipa aceea deveni centrul atenţiei. În jurul lui se grupară acum Mimi şi Hinrich, Gustav şi Sophie, Alice, Arnold şi domnul Sthamer. Şi Walter se apropie de fostul său şef. În cele din urmă veni şi bunica Hardekopf şi ascultă cu atenţie cuvintele umflate ale lui Papke.

Apăruse un magnet mai puternic. Pentru moment, Brenten era uitat, ceea ce nu-l prea încîntă. Se duse la bucătărie, supărat.

— Aţi isprăvit odată ?

— Încă puţină răbdare !... Ascultă, Carl, vezi să nu iasă scandal ! Eşti gazdă, nu uita !... Lasă la o parte blestemata aia de politică, barem astăzi !... Îţi spun, dacă iese ceartă... să ştii că nu mai primesc niciodată oaspeţi în casă !...

— Ce vrei ? N-a fost decît o simplă ciondăneală ! Absolut inofensivă !... Las' că nu strică dacă-i dau niţel peste nas. Îşi dă nişte aere, ca şi cum şi-ar mai putea permite să facă pe grozavul. Să-nveţe să fie mai modest. Şi dacă nu pricepe, o să...

— Lasă politica. În definitiv, eşti membru în sovietul muncitorilor şi al soldaţilor ! Trebuie deci să ştii ce datorezi rangului tău !

Carl Brenten scoase un geamăt în faţa acestei logici pur feminine, dădu din mînă a descurajare şi părăsi bucătăria.

— ...şi, lucru pe care nu-l ştie decît puţină lume, Hamburgul nostru atît de neglijat a fost odată metropola operei din Occident... „Occidentul" zicea Papke. Unul dintre cuvintele sale preferate în ultima vreme. Găsea că sună mai bine decît „Europa". Pe onoarea mea. Nu de mult, a trebuit să studiez o istorie a muzicii — o cere meseria, trebuie să fiu mereu la înălţime ! — pe scurt, din acel studiu am aflat toate amănuntele... Asta era spre sfîrşitul secolului al şaptesprezecelea. Aici la

noi a fost creată prima operă germană originală... Vă spun, după cele transmise oral despre ea, trebuie să fi fost ceva fantastic. Sîngele curgea gîrlă pe scenă. Sînge adevărat, pe cinstea mea ! Bineînţeles, sînge de viţel în nişte băşici de porc pe care artiştii le purtau pe sub haine... Ajungea o înţepătură sau o lovitură şi iacată — sîngele ţîşnea pe scenă !... Şi o decapitare avea loc pe scenă... Opera se numea „Störtebeker“ [1] şi în ultimul act, după ce bătrînul pirat cînta o arie cuceritoare, era decapitat *coram publico* [2]. Capul se rostogolea pe scenă. Aşa am citit. Spectatorii ţipau de groază. Eu, unul, cred că ceea ce se rostogolea pe jos în fiecare seară era un cap artificial, pus pe cel al cîntăreţului... În general, doamnelor şi domnilor, pe vremea aceea, opera era circ nu alta. Jucau în piese tot felul de animale. Pe onoarea mea !... Nu numai cai şi măgari, dar şi maimuţe, ba şi cămile. Şi închipuiţi-vă, pe scenă se vorbea şi se cînta în germana literară şi în dialect, în italiană şi în franceză, ba uneori în toate limbile deodată...

— Ce interesant !

— Operele astea mai există ? întrebă Alice. Adică s-au păstrat textele şi notele ?

— Bineînţeles ! răspunse Papke. Da-s învechite. Unele librete sînt extraordinar de originale. De exemplu din opera „Adam şi Eva“, care...

— Aţi citit libretele ?

— Mai întrebi dacă le-am citit ! ripostă Papke, dînd capul pe spate. Cele mai multe le ştiu pe dinafară.

— Vaaai ! Extraordinar !

— O mică mostră amuzantă, domnilor şi doamnelor !

Paul Papke luă o atitudine teatrală, îşi netezi barbişonul, strînse pleoapele şi se concentră ; de-

---

[1] Klaus Störtebeker — căpetenia unei puternice bande de corsari. După ce a fost decapitat de hamburghezi (în 1401), a intrat în legendă ca apărător al celor săraci şi exploataţi.

[2] În public (lat.).

odată, făcu ochii mari, ridică mîna cu un gest care impune liniște, și începu să cînte cu o voce spartă:

„Am observat și-am înțeles
Că orga cu o fată-ades
Se-aseamănă-ntr-un fel, leit,
Căci amîndouă, după plac,
Cum s-a-ntîmplat din veac în veac,
Îți cîntă cînd le-ai pipăit."

— Aoleu, nu! Vai, domnule Papke! țipă Alice și fugi chicotind la Frieda, în bucătărie.

— Cam grosolan, ce să zic, comentă Hinrich.

— De, asta cam așa-i, zise Gustav Stürck fără a clipi măcar.

— Pe vremea aceea oamenii nu prea erau puritani și nici prea sensibili, observă Papke rînjind. Dar presupun că asta se știe.

Frieda își făcu apariția în odaie.

— Ce-am auzit, strigă ea, ați și început să vorbiți măscări? Vai, domnilor — îi amenință în glumă cu degetul — vă știu eu! Dar aici nu sînteți între voi, sînteți în societatea doamnelor. Vă rog să aveți asta în vedere... Așa, și-acum poftiți la masă.

— Dragă doamnă Brenten, tot dumneavoastră ați ținut cel mai frumos discurs. Pînă și discursurile cele mai lungi și mai plicticoase ar fi suportabile dacă s-ar încheia întotdeauna cu o invitație ca asta.

Frieda recoltă laude de la toți. Ce friptură minunată! Și ce varză roșie! Dar cartofii prăjiți! Și ce plăcut e vinul Bernkasteler, pe care îl turna Carl în pahare. Papke îl sorbi ca un cunoscător, în înghițituri mici și cu plescăituri de limbă, expunîndu-se cu complezență admirației generale în timp ce executa acest ceremonial. În sine gîndea: De unde are ăsta asemenea delicatese? Ei, da, cine e sus are de toate! Cu voce tare zise:

— Excelent! Leat vechi, nu glumă! Are buchet, domnilor! Și ce buchet! După al treilea pahar — friptura de porc dispăruse — Carl Brenten încă

nu ţinuse nici un toast. „E un proletar şi va rămîne un proletar“, îşi zise Papke, se sculă în picioare cu un pahar de vin în mînă şi strigă :

— Dragi prieteni ! Ce înseamnă seara asta pentru noi, nu mai e necesar să vă spun. E una din serile cele mai fericite. Războiul s-a terminat şi noi am rămas în viaţă. Înainte de toţi, multiubitul nostru Carl, omul de caracter, omul statornic, de nezdruncinat şi veşnic credincios, steaua noastră călăuzitoare în anii cei sumbri care au trecut şi pildă de urmat în timpurile noi. Au existat mulţi germani cinstiţi şi drepţi ; Carl al nostru nu este însă numai un om cinstit, drept şi mare, el este...

— Carl cel Mare ! strigă Arnold, care se cherchelise. Să ne trăiască, la mulţi ani !

Toţi rîdeau cu hohote încît paharele de vin se clătinau în mîinile lor. Multe picături preţioase se vărsară pe faţa de masă şi pe jos.

— Carl cel Mare ! Minunat spus !

Şi Brenten rîdea din toată inima.

— În sănătatea lui Carl cel Mare ! Trăiască ! La mulţi ani... La mulţi ani !... Cu prezenţă de spirit, Papke îşi isprăvi discursul cu acest final hazliu.

Paharele se ciocniră. Exclamaţii porniră din toate părţile, iar buzele udate de vin rosteau linguşiri grosolane.

4

Apoi începură să făurească planuri. Planuri fantastice. Pe măsură ce beau, planurile deveneau tot mai îndrăzneţe. Ceea ce la început era glumă, la beţie deveni lucru serios. Şi în mijlocul tuturor planurilor era Carl Brenten — Carl cel Mare. Formula prinsese.

Hinrich vedea în el un viitor senator al oraşului, bineînţeles senator însărcinat cu rezolvarea problemei locuinţelor. Şi declară că vede în el singurul om capabil, drept şi inteligent, în stare să se opună energic unor proiecte idioate cum ar fi etatizarea.

— E permis să sugrumi inițiativa particulară? Nu! E permis să fie atins sau chiar numai limitat interesul lipsit de egoism, plin de spirit de sacrificiu al proprietarilor de case sau de terenuri? Nu! Ar fi începutul sfîrşitului pentru civilizaţia în materie de locuinţe. Carl trebuie să devină senator pentru problema locuințelor. El este omul care ne trebuie.

Antreprenorul de transporturi Sthamer îşi ridică spre Hinrich Willmers paharul pe jumătate gol:

— Aţi vorbit din inimă, stimate domn! Dar trebuie să observ... Nu, întîi să bem în onoarea acestor cuvinte... La mulţi ani, domnilor.

— La mulţi ani! La mulţi ani, domnule Sthamer!... La mulţi ani, Carl!

— Aşa. Şi acum vă rog... solicit atenția dumneavoastră binevoitoare... Senator e fleac!... Îl cunosc pe prietenul meu Carl. Îl cunosc din zile bune şi rele, uşoare şi grele. Cine a avut de suportat, ca noi... ei, de asta nu se poate vorbi! Vreau să spun numai că-l cunosc, că are stofă în el ca să devină mai mult decît senator; poate deveni primar, da, are stofa necesară, este energic şi ştie să fie dur, dur ca oțelul, e inteligent, ştie ce vrea, e popular şi va deveni şi mai popular, căci muncitorii ştiu că ține cu ei, că este unul dintre ei. Asta-i marea şansă a lui Carl.

— Bravo!... Bravo... Foarte just... Ți-ai găsit un prieten pe cinste la militărie! Jos pălăria!

Walter, care nu stătuse tot timpul cu ei şi nu auzise totul, pentru că o ajuta pe maică-sa în camera de alături să pună masa pentru cafele şi tort, asculta uluit acest discurs al antreprenorului de transporturi şi se uita la taică-său...

Dacă ar fi zîmbit de discursul care mirosea a băutură, dacă barem ar fi zîmbit ironic şi superior, fiul său s-ar fi declarat mulțumit. L-ar fi satisfăcut pe deplin ca tată-său să dea peste nas prostănacului cu cîteva vorbe ironice, doar cu cîteva vorbe, ca să-l pună la punct. Dar Carl Brenten asculta

în tăcere şi dînd din cap aprobativ. Ciocnea pentru intangibilitatea iniţiativei antreprenorilor particulari şi menţinerea proprietăţii funciare.

Walter se săturase de agitaţia asta, părăsi odaia, îşi luă lodenul şi strigă, băgînd capul pe uşa bucătăriei :

— Mamă, plec ! Ca să ştii !

— Cee ?... Pleci ?... Unde ?

— Da, plec ! Nu mai suport palavrele ăstora. E o bandă mincinoasă, reacţionară şi josnică. Mai bine plec.

— Băiete, eşti nebun.

Mama veni speriată pînă la uşă.

— Ce ai ? Îi puse braţul pe umăr. Lasă-i să vorbească ce vor ! N-are nici o importanţă şi nici o greutate... Sînt beţi turtă... Şi tu, prostănacule, îi iei în serios.

— Nu mă înţelegi, mamă. Nu sînt numai prostii ; adevărat, vorbesc de beţi ce sînt ! Spun vorbe frumoase şi în fond ar vrea să ne strîngă de gît.

— Exagerezi.

— Lasă-mă ! Pe mine astea mă scîrbesc.

— Ei, atunci du-te ! Doamna Brenten deveni dintr-o dată calmă şi rece. Dar ce-i spun tatii dacă întreabă de tine ?

— Adevărul.

5

Nu întrebă nimeni de Walter ; nici nu i se observă absenţa, căci se mai produse ceva senzaţional la această primă serbare familială de Anul Nou.

Se servi cafeaua şi Papke începu să taie tortul cu gesturi sacerdotale, cînd deodată sună la uşă.

Nimeni nu acordase importanţă soneriei, dar după cîtva timp se auzi în vestibul un şuşotit misterios. Hinrich se uită la nevastă-sa, care dădu din cap. Amîndoi se uitară zîmbind la Carl, care

habar nu avea de ce se pregătește. Atunci Frieda își băgă capul pe ușă și strigă :

— Carl, ne-au mai venit musafiri ! Frate-tău cu soția !

Nu era o veste anunțată cu mare bucurie, ci mai de grabă cu un aer de la sine înțeles. Carl Brenten însă făcu o figură nu numai mirată, dar aproape cruntă. Papke izbucni :

— Mai ai încă un frate, Carl ? Acum aflu pentru prima dată. Se uită la prietenul său și-și dădu numaidecît seama că acum se dezvăluia un secret de familie și că va avea loc o împăcare.

Hinrich însă se temea probabil de scandal, de aceea sări de pe scaun și strigă în gura mare :

— Minunat ! Așa surpriză zic și eu !

În această clipă intră pe ușă inspectorul vamal Matthias Brenten, în uniformă, simplu dar impunător. Capul lui mare și chel trona în mod impresionant pe umerii largi. Îl examină serios și ferm pe fratele său și întrebă cu o voce care sună sinistru în tăcerea de mormînt plină de așteptare :

— E permis să intrăm ?

— Ușa mea nu e închisă nimănui !

Nu era un răspuns excesiv de prietenos și cu atît mai puțin o invitație, dar societatea îl aplaudă, după ce Hinrich dădu semnalul. Apoi Matthias Brenten se apropie de masă și întinse mîna fratelui său, spunînd :

— Să bem atunci pentru împăcarea noastră, Carl ! Îmi pare rău că n-am fost atunci acasă, ne împăcam mai devreme.

— Bine-ai venit, Matthias, în casa mea și printre oaspeții mei.

— Și Minna ? întrebă Matthias Brenten arătînd spre nevastă-sa, care stătea în ușă lîngă Frieda.

— Bineînțeles că și ea ! Bine-ai venit, Minna !

— Domnilor, mă scuzați că sînt în uniformă, dar vin de la serviciu.

Matthias Brenten dădu mîna cu Hinrich și Mimi, cu Gustav și Sophie, cu Alice și Arnold. Ceilalți

invitați nu-i erau cunoscuți, așa că-l rugă pe fratele său să-l prezinte.

Paul Papke contemplă cu cea mai mare bunăvoinţă pe fratele lui Carl. Avea maniere! Era absolut prezentabil în societate. O rudă extrem de onorabilă! Toate rudele lui Carl erau aşa. Cu-atît mai greu de înțeles, găsea Papke, că numai Carl rămăsese necioplit. N-are a face, acum era avantajos pentru familie ca cel puţin unul să poată face uz de eticheta sa de radical, pentru moment bine cotată.

Matthias Brenten se ţinea uşor încovoiat, cu o expresie conciliantă în aspect şi în ţinută; avea într-adevăr ceva ce amintea de Bismarck, aceleaşi sprîncene stufoase, aceeaşi mustaţă hirsută, aceeaşi chelie. Auzi prezentările: „Inspector la Teatrul Orăşenesc din Hamburg, un vechi prieten al meu... Wilhelm Sthamer, antreprenor de transporturi, cel mai bun camarad al meu la Neustrelitz".

Inspector... Antreprenor de transporturi... Matthias Brenten era agreabil surprins. Se temuse că a nimerit într-o adunare de „roșii", între palavragii radicali şi scandalagii... Inspector la Teatrul Orăşenesc. Și ce exterior distins. Dacă Sthamer părea cam necioplit, cam dintr-o bucată ca exterior, era totuși antreprenor de transporturi... Da, Matthias Brenten era plăcut surprins. Tocmai de aceea se simţi obligat să însoțească primul pahar de vin cu cîteva fraze explicative. Se ridică ţinînd paharul în mînă, se uită în jur şi începu:

— Doamnelor și domnilor, multstimată societate! Vă datorez dumneavoastră, dar mai ales fratelui meu Carl, cîteva cuvinte sincere, o mărturisire cum s-ar zice. După mulți ani, ne întîlnim pentru prima oară şi anume în casa lui. Aş vrea s-o subliniez. Deşi mai tînăr, el este în multe privințe mai matur, mai experimentat şi îndeosebi mai perspicace. De aceea...

— Bravo! Bravo! strigă Papke, şi toţi îl imitară, bătînd din palme.

— ...de aceea găsesc că e de datoria mea, deşi sînt mai mare, să fac eu primul pas spre împăcare. N-am fost niciodată social-democrat, ci întotdeauna un bun german, un funcţionar pentru care datoria a constituit esenţa vieţii şi, iertaţi-mi sinceritatea, care încolo nu prea ştia de politică şi nu prea o aprecia. Pentru mine, social-democraţii erau pînă acum un fel de pierde-vară şi de criminali. Astăzi ştiu — şi o vedem zilnic — că sînt printre social-democraţi şi oameni onorabili, cu orizont, funciarmente buni şi chiar plăcuţi. Drojdia care li se asociase a trecut, din fericire, de partea spartachiştilor... Da, doamnelor şi domnilor, ca fost funcţionar devotat kaiserului şi conservator din convingere, recunosc simplu şi cinstit că am cel mai mare respect faţă de social-democraţii moderaţi şi chibzuiţi. Admir de-a dreptul cu cît curaj se împotrivesc ei lipsei de raţiune a maselor... Pentru mine asta e o surpriză ! De aceea nu-mi vine greu să întind mîna fratelui meu social-democrat.

— Aţi vorbit splendid, domnule inspector ! făcu Papke parcă încîntat.

— Vorbe cinstite, bărbăteşti, întări Hinrich. Bine-ar fi dacă toţi s-ar putea ridica la acest nivel de înţelegere.

— Unchiule Matthias, eşti un adevărat orator, strigă Alice peste masă ; de-a dreptul fascinant !

Carl Brenten se ridică tăcut şi gînditor şi ciocăni în pahar.

— Pst !... Tăcere !... Carl vrea să vorbească !

— Vreau să mulţumesc pentru aceste vorbe bine intenţionate. Nu mă îndoiesc de sinceritatea lor, dar nici nu le pot lăsa fără răspuns. Noi, social-democraţii independenţi...

— Carl, te implor, fără politică ! făcu Paul Papke, ridicînd mîinile rugător spre prietenul său.

— Foarte just ! strigară doamnele. Din politică nu iese decît gîlceavă şi scandal.

Ce capete seci cu ochelari de cal ! Lui Carl Brenten i se urcă sîngele la cap. Prostiile politice ale fratelui meu le ascultaţi, dar de la mine, cel pe

care mă ridicați în slăvi ca fiind mai deștept și cu orizont mai larg, nu vreți să auziți o vorbă despre politică ! Își dădu însă seama că erau niște copii în materie de politică. Dacă nu s-ar manifesta în nici un fel, i-ar interpreta desigur tăcerea ca slăbiciune, de aceea se mulțumi să surîdă superior și nițel disprețuitor și continuă :

— Numai ca să nu se iște confuzii : nu mă socotesc printre social-democrații vechi. Nu ! Deși sînt...

— Carl, îl întrerupse Papke încă o dată dîndu-și ochii peste cap. Carl, nu pot să fac alta decît să ridic mîinile și să te implor ; înțelege cît de nelalocul lor sînt astfel de vorbe în societatea noastră ! Înțelege, te rog !

— Da, da, adevărat ! Foarte adevărat, Carl !

— Bine, da' ce dracu' ! Trebuie să vă spun care e poziția mea, altfel o să vă închipuiți ceva ce nu este. Eu nu sînt cum au fost cei vechi, ci un social-democrat de tip nou, adept al social-democrației independente, care s-a ridicat împotriva războiului și împotriva politicii de armistițiu între partide. Și dacă...

— Trăiască social-democrația independentă ! urlă Arnold Striemel, beat mort. Voia să-și ridice paharul, dar îl scăpă din mînă și paharul i se făcu cioburi la picioare. Rîsete sălbatice. Nu se știa dacă se rîde de strigarea lui Striemel sau de accidentul lui. Dar toți se ridicară, întinzînd paharele și ciocnind.

Și Carl Brenten. Doar se închina în sănătatea partidului său.

6

Ziua a doua a anului începuse de mult, cînd societatea cea veselă se pregăti de plecare. Arnold Striemel era atît de băut, încît Alice și Sthamer au trebuit să-l ajute să iasă din casă. Cei mai treji erau Paul Papke și Matthias Brenten.

La uşă, Papke îl trase la o parte pe prietenul său şi-i şopti:

— Carl, trebuie să vorbesc cu tine urgent, dacă se poate chiar mîine, e vorba de o chestiune politică.

— Chestiune politică? Carl deveni atent.

— Da, da. Chestiune de înaltă politică! Ca să ai idee despre ce-i vorba. Hm... Directorul administrativ de la noi e o viperă reacţionară. Nici nu-ţi poţi închipui cît e de reacţionar. Deunăzi i-a spus lui...

— Scuză-mă, ce... ce fel de director administrativ?

— La noi, la teatru, bineînțeles!... Un demagog infam; tipul...

— Ei şi?

— Şi?... Şi? îl maimuţări Papke. Trebuie să plece! Să dispară! Nu mai e potrivit... Şi mă gîndeam... va să zică... dacă ai vrea tu să certifici că sînt un vechi... adică de dinainte de război... că sînt social-democrat şi că... ei, şi aşa mai departe... atunci am putea să scăpăm de tipul ăsta la teatru, şi...

— Şi tu ai putea deveni director administrativ!

— Eventual!... De ce nu? Mai bine un om sigur decît un tip ca ăla... un patriotard.

Deodată Brenten simţi o amăreală în gură. Totuşi, zise:

— Din partea mea...

— Bine! Deci, ne-am înţeles!... Trec pe la tine mîine! Noapte bună, scumpă doamnă Frieda! A fost o seară divină!

CAPITOLUL XVIII

1

În timp ce Carl Brenten, în pragul unui an nou și, cum credea el, în pragul unei epoci noi, dădea o serată pentru rude şi prieteni şi accepta să fie sărbătorit ca membru al sovietului de muncitori

şi de soldaţi, la Berlin tînărul său cumnat Fritz Hardekopf era arestat de către soldaţi ai generalului von Hoffmann sub acuzaţie că aparţine diviziei Marinei Populare. Un ofiţer superior susţinea că el fusese unul dintre matrozii care ocupaseră centrala telefonică din Cancelaria Reichului. Subofiţerul de marină Fritz Hardekopf, venit cu misiunea de a preda în Cancelaria Reichului o scrisoare a comandantului diviziei Marinei Populare, fu dezarmat şi închis în beciul Palatului administrativ.

Locotenentul care-l conduse pe arestat era mai tînăr decît Fritz; un băiat palid şi slab, cu ochi reci şi indiferenţi. Se apropie de marinarul arestat şi zise şuierînd:

— Acum s-a terminat cu tine! S-a terminat cu voi toţi, rebelilor!

— Protestez împotriva abuzului! replică Fritz Hardekopf pe un ton calm, aproape indiferent. Pretind o cercetare în regulă!

— Idiotule! Locotenentul rîse sarcastic. S-a terminat cu pretenţiile! Vei primi ceea ce meriţi!

Fritz Hardekopf fu dus în beci şi aruncat într-o boxă lungă şi goală. În primele clipe respiră uşurat fiindcă se temuse că va fi executat pe loc, ca tovarăşii săi prinşi după luptele din jurul grajdurilor imperiale. Acum îi mai veni inima la loc, convins că Radtke, comandantul diviziei, va obţine eliberarea lui... Ei, dacă în locul lui Radtke ar comanda încă Metternich, atunci ar avea speranţe... Acest Metternich era bineînţeles de partea celorlalţi... Doamne, ce lichea! Cum de se încrezuseră în el?! Era ofiţer pînă-n măduva oaselor. Dar nu numai atît, era conte şi un tip putred de bogat. Asta o ştiau cu toţii, nu era un secret. Dar cînd acest om perfid declară în public că renunţă la titlul său nobiliar şi la rangul de ofiţer, că pune întreaga sa avere la dispoziţia revoluţiei şi nu doreşte să fie mai mare decît cel mai umil dintre marinari, atunci toţi au fost emoţionaţi şi l-au sărbătorit. Cîteva zile după aceea, marinarii îl aleseră comandant. Singurul care se declarase împotrivă era

Radtke şi curînd, după ce fusese demascat dublul joc al trădătorului Metternich, îi luă locul.

Ce bine că Radtke era comandant! Un om incoruptibil, te puteai bizui pe el; sigur, îl va scoate din văgăuna asta.

Fritz Hardekopf pipăi pereţii temniţei, căci era întuneric beznă. Lucrurile mergeau prost. Domnea o moliciune generală. Totul rămînea în stadiul jumătăţilor de măsură. Şi cîtă lipsă de unitate! Cîtă lipsă de entuziasm! O dezordine şi o învălmăşeală generală... Grupările se combăteau între ele. Şi cîte grupări existau? Nu le puteai număra!... Cum reuşiseră bolşevicii să-i unească pe muncitori în jurul lor? Spartachiştii nu reuşeau însă! Iar independenţii erau dezbinaţi în interior; unii trăgeau într-o parte, ceilalţi în alta.

Mucosul acela de locotenent! Ce se mai umfla în pene!... Oare de cîtă vreme era ofiţer? Frontul nu-l văzuse, asta era sigur... Fritz Hardekopf îşi rememoră figura palidă şi privirea rece, răutăcioasă... Dacă ar depinde de el, locotenentul ar pune numaidecît mîna pe revolver.

Încă din prima zi, Fritz Hardekopf luase parte la insurecţia armată şi plecase de la Kiel cu formaţiile de luptă spre Capitală pentru a apăra revoluţia. La Kiel, judecînd după atitudinea lui Gustav Noske[1], mai credea că social-democraţii doreau triumful revoluţiei şi o republică socialistă. Pe atunci se opusese tovarăşilor care avertizau împotriva lui Noske şi îl numeau un socialist al kaiserului, un trădător al muncitorimii, căci, aşa argumentase Fritz atunci, nu trebuie să priveşti în urmă, ci numai înainte... Azi, bineînţeles, îi ura pe aceşti conducători josnici şi infami ai social-democraţiei, care, pe zi ce trecea, se alăturau tot mai făţiş generalilor şi sugrumau revoluţia. Urmările le simţise pe propria lui piele. Fusese prezent cînd trupele

---

[1] *Gustav Noske* (1868-1946) — unul din conducătorii aripii de dreapta a Partidului Social-Democrat din Germania, mai tîrziu fondatorul unităţilor armate de voluntari menite a înăbuşi mişcarea muncitorească revoluţionară.

aduse de pe front de aşa-zişii delegaţi ai poporului, trăseseră în grajduri şi în castel. Îi cunoscuse pe tovarăşii care, încercînd să trateze cu parlamentari, fuseseră asasinaţi în mod perfid. Văzuse trecînd pe sub Poarta Brandenburg trupele generalului Lequis, echipate ca pentru campanie şi înarmate pînă în dinţi.

Tovarăşii lui şi cu el veniseră să apere revoluţia şi guvernul. Guvernul însă se arunca în braţele generalilor şi îndrepta tunurile împotriva apărătorilor săi... Ziua nesîngeroasă de 9 noiembrie fu urmată, după voinţa acestor conducători social-democraţi, de zilele sîngeroase ale războiului civil, menit a apăra vechea ordine. Dar pe coloanele de afişaj se puteau citi placarde cu litere de o şchioapă şi roşii ca focul: „Socializarea înaintează!“

Nici un general, nici un capitalist, nici un iunker nu păţi nimic, dar în fiecare zi erau ucişi muncitori, şi prizonierul ştia că se prea putea ca el să fie următoarea victimă. O salvă, poate o singură împuşcătură, şi gata! Prea de multe ori văzuse cît de brusc se poate stinge o viaţă, cît de neaşteptat un om care vorbeşte şi rîde se poate prăbuşi... Cine a văzut moartea cu ochii de atîtea ori ca Fritz Hardekopf, nu se mai teme de ea... Dar îi ura pe ucigaşi, mai ales pe cei care ordonau crimele rămînînd între culise, îi ura pe toţi aceşti Noske şi Ebert, Landsberg şi Wels, care îşi ziceau social-democraţi la fel ca şi taică-său, Johann Hardekopf. Dar cîtă deosebire între ei!

2

În acele zile de ianuarie ale anului 1919, cînd pe străzile Berlinului bîntuia teroarea albă, cînd generalii care nu de mult pierduseră războiul pe front îşi sărbătoreau triumful la hotelul Eden căci cîştigaseră războiul împotriva muncitorilor din capitala ţării lor, în miez de noapte cineva se furişă

în subsolul Cancelariei Reichului, bătu la uşa boxei în care se afla marinarul Fritz Hardekopf şi spuse încetişor :

— Hei ! Îmbracă-te, da' iute !

Fritz Hardekopf auzise paşii şi ascultase cu respiraţia oprită ; acum sări de pe patul de lemn. Simţi un val de sînge năvălindu-i prin vine. Ştia, simţea că venise eliberarea. Uşa temniţei fu descuiată cu băgare de seamă. Prizonierul, ai cărui ochi erau de atîta vreme obişnuiţi cu întunericul, văzu că omul care intră în celulă purta uniformă, aparţinea deci detaşamentului de pază, şi se sperie... S-a terminat cu mine, îşi zise Fritz, dar soldatul îi vorbi aşa :

— Ia, tovarăşe ! Palton şi pălărie ! În uniforma de marinar nu ajungi departe.

Fritz Hardekopf simţi că îi pune în braţe un palton greu. Îl luă în grabă, îl îmbrăcă şi-şi puse pălăria în cap.

— Vino ! Încet !... Sus e petrecere mare.

Fritz Hardekopf îşi urmă eliberatorul, care urca în vîrful picioarelor treptele de piatră ale subsolului. Ajunseră la un coridor lung. Acolo auziră, ca din depărtare, zvon de chiote şi cîntece. Printr-un mic gang lateral dădură într-o curte înconjurată de ziduri înalte. Fritz Hardekopf trase adînc în piept aerul proaspăt şi rece de ianuarie şi fără să vrea ridică privirea spre cerul senin şi înstelat.

Soldatul, care purta uniforma verde-cenuşie a trupelor de vînători, păşi repede de-a curmezişul curţii, deschise o portiţă în zidul înalt şi, făcîndu-i lui Fritz semn cu mîna să mai aştepte, privi afară cu băgare de seamă în dreapta şi în stînga. Apoi îl îndemnă să se apropie.

— Ţine direcţia asta ! Ajungi la Grădina zoologică ! Să nu alergi, tovarăşe, ca să nu atragi atenţia.

— Cine eşti tu ? îl întrebă Fritz Hardekopf.

— N-are importanţă ! Dispari din Berlin ! E mai bine !... Ia asta. Îi puse în mînă o bancnotă de douăzeci de mărci.

— Mulţumesc, tovarăşe, mulţumesc!

În trenul de dimineaţă, arhiplin, Fritz Hardekopf află din convorbirile călătorilor că la Berlin se dăduseră lupte grele, că Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg fuseseră asasinaţi.

3

În aula liceului Heinrich Hertz din Hamburg se adunase o droaie de tineri, îmbrăcaţi în fel şi chip. Mereu apăreau tot alţi băieţi şi alte fete. Se bucurau de fiecare dată cînd se întîlneau din nou. Domnea o bună dispoziţie deosebită, fiindcă în seara aceasta se pregătea un duel intelectual. Reprezentanţii punctului de vedere radical afirmau sus şi tare că vor lua cuvîntul după prelegerea consilierului şcolar liberal şi-i vor pune întrebări neplăcute pentru partidul lui. I se vor aduce şi acuzaţii.

Hans Schlicht, care tot mai avea o mulţime de coşuri pe faţă, se repezi la Walter de cum îl văzu intrînd şi îl trase deoparte.

— Mă temeam că nu mai vii! Ascultă! Ne-am gîndit aşa: la discuţii vorbesc întîi eu, apoi Hermann Mendt, al treilea Alfons, iar ultimul să fii tu. Gîndeşte-te bine ce vrei să spui. Ultimul cuvînt trebuie să fie decisiv. Ai înţeles?

— Bine! Se face!

— Au venit mulţi din Tineretul Muncitoresc Socialist. Sînt cîţiva tineri grozavi printre ei.

— Hans, zise Walter după ce se gîndi o clipă, ce-ar fi dacă înainte de a da cuvîntul profesorului i-am comemora pe morţii noştri, pe Karl Liebknecht şi pe Rosa Luxemburg?

— Bine, bine! Vorbesc numaidecît cu Otto, el conduce adunarea.

Consilierul păru iritat cînd Otto Burmann îi prezentă ordinea de zi... Un minut de reculegere în amintirea lui Karl Liebknecht şi a Rosei Luxemburg? Hm!... Neplăcut!... Fu de părere că nu ca-

drează cu prelegerea lui. Otto îi răspunse că memoria celor doi mari socialişti merită să fie cinstită astfel.

— Socialişti ! Socialişti ! strigă consilierul. Erau spartachişti ! Să nu profanăm un cuvînt sacru !

— Pentru dumneavoastră cuvîntul „socialist" este sacru ? întrebă Otto prefăcîndu-se mirat. Credeam că sînteţi împotriva socialismului !

— Chiar sînt ! Dar am cea mai mare stimă pentru oamenii mari care sînt socialişti.

În cele din urmă, conferenţiarul se declară de acord cu minutul de reculegere. Cînd află însă că după conferinţa sa urma să aibă loc o discuţie liberă, se opuse categoric.

— Nu, nu şi iarăşi nu ! Asta nu accept, tinere ! În nici un caz ! Vreţi să dăm aici o reprezentaţie populară ? Prelegerea mea e elaborată pe baze strict ştiinţifice şi nu pe chestiuni banale de agitaţie !

Nici argumentul că obişnuiau să organizeze discuţii după toate conferinţele, nici uşoara ameninţare că va face impresie proastă dacă se va afla că domnul consilier refuzase libera discuţie, nu-l putură convinge. Nici nu voia să audă.

Consilierul era indignat că i se cerea să se expună criticii ascultătorilor, care, cum se exprima el, trebuia întîi să devină oameni capabili să gîndească.

Otto se sfătui cu Hans. Acesta îl luă şi pe Walter la sfat. Tustrei chibzuiră. Să-l lase să vorbească şi după aceea să discute totuşi, nu mergea. În primul rînd atunci nu vor putea să afirme că vorbitorul refuzase discuţia. Să-l lase să vorbească şi după aceea să anunţe că vorbitorul nu doreşte discuţia, iar nu mergea ; în acest caz publicul l-ar sili probabil să accepte discuţia. Găsiră că cel mai bine este ca Otto să declare, înainte de a da cuvîntul consilierului, că nu-i vorba de o conferinţă cu discuţii.

— Ce urmează apoi, strigă Walter deodată, e treaba mea. O să avem noi grijă să existe o critică mută !

— Cum o să facem?
— Dă-i drumul, lumea e nerăbdătoare.

Punctul culminant al serii fură versurile cu care se încheie „Albigenzii“[1], recitate de Elfriede Schreuder în amintirea celor doi martiri. Multă vreme încă spectatorilor le răsunară în urechi minunatele cuvinte ale poetului:

„Cum de-au pornit cu arme, cu ce trufie-n gînd
În focul bătăliei s-au avîntat cîntînd?
De ce? Cu nepăsare a fost cîndva privit,
În ţara libertăţii, vreun om nefericit?“

Emoţionantele versuri ale poetului făcură pe tineri să urmărească şi mai puţin atenţi conferinţa pedantă, pretenţioasă şi didactică a consilierului:

„...O, scumpă libertate, cei prinşi de-adîncu-i dor
Doar umbra-i s-o zărească şi pentru dînsa mor!...“

Consilierul le vorbea cu arătătorul ridicat despre fericirea în viaţă, care după părerea lui trebuia căutată numai în ceea ce era posibil de atins și în general accesibil oamenilor. Nu în posesiunea bunurilor pămînteşti sau a puterii politice constă fericirea, nici în artă sau în ştiinţă, ci în cele spirituale. Prin asta înţelegea o conştiinţă curată, puterea iubirii, care-l ridică pe omul mărginit mai presus de cel inteligent, înainte de toate însă puterea credinţei.

Cel mai omenesc lucru din om, continuă el, este mult mai puţin dependent de împrejurările exterioare decît cred oamenii din ziua de azi, cu orientarea lor materialistă. Spiritul păstrează, tocmai în strîmtoarea modestă a unei vieţi simple, o forţă, o prospeţime nemijlocită, care lipseşte adesea omului cultivat...

[1] Poem scris de poetul clasic german Nikolaus Lenau (1842) şi inspirat de îndelungatul şi sîngerosul război purtat în sudul Franţei de secta religioasă a albigenzilor împotriva papalităţii, în prima jumătate a secolului al XIII-lea.

Cu gesturi grăbite, consilierul își scotea mereu *pince-nez*-ul, dar îl punea la loc numaidecît, pentru a-și arunca privirea în manuscris. Și vorbele lui curgeau monoton, curgeau și curgeau...

Dar tiradele lui anoste nu putură să gonească din inimile tinere versurile lui Lenau :

„...Nu poţi s-alungi lumina din cer, strălucitoare,
Şi n-ar putea s-astupe vreun răsărit de soare
O rasă, chiar hlamida de purpură, nicicînd ;
Luptară albigenzii, apoi husiţii vin,
Plătind cu sînge ura, încrîncenatul chin ;
Trec Luther, Hutten[1], după Hus[2], Zizka[3], rînd pe rînd,
Treizeci de ani războaie, Cevenii, lauri, moarte,
Bastilia dărmată
...Şi-aşa... tot mai departe..."

Profesorul le vorbi despre Saint-Simon[4], pe care îl considera cel mai mare socialist. Se declară adept al teoriei sale. Nu capitalismul trebuie combătut, ci viţelul de aur. Nici un om cu raţiune nu se împotriveşte unui socialism moderat, şi acest socialism al raţiunii şi al ordinei e pe cale de a pătrunde tot mai mult întreaga viaţă socială. Pretutindeni unde viaţa socială este reglementată de norme obligatorii, se poate vorbi de socialism. Orice pedepsire legală a crimelor era, după el, socialism. Învăţămîntul şcolar obligator era socialism. Toate hotărîrile statului erau, dacă-ţi dai osteneala să le pricepi bine, socialism.

Consilierul îşi scoase *pince-nez*-ul, îl agită triumfător şi strigă ridicîndu-şi vocea :

— Vedeţi dar : oriîncotro ne îndreptăm privirea, dăm de socialism.

---

[1] *Ulrich von Hutten* (1488—1523) — scriitor umanist german, luptător împotriva papalităţii.

[2] *Jan Hus* (1369—1415) — învăţat ceh, luptător pentru libertatea poporului său ; a murit ars pe rug.

[3] *Jan Zizka* (1370—1424) — conducătorul militar al husiţilor, erou naţional al poporului ceh.

[4] *Claude-Henri de Saint-Simon* (1760—1825) — mare gînditor francez, unul dintre reprezentanţii de seamă ai socialismului utopic.

Disciplina tineretului era admirabilă. Adevărat că unii chicoteau pe ici, pe colo. Se auziră şi rîsete înfundate. Dar, în general, băieţii şi fetele şedeau în tăcere şi se mirau.

Cînd vorbitorul isprăvi, nimeni nu aplaudă. Dar nici nu se ridică nimeni să plece. Toţi aşteptau. Toate privirile erau îndreptate spre uşă ca şi cum ar fi aşteptat ceva dintr-acolo. Aşa se şi întîmplă.

Pe uşa din mijloc intrară, păşind solemn, Hans Schlicht, Elfriede Arnhold şi Trudel Greve.

Dar ce era asta? Flori?... Pentru acest adept al sentimentalismului, flori? Poate ca mulţumire pentru prostiile pe care le debitase? Tinerii se ridicară în picioare, unii surprinşi, alţii indignaţi. Aula se umplu de murmure. Cîteva fete pufniră în rîs.

Domnul consilier Schiebeck văzu delegaţia apropiindu-se. Cu un gest nervos îşi aşeză *pince-nez*-ul pe nas. Clătină din cap, flatat şi onorat cînd zări în braţele Elfriedei buchetul învelit în foiţă. Aruncă o privire surîzătoare spre Otto Burmann care şedea lîngă el, şi clipi din ochi ca şi cum ar fi vrut să spună: „Ce atenţie! Drăguţ din partea voastră! Foarte drăguţ!“

Elfriede, o fată cu cozi blonde, cu ochii albaştri-maliţioşi şi tare bună de gură, se apropie de el şi zise:

— Domnule consilier, din moment ce nu acceptaţi o discuţie liberă, vă rog să acceptaţi sub această formă părerea noastră sinceră. Primiţi!

Cu aceste cuvinte înmînă buchetul consilierului, care surîdea binevoitor.

— O, multe mulţumiri, copila mea!

Dar îndată ce simţi în mîini buchetul învelit în foiţă, expresia feţei i se schimbă şi deveni livid. Rupse hîrtia, cu mîini nervoase şi scăpă „buchetul“ pe jos.

Pe parchet se rostogoli o varză — o căpăţînă obişnuită de varză...

— Ce obrăznicie!

Urale, aplauze furtunoase, rîsete, ţipete şi bocănit de picioare.

„Privește-n sus, nainte, drept,
Sîntem toți tineri și-i frumos".

Cu acest cîntec se încheie conferința. Grupele trecură cîntînd prin orașul adormit. Finalul hazliu al serii, protestul lor mut și totuși atît de elocvent și de mîndru, precum și fuga rușinoasă a belferului le dăduse o bună dispoziție deosebită. Totuși, mulți tineri încercau un sentiment penibil, care aducea a mustrare de conștiință. Era onest ceea ce făcuseră ? Prelegerea fusese într-adevăr imposibilă, dar nu existau oare alte mijloace de protest ? Dacă nătărăul ar fi acceptat discuția liberă ?... Uf ? Dracu' să-l ia de teuton sentimental ; așa-i trebuia !

Walter nu avea scrupule. Era de părere că, dimpotrivă, prelegerea fusese o curată nerușinare. Chiar dacă Schiebeck ar fi fost de acord, nu merita să angajezi o discuție cu un nerod ca el. Nu era de loc rău că-și exprimaseră părerea atît de deschis. Și toleranța cea mai largă își are limitele ei.

Ruth și Walter se despărțiră în curînd de ceilalți, pentru a-și continua drumul în doi. Ruth observă cît de distrat și de iritat era el.

— Ce ai, Walter ? îl întrebă.

— A ! Ce știi tu !...

Îi povesti cum la ei în casă unchii și mătușile își vîrau nasul în toate, despre veșnicul du-te-vino, despre lingușirile și ipocriziile, despre bețiile și lăudăroșeniile din casă.

— Îți spun, Ruth, și crede-mă că nu exagerez, toți roiesc în jurul tatei ca niște muște, îl storc pînă la sînge și pe deasupra îl mai împroașcă cu noroi. Iar el nu vrea să priceapă că-l exploatează. Îi povesti cîteva din ultimele întîmplări, fără să gîndească la faptul că ea nu cunoștea persoanele

în chestiune decît după nume, și deci nu putea să priceapă semnificația întîmplărilor. De aceea, Ruth găsea poveștile lui mult exagerate, iar pe el îl credea mult prea susceptibil.

— Desigur, nu-i simplă întîmplare, continuă Walter, că prietenul lui de odinioară, Papke, care se dă pe lîngă el ca un Mefisto, și-i șoptește la urechi o mie de lingușiri, a devenit șeful personalului la Teatrul Orășenesc. Tocmai el! Sigur că i-o datorează tatei. Mai mult. Se zvonește că frate-său va deveni director al vămilor. Omul kaiserului, care a declarat chiar în casa noastră că este un conservator convins, care l-a dușmănit de moarte pe tata numai pentru că era social-democrat, face astăzi carieră doar pentru că e fratele tatei. Toți îl împing să-i ajute, iar el se lasă împins... Și încă ceva... de la o vreme, babacu' aprovizionează cu țigări Casa sindicatelor. Bineînțeles, și pe Schönhusen. Va să zică s-a împăcat și cu el. Tot ce-a fost s-a uitat. Întinde mîna tuturor dușmanilor de odinioară, ca și cum totul ar fi fost întotdeauna în cea mai perfectă ordine... Mă sufoc în atmosfera asta urît mirositoare. Mă îneacă greața cînd văd ce se întîmplă. Pur și simplu nu mai suport.

— N-ai vorbit cu taică-tău?

— Ba da!... Nu-i poți deschide ochii. Cînd nu mai știe ce să răspundă, începe să se răstească. După aceea tot el face pe supăratul... L-am întrebat dacă știe cu cine se însoțește. Cu niște paraziți care-i sug sîngele. Dar el — buștean! Îndrugă tot felul de aiureli despre spiritul de familie, despre fidelitatea față de prieteni și de rude... și, de necrezut, într-adevăr nu pare să observe că pierde terenul de sub picioare, în timp ce alde Schönhusen, Willmers și Papke stau tot mai ferm pe picioarele lor. Poți să înnebunești cînd auzi că la Berlin a învins contrarevoluția, că militariștii au pus iarăși mîna pe cîrmă și au proclamat din nou starea de asediu.

— Vai, Walter! îl linişti ea zîmbind, de ce te agiţi atîta? Lasă pe fiecare să facă aşa cum crede. Oricum, tot se întîmplă ce trebuie să se întîmple.

— Ei, şi ce trebuie să se întîmple? întrebă el.

— Ce vrei? Tatăl tău e şi el muncitor.

— Ba, e un mic burghez!

— E membru în sovietul muncitorilor.

— Ce mai membri sînt şi-acolo!

— Tu ceri de la oameni mai mult decît pot ei da.

Ciudat, aseară mamă-sa îi spusese acelaşi lucru, aproape cuvînt cu cuvînt. Dacă era adevărat, atunci visul lui despre o revoluţie socialistă se ducea pe gîrlă. Atunci se rata o mare ocazie istorică...

— Ce sumbru te uiţi! Ruth îi mîngîie uşor mîna. De ce pui totul la inimă?... Spune, cînd mergem la teatru? Aş vrea atît de mult să merg la teatru, ce zici?

— Unii caută divertismente şi distracţii la cinema, alţii la birt, noi la teatru şi la concerte.

— Nu, nu divertismente, căutăm frumosul!

— O, Ruth! mă tem că tot ce credeam cucerit de-a binelea se destramă. Totul porneşte iar pe făgaşurile vechi.

5

Doamna Laurens nu dormea încă. O salută din cap pe fiică-sa, cînd aceasta intră şi zise cu indiferenţă:

— Altă scrisoare de la el. Din Berlin.

Ruth păli. Se uită cu ochi speriaţi la maică-sa care-şi ţinea capul plecat peste broderia la care lucra... Din Berlin?... Va să zică e liber.

— Unde, mamă?

— În dormitor... Pe noptieră.

Doamna Laurens se uită lung după fie-sa. Oricît de ataşată ar fi fost Ruth de tînărul muncitor, exista cineva care avea asupra ei pretenţii şi

drepturi mai vechi şi mai întemeiate. De altfel, Heinz-Otto era o partidă mai serioasă. Aşa cum stăteau lucrurile acum, se va împăca desigur şi cu părinţii săi.

Ruth privi îndelung plicul.

Locotenent ?... Cum adică, locotenent ?... Acum, cînd războiul se terminase ?... Locotenent Heinz-Otto Wehner, Divizia de puşcaşi de gardă, Berlin... Deci era militar !... Ciudat !... El, cel degradat.

Întoarse plicul pe o parte şi pe alta. Îl deschise în cele din urmă, fără grabă, dar cu mîini tremurînde.

Da, era scrisul lui. Trăsături mari, oblice, repezi, ca şi cum ar scrie mereu în cea mai mare grabă. Citi :

„Liber ! ! ! Îţi strîng mîna, ca om liber şi ca ofiţer. Draga mea Ruth, în sfîrşit găsesc şi eu răgazul să-ţi scriu. Am trecut prin zile afurisit de grele. Dar am supravieţuit. Acum avem puţină linişte. Dacă ar depinde de mine, aş lua îndată trenul şi aş veni la tine. Dar asta din păcate nu se poate, fiindcă sînt din nou în serviciu şi imperativul categoric e în vigoare pentru noi acum mai mult decît oricînd. Deci, sînt din nou locotenent. Îţi poţi închipui cît mă simt de fericit. În ce priveşte onoarea, sînt reabilitat (chiar dacă nu încă în întregime). Ca să-ţi povestesc pe scurt cele întîmplate : numaidecît după ce banditii de muncitori înarmaţi m-au scos din închisoare, m-am prezentat fostului meu comandant de regiment, cu care m-am întîlnit din întîmplare, şi i-am promis că voi spăla pata care mi-a mînjit numele. Am fost încorporat ca simplu soldat într-o grupă specială trimisă împotriva spartachiştilor. Totul a mers bine, am reuşit şi au fost mulţumiţi de mine. Şi iată-mă reabilitat. Atît, doar ca să ştii cum stau lucrurile cu mine. Cred că nu va mai trece mult pînă să pot face o escapadă la Hamburg, ca să te văd. Pînă atunci, transmite complimente călduroase mamei tale. Şi acum despre tine.

Ai trecut cu bine prin vremurile grele şi ţi-a fost uneori dor de mine? Mie mi-a fost un dor de nedescris...

„Eu te iubesc şi mă iubeşti şi tu
Din zori şi pe-nserate.
Nu-i zi ca grijile să nu
Ni le-mpărţim pe toate.
Căci ele sînt..."

Ruth nu mai putea desluşi literele... Mîna care ţinea scrisoarea căzu moale. Îşi şterse ochii cu dosul palmei stîngi. Apoi se aşeză pe marginea patului, privind în gol.

Doamna Laurens intră în cameră. Ruth tresări.

— Mămico, e reabilitat. Şi... şi-ţi trimite complimente!

— Îţi pare bine? Cel puţin pentru el?

— Nu ştiu... Crezi că se aranjează lucrurile? Mi-e teamă, mămico.

— N-ai decît să nu-i spui nimic.

Ruth se uită cu ochi mari la mamă-sa.

— Ce spui? N-am ce ascunde. Şi-apoi, eu nu mint... Cît de puţin mă cunoşti!

Ruth îşi acoperi faţa cu mîinile. Cînd îşi ridică ochii din nou, mama ieşise din odaie.

Dacă-i pare bine?... Cel puţin pentru el?... Ar fi de datoria ei să se bucure. O prescrie o lege nescrisă. Aşa fusese dintotdeauna. Totul se învîrtea în jurul LUI. Ce considera EL că e just, trebuia să se facă. Ce tiranie!

Că ar putea fi altfel, că ar putea şi ea să vrea ceva, mamei nici nu-i trecea prin minte. Doamne fereşte! Şi nici nu i-ar plăcea!

Fiica însă devenise o răzvrătită.

„Cel puţin pentru el!" Aceste cuvinte spuneau tot. Îşi cunoştea prea bine mama ca să nu ştie ce înţelegea prin asta şi ce considera drept o datorie pentru fie-sa. Oricît de nenorocită s-ar fi simţit copila ei, trebuia să se bucure pentru el, de dragul

lui trebuia la nevoie să se prefacă, să se mintă pe sine şi să-l mintă şi pe el...

Nu, mamă, nu, ai vederi învechite. Noi, tinerii, avem dreptul să dispunem de noi, dreptul să trăim în adevăr, în sinceritate, în frumuseţe şi în puritate. Nu vreau să mint şi să mă închin unor idoli vechi şi morţi ; vreau să-mi urmez calea, fie ce-o fi. N-o să mă înjosesc, nu vreau să-mi trăiesc viaţa în umbra altcuiva. De dragul lui vreau să mă bucur numai atunci cînd pot să mă bucur cu adevărat, cinstit şi sincer.

Vai, biată mămică, inima ta s-a ofilit, altfel mă întrebai şi pe mine o dată ce mă îndeamnă inima. Cum poţi fi leal faţă de cineva cînd ai o minciună pe conştiinţă ? Lipsa de onestitate nu este oare cea mai gravă nesocotire a datoriei ?

Ruth îşi propuse să scrie a doua zi dis-de-dimineaţă o scrisoare lungă la Berlin în care să spună adevărul întreg. Avea intenţia să mărturisească totul, chiar şi îndoielile ei, totul. Voia să-i încredinţeze întreg zbuciumul din suflet. În acelaşi timp avea să afle şi Walter totul, fără nici o reticenţă.

Cînd se trezi, era mai nehotărîtă şi mai descurajată decît oricînd. Era oare necesar să răscolească totul din nou ? Trebuia să-i dezvăluie neapărat tot ce era în inima ei ? Nu putea găsi o altă soluţie ?

Evită privirea scrutătoare a mamei.

— Îi scrii ?

— Chiar astăzi, mamă.

— Altfel îi scriu eu !

Era limpede, aproape o ameninţare. Maică-sa ţinea cu el, fără nici o îndoială. De dragul lui ar fi în stare s-o gonească din casă.

Ruth era bucuroasă cînd ieşi pe stradă...

În biroul casei de comerţ, pustii şi liniştite, unde mai mult îşi irosea vremea decît lucra, şi unde adesea stătea singură ziua întreagă, rămase şi în ziua aceea singură cu temerile, grijile şi nehotărîrea ei. Descurajarea o cuprinse tot mai mult.

Era aproape gata să se resemneze din nou PENTRU EL.

1

Grupa din care făceau parte Ruth şi Walter luase, din pricina gusturilor ei artistice, numele de Euterpe [1]. Spre sfîrşitul iernii, în cursul peregrinărilor prin ţară, se întîmpla tot mai des ca muza să tacă şi să cedeze pasul politicii. În discuţiile politice, Walter deveni cel mai pasionat şi înverşunat orator. El apăra măsurile luate de tînăra putere socialistă din răsărit, în stabilitatea căreia nimeni nu prea credea, deoarece aproape toţi considerau că poporul rus nu este matur pentru socialism. Walter susţinea ideea sovietelor şi respingea o democraţie care, în esenţă, se limita la schimbarea firmei, dar lăsa neschimbate condiţiile sociale. I se răspundea mereu : în teorie e minunat, în practică insuportabil ! I se arăta mereu cîţi nu erau, şi în lagărul revoluţionar, care doar cu gura făceau profesie de credinţă radicală, încolo rămîneau nişte beţivani şi nişte scandalagii. I se citau cazuri de politicieni radicali corupţi şi de lăudăroşi care în adunări vorbeau de libertate şi umanitate iar acasă îşi băteau soţiile şi-şi terorizau copiii. Atîta vreme cît între teorie şi practică este un asemenea abis, susţineau cei cu care discuta, nici una, nici cealaltă nu face două parale.

Walter ştia că obiecţiile lor corespundeau adevărului ; el însuşi cunoştea destule cazuri de acest fel, cunoştea astfel de panglicari radicali, dar îşi implora prietenii să nu aibă în vedere numai pe cei care în vreme de revoluţie căutau să ţină pas cu ceilalţi şi făceau demagogie, iar în realitate erau elemente putrede, nu revoluţionari adevăraţi.

— Vă sufocaţi în cotidian, le striga Walter, ridicaţi-vă din închistarea acestui orizont subiectiv şi

[1] La vechii greci, muza poeziei lirice şi a muzicii.

învăţaţi să gîndiţi politic. Cumpăniţi unde duce o atitudine și unde duce cealaltă.

— Să educăm oamenii spre maturitate morală, i se răspundea, să-i educăm ca să devină purtători demni ai idealului înalt pe care trebuie să-l atingem. La ce folosesc instituţiile sociale cele mai splendide şi cele mai progresiste, dacă oamenii nu știu ce pot face cu ele?

— Mai întîi trebuie să creăm alte relaţii sociale, argumenta Walter. Admit că nici în orînduirea socialistă oamenii noi nu se formează de la sine; e întotdeauna nevoie de o acţiune educativă reciprocă; dar această orînduire este o condiţie ca omul nou să devină o realitate. Asta se scapă din vedere sau cel puţin se subevaluează.

Aşa se certau, unii pentru, alţii contra, și discutau îndelung, fiindcă le plăcea să discute, iar mulţi nu făceau decît să vorbească aşteptînd liniştiţi evenimentele.

Mai existau încă o infinitate de lucruri care făceau viaţa frumoasă și demnă de trăit. Iar colectivul lor nu era oare un fel de celulă germinativă a ceea ce sperau și căutau să realizeze pentru omenirea întreagă? O insulă numită Utopia în mijlocul unei lumi încă reci și lipsite de rațiune. Legătura dintre ei nu era oare o realizare cel puţin parţială a idealurilor lor? Pentru Ruth rămase de neuitat ceea ce Walter îi spusese odată despre „cei trei Thomas": Campanella [1], Morus [2] şi Münzer [3]. Fuseseră bărbaţi îndrăzneţi, predecesori şi promotori ai unei orînduiri bazate pe libertate şi fericire, aşa cum o dorea şi el — și, desigur, și ea.

Ruth prefera să tacă, dar gîndea mult și era cu tot sufletul atașată de prieteni şi de idealurile spre care tindeau. Își spunea în mijlocul frămîntărilor și temerilor ei intime: Ce oameni minunaţi sînt to-

---

[1] *Tommaso Campanella* (1568—1639) — filozof utopist italian.

[2] *Thomas Morus* (1478—1535) — umanist şi socialist utopist englez.

[3] *Thomas Münzer* (1490—1525) — conducătorul marelui război ţărănesc german; a încercat să pună bazele unei alianţe între sărăcimea oraşelor şi ţărani, în lupta împotriva feudalităţii.

tuşi aceşti tovarăşi din grupa Euterpe! Fiecare în felul său, cu înclinaţiile sale proprii. Dar în viaţa asta comună se făurise, în pofida atîtor deosebiri individuale, o armonie deosebită.

Ruth se schimbase mult în ultima vreme şi era ciudat că tocmai Walter remarca mai puţin acest lucru. La seratele grupei şi la întruniri era şi mai închisă decît înainte, mai mult observa decît participa. Cînd stătea tăcută într-un colţ şi-şi îndrepta ochii mari asupra fiecăruia pe rînd, puteai avea impresia că nu face parte dintre ei, că nu mai este decît un oaspete.

În sufletul său, Ruth îşi lua rămas bun; era o despărţire dureroasă. Se mai zbătea, dar ştia sigur că asta nu foloseşte la nimic; nu se simţea destul de tare ca să rupă cu toţi, chiar şi cu mama, şi să trăiască aşa cum dorea.

Nu devenise o revoluţionară, se supraevaluase. Se temea de viaţă; ea, fata unei familii burgheze, nu îndrăznea să treacă în lumea cea nouă, încă necunoscută, avea nevoie, ca de un refugiu, de casa părintească, avea nevoie de mîna ocrotitoare a mamei.

Dar nu voia nici să se smulgă din mijlocul oamenilor noi de care se ataşase, cărora le datora atît de mult, cu care trăise ceasuri de neuitat. Era un rămas-bun lung şi dureros, pe care de la o zi la alta îl amîna şi se temea de ceasul despărţirii definitive.

Dar pînă atunci cerceta totul în jurul ei cu ochi iubitori şi nu scăpa nici o clipă în care putea fi împreună cu prietenii.

Grupa se întîlnea aproape în fiecare seară. Discutau probleme filozofice şi ştiinţifice, citeau împreună poezii şi piese de teatru, vorbeau de diferitele tendinţe în artele plastice, cîteodată şi de chestiuni actuale, găseau întotdeauna subiecte de discuţie.

Ruth găsea că dintre toţi prietenii Walter era cel mai vioi, cel mai neobosit la joc, cel mai combativ în discuţii; de ea se sinchisea prea puţin la întîl-

nirile grupei. Cînd îl vedeai și-l auzeai, puteai să-l iei drept conducător, drept cel care dă tonul. Dar nu era așa ; mai degrabă s-ar putea spune că acolo fiecare dădea alt ton.

Bunăoară Calli Bergien, elastic la trup și la minte, un fel de Ariel cu un chip de adolescent, cu trăsături fine, dar un cinic și un ironist incorigibil. De aceea fusese poreclit Albina. Avea un talent actoricesc remarcabil, de care dăduse dovadă de multe ori în cercul de prieteni. Visa să studieze coregrafia și spera să fie admis de Laban [1], încercase să intre la el și fusese de cîteva ori la Hellerau [2]. Toată grupa se ducea împreună cu el la spectacol, cînd dansa Palucca [3] sau Mary Wigman [4]. Uneori, la seratele cu jocuri populare ale grupei prezenta unele dansuri grotești, inventate de el.

Parteneră îi era de obicei Elfriede Schröder, — sau, cum i se spunea, Elfi, — o făptură băiețoasă, mereu veselă, vorbăreață, frumoasă la trup și la față, zveltă și flexibilă ca un mesteacăn tînăr, plină de pistrui, cu cozi lungi de un blond-roșcat și ochi ca cireșele negre, cu o privire ștrengărească și plină de curiozitate. Se învîrtea ca un titirez împreună cu Albina și-și însoțea mișcările cu vorbe de haz, care îi curgeau de pe buze într-un torent neîncetat.

Albina îi era partener de dans, nu prieten. Prietenul ei era Hans Schlicht, un adevărat șoarece de bibliotecă. Avea întotdeauna o carte subsuoară ; se întîmplase chiar ca la o serată dansantă să se așeze într-un colț ca să citească. Scund și vînjos, cu capul mare și solid pe un gît scurt, părea un atlet și totuși pentru el preocupările intelectuale aveau întîietatea. La întrunirile grupei ținea conferințe despre

---

[1] *Rudolf von Laban* — vestit maestru de balet și întemeietor al unui teatru coregrafic la Hamburg.

[2] E vorba de Școala de muzică și coregrafie din orășelul Rähnitz-Hellerau, nu departe de Dresda.

[3] *Gret Palucca* — balerină germană.

[4] *Mary Wigman* — vestită balerină, elevă a lui Laban.

Marlowe[1], Kyd[2] şi Johnson[3], despre Balzac şi Ibsen şi Walt Whitmann. Cînd grupa se ducea la teatru, el servea de program; de la el aflau tot ce trebuia ştiut despre autor şi opera sa.

Păcat că Erwin Krull n-avea talentul oratoric al lui Hans, căci şi el avea multe de oferit prietenilor, însă în alt domeniu. Îl porecliseră „proletar cu guler tare", dar fără dispreţ, mai degrabă cu compătimire, căci era vînzător în casa de confecţii Brenninkmayer unde i se cerea să apară cu pantaloni lungi, bine călcaţi, cu guler şi cravată. Avea ceva rigid şi pedant, şi nu era niciodată atît de zburdalnic ca Walter sau ca Albina, ci rezervat, ba chiar închis. Chipul îi era adumbrit de melancolie. Unii credeau că asta provine din afecţiunea lui nefericită — fiindcă era neîmpărtăşită — pentru Trudel Greve, micuţa silfidă blondă, care, cu ochii ei nevinovaţi şi albaştri ca azurul, nu o dată făcuse victime. Erwin poseda, cum remarcase Ruth de multe ori cu mirare, cunoştinţe neobişnuit de temeinice în domeniul ştiinţelor naturii. În cerc restrîns citise o prelegere despre Darwin şi studia, după spusele lui, teoria cometelor a bătrînului Seneca[4], teoria termică a lui Helmholtz[5] şi în ultimul timp se ţinea la curent cu cercetările Mariei Curie despre radiu. Oricît de multe cunoştinţe avea în acest domeniu, îndată ce se aflau de faţă încă vreo cinci persoane, nu mai era în stare să lege trei vorbe. În schimb, în excursii se pricepea să dezvolte problemele cele mai dificile, stînd de vorbă fără pretenţii.

Întrunirile erau deosebit de interesante cînd era prezent părintele spiritual al grupei, filozoful ei. Nu l-ar fi răbdat în mijlocul lor pe Otto Burmann, care împlinise douăzeci şi trei de ani, dacă nu s-ar

---

[1], [2], [3] *Christopher Marlowe* (1564—1593), *Thomas Kyd* (1558—1593) şi *Ben Johnson* (1573—1637) — dramaturgi englezi, contemporani ai lui Shakespeare.

[4] *Seneca* (4 î.e.n.—65) — filozof roman, autorul unor scrieri cu caracter moral.

[5] *Hermann von Helmholtz* (1821—1894) — fizician şi fiziolog german.

fi simţit toţi atît de ataşaţi de el. Era un tînăr înalt şi arătos, cu păr negru ondulat şi gesturi neobişnuit de rigide. Fusese trei ani pe front şi se întorsese acasă abia în ultimele zile ale anului care trecuse. Cunoştea doctrina socialismului ştiinţific mult mai temeinic decît oricare altul din grupă. Le explica sistemele filozofice idealiste şi numeroasele sisteme contemporane. Excelent vorbitor şi pedagog, trata chestiunile cele mai complexe de preferinţă în mod socratic, prin dialog. Avea nu numai o minte ascuţită, dar şi arta formulărilor hazlii. Era tobă de carte şi răspîndea mereu în jurul lui imbolduri noi spre ştiinţă. Critica lui avea sare, el arbitra în caz de neînţelegeri şi-şi iubea prietenii mai tineri cum îşi iubeşte un tată copiii.

Trecuseră multe luni de cînd Ruth trăia în mijlocul lor. I se deschisese o altă lume şi totuşi nu îndrăznea să se desprindă de cea veche şi să păşească înainte, cu curaj, în această lume nouă. Cumpănise toate argumentele pentru şi contra, luptase cu toate încercările. Adesea era gata să-şi urmeze îndemnul inimii, cu orice preţ. Apoi o cuprindeau din nou temerea şi îndoielile şi nu mai ştia ce să facă.

2

— Nu ştii ce mi s-a-ntîmplat! Păcat că n-ai fost de faţă! Acum e acum!

— Pentru dumnezeu, Walter, ce s-a-ntîmplat!? se bîlbîi Ruth, temîndu-se că aflase totul. Ce-avea să urmeze acum?

— A sosit unchiul meu, lihnit de foame şi zdrenţuit. Şi ca să nu vadă nimeni că e marinar, poartă un palton de iarnă peste uniformă. Să-l fi văzut...

— Unchiul tău? E marinar?

— Da, da, marinar. Încă înainte de război a fost în Africa. Nu ţi-am vorbit niciodată despre el? De altfel, e încă foarte tînăr. Cînd a izbucnit războiul

a intrat voluntar în marină. Bunicul meu, adică tatăl lui, se pare că a fost crunt lovit de gestul acesta, fiindcă era împotriva războiului. Ei, acum a participat la revoluție, la Berlin. A fost făcut prizonier de ofițeri de-ai lui Noske și urma să fie împușcat, dar a reușit să evadeze. A fugit la Braunschweig, unde exista o unitate de marinari revoluționari. Acolo au sosit militari de-ai lui Noske, din cei care pun la zid pe orice marinar pe care-l prind... Dacă l-ai auzi pe unchiu-meu cum tremură de mînie: „Ce nătărăi sîntem! strigă el, am smuls epoleții de pe umerii acestor cîini! Dar trebuia să le smulgem și capetele!"

Deodată Ruth se făcu roșie ca focul.

— Generalii și ofițerii sînt din nou la putere, continuă Walter. Numai cîteva luni după revoluție... Pricepi?... Vinovați sînt numai și numai Schönhusenii din Berlin și din Braunschweig.

— Și-abia acum ai aflat ceva despre unchiul tău? întrebă ea.

— De la revoluție încoace, da! strigă Walter. Nu știa nimeni de el... Zice că ăștia tratează Berlinul și Braunschweigul ca pe niște orașe dușmane ocupate. Au proclamat starea de asediu. Execută oameni pe stradă. Maltratează...

— Va să zică s-a terminat cu revoluția?

— Ce tot spui?! strigă Walter indignat. S-a terminat?... O să vezi că abia începe! Crezi că noi, muncitorii, o să acceptăm astea?

Ruth tăcu.

— O revoluție, urmă Walter, nu se poate anula pur și simplu... N-avea nici o teamă. Pînă acum am asistat mai mult la prăbușirea vechiului decît la revoluție. Dar acum va veni.

Ruth tăcea, gîndindu-se: Să sperăm că nu va avea dreptate. N-au luptat oamenii destul? De ce să continue lupta acasă, în țară? S-ar putea să fie amestecat și el, și atunci... Da, atunci se putea întîmpla ca cei doi băieți să se pomenească adversari și să tragă unul în celălalt...

— O revoluţie e totuşi un lucru îngrozitor, Walter.

— Dar necesar!

— Lumea spune altfel.

— Lumea! Lumea! strigă el. Ca şi cum n-ai şti cîte spune lumea!

3

Bătrînul Nehrlich dispăruse, altcineva stătea la banc, un muncitor mai tînăr, numit Timm.

Nehrlich cedase totuşi. Se lăudase că nu va accepta să fie concediat de conducerea uzinei. „Nu plec! îl asigurase pe Walter. Nu plec nici în ruptul capului! Legile noi sînt de partea mea! Mă susţine comitetul de uzină! Nu plec!" spusese împingînd suportul şi potrivind, cu mîini nesigure, cuţitul.

Da, bravul Nehrlich îmbătrînise rău de tot. Mîinile îi tremurau şi ochii slăbiţi priveau neajutoraţi şi parcă neliniştiţi dindărătul ochelarilor cu lentile groase. Îi venea greu să stea atîta în picioare. Mereu trebuia să se aşeze ca să se odihnească. Şi dădea multe rebuturi. Nu putea să ţină pasul în munca de acord. Era uzat; sosise momentul să se retragă şi să cedeze locul forţelor tinere. Proprietarii îi dăduseră să înţeleagă că ar fi mai bine să plece de bunăvoie. Îi promiseseră cu mărinimie să-i plătească la plecare un salariu lunar mediu. Încolo îl sfătuiră să facă uz de drepturile sale la pensie de bătrîneţe, ocrotirea bătrînilor fiind organizată acum în mod exemplar.

Dar Nehrlich se înfuriase auzind această ofertă şi strigase: „Nu plec! Încă nu sînt de dat la fier vechi! Nu plec!" De cîte ori contramaistrul Mathiessen se apropia de el, bătrînul lăsa capul în jos, ca într-un gest de apărare, şi privea în jur cu ochi temători. Cînd îşi dădea seama că teama lui fusese neîntemeiată, îşi freca mulţumit mîinile osoase şi tremurînde şi mîngîia fierul rece al strungului.

Controlorii se înţeleseseră între ei să nu examineze prea sever piesele finisate de Nehrlich. Muncitorii care distribuiau materialele alegeau pentru el piesele cele mai bine turnate. Pînă şi calculatorii aranjau să-i dea muncile cele mai uşoare şi uneori măreau pentru el tariful acordului.

Cu toate acestea, bătrînul, care dimineaţa fusese întotdeauna primul la strung, iar seara ultimul care pleca, deveni într-o bună zi tăcut şi ascultător. Muncise timp de douăzeci şi opt de ani în aceeaşi uzină. Timp de douăzeci şi opt de ani prelucrase carcase de fontă.

Dar acum nu mai venise.

4

Unul dintre fraţii Loesser, anume şeful personalului, inginerul Andreas Loesser, — un gogoman fără seamăn, care în timpul războiului se plimbase ţanţoş cu paşi rigizi prin hala de maşini şi dăduse indicaţii celor mobilizaţi pe loc vorbind pe nas şi de sus, — avu din prima zi o ciocnire cu muncitorul cel nou.

Loesser fusese ofiţer de marină. La izbucnirea revoluţiei ofiţerul de marină se transformase peste noapte într-un civil de o eleganţă căutată, care se arăta muncitorilor în mereu alte costume.

Unii număraseră şaisprezece pînă acum; dar Andreas Loesser le oferea mereu noi surprize. În dimineaţa asta apăru într-un costum alb de flanel şi cu un chipiu alb de marinar cu cozoroc negru.

Nu împlinise încă patruzeci de ani, era o figură sportivă, cu o faţă inexpresivă, vizibil bine îngrijită; părul tuns scurt îl purta cu cărare şi avea nişte dinţi ca un adevărat şirag de perle de care părea foarte mîndru, căci umbla mereu cu gura întredeschisă. Trecea prin hala de maşini ca un copil mare, răsfăţat de natură şi de oameni. Ţinea mult să fie salutat de fiecare muncitor ca să poată

răspunde cu o înclinare grațioasă a capului sau, în cazul celor bătrîni care munceau de decenii în fabrică, cu un gest jovial al mîinii ridicate și cu un: „'neața, dragă". Dacă cineva se făcea că nu-l observă, se oprea și-l fixa pînă cînd cel fixat nu avea încotro, era obligat să-l remarce și să-și scoată șapca.

Așa se întîmplă în dimineața aceea cu muncitorul cel nou, cu strungarul Timm. Pentru el, marinarul în alb părea că nici nu există. Andreas Loesser îl luă pe cel neatent în focul privirilor sale severe. Nu avu nici cel mai mic efect: muncitorul ridică mirat privirea, dar nu părea să-l remarce pe Loesser, deși stătea în fața lui. Cu riscul de a-și murdări haina, șeful se apropie de strungul lui Timm și, cu mîinile împreunate la spate, cu torsul înclinat, se uită scrutător, cu ochii lui de copil norocos, drept în ochii strungarului. Timm ridică privirea în mai multe rînduri, vizibil mirat de purtarea ciudată a bărbatului străin, îmbrăcat în alb, dar nu făcu nici un gest și nu părea nici măcar să se gîndească a-și sălta șapca pătată de ulei.

Cîteva clipe stătură așa, muți, înfruntîndu-se cu privirea. Între timp, ochii lui Loesser se măreau parcă din ce în ce. O ușoară roșeață îi acoperi fața. Înghiți din greu, parcă ar fi avut în gură un dumicat nemestecat. În cele din urmă mai făcu un pas spre Timm, îl ciocăni ușor cu arătătorul pe umăr și cînd acesta ridică ochii din nou, îi zise:

— Ia spune, nu știi să saluți?

Cel nou surîse foarte amabil și zise, destul de tare ca să-l audă și Walter:

— Părinții mei mi-au dat o educație destul de bună ca să știu că cel care vine trebuie să salute întîi.

Andreas Loesser se sufoca. Îndrugă ceva despre obrăznicie, grosolănie și purtare provocatoare.

Timm îl întrerupse zîmbind și declară că-și dă seama de diferența care există între educația lui și a domnului.

Andreas Loesser făcu stînga-mprejur şi părăsi hala de maşini cu paşi grăbiţi.

Walter izbucni în rîs. Muncitorul cel nou era om dintr-o bucată, nu un lingău, nu un Nehrlich, care se prăpădea cu firea.

— N-o să faci mulţi purici aici ! îi strigă Walter.

Timm zîmbi şi răspunse că nici nu avea de gînd.

Acest mic incident deveni numaidecît tema de conversaţie a halei întregi. Toţi erau bucuroşi că şeful căruia nu puteai să-i ajungi cu prăjina la nas fusese trimis la plimbare.

Preşedintele comitetului de uzină, un lăcătuş care lucra de şaisprezece ani în uzină, veni să-l întrebe pe Timm dacă să protesteze în cazul cînd firma i-ar cere concedierea.

Timm zîmbi din nou, se uită cu un fel de milă la colegul său şi răspunse :

— Nu-i nevoie să vă faceţi griji din pricina mea. Nu, nu ţin neapărat să rămîn mult aici.

— Bine, bine !... Am întrebat numai ca să ştim şi noi.

Walter găsi că muncitorul cel nou e un om minunat. Ce purtare calmă, hotărîtă, demnă. Ce privire limpede şi critică ! Omul ăsta ştie ce vrea ! Încercă să-şi facă o imagine clară despre caracterul lui adunînd ca într-un joc de cuburi fiecare trăsătură pe care o observa, punînd-o la locul ei pînă ce se închegă portretul întreg... Timm era de fel din regiunea Dithmarschen, din orăşelul Tönning de la Marea Nordului. Umbletul îi era lent şi legănat, în general avea ceva greoi, deşi nu părea excesiv de solid. Deci era dintr-o familie de marinari... de fel din Dithmarschen. Cei de pe acolo erau ţărani mîndri, care întemeiaseră cîndva prin lupte o republică ţărănească liberă şi o apăraseră cu succes timp de decenii împotriva regilor danezi şi a conţilor din Holstein... Aşa arată va să zică un om din Dithmarschen, un descendent al acelor ţărani rebeli : o figură colţuroasă, cu părul subţire şi rar, ochii de culoarea oţelului şi limpezi ca marea, privirea scrutătoare dar uneori cu o expresie blîndă

şi visătoare... Ce vîrstă o fi avînd? se întrebă Walter... Cel mult treizeci de ani, poate nici atîta.

Vorbind peste strung, Walter îi povesti lui Timm despre bătrînul Nehrlich...

Timm dădu din cap cu înţelegere.

Îi povesti despre atmosfera generală de ipocrizie din fabrică, îi spuse că tot veteranii mai dădeau acum tonul. Erau de părere că cine munceşte de mai multă vreme la fabrică poate să pretindă mai multe drepturi.

Timm clătină din cap, dar tăcu.

— Să vezi, continuă Walter, deunăzi îmi spune Bollert — ştii, ăsta-i socialist şi membru în sovietul muncitorilor — că acum trebuie să lucrăm dezinteresat pentru reconstrucţie, să nu refuzăm orele suplimentare şi să nu ne gîndim la cîştig. E un nătărău, nu-i aşa? Vrea, probabil, să ne convingă că sub conducerea partidului lui înaintăm glonţ spre socialism. Nu-i de mirare că alde Loesser îl laudă cu toate ocaziile.

Timm dădu din cap cu un zîmbet uşor, dar tăcu.

Asta îl irită pe Walter, care voia nu un semn din cap, nu un surîs fugar, nu o tăcere misterioasă, ci un răspuns, o aprobare sau o dezaprobare, voia să ştie ce gîndeşte Timm. Aşa că îşi manifestă supărarea strigînd:

— Tu cine eşti? Cu cine ţii? Eşti partizan al războiului sau opoziţionist?

Expresia lui Timm rămase rezervată şi serioasă. Nici nu dădu din cap. Dar după ce se uită lung în ochii lui Walter, zîmbi din nou.

De-aci încolo persoana lui Timm deveni neinteresantă pentru Walter, în ciuda bunei impresii de la început. Găsi că purtarea lui e jignitoare şi îl numi în gînd un asiatic cu surîsul permanent pe buze, un flegmatic care într-o bună zi se va demasca probabil ca un adevărat oportunist...

Consideraţia de care se bucura Timm în uzină crescu însă şi mai mult cînd, contrar aşteptărilor, nu fu concediat, iar Andreas Loesser trecînd a doua zi — de astă dată într-un costum de vară gri — pe

lîngă locul de muncă al lui Timm, îi strigă tare: „Bună dimineața, domnule Timm!“ Acest „domnule Timm“ voia să fie ironic, dar fu primit cu toată seriozitatea. Strungarul Timm își scoase șapca și răspunse ca și cum ar saluta un vechi cunoscut „Bună dimineața, domnule Loesser!“

Martorii acestei scene zîmbiră mirați.

5

Acasă domnea o atmosferă de mahmureală, ca după chef. Sovietul muncitorilor dizolvase comitetul pentru problemele locative. Aceste chestiuni țineau acum de un referent care făcea parte din anturajul lui Schönhusen.

Brenten căută să obțină sprijinul partidului, cerînd să se protesteze împotriva acestei măsuri arbitrare... Măsură arbitrară! O, doamne!... I se răspunse că arbitrarul se manifesta în toate domeniile într-un mod cu mult mai amenințător, comitetul pentru probleme locative e ceva ridicol și neimportant, acum e vorba să se rezolve chestiuni importante... Scurt. Chestiunea comitetului fu pusă la dosar.

Pentru asta muncise Carl Brenten zile de-a rîndul la un protest de douăzeci și două de pagini?!... I se făcu lehamite de politică... Dușmănie din partea adversarilor, lipsă de înțelegere la cei din propriul său partid și în general numai supărări. Cu toate ostenelile și eforturile, nu se bucura de nici o considerație, ci doar de nerecunoștință. „Nu, m-am săturat! strigă. O să vă aduceți voi aminte de mine, o să mă căutați și o să mă rugați și o să vă milogiți să mai lucrez cu voi!“

Demagogii fără caracter, găsea Brenten, aveau succes peste tot, chiar și printre radicali... Ce oameni erau cei care căpătaseră importanță în ultima vreme! Se sinchisea cineva de trecutul acestor mici arivişti?... Cine se arăta supus și intra în voie celor

din conducerea partidului, acela era socotit om serios, utilizabil, om mare...

Carl Brenten se hotărî să se dedice iarăși în întregime fabricării și vînzării țigărilor. Trebuia să ia totul de la început, căci în ultimul timp își neglijase mult activitatea profesională. Și economii nu avea, adică nu profitase de „șansa care i se oferise“, cum se exprima cumnatul său Hinrich. De la o zi la alta se pomeni strîmtorat. Avea o casă grea, soție, copii, soacră, trebuia să facă rost de bani pentru chiria mai mare din casa cea nouă. Nu voia nici în ruptul capului ca, după ce fusese demis din postul de șef al comitetului pentru problemele locative, să apară în ochii rudelor și ai prietenilor ca un om înfrînt. Dimpotrivă, trebuia să joace rolul omului nepăsător și superior. Asta aducea cu sine cheltuieli — iar veniturile necesare de unde să le procure? Da, cum? Și de unde?

CAPITOLUL XX

I

În același an, revolta violentă care mocnea sub cenușă mai izbucni o dată.

Cu puțin înainte de pauza de la prînz, Ernst Timm se întoarse spre Walter și-i zise:

— Se pare că în oraș e zarvă mare. Demonstrații spontane în frunte cu marinari.

— Marinari? întrebă Walter. Pentru ce demonstrează?

— Din cîte spune Holmers, nu pot să-mi dau bine seama. Se pare că totul a pornit din cauza unei fabrici de conserve de carne, care a prelucrat șobolani.

— Nemaipomenit! Walter era îngrozit. Niște șobolani făcuți conserve să fie cauza unei manifestații politice, poate chiar a unei mișcări revoluționare!

Cînd auzea de marinari, se gîndea numaidecît la revoluţie.

După masă avea curs la şcoala de meserii, dar hotărî să lipsească.

În centru era într-adevăr o forfotă neobişnuită. Unităţi ale Volkswehr[1]-ului şi patrule de marinari purtînd la umăr armele cu ţeava în jos mărşăluiau pe străzi. Mulţimea se îndrepta spre Jungfernstieg.

— Acolo-s ! zise Walter şi alergă cu ceilalţi fără să ştie însă cine era în locul acela.

Întrebînd cînd pe unul, cînd pe altul, îşi făcu loc cu coatele spre grupurile care discutau, ca să afle ce se vorbea. Află cîte ceva, dar fără să-şi poată face o imagine clară despre ceea ce se petrecea. Numai după cîteva zile, în urma relatărilor din ziare, pricepu legătura între întîmplări.

Într-o zi călduroasă de iunie s-a întîmplat ca unul din butoaiele care se transportau spre o cunoscută fabrică de mezeluri şi conserve să cadă în centrul oraşului pe caldarîm şi să se spargă. Trecătorii s-au îngrozit de duhoarea infernală care se răspîndea din butoi. Cercetînd mai îndeaproape, s-a văzut că butoiul conţinea carne, intestine şi oase intrate în putrefacţie, dar şi hoituri de pisici şi de şobolani.

Întîmplarea se răspîndi în oraş şi curînd o mulţime tot mai numeroasă se adună în faţa fabricii de mezeluri şi conserve. Oare în toţi anii războiului se hrăniseră cu pisici şi şobolani ?... Oare dintr-un astfel de gunoi fetid se făceau cîrnaţii ? Şi oare se mai prelucrau şobolani ? Cine era proprietarul fabricii ?... Dar guvernul ? Cunoştea lucrurile ?... Senatul orăşenesc[2] de ce nu intervenise ?...

Mulţimea ceru o anchetă la uzină. Oameni din mulţime ţinură discursuri pe stradă, discursuri violente, indignate. Sosiră membri ai Volkswehr-ului, deputaţi şi reprezentanţi ai partidelor, cerură informaţii şi plecară din nou fără să întreprindă ceva.

---

[1] Unităţi armate ale Partidului Social-Democrat.

[2] La Hamburg, organ de autoadministrare locală.

Atunci mulţimea trecu la acţiune.

Proprietarul fabricii de mezeluri şi conserve, un oarecare consilier Heil, şedea în locuinţa sa din Uhlenhorst[1], unde desigur nu consuma din produsele fabricii sale.

— Să vină Heil! urla mulţimea. Cîinele, să mănînce el ce ne dă nouă de mîncare!

O maşină cu oameni din Volkswehr plecă la Uhlenhorst să-l aducă pe domnul consilier.

— Şi colaboratorii lui sînt complici! striga lumea de pe stradă. Au tăcut! Să poftească-ncoa', mizerabilii!

Cîţiva bărbaţi, printre care şi doi marinari, coborîră în pivniţă, scoaseră de acolo un contramaistru şi patru femei, dintre care una era şefă de secţie. În urma lor, un marinar căra un butoi pe jumătate plin cu maţe şi şobolani. Rechiziţionară un camion şi urcară pe el butoiul, femeile şi contramaistrul. Făcură la repezeală şi un afiş pe care scria „Fabrica de mezeluri şi conserve Heil. Din deşeuri putrede şi din hoituri am făcut cîrnaţi!“

Apoi porniră prin oraş, iar după camion mii de oameni strigau şi huiduiau.

Trecură prin Piaţa Primăriei, spre Jungfernstieg, locul de întîlnire al Hamburgului elegant. Opriră în faţa pavilionului de la Alster; un om din Volkswehr ţinu o cuvîntare de pe camion, apoi siliră pe contramaistru şi pe femei să scoată din butoi resturi de carne putredă şi să le mănînce.

Între timp consilierul fu scos din vila lui şi adus la faţa locului. Era un domn mic şi corpolent, distins la înfăţişare, cu o mustaţă cochetă şi tîmple încărunţite; stătea în mijlocul oamenilor din Volkswehr şi se uita mirat, cu ochii rotunzi ca nişte nasturi, la mulţimea agitată. Susţinea că nu are cunoştinţă de ce se petrecuse în fabrica lui. Cînd din mulţime i se aruncă întrebarea dacă ştia de profiturile realizate la fabrica lui de mezeluri, tăcu.

Unii voiau să-l linşeze. Îl dădură jos pe domnul

[1] Cartier de vile din Hamburg.

cel distins din mașină, îl bătură măr, îl împinseră pînă la parapetul lacului Alster şi-l aruncară în apă. Dar apa nu era adîncă la margine; îi ajungea numai pînă la piept; stătea ridicînd poalele vestonului ca și cum ar fi vrut să le ferească de umezeală şi făcea o mutră atît de speriată, încît toţi izbucniră în rîs.

Cînd domnul consilier începu să scîncească şi împreună mîinile rugător, cerîndu-și iertare şi strigînd după ajutor, cei din jur îi acordară numaidecît amnistie. Fu scos din apă şi doi militari din Volkswehr îl conduseră la arest.

2

Pe fereastra biroului său de la primărie, senatorul Louis Schönhusen, doar de trei săptămîni în funcţie, observa mulţimea. După ce ascultase rapoartele amănunţite pe care le ceruse, stătu să cumpănească în ce fel ar putea opri şi mușamaliza scandalul și ce urmări ar avea dacă n-ar reuşi.

Nu se putea bizui pe Volkswehr, care făcea cauză comună cu plebea. Nici nu putea cere intervenţia Reichswehr[1]-ului cu ocazia unui incident atît de caraghios, cu atît mai mult cu cît pentru moment Reichswehr-ul avea de lucru în multe locuri ale ţării; oricum, o mică subunitate militară pe care să te poţi bizui ar pune capăt tulburărilor cît ai bate din palme.

Schönhusen stătea în birou uitîndu-se pe fereastră în piaţa unde kaiserul Wilhelm I trona pe un bidiviu înălţat pe un soclu monumental de parcă se pregătea să intre călare pe poarta primăriei. Păturile inferioare ale poporului pot deveni un mare pericol pentru progres, își zise Schönhusen, mulţimile sînt naive și stupide ca niște copii. Fac scan-

---

[1] Denumirea armatei germane între 1919 şi 1935. În primii săi ani de existenţă, Reichswehr-ul a participat la înăbuşirea în sînge a mişcării muncitoreşti.

dal de plăcerea scandalului, se joacă de-a pisica şi şoarecele cu duşmanii lor, îi fugăresc, bagă frica-n ei, dar pînă la urmă, tot nu-i mănîncă. Trebuie să ajuţi poporul să ajungă la fericire fără să ţii seama de el... Cît de orbi sînt oamenii dacă nu văd că a început o eră nouă! Se poartă ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat în oraş şi în stat, ca şi cum aici, în locul meu, ar mai şedea vreun bogătaş... Să educi poporul pînă să cîştige simţul răspunderii politice rămîne încă o sarcină foarte grea, afurisit de grea, îşi zise. Deocamdată, lozinca trebuie să fie: „Fără popor, împotriva poporului, pentru popor!" Odată şi odată va veni vremea cînd ne vom putea în adevăr bizui pe popor, dar — Schönhusen îşi clătina greoi capul — mai e pînă atunci. Cum să liniştim astăzi gloata? Cum s-o stăpînim?

Îşi aduse aminte că la Bahrenfeld[1] făceau instrucţie aşa-zişii voluntari cu schimbul, băieţi politiceşte indiferenţi, care se angajau din pură plăcere de a se juca de-a soldaţii. Nu de mult primise nişte informaţii exagerate despre ei de la nişte tovarăşi de acolo; nerozii trăncăniseră ceva despre reînvierea militarismului... Auzi, militarism, pentru că vreo cîteva sute de băieţi capabili de entuziasm învăţau să se apere!

Hm! Ce-ar fi dacă le-ar încredinţa lor o misiune? Dacă i-ar chema să participe la restabilirea liniştei şi a ordinei? Totodată s-ar putea cîştiga şi influenţă politică asupra lor, împiedicîndu-i să se angajeze în vreo aventură revoluţionară.

Schönhusen cumpăni; dacă ar supune chestiunea conducerii partidului, s-ar produce tergiversări, căci în conducere erau şi activişti din uzine, care uneori cîrteau. Era mai mult decît îndoielnic că aceştia ar fi de acord. Nu, nu, e mai prudent să-i pună în faţa unor fapte împlinite. E mai puţin dificil să cîştige pentru propunerea lui pe prietenii din partid pe care-i avea în senat. Bineînţeles, nu putea să pornească pe propria sa răspundere, în definitiv

[1] Cartier al oraşului Altona, în imediata apropiere a Hamburgului.

trebuia să păstreze cel puţin o aparenţă de democraţie.

O oră mai tîrziu, senatorii social-democraţi, stînd la sfat în biroul lui Schönhusen, hotărîră să pună capăt „scandalului de pe stradă“ fără să consulte întregul senat. Senatorul Hensel, şeful poliţiei, îşi asumă sarcina de a lua măsurile necesare.

O unitate de voluntari din Bahrenfeld fu chemată prin ordin la oraş, în faţa primăriei. O sută douăzeci de voluntari echipaţi de campanie, cu căşti de oţel şi cu cartuşierele doldora, părăsiră pe maşinile lor militare tabăra din Bahrenfeld.

3

De astă dată Schönhusen şi colegii lui se înşelaseră amarnic în socotelile lor ; simpla apariţie a soldaţilor nu fu de loc suficientă ca să împrăştie mulţimea. Printre miile de oameni, care stăteau pe stradă, erau mulţi care purtaseră ani de zile armele şi se descurcaseră bărbăteşte pe toate fronturile, sub focul artileriei şi în lupte corp la corp. Nu se speriau de o sută douăzeci de feciori de burghezi al căror aspect războinic nu-i impresiona de loc.

Mulţimea de bărbaţi şi femei înconjurară cele trei maşini militare din Piaţa Primăriei şi privi cu atenţie la cei echipaţi ca de război. Doamne, erau toţi nişte flăcăi cu caş la gură, unii nişte copilandri. De sub căştile de oţel impunătoare, se uitau palizi şi speriaţi la mulţimea zgomotoasă.

Un ordin... cu un gest brusc, armele fură înşurubate în umăr.

Alt ordin — împuşcăturile răsunară în Piaţa Primăriei şi gloanţele loviră în mulţimea care se împrăştie ţipînd ; pe marea piaţă asfaltată a primăriei rămaseră numai morţii şi răniţii.

Luptele continuară trei zile şi trei nopţi. Trei zile de-a rîndul Walter lipsi de la şcoală şi de la lucru. Se ţinea în preajma muncitorilor care luptau, le căra muniţiile şi le servea de curier. Dormea cu ei pe sub porţi. Se căţăra cu ei pe acoperişuri pentru a observa unde fuseseră postaţi tiraliorii.

Primăria era asediată.

Nu o dată Walter colindase posturile. Cei din linia întîi erau în majoritate muncitori de la şantierele navale şi din port ; printre ei se aflau şi cîţiva marinari. Acum abia, în toiul luptelor, îşi creau o organizare şi un comandament. Prea puţini se cunoşteau între ei, şi totuşi în curînd ştiură să aleagă pe cei trei mai energici, care preluară conducerea operaţiilor. Iar comandamentul general fu preluat de un metalurgist care luptase pe front, dar nu ajunsese nici măcar subofiţer ; acum dădea ordine prudente şi înţelepte.

În dimineaţa care urmă asedierii primăriei, voluntarii încercară să străpungă cercul. Ajunseră în Mönckebergstrasse pînă la biserica Sankt-Petri, dar mai departe nu. Muncitorii se strecurară prin curţi dosnice şi pe acoperişuri pînă în Piaţa Primăriei şi căzură în spatele voluntarilor. După cîteva salve, aceştia se retraseră în panică, în clădirea primăriei.

Pas cu pas încercuirea deveni mai strînsă. Împreună cu un muncitor tînăr din port, Walter se căţără pe acoperişurile caselor de pe Neuer-Wallstrasse. Birourile caselor de comerţ din faţa primăriei erau ocupate de muncitorii care trăgeau în duşmani de la o distanţă de vreo douăzeci de metri. Walter şi tovarăşul lui aduceau muniţii şi la nevoie scoteau răniţii din linia de luptă. Află că se pregătea un atac din toate direcţiile. Dar atacul nu mai avu loc ; o acţiune îndrăzneaţă a muncitorilor fu decisivă şi ocupanţii primăriei capitulară.

Senatul ceruse întăriri din tabăra militară de la Bahrenfeld, ca să-i despresoare pe cei închişi în clădirea primăriei, însă tabăra fusese şi ea înconjurată de muncitori înarmaţi, în majoritate social-democraţi care aveau micile lor grădini de zarzavat prin apropiere. Cu toate acestea, o baterie de artilerie de cîmp reuşise să străpungă cordonul şi să răzbească în goana cailor pînă în centrul oraşului.

Pe străzile pe unde treceau în galop, oamenii fugeau în panică şi se refugiau sub porţile caselor.

La o cotitură spre Zeughausmarktstrasse, un tun se răsturnă. Doi soldaţi rămaseră pe caldarîm, grav răniţi. Alţi trei soldaţi încercară să fugă, dar fură prinşi de mulţime şi predaţi Volkswehr-ului. Celelalte două afete de tunuri trecură în galop prin oraşul vechi, îndreptîndu-se spre primărie.

Pe Alter-Steinweg, unde strada era în pantă pînă la Rödingsmarkt, cîţiva muncitori curajoşi se năpustiră să ia caii de căpestre, apoi săriră pe chesoane şi-i zvîrliră jos pe soldaţi.

Două tunuri cucerite fură duse în triumf şi aşezate pe malul Alsterului, cu ţevile în bătaie îndreptate asupra primăriei.

Primul proiectil pătrunse pe o fereastră a primăriei. Al doilea făcu o gaură în faţadă.

Atîta fu de ajuns. Ocupanţii arborară drapelul alb.

5

Muncitorii ieşiră învingători şi mînia lor se evaporă îndată. Făcuseră aproape o sută de prizonieri dintre mercenari ; prizonierii escortaţi de oamenii din Volkswehr fură duşi pe Heiligengeistfeld.

Erau nişte liceeni, nişte băieţandri, care, siliţi să defileze cu braţele ridicate prin Kaiser-Wilhelm-Strasse, fură huiduiţi de mulţime.

— Bandiţii ! Au tras în femei şi copii !... Omorîţi-i cu bătaia, cîinii !

Oamenii din Volkswehr, care escortau convoiul de prizonieri, se văzură nevoiţi să oprească mulţimea de la acte de violenţă.

— Staţi, nu fiţi necugetaţi... nu vedeţi că sînt prizonieri ?... Înapoi ! Nu-i voie să te-atingi de prizonieri !

— Oho ! Te pomeneşti că vreţi să le daţi drumu' ! Ca să mai tragă-n muncitori şi-n femei !

Zeci de mii de oameni se adunară pe Heiligengeistfeld şi înconjurară pe prizonierii care, obligaţi să ţină mîinile împreunate la ceafă, aveau o expresie de groază pe feţele palide şi frica de moarte în priviri.

Un muncitor mai în vîrstă, cu arma la umăr, se desprinse din mulţime şi începu să vorbească. Vorbi de crima acestor băieţandri necopţi la minte, cum îi numea, şi arăta că au fost înşelaţi şi asmuţiţi. Ridicînd apoi vocea îi întrebă pe prizonieri dacă sînt gata să jure că n-o să mai ridice niciodată armele împotriva poporului.

Din mica ceată în uniforme se ridică un murmur de „da"-uri. În urma acestei promisiuni fură duşi deocamdată la biserica Gnaden din apropiere, deoarece administraţia închisorii preventive refuza să-i primească.

6

Faptul că muncitorii ieşiseră învingători împotriva formaţiilor de voluntari trebuia să aibă urmări grave, după părerea senatului. Senatorii fură de acord să ceară ajutorul statului. Generalul von Lettow-Vorbeck, fost comandant de-al lui Wilhelm al II-lea în Africa de Est, primi ordin de la Noske, ministrul Reichswehr-ului, să potolească Hamburgul. În acest scop i se puse la dispoziţie brigada teritorială şi corpul de voluntari din Schleswig-Holstein.

La sfîrşitul lui iunie încercuirea era efectuată. La 1 iulie, trupele, echipate de campanie, intrară în oraş şi se declară starea de asediu.

Iar în fruntea unei companii, păşea locotenentul Heinz-Otto Wehner.

CAPITOLUL XXI

1

Batalioanele lui Lettow-Vorbeck mărşăluiau în coloane lungi pe Feldstrasse. Paşii soldaţilor, nechezatul cailor şi uruitul chesoanelor răsunau în odaia cu perdelele trase în care şedeau Carl Brenten şi fiul său. Se dăduse ordin ca pe străzile unde treceau trupe, luminile să fie camuflate în seara aceea şi era interzis să se deschidă vreo fereastră. În caz contrar, se va trage fără avertisment — aşa suna proclamaţia generalului.

Tatăl şi fiul şedeau de multă vreme faţă-n faţă. Lui Walter i se părea că taică-său e numai furie şi ură. Respira din greu ca şi cum cineva l-ar fi sugrumat.

Dar şi Walter era tare îngrijorat de mersul evenimentelor. Să fie oare sfîrşitul, pricinuit iarăşi de intervenţia armatei prusace ? ! Era suficient ca poporul să se urnească, şi numaidecît soldaţii veneau în marş forţat... Aşa fusese întotdeauna în Germania, şi acum tragedia se repeta !

Avuseseră loc alegeri, îşi spunea Walter, şi iar alegeri, şi socialiştii obţinuseră milioane de voturi ; deveniseră miniştri, primari, senatori, dar nu aveau nici un singur soldat. Nu existau nici generali socialişti, nici divizii sau batalioane socialiste...

Gîndurile lui Brenten rătăceau pe la rude şi prieteni. De la o vreme nu mai ţineau să vină să-l vadă. Pînă şi vizitele lui Papke se răriseră de tot. De cînd devenise şeful personalului, avea de făcut

eforturi supraomenești, dacă te luai după ce spunea el. La asta se mai adaugă faptul că fusese numit în consiliul orășenesc cu titlul de consilier tehnic. Da, Paul devenise cineva... Consilier tehnic pentru chestiunile teatrelor în comitetul orășenesc... Titlu răsunător, cu greutate.

Orice eroism este inutil, gîndea Walter în timp ce asculta pașii cadențați ai soldaților. Cu forța unei unități bine instruite nu te poți măsura... O revoluție nu e posibilă fără soldați. Și Bonaparte spusese că revoluția e o idee care a găsit baionete. La noi baionetele s-au aflat întotdeauna de partea dușmanilor revoluției...

Și Hinrich avea griji peste griji dacă era să dai crezare vorbelor lui. Numai că Brenten nu-l mai credea de fel. Mimi încercase să-l convingă că numai din pur simț al răspunderii sociale, Hinrich a cumpărat două proprietăți agricole mici, prost administrate pînă atunci. Sărmanul, muncea zi și noapte ca să le redreseze...

Se zice, cugetă Walter în continuare, că nu poți ședea multă vreme pe baionete. Vorbă să fie! Iunkerii noștri șed cam de o sută de anișori pe baionete, și nu stau de fel incomod. La un popor de soldați, cum au fost întotdeauna germanii, general-feldmareșalul este dumnezeu pe pămînt. Ce spune el, e sfînt!

Cum s-o mai fi umflînd în pene Matthias, vechiul admirator slugarnic a tot ce-i cazon! Pentru el cadența de marș e cea mai frumoasă muzică. E mare bonz pe la vamă. Datorită mie... Brenten dădu din cap cu furie... Sper că n-o să mă învinovățească pe mine că Republica a suprimat portul sabiei la funcționarii vamali superiori. La un moment dat îl bătea gîndul să se înscrie în Partidul Social-Democrat. S-a dat totuși înapoi de la un asemenea pas și s-a înscris în partidul de stat democratic. A și fost pomenit deunăzi în presa lor ca un om al reconstrucției, care se opune cu succes tuturor forțelor destructive...

Nu cred că nu am mai avea şanse, îşi zice Walter, pur și simplu nu cred. Aproape toţi bărbaţii din Germania au fost soldaţi şi se pricep la meseria armelor. S-a reușit să se creeze o organizaţie militară de la o zi la alta, asta-i o experienţă trăită de noi acum cîteva zile. Oameni înarmaţi, veniţi din diverse locuri, s-au adunat fără să se cunoască între ei, dar gîndeau la fel, asta era esenţialul. Cît ai bate din palme, s-a înfiripat o conducere, cu un comandant și subcomandanţi, unităţi, curieri, observatori, trupe auxiliare ; în cîteva ore parcă ieșiseră din pămînt...

De la o bucată de vreme, Wilhelm Sthamer se făcuse nevăzut. Brenten îi știa însă secretul. Întreprinderea lui de transporturi se dezvoltase vertiginos. Poseda patru camioane şi paisprezece cai. Mai avea și vreo duzină de cărucioare de mînă pe care le închiria cu ora. Se simţea un exponent al economiei politice și de aceea aderase, ca și asociatul cu care se întovărășise recent, la partidul economiei. Iar pentru a păstra spiritul de camaraderie ostășească, se înscrisese și într-o asociaţie de foști combatanţi. Se întruneau în localul Buhle din Grindelallee ; Brenten furniza ţigările de foi...

Nu mă pricep la mînuirea armelor, gîndi Walter. Cum nu se pricepe majoritatea metalurgiştilor şi a muncitorilor de pe şantierele navale... Sigur, e firesc, din moment ce foarte puţini dintre ei au fost instruiţi, majoritatea fiind mobilizaţi pe loc ca muncitori în industria de armament...

— Tată, strigă Walter în întuneric, te-ai gîndit vreodată că elementele muncitoreşti care au mai multă conştiinţă de clasă n-au instrucţie militară ? Metalurgiştii, minerii, feroviarii, cei de la şantierele navale — aproape toţi au fost mobilizaţi pe loc !

— Prostii, mîrîi Brenten în întuneric. Mobilizaţi pe loc sau nu, a existat totuși serviciul militar obligatoriu !

— Sigur, adevărat! Oricum, n-au cunoscut războiul ca soldaţi, le lipseşte experienţa luptei.

Atunci Brenten zise ceva ce suna ca o concluzie a unor meditaţii serioase şi definitive:

— Acum nu mai e altă cale decît sovietele!

2

Stare de asediu... Percheziţii... Razii neaşteptate pe străzi... Interdicţia de a ieşi din casă după o anumită oră... Hamburgul devenise o cazarmă şi era supus ordinelor unui general. Viaţa politică era sugrumată. Asociaţiile fură silite să-şi suspende toate întrunirile. Viaţa sportivă încetă. Biserica fu obligată să-şi programeze slujbele de seară mai devreme. Iar prietenii şi îndrăgostiţii se văzură siliţi să renunţe la întîlniri.

Nici Ruth şi Walter nu se mai văzuseră de cîteva zile. Într-o după-masă, Walter părăsi fabrica mai devreme sub un pretext oarecare şi se îndreptă spre port; avea de gînd s-o caute pe Ruth la biroul ei şi să-i ceară o întîlnire pentru duminica viitoare. Obloanele casei de comerţ de pe Baumwall, unde îşi avea birourile firma la care lucra, erau lăsate. Walter îl căută pe portar, dar acesta nu ştiu să spună decît că domnişoara Laurens nu mai venise de o săptămînă. Dacă-şi amintea bine, anunţase încă înainte de intrarea trupelor în oraş că este bolnavă.

— Ei, tinere, dumneata ce spui de intrarea triumfală a trupelor noastre? Nu-i o plăcere să auzi iar adevărată muzică militară? Prea s-a grăbit kaiserul. Dacă...

Walter îi întoarse spatele şi plecă... Era bolnavă de o săptămînă?... Trecuseră în adevăr atîtea zile de cînd n-o văzuse?... Da, desigur. De cînd cu toată zarva. Întîi luptele în faţa primăriei. Apoi intrarea trupelor... Se uită la ceas. Mai avea timp

să-i facă o vizită. Mai putea să prindă una din ultimele curse ale metroului.

Walter alergă deci la staţia Baumwall. Dar linia spre port nu funcţiona; trenurile circulau numai de la primărie spre Barmbeck şi Eimsbüttel.

O luă deci spre primărie.

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naţionale !

Ei, cine să fie ăsta care trece cu paşi elastici peste asfaltul Pieţei Primăriei, în colţ, în faţa staţiei de metro, acolo unde circulaţia e mai mare, şi strigă cu voce răsunătoare ?

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naţionale !

Cel care striga purta pantaloni de călărie şi jambiere de piele. Pe faţa lui cărnoasă se încrucişau cicatricele tăieturilor de sabie. În jurul gurii amare cu buze aproape inexistente avea cute adînci. În ochi îi citeai o flacără de ură. Păşea cu vigoare studiată pe tălpile ţintuite. Cu o grimasă de dispreţ fixa pe cetăţenii care se holbau la el. Răsunător, mai mult cu un ton de provocare decît de reclamă, striga :

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naţionale !

Trecătorii se adunau în juru-i, miraţi. Unii aveau priviri triumfătoare, alţii se uitau cu coada ochiului, încurcaţi, la vecinii lor. Ziua namiaza mare, în faţa primăriei, în acest colţ atît de umblat, apăruse un propagandist al militarismului, în persoana unui fost căpitan. Glasul nu putea să înşele pe nimeni.

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naţionale !

Şi ce aducea acest „organ" ? Persiflarea şi luarea în rîs a moliciunii şi a dezunirii muncitorilor şi democraţilor. Vorbea despre „lovitura de pumnal în spate"[1] şi despre „crima revoluţiei din noiembrie".

---

[1] Aşa era denumită în Germania de către reacţionari revoluţia din noiembrie 1919.

Democrații erau numiți demagogi, iar muncitorii — plebe. Astea le puteai citi dacă dădeai 20 de pfenigi.

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naționale !

Iar la primărie, „consiliul orășenesc“ ținea ședință. Prezida un socialist majoritar. Social-democrații apărau măsurile guvernului. Independenții practicau obstrucția.

— F r r o n t u l ! O r r g a n al Germaniei naționale !

Walter simți o greutate pe inimă. Strigătul nu era numai un titlu de ziar, era o goarnă. Un strigoi se ridicase din mormînt și cerea revanșă.

3

În după-amiaza aceea Carl Brenten fu pus în fața unei decizii pe care ar fi preferat s-o evite. Știa însă că trebuie să dea cărțile pe față. În situația lui, pentru moment precară, cel care îl menținea oarecum deasupra valurilor era economul de la restaurantul Casei sindicatelor. Din cînd în cînd, în momentele deosebit de dificile, economul Klingbeil, un om serviabil și de loc zgîrcit, îi dădea ca avans prețul a o mie de țigări. Din decembrie încoace, Schönhusen întinsese un braț proteguitor peste aceste relații de afaceri.

Dar acum se isprăvise.

Brenten fu primit de econom cu o deosebită politețe. Klingbeil se așeză la masa lui și bău cu el un lichior de chimen și o bere. Apoi îi declară fără înconjur că cooperativa de achiziționare en-gros îi făcuse propuneri deosebit de avantajoase.

Aha, își zise Brenten, vrea să scad prețul, și cu multă încredere se pregăti de tocmeală, fiindcă prețurile le calculase astfel încît putea să le mai reducă.

Nu numai atît, continuă Klingbeil, cooperativa îi atrăsese atenţia că cel care aprovizionează cu ţigări Casa sindicatelor este un bolşevic.

Atunci Brenten îşi dădu seama cum stau lucrurile. Klingbeil îi spuse că e dispus să achiziţioneze mai departe tot de la el ţigările cu care clienţii se obişnuiseră, dar îl sfătui să revină în Partidul Social-Democrat ; atunci el, Klingbeil, ar putea să-i înfrunte pe cei de la cooperativă.

— Altfel...

— Asta se cheamă şantaj în materie de convingeri, replică Brenten. Ce-are a face comerţul de ţigări cu lupta din interiorul partidelor muncitoreşti ? În definitiv, sînt şi eu socialist. Klingbeil surîse cu un aer de superioritate şi întrebă :

— Brenten ! Dumneata eşti comerciant sau om politic ?

— Şi una şi alta.

— Minunat ! Eşti va să zică un comerciant politic ! Ei, atunci înscrie-te în Partidul Social-Democrat ! În definitiv ce te deranjează ?... Şi-atunci, pe cuvîntul meu de onoare, cumpăr lunar de la dumneata în continuare cîte cinci mii de ţigări de foi manufacturate.

Brenten răspunse că o să se mai gîndească, se ridică şi părăsi restaurantul cu paşi greoi, împleticindu-se.

4

Acum şedea la fereastră, îşi aprinsese o ţigară de Brazilia, sufla rotocoalele de fum spre tavan şi-şi bătea capul încercînd să-şi clarifice gîndurile... Afaceri sau politică ?... Ba, mai mult : existenţă sau convingeri ?... Dacă asculta glasul conştiinţei, atunci, după starea actuală a lucrurilor, trebuia să dea faliment... Dacă ceda, avea şanse să se ridice din nou, încet, dar sigur... Deci, să se întoarcă în Partidul

Social-Democrat ?... Nu, niciodată ! Mai bine să moară !... Hm !... Să nu ne grăbim prea tare... În propriul său partid nici dracul nu se sinchisea de el. În chestiunea comitetului pentru locuințe îl lăsaseră baltă fără cel mai mic menajament.

Cei care vorbeau cît îi ținea gura despre dezinteresare se mențineau în fruntea bucatelor datorită partidului. Și mulți dintre aceștia trăgeau mereu cu coada ochiului spre vechiul partid, gata oricînd să facă saltul înapoi, dacă acolo li se ofereau avantaje mai mari... Cei mai mulți nu se prea omorau cu principiile... Iar cei gata să dea cu piatra în el erau numai invidioșii... Schönhusen... Numele lui era suficient ca să trezească întreagă mîndria lui Brenten. Să se umilească în fața acestui tip ?... Să-i facă temenele ?... Să fie fățarnic cu el și alături de el ?... Ar mai putea atunci să arunce o privire în ziar sau să asculte măcar și o singură vorbă despre politică fără să-i crape obrazul de rușine, fără să-i vină să se scuipe singur în obraz, fără să-și strige : „Mincinosule ! Fățarnicule ! Lichea ? !"... Cum ar mai jubila Schönhusen !

Nu, a face una ca asta ar fi un act de lichelism... Să-l comită alții ; de vreme ce erau lichele, li se potrivea ; el însă nu voia să se murdărească. Voia să vîndă țigări, bineînțeles, dar nu să se...

Ședea și-și recapitula în gînd debitele neîncasate și datoriile pe care le mai avea... aduna facturile neachitate și polițele curente. Dar chiar dacă rotunjea în plus sumele pe care le mai avea de primit și reducea la minimum obligațiile ce trebuiau în curînd onorate, dezastrul rămînea același... Nu avea încotro ; era silit să contracteze un împrumut. Oare Paul va putea să-i avanseze ceva ? Sau Hinrich ?... La ananghie, sigur că Gustav îl va ajuta din nou... E adevărat că nu-i restituise încă împrumutul făcut înainte de război.

Deodată se simţi liniştit, ba chiar bine dispus; era convins că va găsi o ieşire din impas.

Respiră uşurat, ca şi cum ar fi aflat soluţia. Un lucru era cert: cu nici un preţ nu se va duce la Schönhusen...

Prin cameră pluteau rotocoale mari de fum.

5

În seara aceea, cînd, cu puţin înainte de ora după care era interzis să mai circuli, Walter sosi acasă palid, cu faţa răvăşită, refuzînd să se atingă de mîncare, evitînd orice conversaţie şi orice privire şi se retrase în camera sa, părinţii nu prea băgară de seamă. Aveau destule alte griji. Brenten îi făcuse neveste-si un raport sincer şi complet, fără a înfrumuseţa lucrurile şi fără a-i ascunde ceva. Îşi juraseră că orice greutăţi se vor ivi, le vor învinge cu puteri unite. Pentru moment, nu voiau să-l pună la curent şi pe băiat, care abia scăpase de ucenicie, ca să nu-i piară dragostea de muncă.

În aceste clipe premergătoare unor zile critice, soţii Brenten îşi erau devotaţi şi apropiaţi, cum nu mai fuseseră de mult.

Walter însă se trîntise îmbrăcat pe pat, îşi înfundase capul în pernă şi hohotea fără lacrimi, cu ochii uscaţi. Apăruse celălalt... Celălalt, ofiţerul... Iar Ruth se ascunsese, nu îndrăznise să se uite în ochii lui, nu îndrăznise nici măcar să-i strîngă mîna de bun rămas.

Cum a fost în stare să facă asta?... Nu putea ierta. Se simţea trădat. Gonit ca un cîine... Şi, pe deasupra, batjocorit în mod perfid.

Nu numai pe mine m-a trădat, ci pe toţi. Pe Hans şi pe Otto, pe Trudel şi pe Elfriede, pe toţi... De cîte ori nu ne-a spus că se simte veselă şi fericită în cercul prietenilor! Şi acum?

Cu un călău al muncitorilor !... Ce melodie fadă, lipsită de gust fredonase locotenentul... şi ce text cinic :

„Fii dur, fii dur, băiete !
Un suflet simţitor
E bun doar pentru fete,
Nu pentru-un luptător !“

Şi-a bătut joc de mine. A rîs de mine... „Fii dur !“ Trebuia să-l scuip în obraz. De ce-am acceptat să intru în vorbă cu un tip ca ăsta ?... Ce-o fi gîndind despre mine ?

— „Dumneata te declari spartachist ?“ — „Da, sigur !“ — „Ia te uită ! Va să zică de-alde ăştia se mai pot întîlni !“ — „Cred că tocmai dumneata ai avut destule ocazii să te întîlneşti cu ei !“ — „Adevărat ! Dar erau alţi reprezentanţi ai acestei specii !“ — „De, nici mie nu-mi sînt necunoscute specimenele de felul dumitale !“ — „Îmi pare bine ! Îmi pare bine, zău aşa !“

De fapt, nu fusese o conversaţie ci mai degrabă un schimb de cuvinte, cu împunsături şi lovituri... De ce m-am angajat într-o discuţie ca aceea ? De ce n-am plecat numaidecît ?... Da, de ce ? O mai aşteptam pe ea ? O mai aşteptam ?...

— „Pari a fi un entuziast şi un visător !“ — „Dumneata nu, dimpotrivă ! Dar sînt prea politicos ca să-ţi spun a ce semeni !“ — „A, un spartachist politicos ! Asta se-ntîlneşte rar ! Barem de-ar fi toţi aşa !“

Tăcere. Priviri duşmănoase...

De ce n-am plecat ?... Unde era mîndria mea ?... M-am purtat prosteşte !... Iar el ? Pretindea că a făcut cîndva parte din Tineretul Liber German !... Cu dispreţul lui de oameni ! Ce canalie !

— „Crezi, va să zică, în omenire ?“ — „Mă străduiesc să fiu om !“ — „E drăguţ spus ! Păstrează-ţi candoarea copilăriei !“ — „Se vede că nu mai iubeşti oamenii !“ — „Aşa !... De unde se vede ?“ — „Pe uniformă !“ — „Ascultă, tinere, nu-ţi permit să in-

sulţi uniforma ! Încolo îţi permit tot ce vrei, chiar şi să aperi omenirea, deşi nu cunoşti oamenii. Oamenii sînt proşti, hapsîni şi vulgari !" — „Îi judeci după dumneata !" — „Judec din experienţă ! Asta-i !"

Aici, locotenentul Wehner îşi aprinse o ţigară, se aşeză picior peste picior, îi suflase fumul în obraz şi-l întrebase cu un aer inocent :

— „Aşa cum te ştiu, cred, presupun că nu consumi otrăvuri". — „Nu, sub nici o formă" — „De, scuză aceste manifestări de degenerescenţă ! Urmările războiului ! A trebuit să-nghit otrăvuri sub toate formele !" — „Din cîte ai spus, e primul lucru pe care-l cred ! Şi care explică multe !" — „Mulţumesc ! Acum vreţi să salvaţi omenirea cea nefericită, dar atît de cumsecade, prin democraţie ?" — „Ce ştii dumneata ce-i aia democraţie !" — „Adevărat ! Dumneata profesezi doctrina adversă ! Eşti pentru dictatură, pentru dictatura proletariatului !" —„Dictatura poporului asupra duşmanilor săi !" — „Un duşman sînt probabil şi eu, nu ?" „Fără nici o îndoială !" — „Dictatura poporului ! Judecînd după conversaţia noastră de pînă acum, nu mă aşteptam să întrebuinţezi o formulă atît de prostească !"

Tăcere... Trăgea din ţigară... Se scrutau şi se cîntăreau din ochi.

— „Vreau să-ţi spun ceva, de altfel, într-o bună zi o s-o descoperi singur : germanii sînt o speţă de oameni aparte ; nici măcar nu ţin să cîrmuiască ; vor să aibă linişte şi ordine — încolo nimic !" — „Asta au spus-o totdeauna acei germani care vor să fie mereu la cîrmă şi pe cît posibil singuri !" — „Hm !... Şi-acum vrei să-ţi vie rîndul ?" — „Al meu, personal ? Nu ! Dar al nostru, al muncitorilor !" — „Şi crezi că atunci va fi mai bine ?" — „Pentru noi, muncitorii, da !" — „Aha, numai pentru muncitori ! Dar pentru ceilalţi ?" — „Nici lor n-o să le meargă mai prost !" — „Cine garantează asta ?" — „Muncitorii ! Viaţa va deveni incomodă numai pentru paraziţi." — „Cum sînt şi eu, de pildă ?" — „Dacă nu vrei decît să tragi cu puşca şi nu să munceşti,

atunci da.“ — „Îţi mulţumesc pentru sinceritate!“

Aşa a decurs duelul lui cu locotenentul. El, în pantaloni scurţi şi jachetă, cu părul lung şi picioarele goale, iar adversarul în uniformă de ofiţer, cu gulerul înalt puţin descheiat, cu o ţigară în colţul gurii, cu capul culcat pe speteaza fotoliului. Walter avea o figură plină, de o moliciune aproape copilărească şi ochi mari, sclipitori; adversarul avea un cap îngust, o figură osoasă, un nas mare şi ascuţit şi ochi cenuşii pe care-i ţinea mereu pe jumătate închişi. Revenit din prima stupefacţie, Walter fusese plin de ură şi bătăios, adversarul îşi dădea un aer superior, neglijent, ironic şi oarecum compătimitor. Se aflaseră faţă în faţă ca pe ring şi schimbaseră o lovitură după alta.

Apoi mai şi cîntase din ghitară o melodie fadă, cu textul acela banal: „Fii dur“!

Iar ea? Ea se încuiase în dormitor şi nu apăruse. Nici maică-sa nu se arătase.

Ruth!...

Oare avusese mai de mult veşti de la el?... Ştiuse că va veni într-o zi?... În ziua cînd plănuiseră excursia în Göhrde, oare el fusese motivul pentru care se îmbolnăvise? De ce nu-i spusese nimic? De ce nu-i mărturisise totul cu încredere?

„Fii dur!“ — ce formulă prostească! Bună pentru firea lui de soldăţoi.

O, Ruth! Nu numai pe mine m-ai trădat, ci pe noi toţi şi pe tine însăţi.

CAPITOLUL XXII

1

„Constituţia a fost adoptată! Revoluţia s-a încheiat!“ anunţau ziarele. Republica se consolidase. Economia ţării începea să se redreseze. Atrăgătoa-

rele lozinci socialiste deveniseră inutile şi dispăruseră. Eroul zilei era Stinnes[1].

Republica nu era prea populară în rîndurile poporului muncitor ; nu se bucura de încredere. Prea mulţi oameni de altădată, despre care nu se uitase că fuseseră demnitari ai kaiserului, aveau posturi şi funcţii înalte. Armata, care se ţinea în culise, nici măcar nu pretindea că este republicană ; era ca ascunsă după o perdea de fum.

Republica şi constituţia trebuiau popularizate, omul de pe stradă trebuia mobilizat. Republica va exista numai dacă o va sprijini social-democraţia. Această formulă o găsise Louis Schönhusen.

Lungi coloane cu torţe şi cu drapele negre-roşii-aurii treceau prin oraş peste Steindamm spre primărie ; muncitorii social-democraţi salutau noua constituţie democratică ; în frunte, membrii Tineretului Muncitoresc Socialist şi ai Sportului Popular, precedaţi de o fanfară impunătoare.

Dar unde erau funcţionarii Republicii ? Unde erau învăţătorii şi profesorii, referenţii şi consilierii ? Nu erau şi ei salariaţi ai Republicii ? Unde erau studenţii şi profesorii lor ? Universităţile nu erau întreţinute de Republică ?

Republica îi chemase pe toţi, dar nu silise pe nimeni să vină.

2

— Vă rog să priviţi acest spectacol ! Ce imagine divină !... Nu sînt în stare nici măcar să ţină drapelele cum trebuie ! Unul aşa, altul altminteri !... Dar muierile ! Ia uitaţi-vă, domnule director... Nu sînt tocmai hiene, dar... ei, în curînd, cînd o să mărşăluim iarăşi noi, totul o să meargă strună. Nu-i aşa, domnule director? Stîng', drept'... stîng',

---

[1] *Hugo Stinnes* (1870—1924) — mare industriaş german, proprietarul unor concerne în Ruhr şi al unei societăţi de navigaţie la Hamburg, susţinător al imperialismului şi al militarismului prusac.

drept'! Chiar dacă nu mai sîntem tocmai tineri, la asta ne mai pricepem; ce-am învăţat, e bun învăţat!

Cel căruia i se adresa acest discurs era Matthias Brenten. Stînd ascunşi pe după perdelele localului „Teutonia" membrii unui cerc numit „Bucuria şi mîndria cetăţeanului" se uitau la manifestanţii care treceau pe stradă. Nu întîmplător cercul alesese Ziua Constituţiei ca să ţină o adunare extraordinară. Poate existau şi printre ei oameni şovăitori sau slabi de înger. Fiecare voia să ştie cu cine avea relaţii.

— Domnule consilier! O privire asupra materialului uman care ni se arată e suficientă. Nu au ţinută! Unde nu există ţinută exterioară nu poate exista nici ţinută interioară. Lume de jos! Oameni care nu îndrăznesc să se arate decît în haite.

Cel care vorbea aşa era Paul Papke. Împreună cu Matthias Brenten, director al vămilor şi cu Hinrich Willmers, proprietar de case şi terenuri, aparţinea de cîteva luni acestui cerc şi în acelaşi timp organizaţiei paramilitare „B.O.": „Bărbaţi ai Ordinei".

— Mult stimaţi prieteni! Ridic paharul cu rugămintea să închinaţi în sănătatea incomparabilei noastre armate de front, care a rezistat timp de patru ani şi jumătate asalturilor lumii întregi şi pe care nici un duşman n-a putut-o învinge, ci a fost răpusă de perfida lovitură de pumnal a plebei. Da, domnilor, vor veni din nou alte vremuri. În acest spirit, în nemuritorul spirit ostăşesc german... ura!

— Bravo, domnule consilier!

— Domnul consilier a vorbit minunat!

— Nu cumva domnul consilier a fost căpitan în '70 — 71?

— Locotenent, domnule director... Eram un tinerel pe-atunci... Ei, da, ce vremuri! Găsesc că...

— Atunci, daţi-mi voie, domnule consilier, să beau în cinstea locotenentului de atunci, a locotenentului

Bergen... De trei ori „ura" pentru locotenentul Bergen... Ura ! Ura ! Ura !

Pe uşa clubului năvăli acum Friedrich Jensen, restauratorul ; foarte agitat, imploră şuşotind :

— Domnilor, vă rog... fiecare cuvînt se aude afară ! Ştiţi, localul meu poate fi făcut praf într-o clipită !

Mutre speriate. Tăcere desăvîrşită. Priviri furişe prin perdea. Doamne, poate că au şi fost observaţi ! Pst... Pst... Jensen are perfectă dreptate, haita de afară e capabilă de orice...

— Sst ! Domnilor, şopti Paul Papke. Să fim prudenţi, să nu dăm plebei ocazia să se dezlănţuie... Sst !

3

Ieşită cîtva timp din făgaşul ei normal, viaţa îşi reluă apoi cursul obişnuit. Toată lumea se străduia să uite războiul, să ignoreze revoluţia şi să accepte republica, aşa cum se acceptă realităţile.

Ludwig şi Otto Hardekopf îşi reamintiră că aveau o mamă, iar nevestele lor că au o cumnată, Frieda, oricînd gata să le sară în ajutor. Dar pe cumnatul aruncat la ţărm de valurile contrarevoluţiei ca un coate-goale, îl priveau cu o bucurie rău disimulată. Credeau că, naufragiat fiind, devenise mai sociabil şi mai amabil.

Se înşelau profund. Carl Brenten refuză cu bruscheţe orice fel de relaţii cu fraţii nevestei sale. Nu atît pentru că se purtaseră urît în timpul războiului, cît pentru că, în ciuda tuturor celor întîmplate, în ciuda lui Schönhusen, în ciuda cărdăşiei conducătorilor Partidului Social-Democrat cu generalii, în ciuda înşelăciunilor şi a corupţiei, rămăseseră social-democraţi.

Matthias şi Hinrich erau nişte burghezi. Perfect ! Locul lor era acolo unde se aflau... Ludwig şi Otto însă erau muncitori care... ba nu, erau nişte măgari,

nişte nătărăi cu ochelari de cal, incapabili să învețe din experiență... Crăpa fierea în el cînd își amintea de ei și de atitudinea lor.

Alde Hardekopf aflară ce părere avea despre ei cumnatul lor şi se răzbunară făcîndu-l mic burghez sălbăticit, bolşevic ratat, spartachist, terorist, anarhist, om care introduce dezbinare în mişcarea muncitorească, care împiedică dezvoltarea paşnică spre socialism prin veşnica lui opoziţie şi prin acţiuni distructive.

Brenten nu voia să-i mai primească în casă pe cumnați.

Dat fiind că soţul le închisese uşa casei, Frieda se întîlnea cu ei pe ascuns.

4

Duminică, îndată după masa de prînz, mica societate compusă din Frieda, bătrîna Hardekopf şi Elfriede porni la drum. La gara din Altona îi aşteptau, în toalete de vară, Otto şi Cäcilia însoţiţi de sora mai mică a Cäciliei, despre care gurile rele spuneau că se ţine cu Otto.

Soarele strălucea pe cerul senin de august, dar pe malurile Elbei căldura era suportabilă, căci dinspre apă sufla o briză plăcută şi copacii cu frunziş des de pe malurile deluroase ale fluviului ţineau umbră. Numeroşi excursionişti se îndreptau spre plaja care foia de populaţia marelui oraş, însetată de soare şi dornică să se scalde, precum şi de cete nenumărate de copii care se zbenguiau în valuri.

Excursioniştii noştri avură noroc; găsiră o masă liberă în grădina de vară „Malul Elbei". Cu voce tare şi cu efuziuni exagerate se felicitau pentru locul bun găsit acolo, se uitau la orchestra care şedea într-un chioşc şi cînta arii vesele şi la chelnerii transpiraţi care navigau printre rîndurile de mese, ducînd bere şi limonadă, cafea şi prăjituri.

— Adevărată serbare populară, o duminică de vară pe malul Elbei ! Soare ! Muzică ! Viaţă !

Da, adevărat ! Toţi erau de acord cu Frieda. Greutățile și necazurile erau uitate. Nu vedeai decît fețe vesele. Pretutindeni, numai muzică şi rîsete. O serbare populară, da, asta era.

Otto îşi scoase pălăria de pai şi-şi şterse chelia. Mic de stat, cu faţa rotundă, complet rasă, arăta ca un picol cu un cap de bătrîn.

— Nu-i așa c-am găsit un loc deosebit de frumos ? Ia uitaţi-vă la fluviu ! E o splendoare ! O încîntare !

Pe Elba circulau sumedenie de bărci cu vîsle şi cu pînze. Şlepuri late şi greoaie, cu vele cafenii, urcau în susul apei. Trecu şi un vaporaş de excursie zvelt, supraaglomerat de oameni care se uitau spre ţărm şi făceau semne cu mîna.

— Abia se mai simte că a fost război, zise bunica Hardekopf. Părea mirată.

— Oho ! strigă Cäcilia, aşteaptă numai pînă vine cozonacul ! O să-ţi aducă el aminte de război. Făină neagră, şi nici celelalte ingrediente nu-s mai grozave.

— Aici mai există cozonac destul de bun, o contrazise Otto, iar cafeaua e excelentă.

— Văd că veniţi des pe-aici.

— Da, adevărat.

Urmă o surpriză. Apărură Ludwig și Hermine, care căutau o masă. Vai, ce întîmplare ! Toți se făceau că se miră şi se bucură. De cînd nu se mai întîlniseră ? Trecuseră ani. Gîndiți-vă, ani ! Și-acum, să se întîlnească într-o asemenea mulţime de oameni ! Nemaipomenit !

Se strînseră ca să le facă loc la masă şi aduseră scaune libere de la mesele vecine. Ludwig și Hermine erau însoţiţi de cei doi feciori ai lor. Cît de mari se făcuseră ! Şi ce drăguţ arătau în costumele lor de marinari !

Să fi fost într-adevăr pură întîmplare ? Bătrîna Hardekopf se uita bănuitoare de la un fiu la celălalt și apoi la nurori. Ce mai întîmplare ! Aţi pus

totul la cale, pe mine nu mă păcăliţi!... Îşi strînse buzele veştede şi rămase distantă şi sumbră. Frieda îi făcu semn cu piciorul pe sub masă şi-i dădu să înţeleagă clipind din ochi că trebuie să facă o mină mai prietenoasă.

„Degeaba-mi ceri să fac pe amabila, fata mea. Să uit tot ce-a fost? În anii lungi de război s-a sinchisit vreunul dintre ei de mine sau de tine? Au întrebat măcar cum o duce bătrîna lor mamă? Dacă are ce mînca, dacă are lemne? Chiar dacă n-aveau ce să-i dea, puteau cel puţin să-i arate un pic de atenţie, să-i spună o vorbă bună. Iacătă-i acum făcînd mutre amabile ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic..." Nu, nu, doamna Hardekopf nu ştia să se prefacă, nu se pricepuse niciodată, aşa că stătea la masă ca şi cum ar fi fost singură cu fiica şi cu nepoata ei.

Dar de mult nu mai era ea personajul principal, ci doar un fel de anexă. Din moment ce nu vorbea, nici ceilalţi nu-i adresau cuvîntul. Fiii şi nurorile se făceau că n-o bagă în seamă, ceea ce nu era uşor, pentru că bătrîna avea un fel al ei de a se uita la fiecare, cu ochi scrutători, îndeosebi la fiii ei, care acum nu mai erau decît bărbaţii soţiilor lor.

5

Da, totul intrase mai mult sau mai puţin pe vechiul făgaş. Şi la fabrică. Walter strunjea ventile, tije, şi era mai indispus ca oricînd. Devenise mai retras. Îi lipsea Peter. Audi dispăruse. Iar Ruth? Cînd se gîndea la ea, îl cuprindea un fel de slăbiciune ciudată. Dar îşi muşca buzele şi nu se lăsa copleşit. Ernst Timm îi era tovarăş bun. Gata oricînd să-i sară în ajutor, dar scump la vorbă. Nu prea îl interesau arta şi literatura, dar discutau adesea politică şi mai ales chestiuni militare şi economice. Timm ştia multe. La întrunirile muncitorilor din fabrică nu lua însă niciodată cuvîntul deşi

mulți tovarăşi îl considerau pe Timm omul lor de încredere.

La turnătorie crăpă un creuzot ; metalul lichid opări picioarele turnătorului Franz Lehnsal. A trebuit să i se amputeze amîndouă picioarele. Franz Lehnsal rămase infirm pe viață.

În toată uzina nu mai exista decît un singur subiect de conversaţie : tovarăşul Lehnsal. Ce pățise el putea să i se întîmple oricui. Peste tot se constata insuficiența măsurilor de securitate. Comitetul de conducere exprimă regrete soției şi copiilor celui accidentat.

În ziua următoare, accidentul nu mai era decît un subiect între altele.

A treia zi, toţi se săturaseră să mai audă vorbindu-se de accident.

După o săptămînă era uitat.

Îşi aduseră aminte de el cînd în uzină începu să circule vestea că soția lui Lehnsal se prezentase împreună cu cei trei copii și ceruse un ajutor de la conducere. Conducerea uzinei o trimisese la comitetul de uzină, iar acesta declarase că astfel de ajutoare priveau Casa de ajutor pentru boală şi invaliditate.

Mulţi găseau că aşa era normal ; Ernst Timm însă era de altă părere. Făcu apel la solidaritatea muncitorilor, se apucă singur să organizeze o întîlnire a strungarilor, unde obţinu să se lanseze o listă de subscripţie şi să se adopte o hotărîre prin care strungarii să pretindă direcţiei ajutoare în caz de accident.

Direcţia se adresă comitetului de uzină, care se simţise bruscat prin faptul că strungarii procedaseră cu de la sine putere. Fură consultați și reprezentanţii sindicatelor și se ajunse la o decizie comună : prescripțiile legale trebuiau respectate iar ajutorarea rudelor celor accidentați trebuia lăsată în seama instituţiilor de stat competente.

Cu aceasta problema parea lichidată.

În dimineaţa următoare însă lipseau în întreaga uzină curelele de transmisie de la toate maşinile. Erau rare şi scumpe şi foarte căutate curelele de transmisie. Nici o urmă de făptaş. Nici o uşă nu fusese forţată. Nici o fereastră spartă. Nu exista nici cel mai mic indiciu asupra identităţii infractorului.

Atunci se răspîndi un zvon, care circula în mod misterios prin toate halele şi secţiile, de la o masă de lucru la alta, anume că, din vînzarea curelelor furate, urma să fie ajutorată soţia lui Lehnsal. Nimeni n-ar fi putut spune de la cine pornise zvonul.

Apărură agenţii de poliţie. Primul fu interogat Ernst Timm.

Acesta prezentă un alibi impecabil de sîmbătă seară pînă luni dimineaţă. Poliţiştii se convinseră de nevinovăţia lui, dar muncitorii nu. Numele lui Timm era pe toate buzele, îl şopteau zîmbind pe sub mustaţă. Băiat isteţ, Timm ăsta ! Pe Timm nu pot ei să-l prindă ! Nu pot şi bună pace !

A doua zi se auzi că doamna Lehnsal primise un ajutor de o sută de mărci din partea unui necunoscut. Aha, va să zică totuşi ! Îi va prinde bine. Dar direcţia ar fi putut scăpa mai ieftin.

Preşedintele comitetului de uzină, tovarăşul Holler, voind să afle adevărul, trimise un ucenic acasă la Lehnsal. Acesta se întoarse raportînd că doamna Lehnsal primise în adevăr ieri după masă un plic cu o sută de mărci fără să ştie de la cine. Toate privirile se îndreptară asupra lui Ernst Timm. De cîte ori ridica ochii, ceilalţi îi făceau semne din cap cu un zîmbet de aprobare. Se pomenea cu bileţele pe strung, pe care scria : „Straşnic !“ — „Bine-ai făcut !“ — „În sfîrşit, o acţiune !“ Nu folosea la nimic că persista în a susţine că nu avea nimic a face cu toată chestiunea asta, nu-l credea nimeni, toţi erau de părere că, neadmiţînd adevărul, procedează foarte înţelept.

Şi Walter era convins că afacerea curelelor fusese pusă la cale de Timm. I-o şi spuse. Adăugă chiar că i-ar părea rău să afle că nu-i aşa.

Timm zîmbi şi tăcu.

La cîteva zile după aceste întîmplări, în uzina metalurgică a fraţilor Loesser avură loc alegeri pentru comitetul de uzină ; opoziţia îl puse pe Ernst Timm cap de listă.

Din nou se răspîndi un zvon în toată uzina. Se vorbea că direcţia ar avea intenţia să-l concedieze fără preaviz pe Timm, îndată după alegeri. Era verosimil, mulţi se mirau chiar că nu se întîmplase pînă atunci.

Direcţia făcu cunoscut prin afişaj că n-avea intenţia să-l concedieze pe strungarul Timm.

Pentru Timm sau împotriva lui Timm, iată lozinca din timpul alegerilor ; candidaţii ceilalţi deveniră cantităţi neglijabile. Tovarăşul Holler alerga de la o masă de lucru la alta explicînd fiecăruia că alegerile nu constau în a-l vota pe Timm, că era vorba să se aleagă un comitet de uzină, adică şase tovarăşi. Totuşi nu merse pînă acolo încît să vorbească urît despre Timm, deşi îi era adversar politic.

Ernst Timm fu ales cu o majoritate covîrşitoare. Obţinu mai bine de trei sferturi din numărul voturilor. Nu încăpea nici o îndoială că avea să devină preşedintele noului comitet. Spre groaza veteranilor din uzină, tocmai noul venit.

— Ai lucrat în mod exemplar ! Acesta fu complimentul lui Walter. O tactică rafinată, ce-i drept.

Timm zîmbi şi întrebă :

— Cum aşa ? În ce constă rafinamentul ?

— E limpede, strigă Walter. Întîi, zvonul despre curele. Apoi, zvonul despre concedierea proiectată de direcţie. Ai demonstrat că zvonul este o armă pe care nu numai duşmanii noştri ştiu s-o întrebuinţeze.

— Am demonstrat eu asta? Timm rîse cu hohote.
— Bine, bine îi strigă Walter, n-ai decît să rîzi! Pentru mine e însă limpede că trebuie să joci jocul pînă la capăt.

CAPITOLUL XXIII

1

Terasa de pe acoperişul vilei le oferea o vedere largă şi minunată peste Alster, mai ales în aceste zile de toamnă tîrzie, bogată în culori, cînd pe lacul care scînteia sub razele soarelui mişunau sumedenie de bărci şi alunecau mici remorchere elegante. Faţadele albe ale vilelor şi pavilioanelor, ale căror ferestre reflectau roşeaţa crepusculului, sclipeau în mijlocul brîului de vegetaţie care înconjura lacul. Iar peste Alsterdamm şi Jungfernstieg vîrfurile turnurilor înalte mai străluceau încă sus, în slava cerului, în lumina ultimelor raze ale soarelui, pe cînd puzderia de case din jur erau de mult învăluite în umbră.

Vila cumpărată de la consulatul argentinean fusese mult renovată, iar Otto Burmann, care se împrietenise cu fiica unui antreprenor de construcţii, făcea oficiul de gazdă. Prietenii săi petreceau la el seri plăcute şi distractive.

Se întîlnea aici un cerc restrîns, în centrul căruia se afla Otto Burmann, de aceea li se zicea în glumă „burmani". Căraseră fotolii de piele pe terasa de pe acoperiş. Îşi preparau de obicei o carafă imensă cu citronadă.

Apoi se tolăneau în fotolii, cu picioarele întinse şi se lăfăiau la soare.

Era un cerc de bărbaţi, deşi nu hotărîseră anume aşa. Elfriede şi Maria veneau numai ocazional şi din pură curiozitate; aici nu se prea glumea şi nu se dansa; se discutau probleme. Otto, amfitrionul,

se pricepea minunat ca, din conversații nepretențioase, să dezvolte o temă, fie politico-economică, fie artistică. Uneori subiectul discuției era furnizat de cîte un articol de revistă, interesant și mult comentat, de multe ori însă pornea de la o afirmație întîmplătoare.

Latura tare a lui Otto era să analizeze evenimentele politice și să descopere condiționarea și importanța lor istorică. Cum se pricepe un căutător de comori să umble cu tîrnăcopul și lopata, așa se pricepea el să scoată la iveală, cu ajutorul materialismului dialectic, ceea ce în noianul de întîmplări era esențial din punct de vedere istoric și social.

Altădată se întîmpla ca atmosfera serii să fie dictată de Hans Schlicht, care recita din Matthias Claudius[1] sau din Hagedorn[2] sau chiar din Johann Christian Günther[3], unul dintre poeții săi preferați. Temele de predilecție le furnizau comediile și dramele pe care le văzuseră și despre care discutau pentru a-și lămuri pînă la capăt intențiile autorilor.

Petreceau ore frumoase și instructive admirînd în nopți înstelate de vară minunile Cosmosului, iar cînd Erwin Krull le servea cifre și comparații astronomice, Universul li se părea și mai enigmatic.

Ce-ar fi făcut Walter fără acești prieteni, fără acest cerc care-l susținea, îl apăra ? În mijlocul lor se gîndea tot mai des la Audi, mai ales de cînd o pierduse pe Ruth.

Locul lui Audi nu era oare printre ei ? Deziluziile și singurătatea îl rătăciseră și probabil că fără un ajutor din afară nu mai putea găsi calea spre vechii prieteni. Dar nu este îngăduit să abandonezi un om bun cînd o duce greu și e însingurat. Walter își

---

[1] *Matthias Claudius* (1740—1815) — poet liric german, cîntăreț al naturii și al vieții de familie.

[2] *Friedrich von Hagedorn* (1708—1754) — poet german, originar din Hamburg. A scris poezii lirice și didactice.

[3] *Johann-Christian Günther* (1695—1723) — poet german, unul dintre primii lirici germani moderni.

propuse să se ducă la Audi şi să-l introducă în cercul „burmanilor“.

„A fost prieten cu mine ! Era bun, devotat şi avea caracter !“

2

Într-o sîmbătă seară îl aştepta pe Walter o surpriză nemaipomenită. Găsi acasă, în odaia cea bună, un musafir echipat cu cea mai mare eleganță, într-un costum bleu-marine, cu dunga impecabilă, cu o cămaşă albă scrobită şi o cravată de mătase pestriță — era Peter, Peter Kagelmann.

— Peter, tu eşti ?... Ce surpriză ! Ce mai faci ? Ce-i cu tine ?

— Stai, stai, strigă Peter rîzînd, prea multe întrebări dintr-o dată. Am venit pentru cîteva zile și n-am vrut să plec fără să te văd.

— Drăguț din partea ta !... Ce mult te-ai schimbat !...

— Găsești ? Tu însă nu te-ai schimbat de loc ! Peter simți privirile scrutătoare ale prietenului. Rîse din nou şi continuă :

— Te referi probabil la pantalonii lungi și aşa mai departe ! Ha-ha-ha ! N-avea nici o grijă, Walter, în costumul ăsta se află tot Peter cel vechi, numai că, ştii, ca director nu merge altfel. Da, da, sînt directorul unei trupe de teatru. Sînt şi actor. Și mai sînt şi autor dramatic. Cînd am de discutat cu demnitarii oraşelor în care dăm reprezentații, nu pot să mă prezint în pataloni scurți... e clar ?

Walter dădu din cap zîmbind.

— Primăvara plecăm în turneu prin Scandinavia. Mai ales din Suedia am primit o mulțime de oferte. Piesa mea — îți mai aduci aminte ? — „Molohul“, a avut un succes răsunător. Am mai lucrat la ea mult... a avut patru sute de reprezentații. Şi o presă excelentă... Între timp, am scris o nouă piesă, o tra-

gedie intitulată „Dragoste în vreme de război". Subiectul de altfel îl am de la tine.

— De la mine?

— Da, nu-ți mai aduci aminte? Mi-ai vorbit odată despre o fată de dragul căreia a dezertat un ofițer.

Walter se făcu roșu ca focul.

— Dacă nu mă-nșel, a fost executat, nu-i așa?

Walter avu un surîs obosit, pe care Peter îl interpretă greșit, așa că urmă plin de zel:

— N-ai de ce să surîzi! Ar trebui să vezi piesa. Te asigur că-i emoționantă. Și în același timp are o puternică influență educativă.

— Deci, ești mulțumit? Ai găsit ce-ai căutat?

— Mulțumit e puțin spus! Abia acum simt că trăiesc. Am o misiune și trăiesc în întregime pentru ea. Nu o consider o profesie, ci o vocație. Știi, scena este singura tribună de pe care se poate realiza transformarea morală a omenirii. Toate întrunirile sînt curată prostie; scena este punctul din care trebuie să manevrezi pîrghia. Numai de pe scenă pot pătrunde în popor puternice impulsuri spre o etică nouă a vieții.

Tot mai folosea, va să zică, termenii de odinioară... Etica vieții... Făceau și acum parte din vocabularul lui. Deci, în pofida schimbărilor exterioare, părea să fi rămas tot vechiul entuziast. Tot fantast. Tot îmbătat de sine însuși.

— Dar să nu crezi că dau reprezentații numai cu piesele mele, de loc! Jucăm Ibsen, Hebbel, Cehov, Hauptmann și apoi, cum îți poți închipui, Shakespeare. Pe el, veșnic tînărul, veșnic enigmaticul zeu al poeziei, îl reprezint cu deosebită dragoste. Am pus în scenă „Mult zgomot pentru nimic"... publicul era transportat... De altfel astăzi se dă „Moartea lui Danton" [1]. Vreau s-o văd neapărat, trebuie să știu și eu cum o pune în scenă Jessner. Nu vii cu mine?

---

[1] Viguroasă dramă istorică de Georg Büchner (1835).

— Cu plăcere ! Iei masa cu noi ?
— Bucuros !
— Ascultă, Peter ! N-o să te deranjeze dacă... dacă merg la teatru cu pantaloni scurți ?
— Ce idee !... Ha-ha-ha !... Să mă deranjeze... Ha-ha-ha ! Ce idei ai !

3

— Peter, ia povesteşte ! Cum a fost la arest şi cum te-au pus în libertate ?
— Acum te aştepţi, probabil, la relatări înfiorătoare despre carcere, nenorociri şi disperări ! Toţi cei care află că am fost la închisoare în timpul războiului vor să vadă în mine un martir. Fleacuri ! M-am simțit foarte bine. De ce ? În primul rînd, am dormit cît şapte... apoi am citit din zori pînă-n noapte... ca tine cînd ai avut accidentul ăla cu mîna. În primele săptămîni am citit numai Shakespeare... m-a consolat în mod miraculos.
— Dar mîncarea trebuie să fi fost mizerabilă.
— Se poate ! Nu-mi aduc aminte ! Zău că nu-mi aduc aminte !... Pe „Iuliu Cezar" îl ştiu pe dinafară de la primul rînd pînă la ultimul... şi apoi „Macbeth"... tare-aş vrea să joc în „Macbeth"...
— Şi cum ai fost pus în libertate pînă la urmă ?
— N-am fost eliberat aşa cum îți închipui probabil, nu, pe mine m-au uitat. Spărgătorii, hoţii, vagabonzii au fost puşi în libertate graţie revoluţiei, la mine nu s-a gîndit nimeni. De altfel nici eu nu mă gîndeam la ei. Într-o bună zi, inspectorul a declarat că-mi ajunge, să mă mai duc şi pe-acasă. Aşa, şi deci m-am dus.
— Ce păcat că nu ne-am întîlnit pe-atunci.
— Păi, între timp părinţii mei se mutaseră la Nordhausen, aşa că m-am dus de-a dreptul acolo.
— A, va să zică părinţii tăi nu mai stau aici ?
— Nu, nu... la Nordhausen mi-am constituit apoi trupa. Am şi o logodnică acolo. Şi ea e actriță. Şi...

— Înseamnă că eşti numai în vizită aici ?

— Da, dar am venit mai ales ca să închei cîteva angajamente ; avem nevoie de cineva pentru roluri de taţi.

4

Peter oarecum se realizase, şi desigur că avea să ajungă şi mai departe şi avea să dea lucruri cu totul deosebite. Nu mai era strungar. Faţa, mîinile, părul, totul arăta extrem de îngrijit. Şi cît de elegant se îmbrăca ! Lavaliera neagră trăda artistul din el. La fel şi părul lung care-i cădea mereu peste urechi oricît îl dădea pe spate.

Şedeau alături în fotolii de orchestră şi Walter îşi observa prietenul pe furiş. Acesta stătea puţin aplecat înainte şi se uita ţintă spre scenă, cu ochii mari şi gura întredeschisă. El, care rămînea indiferent în faţa vieţii şi scăpase pînă şi revoluţia, era în febră în faţa vieţii jucate. Un zîmbet fugar îi trecea peste faţă de cîte ori Danton dădea o replică spirituală. Se îndrepta din şale, deschidea gura ca şi cum ar fi vrut să recite împreună cu Saint-Just : „Lansăm un apel către toţi duşmanii ascunşi ai tiraniei, din Europa şi de pe tot întinsul pămîntului, care poartă pumnalul lui Brutus pe sub haină, să împărtăşească împreună cu noi această clipă sublimă !“

În pauză, se plimbară în foaier, ca majoritatea spectatorilor. Peter era mereu cu un pas înaintea lui Walter, din nou cufundat în gînduri. În cele din urmă, Walter îl prinse de mînecă. Peter se întoarse spre el şi vorbi ca şi cum ar fi continuat o conversaţie începută :

— Este desigur o realizare extraordinară, un lucru pe care l-a scris în timp ce se refugia şi zbirii erau pe urmele lui... Şi n-a ajuns să împlinească nici măcar douăzeci şi patru de ani. Asta ar fi ca

şi cînd... gîndeşte-te, am împlinit şi eu douăzeci şi trei de ani... E fantastic!

— Piesa contează drept revoluționară, răspunse Walter.

— Aşa şi este, bineînţeles, dar arată revoluția în declin, pe sfîrşite; victoria contrarevoluției se întrezăreşte în piesă.

— Iar Danton îşi dă seama de asta. Este lucid. Vrea să împiedice dezastrul. Şi numai după căderea lui, totul este pierdut.

— Asta-i greşit, îl contrazise Walter. Greşit de tot! Danton este un izolat care se situează între partide. Dar reprezintă o linie precisă, şi anume aceea care vrea să oprească revoluția, să-i frîneze mersul. Dar nu venise încă momentul thermidorului[1]; revoluţia mergea înainte şi Danton a fost prins între roţi şi sfărîmat... Asta-i! Putem să-l interpretăm în fel şi chip, căci cunoaştem mersul ulterior al evenimentelor.

— Dar şi Büchner îl cunoştea, iar umbra thermidorului pluteşte într-adevăr peste întreaga piesă, zise Peter.

— Asta-i drept, recunoscu Walter. De aceea în ochii mei nu Danton, ci Robespierre, şi mai mult încă Saint-Just este eroul piesei, el reprezintă revoluția. Şi în realitate n-avea de fel concepţia nihilistă despre revoluţie pe care i-o împrumută Büchner, el înţelegea că o revoluţie e făcută de oameni şi trebuie dusă la capăt de nişte oameni.

— Dacă-mi aduc aminte bine, continuă Peter, Büchner însuşi se afla în împrejurări grele şi trăia un moment crucial atunci cînd a scris „Danton".

— Da, speranțele lui revoluționare erau spulberate. Reacţiunea ridica din nou capul. Prietenii săi erau arestați, el însuşi urmărit. A scris „Danton", ca să spun aşa, în timp ce se refugia. Şi asta se observă; există în piesă multă desperare şi multe

---

[1] *Thermidor* — una din lunile calendarului Revoluției franceze; la 9 thermidor (27 iulie) 1794, în urma unui complot, guvernul revoluționar a fost răsturnat şi înlocuit cu un guvern contrarevoluționar terorist.

îndoieli şi o trăsătură nihilistă. Discursul pe care-l pune în gura lui Saint-Just exprimă propria sa filozofie: „Natura îşi urmează legile ei, liniştit şi implacabil; omul este strivit cînd intră în conflict cu ele!“ Ei, da, după concepţia lui, o revoluţie este o catastrofă a naturii, ceva ca o erupţie vulcanică sau o inundaţie. Nu cunoştea încă legile de dezvoltare ale societăţii omeneşti, pe care le-a descoperit Karl Marx.

De mult însă gîndurile lui Peter erau în altă parte; răspunse:

— Nu-i destul de îndrăzneţ!... Mult prea convenţional!... Acţiunea trebuia să se desfăşoare mai repede!... Trebuia să lucreze mai nuanţat!... Scena din Convenţie regizată mai grandios! Fiecare spectator trebuie să aibă impresia că participă la joc... Nu, Jessner mă decepţionează!

— Totuşi jocul e excelent!

— Aş!... Danton al lui nu e un revoluţionar! E un dandy. Un aventurier!

— Aşa şi era în faza aceea, un aventurier al revoluţiei. L-a înfăţişat bine... Iar Robespierre, un avocat rece şi lucid! Nu-i bine redat acest apostol al revoluţiei?

— Cu masca asta mi se pare mai degrabă un ministru al poliţiei decît marele revoluţionar şi bărbat de stat care-a fost în realitate.

— Asta din vina colegului tău, replică Walter zîmbind, din moment ce l-a zugrăvit aşa!

— „Colegul meu“ e bine zis. Peter zîmbea şi el, dar se vedea bine că-i făcuse plăcere comparaţia.

5

În după-amiaza următoare, Peter se postă la ieşirea din tunelul Elbei şi-l zări într-adevăr pe Walter în mulţimea de muncitori de la şantierele navale care o luau spre casă.

— Vino, hai cu mine, am cîteva cumpărături de făcut.

Walter era în salopetă. Şi se spălase foarte superficial.

— Aşa cum sînt ?

— Bineînţeles ! Sau, poate, te jenezi ?

— Eu nu !

— Păi atunci ? Eu nici atîta !

— Aş prefera totuşi să trec puţin pe-acasă.

— Pierdem prea multă vreme ! Cinăm undeva pe drum.

Se urcară în metroul aerian ca să ajungă în centru. Peter se uita pe fereastră în timp ce metroul trecea de-a lungul portului la înălţimea caselor şi pe viaductele de peste apele bazinurilor portuare. În port revenise animaţia de odinioară. De-a lungul cheiurilor erau ancorate transatlantice din toate ţările lumii. O mulţime de remorchere, barcazuri şi bărci se legănau pe valuri. De pe malul celălalt al fluviului ajungea pînă la ei zgomotul şantierelor navale şi din coşurile înalte vedeau ridicîndu-se coloane groase de fum. Iar la picioarele lor, pe străzile din jurul portului, pe Kehrwieder-Brücke şi pe Baumwall, mişunau cete compacte de muncitori de la şantiere şi din port care se grăbeau spre casele lor.

— De multe ori am dus dorul acestei privelişti, zise Peter înghiontindu-l uşor pe Walter. Nu-mi pot închipui ceva mai impresionant. Mă bucur, desigur, că am scăpat de strung, dar simt că fac parte din muncitorime, deşi sînt considerat un visător, un fantast.

Intrară la un restaurant din apropierea Gării Centrale şi luară masa acolo. Peter ceru ciolan de viţel pe varză şi piré de mazăre, iar Walter costiţă cu varză roşie şi cartofi prăjiţi. Peter propuse să ia vin, dar Walter refuză orice fel de alcool, aşa că băură o sticlă de suc de mere.

— Cum se face că nu mai lucrezi la Loesser ci la Blohm şi Voss ? întrebă Peter.

— M-am certat cu Mathiessen. Ştii, acolo unde-ai fost ucenic, te consideră tot ucenic pînă încărunţeşti. Într-o zi, cînd s-a răstit la mine, m-am cărat pur şi simplu.

— Foarte bine. Totul e să nu rămîi în acelaşi loc. Cînd îmi spune cineva că lucrează de douăzeci sau treizeci de ani în acelaşi loc de muncă, ştiu cu cine am a face. În general, oameni de tipul ăsta sînt nişte conservatori strîmţi şi lipsiţi de simţul solidarităţii.

Cum era de aşteptat, veni vorba, ca întotdeauna între ei, despre literatură. Peter îi relată ce planuri avea. Lucra la o piesă de teatru cu titlul „Doamna Brincken şi fiicele ei" care avea să fie o tragedie din mediul proletar. Voia să încerce şi un roman, a cărui acţiune să se petreacă într-un orăşel din Harz; se gîndea fireşte la Nordhausen. Voia să realizeze un crîmpei de viaţă reală, şi anume să zugrăvească viaţa oamenilor mărunţi pe lîngă care trecem de obicei fără a o lua în seamă, deşi cunoaşte şi ea culmile şi abisurile existenţei. Învîrtea de mult în cap conţinutul romanului dar forma îi mai dădea de furcă. Găsea că simplul ton narativ e ceva simplist, neartistic; că nu e genul lui.

Nu, cu astfel de păreri Walter nu putea fi de acord. Considera că forma trebuie să rezulte din conţinut. Orice căutare crispată, orice tertip şi orice truc în materie de formă e ceva rău. Naraţiunea simplă nu e neapărat şi simplistă şi cu-atît mai puţin neartistică; dovadă, marile opere epice ale literaturii universale.

— De exemplu Dickens, zise Peter zîmbind.

— Da, bineînţeles. Walter nu-l numise pe acest scriitor ca să nu deschidă o rană veche, dar dacă Peter îl pomenea, nu mai avea nici un motiv să se reţină. Ceea ce-i cu-adevărat mare în artă e totdeauna simplu şi unitar în conţinut şi în formă. Asta-i părerea mea. Ia orice piesă de Shakespeare. Se desfăşoară în faţa ochilor noştri simplu şi uşor de sezisat, fără complicaţii şi artificii.

— Da, cu vrăjitoare, cu stafii și cu zîne...

— Pe-acelea Shakespeare le utiliza pentru că erau figuri de basm, care pe vremea lui trăiau încă în popor. Argumentul tău nu mă contrazice, e o confirmare a părerii mele.

— Ei, da, tocmai asta-i întrebarea : cum reuşesc eu să captez interesul omului din popor ?

— Numai prin simplitate, Peter !

— Dar trebuie să fac artă !

— Arta e totdeauna simplă.

— Bineînţeles ! Dar în fond noi nu vrem să discutăm ca nişte chiţibuşari.

Făcură cumpărături pe Steindamm. Era o plăcere. Treceau dintr-un magazin în altul. Peter avea bani şi-i cheltuia cu ambele mîini. În faţa vitrinelor şi a tejghelelor din marile magazine era înghesuială. Plăcut lucru să faci cumpărături ! Ieşiră încărcați cu daruri de crăciun. Peter cumpărase cadouri pentru logodnică, pentru părinţii şi frații ei, pentru trupa lui. Și cumpărase și pentru prietenul său — fără ca acesta să-şi dea bine seama — o cămașă sport şi operele complete ale lui Büchner, scoase de editura Insel.

Intrară să se odihnească într-o cafenea, unde Peter îi înmînă lui Walter darul său de crăciun : cămaşa şi cartea. Pe carte scrise : „Ca amintire de la prietenul tău, micul coleg al acestui mare coleg — Peter Kagelmann."

6

Anul 1919, atît de bogat în evenimente decisive, se apropia de sfîrşit. Multe se schimbaseră în viața oamenilor, dar prea puţine speranțe se împliniseră. Arborele libertăţii noi fusese plantat pe un teren nisipos ; rădăcinile nu găseau destulă hrană și destul sprijin, iar florile se ofiliseră înainte vreme, fără a fi dat multe roade.

Într-o zi blîndă de decembrie, cu ninsoare, Walter se întîlni în port, în fața debarcaderelor, cu Erich Enderleit. Acesta se făcuse steward[1] și se întorsese de cîteva zile din a treia călătorie în Africa. Purta un palton cu guler de catifea și la gît un papion negru ; se vedea de la o poștă că e chelner.

De la el Walter află despre Ruth. Erich o văzuse. Pe ea și pe el... Locuiau încă și acum la mama ei. Nu, nu se căsătoriseră. Se spunea că făceau parte dintr-o asociație de nudiști, acum la modă... Da, de fapt era neschimbată... Subțire... palidă. Mai purta și acum coafură de paj.

Tare ar fi vrut să afle mai multe despre ea. Dar îi era neplăcut să pună întrebări, mai ales cînd Erich spuse :

— A fost inevitabil, de fapt era ca un corp străin în mijlocul nostru.

— Mai faci parte din Uniunea Tineretului Liber ?

— Da, dar tu ? Mai ai legături cu grupa ?

— Grupa ? Oho, grupa de mult nu mai există. Rolf Bertlin e secretar de partid la Bremen, iar doctorul Eupert...

— Ei, ce mai e cu el ?

— Este conducătorul unei școli de partid la Berlin. Colaborează mult la reviste și scrie... Timp de cîteva luni a predat la Universitatea din Berlin.

— Va să zică e totuși om de caracter.

— Te îndoiai ?

— Eu ? Nu ! Da' tu ce faci ? Cum o duci ?... Te-ai cam schimbat !

— De ce ?... Pentru că... pentru că m-am făcut steward ? Nu, nu, am rămas tot cel vechi. Sînt tot partizanul cauzei noastre, deși pentru moment pare că se duce de rîpă... Dar, bineînțeles, ți-o spun deschis, mă săturasem de foame. Și-apoi, dacă îndrăzneai să deschizi gura, te și pomeneai dat afară. La greve am fost, firește, primul întotdeauna, drept care eram și primul sacrificat... Ei, deocamdată s-a terminat cu astea. Pentru moment trebuie să mergem

[1] *Steward* (în l. engleză) — chelner pe un vas de pasageri.

la pas şi să ne ţinem gura. Vreau şi eu să am o dată un pic de tihnă... Asta-i. Toţi sîntem supuşi împrejurărilor şi nu poţi face întotdeauna ce vrei. Dar încolo, îţi spun, am rămas din toate punctele de vedere tot cel vechi...

CAPITOLUL XXIV

1

La ora douăsprezece fix toate sirenele fabricilor începură să urle ; sirenele cu aburi ale vaselor mari şi mici din port îşi uniră şi ele glasurile, grave sau stridente, şi tot zgomotul acesta compus din atîtea nuanţe era dominat de tonul sonor şi pătrunzător al sirenei şantierului naval Blohm şi Voss.

Grevă generală! ...

Vehiculele şi tramvaiele dispăruseră de pe străzi, în gări trenurile încremeniseră lîngă peroane şi focul fu stins în cazanele locomotivelor. Nici trenurile metroului nu se mai mişcară din staţiile unde se opriseră la douăsprezece : conductorii plecară acasă cu manivelele subsuoară. Nici o roată nu se mai învîrtea în marele oraş. Nici un coş nu mai scotea fum. Birourile şi magazinele erau închise. Pînă şi o parte dintre agenţii de poliţie îşi părăsiseră posturile.

Grevă generală !...

Din fabrici, birouri şi magazine ieşeau valuri de oameni, mii, zeci de mii, sute de mii. Din port, se porneau în cete nenumărate spre centrul oraşului. Erau muncitori de la şantiere, docheri, marinari, funcţionari din birouri. Străzile din jurul primăriei mişunau de oameni, care ocupaseră şi trotuarele şi partea carosabilă. Nu mai exista nici o deosebire între muncitorii uzinelor şi funcţionari, amploiaţi, meseriaşi ; toţi părăsiseră lucrul, toţi erau solidari.

Grevă generală !...

Încă din orele de dimineaţă ale acestei zile de 13 martie circulaseră prin oraş zvonuri despre o lovitură de stat, bineînţeles zvonuri contradictorii, care provocară şi o agitaţie crescîndă. Nu se restabilise ordinea ? Uzinele nu-şi reluaseră lucrul ? Nu se normalizase viaţa în toate domeniile ? Iar guvernul, în situaţia grea în care se afla, nu făcea oare tot ce-i stătea în puteri ? Şi acum, alte tulburări ? Alte dezordini ? Scandaluri, comploturi, lovituri de stat fără sfîrşit ? Nu ! Nu şi iarăşi NU !

Grevă generală !...

Senatul orăşenesc şi chiar guvernul se adresaseră populaţiei prin afişe. Spre ora prînzului, acestea apărură pe toate casele. Textul preciza că elemente iresponsabile întreprinseseră o lovitură de stat împotriva guvernului legal, ales de popor, cu scopul de a răsturna Republica şi democraţia şi a instaura o dictatură militară ; o parte din armată şi unele formaţii ilegale cu caracter paramilitar fuseseră utilizate împotriva poporului.

Asta însemna război civil. Pus la cale în Ruhr, dezlănţuit pe Spreea.

Guvernul democratic, care părăsise Berlinul, lansa un apel ca tot poporul muncitor să declare imediat grevă generală iar toţi bărbaţii apţi a purta armele să apere Republica.

2

Făcîndu-şi drum prin mulţime, Walter alergă cît putu, prin Helgoländerallee şi prin Heiligengeistfeld, spre casă. Evenimentul fusese ca un trăsnet din senin. Lovitura de stat militaristă aprinsese din nou focul luptei şi dezlănţuise din nou mînia, oarecum adormită, a poporului. Silise guvernul să se urnească, deşi nu prea era înclinat el spre acţiune. Acum se dovedi că generalii nu de dragul democraţiei îi doborîseră pe spartachişti. Această lovitură de stat a vechilor militari crea o situaţie cu totul

nouă și putea determina o întorsătură în democrația germană.

Euforic, cum nu mai fusese de mult, Walter își făgădui să nu stea deoparte de data asta. Nu mai era atît de tînăr încît să nu poată participa la luptă, bărbătește. De astă dată nu se va admite ca detașamentele africane ale lui Lettow-Vorbeck să se furișeze din nou în oraș peste noapte, hoțește ; de data asta se vor ridica baricade, se vor organiza cete de muncitori, se va lupta pentru victorie.

Carl Brenten era sceptic, n-avea încredere în acest apel, și în convorbirea cu fiul său aruncă o vorbă care avu în adevăr un efect paralizant : numele lui Schönhusen. Apelul la rezistență fusese lansat de senat, deci și de Schönhusen. Puteai să cîștigi o bătălie împotriva dreptei cu acest om în frunte ?

— Se va merge înainte, peste capul lui Schönhusen ! strigă Walter.

Brenten rămase sceptic. De atîtea ori îl subevaluase pe Schönhusen și de fiecare dată greșise. Și de tot atîtea ori îi supraevaluase pe muncitori. Dar fu antrenat de entuziasmul și de încrederea fiului său. Încă mai mult, de hotărîrea crescîndă de luptă a maselor de pe străzi.

Greva generală izbucnise ; acum, lozinca era : înarmarea poporului. În primele ore ale după-mesei, bărbații din toate cartierele, socialiști, sindicaliști, democrați, se adunară în fața sediilor partidelor. Mii de oameni stăteau în fața Casei sindicatelor. Alte mii de oameni așteptau în fața sediului Partidului Social-Democrat din Fehlandstrasse, aproape de Alster. Așteptară ceasuri în șir cu o răbdare și o disciplină demnă de admirat.

Nu se întîmplă nimic. Nici unul dintre conducătorii de partid cunoscuți nu vorbi celor adunați. Nu primiră nici o informație. Nu se distribuiră arme.

Către seară, se iscă zvonul că la liceul Humboldt s-ar distribui arme membrilor celor trei partide socialiste și membrilor sindicatelor. Din toate car-

tierele, mii şi mii de oameni porniră spre liceul Humboldt.

Se adunaseră cu zecile de mii în fața clădirii. În piața liceului începură să organizeze unități. La ușa sălii de gimnastică era o coadă lungă, pe trei rînduri, formată din cei ale căror buletine de identitate fuseseră examinate şi care urmau să primească arme.

Dar nu se întîmplă nimic...

Seara tîrziu, încă mai stăteau mii de muncitori în jurul sediilor de partid şi de sindicat. Abia către miezul nopții se risipiră şi ultimii, decepționați şi înjurînd.

3

Brenten şi fiul său rămaseră de data asta împreună pînă noaptea tîrziu. Alergaseră fără ezitare, dînd ascultare fiecărui zvon, ba la Casa sindicatelor, ba la primărie, ba la liceul Humboldt. Şi după fiecare dezamăgire se încurajaseră reciproc ca să nu-şi piardă speranța. Brenten-tatăl se lăudase în fața fiului cu experiența sa din armată, spunînd că-i va putea da instrucție militară chiar dacă deocamdată numai teoretică. În primul rînd îi explicase mînuirea armei şi diversele ei părți şi-l învățase cum trebuie s-o întrețină. Grenadierul în rezervă Carl Brenten se pricepea minunat, după cîte spunea el, să umble cu grenadele de mînă. Susținea că le arunca la o distanță de peste treizeci de metri. „Iei drăcia în mînă, cu stînga scoți siguranța, apoi numeri pînă la douăzeci şi unu, douăzeci şi doi şi-o arunci !... Esențialul e să-ți stăpîneşti nervii şi să n-o zvîrli prea repede..."

Spre seară, luară drumul casei, cu o furie mută şi înverşunată.

Era de conceput ca guvernul să lanseze un apel la insurecție armată către muncitori şi apoi să-i tragă pe sfoară ?... Era posibil ca un guvern, oricare

ar fi fost el, să-şi bată joc în halul ăsta de muncitori gata să pornească la luptă împotriva rebelilor pentru a-l apăra ?... Nu, era de neconceput ! Nu exista decît o singură explicaţie : lovitura de stat a militariştilor eşuase.

— Da, probabil că aşa-i, zise Brenten, agăţat de braţul fiului său, fiindcă i se umflaseră picioarele de atîta alergătură. Greva generală a fost suficientă ca să frîngă gîtul complotiştilor.

— Păcat ! fu de părere fiul.

Treceau prin Kaiser-Wilhelm-Strasse spre Holstenplatz. Din spate venea un camion cu farurile aprinse. Se opri la cîţiva paşi de ei. Din camion săriră cîţiva bărbaţi şi intrară într-un birt. Dar ce să vezi : purtau arme !

— Tată, ia te uită, ăştia au arme !

— Văd, răspunse Brenten mirat.

— Alo, Walter ! zise un bărbat cu o carabină pe umăr, apropiindu-se de el, sper că n-ai de gînd să te duci la culcare în noaptea asta ?

Era Timm !... Strungarul Ernst Timm... înarmat !

— Ernst ! De unde aveţi arme ? Tata şi cu mine am alergat toată ziua şi nu ne-au dat.

Timm rîse cu hohote.

— Dacă aşteptaţi să vi se dea !

Strînse mîna lui Brenten, apoi pe a lui Walter. Arăta bine. Rîdea cu toată fiinţa. Bereta de marinar îi stătea minunat.

— Tovarăşii din Lägerdorf au nevoie de ajutor ! Pe-acolo a intrat în oraş o unitate oarecare de voluntari şi le dă de furcă muncitorilor de la fabrica de ciment. Cei din Itzehoe nu reuşesc singuri să-i lichideze pe bandiţi. Ce zici, mergi cu noi ?

— E posibil ? întrebă Walter.

— Unitatea asta mi s-a încredinţat mie. Dacă vrei să fii sub comanda mea...

— Bineînţeles ! Numaidecît, Ernst.

— Ei, cum, aşa, pe negîndite, zise Carl Brenten, zîmbind nesigur. În toiul nopţii ?

Dar pînă să-şi dea seama ce se întîmplă, motorul şi pornise, bărbaţii înarmaţi se urcaseră în camion. Walter stătea în mijlocul lor.

— Băiete, strigă Brenten, apropiindu-se de camion, băiete, o să răceşti !

În clipa aceea camionul porni, acceleră repede şi trecu, lunecînd prin întuneric ca o pată de lumină, peste asfaltul de pe Holstenplatz.

4

— Cunoşti mînuirea armei ? întrebă Timm.

— Mai întrebi ? făcu Walter gîndindu-se la explicaţiile lui taică-său.

— Daţi-i o carabină !

Walter inspiră adînc. În viaţa lui nu ţinuse o armă în mînă, o armă adevărată. Cineva îi dădu doi pumni de cartuşe pe care Walter le băgă în buzunarul jachetei.

Trecură într-o goană nebună pe străzile pustii şi cufundate în beznă. Păcat că n-am şi eu o beretă de marinar, îşi zise Walter. Numai el era în capul gol. Puse arma la umăr cu oarecare teamă. Carabina îi dădea impresia că e adult. Puteri magice păreau să emane din ea. Se uită în juru-i plin de mîndrie. Nu era mai prejos decît oricare dintre aceşti tovarăşi. Se uită la casele prin faţa cărora treceau în goană. La unele ferestre mai ardea lumina. În odăi, oamenii şedeau, dormeau în paturile lor. El însă gonea prin noapte, cu arma în bandulieră, ca un soldat al revoluţiei. Ce putere zăcea într-o armă ca a lui ! Cu arma puteai să-ţi impui voinţa.

Ernst Timm îşi făcu loc pînă la Walter.

— Lucrezi la Blohm şi Voss, nu-i aşa ?

— Da, Ernst !... Toată ziua am alergat, dar nicăieri nu s-au distribuit arme ! Zău aşa !

Frînele scîrţîiră ; bărbaţii din camion fură aruncaţi în toate părţile, camionul greu se opri brusc. Ce se întîmplase ?

Pe drumul mare, în fața lor, se desluşeau cîteva siluete. Timm sări din camion şi discută în şoaptă cu cei de pe şosea. Apoi strigă :

— Mitraliera în poziție de tragere !

Walter fu dat la o parte, mai mulţi puseră mîna şi ridicară mitraliera pe cabina şoferului. O puseră în bătaie şi introduseră o bandă de cartușe. Timm se urcă lîngă şofer. Walter îl mai auzi spunînd către cei de pe şosea : „Bine, bine, tovarăşi !" Apoi trecură mai departe.

— Ăştia sînt din Elmshorn. Aici, pe la moşii, se pare că mişună tot felul de bandiţi.

— Cei din Elmshorn sînt vigilenţi. Întotdeauna au avut o bună organizație de partid.

— Da, da, tocmai spuneau şefului nostru că oraşul e-n mîinile lor. Da' se tem de atacuri nocturne dinspre Quickborn. Acolo se pare că s-au concentrat unități de voluntari.

— Să sperăm că o să dăm şi noi peste o bandă de-astea !

— Las' că o să ai parte de răfuială, tovarăşe !

Înainte de intrarea în oraş, opriră din nou. Două siluete se iviră lîngă camion şi dispărură din nou. Apoi trecură prin oraş micşorînd viteza. Nu se vedea nici țipenie de om. Toate ferestrele căsuțelor erau întunecate. Mereu alte case apăreau fantomatic în conurile de lumină ale farurilor ; părea că acestea ar tatona de-a lungul frontului de case în dreapta şi în stînga.

Camionul se mai opri o dată. Acum fu reținut mai multă vreme, căci omul care se apropiase de cuşca şoferului îl privea cu neîncredere pe Timm.

Apoi, din nou, şoseaua liberă. De ambele părți se întindeau ogoare. În depărtare, vizibile în lumina lunii şi a stelelor, o dungă de pădure şi ici-colo sătuleţe. Dar oameni, nicăieri. Îşi continuară drumul.

Lui Walter îi era frig ; nu se echipase pentru o asemenea călătorie nocturnă. Vîntul ca de gheață îi trecea prin păr. Nu mai mîncase de mult şi foamea îl făcea mai sensibil la frig... Oare tata s-o fi culcat ?... Îi venea să rîdă gîndindu-se cît de repede se

petrecuseră lucrurile. Înainte ca taică-său să fi sesizat ce se întîmplă, el plecase... În fond, era emoționat că alergase cu el toată ziua prin oraş şi că voia şi el să aibă arme... „Aş vrea să-l văd o dată la luptă ! Doamne, dumnezeule ! La cea mai mică oboseală se dă bătut !"

Şoferul opri motorul. Camionul mai înaintă o bucată de drum, apoi se opri. Timm coborî.

— Tovarăşi, ascultaţi ! Itzehoe este ocupat de unităţi de voluntari, dar Lägerdorf e încă în stăpînirea muncitorilor. Tovarăşii din Itzehoe s-au retras la Lägerdorf. Sînt încercuiți de voluntari. Deci, o să dăm probabil de ei. La cea mai mică primejdie, feriți-vă capul. Numai cei doi tovarăşi de la mitralieră trebuie să fie gata să tragă. Luaţi seama bine la comanda mea ! Ne urmăm drumul fără lumină, deci atenţie ! linişte şi disciplină !

Camionul înainta încet de-a lungul copacilor goi de pe marginea şoselei. Nimeni nu scotea o vorbă. Walter auzi pe unii umblînd cu armele şi mînuind închizătoarele. Ar fi vrut grozav să-şi încarce şi el carabina, dar se temea că nu se va pricepe.

— Staai !

Comanda străpunse tăcerea ca un cuțit. Cei din camion se aplecară pentru a-şi feri capetele, iar Walter făcu la fel... Camionul se opri încetişor. Se auzi deschizîndu-se portiera şi o voce zise :

— Cine sînteți ? De unde veniți ?

Cîteva clipe domni o linişte înfricoşătoare, apoi urmă o detunătură puternică. Walter se sperie îngrozitor, crezînd că a sărit camionul în aer...

Puţin după aceea urmă încă o detunătură.

Apoi se lăsă iarăşi liniştea. Părea că zgomotul infernal s-ar depărta în grabă peste ogoare...

— Alo, tovarăşi ! Ridicară capul. Lîngă camion stătea Timm, care ridica spre ei două arme. Puneți-le la un loc cu celelalte, zise, apoi se aşeză iarăşi lîngă şofer şi închise încet portiera. Motorul porni, camionul se puse în mers.

5

Abia străbătură vreo sută de metri, cînd auziră împuşcături dintr-o plantaţie de molifţi. Toţi se făcură din nou ghem, şi Walter la fel. Cineva scoase un strigăt. Maşina acceleră şi în acelaşi timp mitraliera începu să latre. Trăgînd încontinuu, camionul trecu într-o goană nebună pe şoseaua întunecoasă. Walter şedea pe vine şi se uita la stele. Se mira singur că nu simţea nici o frică ; înghesuit printre ceilalţi, şezînd aproape pe fundul maşinii se simţea în perfectă siguranţă. Numai şoferul să-şi păstreze sîngele rece şi să nu intre în vreun copac !

Camionul îşi micşoră viteza ; aici şoseaua era mai proastă. Roţile hurducau peste gropi şi, la un moment dat, nu se mai putu înainta. Focurile de armă încetaseră şi cei din faţă ridicară capetele ca să-şi dea seama unde sînt. Şi Walter se ridică prudent. Zări înainte-i o clădire joasă şi lungă şi un coş de fabrică ce părea să se înalţe ca din pămînt. Timm trata cu cîţiva bărbaţi cu armele la umăr.

Se găseau în faţa fabricii de cărămizi din Lägerdorf. Un punct de sprijin înaintat al muncitorilor.

— Mai aşteptaţi o clipă, tovarăşi ! strigă Timm. Nu vă daţi jos din camoin ! Nu ştim încă dacă rămînem aici sau mergem mai departe !

Cei din camion începură să şuşotească şi să rîdă încetişor. Se bucurau că reuşiseră să spargă linia fără nici un incident. Îl lăudau pe Krischan Deike pentru că stătuse atît de liniştit. Walter abia acum află că acest tovarăş ţinuse mitraliera în spinare tot timpul cît se trăsese în plantaţia de molifţi.

— Sigur, am vîntătăi peste tot, zise Deike rîzînd, dar a intrat frica-n ei şi s-au lăsat repede de tras !

Rămaseră pe loc. Cine voia, putea să se odihnească într-o încăpere din fabrică. Unii se duseră să se culce. Walter nu avea chef de odihnă ; se ţinea după Timm şi află astfel ce se petrecuse cu o zi înainte la Itzehoe şi aici.

Şi la Itzehoe se proclamase greva generală la ora prînzului. În clipa aceea însă militarii ieşiseră din

cazărmi şi ocupaseră toate clădirile publice şi fabricile mari. După amiaza se trăseseră primele focuri de armă; muncitorii ocupaseră gara şi cîteva hoteluri şi restaurante. Dar nu putură menţine aceste puncte, pentru că trupele duşmanului fuseseră cît pe-aci să-i încercuiască. În ultima clipă se retrăseseră luptînd spre Lägerdorf, oraşul care se găsea în mîinile muncitorilor. În cursul bătăliilor de retragere, fusese rănit mortal un muncitor de la fabrica de reţele, social-democratul Ewald Bühler, fost plutonier, acum comandantul militar al muncitorilor. Muncitorii îi transportaseră cadavrul pînă la Lägerdorf şi-l aşezaseră pe un catafalc, în clădirea şcolii. Lucru surprinzător, comandamentul unităţilor înarmate ale muncitorilor îl preluase un inspector financiar pensionat, un fost căpitan care, după spusele muncitorilor de la Itzehoe, se descurca de minune.

— Ce fel de inspector financiar? întrebă Timm.

— Cei care îl cunosc spun că simpatizează cu Partidul popular german. Un burghez din cap pînă-n picioare, răspunse un cetăţean din Itzehoe, are şi gărgăuni. Ce vreți, e om de aproape șaptezeci de ani. În realitate, n-are nimic comun cu noi, dar îşi face datoria într-adevăr perfect. În materie de politică nu încearcă de loc să ne influențeze.

Timm voia să-l cunoască pe căpitanul de rezervă. Trecură printre clădirile fabricii, apoi peste un ogor îngheţat şi ajunseră pe drumul mare; după alţi cîţiva paşi, dădură de locul căutat.

Lägerdorf, un orăşel cu relativ multe fabrici, avea o muncitorime bine organizată; un localnic, care mergea alături de Walter, vorbea cînd de tăbăcăria de piele, cînd de fabrica de cărămizi, cînd de ţesătoria de iută. Cinci optimi din voturi fuseseră obţinute de partidele muncitoreşti. În schimb, în satele şi pe proprietăţile din împrejurimi, elementele conservatoare erau preponderente. Walter îl întrebă dacă aceştia sînt cu toţii băieţi de chiaburi.

— Mulţi, dar nu toţi. Cu toţii însă, fie ei chiaburi sau ţărani cu gospodării mici, sînt perfect solidari.

— Asta nu-i bine, zise Walter. Trebuie să încercăm să-i cîştigăm pe cei săraci şi pe fiii lor pentru cauza noastră.

— Imposibil ! Adesea-s mai reacţionari decît chiaburii ; dar pînă şi o bună parte dintre argaţi ţin cu ei. Să-i atragi pe ăştia ? De unde ! Tot ce poţi face, e să le dai la cap ! Ţăranii-s aproape toţi în tabăra adversă ; trebuie să ne resemnăm ! Se dovedeşte şi-acum că satele-s împotriva noastră.

Heinrich Wiebrink, inspector financiar şi căpitan în rezervă, un bătrîn slab, extrem de vioi, îşi puse în grabă pincenez-ul cînd intrară muncitorii şi-i examină bănuitor.

— Ce s-a întîmplat ? strigă el cu vocea lui subţire de moşneag, care suna cam supărată.

Avea o faţă mică, osoasă, cu o gură subţire, fără dinţi. Ochii cenuşii, cu pungi mari dedesubt, erau încă foarte vioi şi aveau, după cum putu observa Walter în cursul convorbirii, o expresie cînd şireată, cînd bănuitoare.

Ernst Timm se prezentă şi-l întrebă ca şi cînd ar fi vrut numai să obţină o confirmare :

— Va să zică i-aţi ajutat pe muncitori cu cunoştinţele dumneavoastră militare ?

— Hi-hi-hi !... chicoti căpitanul. Auzi vorbă ! Hi-hi-hi !... Mă interesează cazul, domnule ! strigă el exagerat de tare. Dar deodată deveni serios. E o sarcină !... O sarcină dificilă, dar interesantă !... Situaţia îmi aminteşte pe cea de la Saarlouis ! Pe-atunci eram sublocotenent, tinerel de tot, fără experienţă, da' plin de îndrăzneală ! Am apărat localitatea timp de şaptesprezece zile împotriva unor forţe de cinci ori superioare ! E uluitor că situaţia de acum e identică. Rezistăm noi ! Numai că... aici vocea se intensifică din nou, şi strigă atît de tare încît sîngele îi năvăli la cap... pretind ascultare absolută ! Nu admit acţiuni subversive.

Walter se uită amuzat cînd la căpitanul în rezervă, cînd la Timm, şi apoi iarăşi la bătrînul comandant.

Timm era stupefiat; dar faţa lui nu-i trăda gîndurile. Dădea din cap şi tăcea. Cînd voia, Timm se pricepea de minune să tacă; asta o ştia Walter. Îl rugă pe căpitan să expună situaţia.

Acesta întinse pe masă, cu mîini nesigure, o hartă mare şi arătă cu degetele-i osoase ba punctele subliniate cu roşu, ba pe cele subliniate cu albastru. Apoi murmură, mai mult ca pentru sine:

— Exact ca la Saarlouis!

Timm îi mulţumi „domnului căpitan". Acesta sări de pe scaun şi-l întrebă, privindu-l drept în ochi, dacă e satisfăcut de dispoziţiile pe care le dăduse. Spre marea mirare a lui Walter, Timm răspunse fără şovăire:

— Extrem de satisfăcut, domnule căpitan!

Moşneagul ţeapăn se repezi cu o vioiciune de care nimeni nu l-ar fi crezut capabil, spre Ernst Timm, îl apucă de braţ cu ambele-i mîini, şi zise mişcat:

— Sînteți omul meu! Îi mulțumesc lui dumnezeu că mi-a trimis un om ca dumneavoastră!

Timm părăsi odaia în tăcere, cu fața imobilă. Muncitorii şi Walter îl urmară.

— Unde-am putea să vorbim nestingheriţi? întrebă Timm.

— La mine acasă, zise un localnic.

— Să mergem în biroul meu din fabrica de iută. Sînt secretarul comitetului de uzină, zise altul.

— Unde-i fabrica de iută? întrebă Timm.

— Aici, aproape. La doi paşi.

— Să mergem! hotărî Timm.

Fără a scoate o vorbă, îl urmară prin noapte pe Timm şi pe secretarul comitetului de uzină, trecură prin curtea uzinei şi intrară în biroul direcţiei.

Walter cumpănea în gînd dacă era cazul să-i comunice lui Timm părerea sa despre acest fantomatic căpitan în rezervă. Îl apuca un fel de groază la gîndul că Timm ar putea accepta comanda acestuia. Dar

nu îndrăzni să spună nimic; s-ar fi putut să-l înțeleagă greșit, să aibă impresia că vrea să-l dăscălească și să se amestece în treburile lui.

Timm se sprijini cu spatele de biroul directorului și se uită la tovarășii din Lägerdorf, care se așezaseră comod în fotoliile de piele.

— Voi sînteți activiștii responsabili de-aici? întrebă el.

Toți dădură din cap afirmativ.

— Tovarăși! Cum ați putut fi atît de neinspirați și să vă încredințați acestei mumii? E un om pe cît se poate de mărginit! Un militarist smintit! E capabil să provoace o adevărată nenorocire!

Tăcere și stupefacție. Muncitorii se uitară unul la altul. Unii zîmbeau, alții tăceau. Walter însă avu impresia că i se luase o greutate de pe inimă. Zîmbea cu toată fața în timp ce se uita la Timm, care stătea serios, fără măcar să clipească.

— Ce era să facem? N-avem pe altcineva... Ei, dacă Ewald ar fi în viață! Pe Thiede l-au arestat și...

— Cine-i Thiede? întrebă Timm.

— E consilier orășenesc la Itzehoe, un comunist.

— Și cine l-a arestat?

— Cine?... Bandiții albi!... Cei din trupele de voluntari!... Au prins cîteva zeci de activiști de frunte!... Ei, dac-ar fi aici, cu noi...

— Bine! Timm puse capăt încercărilor de justificare. E momentul să ne sfătuim ca să vedem ce-i de făcut... Apropiați-vă, dar avem nevoie de o hartă... Înainte însă trebuie să vă pun cîteva întrebări. Întîi: ce arme avem? Și cîți bărbați apți pentru luptă? În al doilea rînd: ce forțe are adversarul aici, în jurul orașului Lägerdorf și la Itzehoe? În al treilea rînd: cum stăm cu moralul și cu disciplina?

Se așezară în jurul mesei și Ernst Timm pregăti o foaie de hîrtie.

— Așa. Acum, fără exagerări. Cum stăm?

6

Începuse să mijească de ziuă cînd sosi un biciclist. Fu numaidecît condus la fabrica de iută. Aducea ştiri importante din Itzehoe. Unitatea de voluntari se pregătea de retragere. Aflase că cei din Lägerdorf primiseră întăriri importante.

Întăriri importante!... Walter nu-şi putea reţine un zîmbet. Erau exact treizeci de oameni, fără el. Timm îl expedie pe curier, apoi întrebă:

— Îl cunoaşteţi? E de încredere?

Ceilalţi îl asigurară că era un bun tovarăş.

Timm dădu din cap şi tăcu. Se uită o bună bucată de vreme la notele pe care le luase și stătu pe gînduri. Cînd ridică ochii, surîdea. Toţi aveau impresia că acum totul era în regulă. Timm spuse:

— Se tem de noi. Asta-i bine... O să căutăm să le grăbim retragerea, altfel s-ar putea întîmpla să care cu ei tovarăşi de-ai noştri ca prizonieri. Propun să organizăm trei unități de şoc şi să atacăm Itzehoe din trei părţi deodată... Din trei părţi, să ne înţelegem, ca să le rămînă o posibilitate de a fugi... Uitaţi-vă, eu mi-o închipui în felul următor... şi, adresîndu-se lui Walter, zise: Ia note! O să rămîi cu mine. Apoi adăugă zîmbind și făcînd cu ochiul: Te numesc adjutantul meu.

CAPITOLUL XXV

1

Generalii nu reușiră să înfrîngă Republica, dar Republica primi totuşi o lovitură mortală: acceptă să fie salvată de generali. Încă o dată, ca și în 1918, democraţia germană avusese de ales între mîna bătătorită a clasei muncitoare şi laba de tigru a militarismului. Ca unul dintre conducătorii răzvrătiților, Ernst Timm era urmărit cu mandat de ares-

tare, fotografia lui figura pe toate coloanele de afişaj ; era acuzat de banditism armat, de omucidere şi instigaţie la război civil, de faptul că în dimineaţa de 14 martie organizase un atac împotriva oraşului Itzehoe, că împreună cu complicii săi luase cu asalt închisoarea şi eliberase pe deţinuţi. În cursul luptelor pentru stăpînirea oraşului căzuseră opt morţi şi numeroşi răniţi. Se pretindea că în oraşul ocupat avuseseră loc repetate acte de banditism, jafuri. Acest mandat era iscălit de autorităţile poliţieneşti ale Republicii.

Unii muncitori, dintre acei care sub comanda lui Timm cuceriseră Itzehoe în noaptea dintre 13 şi 14 martie, fură arestaţi. Şi Walter fu căutat. Spre norocul lui, nimeni, în afară de Timm, nu-i cunoştea numele.

Marţi 16 martie, conducerea sindicatelor suspendă greva generală, deşi în regiunea Ruhrului şi în Germania centrală luptele continuau, iar guvernul nu se întorsese încă la Berlin. În aceeaşi zi, corpul de voluntari din Bahrenfeld, echipat de campanie — ofiţerii cu căşti de oţel pe cap şi curelele prinse sub bărbie, soldaţii cu armele încărcate — părăsi Hamburgul, petrecut de o mulţime de mici burghezi, beţi de entuziasm. Trecură prin oraş în sunetele fanfarei, care cînta marşuri militare prusace, apoi prin satele din regiunile Lauenburg şi Mecklenburg, şi, ajuns la Schwerin, se puse sub comandamentul fostului general al kaiserului, „învingătorul Africii", actualul comandant al pieţei de acolo, Lettow-Vorbeck, care primise acum şi titlul de „cuceritor al Hamburgului" şi răspundea faţă de guvernul Reichului pentru liniştea şi ordinea din nord-vestul Germaniei.

2

Carl Brenten era orbit şi prostit de ură. Convorbirile politice cu el erau un canon ; nu făcea decît să ironizeze totul cît mai sarcastic ; cu asta nu

cîştiga pe nimeni, dar jignea pe toţi, chiar şi pe tovarăşii săi. Dînd numai de neînțelegere şi de refuzuri, se retrase în singurătate. Era greu să mai trăieşti laolaltă cu el.

De cîteva săptămîni încoace, familia Brenten locuia din nou într-un apartament din fundul unei curţi, pe Glashüttenstrasse, nu departe de o stradă mai elegantă numită Feldstrasse. Visul unei locuinţe moderne cu baie, bucătărie cu faianţă şi maşină de gătit cu gaz se spulberase. Şi nu era singurul vis spulberat. Carl Brenten devenise din nou negustor de ţigări şi umbla de dimineaţa pînă seara de la un restaurator la altul ca să-şi plaseze marfa manufacturată. Peste tot era obligat să bea un păhărel, măcar unul, de rachiu sau de bere. Dar restauratorii, care cumpărau o cantitate mai mare de ţigări aşteptau de la el şi o consumaţie mai importantă. De multe ori se întorcea acasă beat, dar niciodată vesel, căci în starea sa de ebrietate oarecum profesională, numai vesel nu putea fi.

Teoriile prosteşti, eronate şi sarcastice ale lui taică-său îl scîrbeau pe Walter. Brenten pretindea că e singurul om cu mintea limpede şi singurul sincer, toţi ceilalţi fiind nişte proşti sau nişte vînduţi. Fraţilor Friedei le interzisese să mai intre în casa lui. Se ţinea deoparte ca un sihastru înăcrit şi ca un sectar, şi considera mersul lucrurilor cu o ironie amară şi plină de autoadmiraţie, susţinînd că muncitorimea ratase toate prilejurile de a mai cîştiga vreo influenţă asupra evenimentelor.

Walter renunţase de mult să mai discute cu el politică. Politica resentimentelor este întotdeauna sterilă. O politică fără ţel şi fără speranţă este nihilism. De mult nutrea intenţia să plece de acasă şi să se mute cu chirie la străini. Între altele şi pentru că dorea să aibă o cămăruţă numai a lui, unde să poată citi şi studia în voie. Dar amînase de la o zi la alta, din consideraţie pentru maică-sa, ştiind că pe ea ar îndurera-o profund.

În seara în care se hotărî să spună totuşi părinţilor că avea de gînd să se mute, căci găsise lîngă

parcul din Barmbeck o odăiţă drăguţă, totul se întîmplă altfel de cum se aşteptase.

Carl Brenten şedea în odaia cea bună, lîngă fereastră ; era palid şi avea pleoapele umflate.

— Vino-ncoa', băiete, stai jos ! Vreau să discut cu tine ! Avea vocea obosită, ca spartă.

Walter deveni atent, trase un scaun lîngă fereastră şi se aşeză faţă în faţă cu taică-său. Nu, nu era beat. Dar părea că se simte mizerabil. Tot corpul îi era parcă umflat, şi faţa şi mîinile. O să facă hidropizie de atîta bere, gîndi fiul. Dacă o continua să bea tot aşa, n-o mai duce mult...

— Nu mai ştiu ce să fac, începu Brenten cu voce plîngăreaţă. De cinci zile n-am mai vîndut nimic. N-am nici o leţcaie în buzunar. Toate îmi ies anapoda.

Povesti că pierduse de muşteriu restaurantul Casei sindicatelor şi cum se întîmplase. Diferiţi alţi clienţi şi nu dintre cei mai neînsemnaţi erau de la un timp neplăcut impresionaţi de părerile lui politice şi îl refuzaseră. Alergăturile şi băutura continuă îl distrugeau ; niciodată nu se simţise atît de rău ca în vremea din urmă. Voia să se sfătuiască acum cu el, ca să vadă ce-i de făcut, dacă nu există totuşi vreo posibilitate să-şi cîştige o existenţă modestă.

Walter era emoţionat. Şi el, care voia să se mute !... Nu se gîndise decît la propria-i persoană. Roşi de ruşine... Stătea aşa, fără să poată scoate un cuvînt.

— Să nu-i spui nimic mamei. Nimic ! Ea habar n-are.

— Tată, în primul rînd fă o pauză. Stai acasă şi odihneşte-te.

— Uşor de spus ! murmură Brenten.

— Lasă, o scoatem noi la capăt ! Am eu cît ne trebuie în primele săptămîni. Doar cîştig, şi am şi ceva economii. Nu-ţi face griji din pricina asta.

— Poţi să mă împrumuţi cu nişte bani ?

— Bineînţeles, tată ! N-am la mine decît... stai puţin... zece, treizeci, treizeci şi şase de mărci. Dar am un livret de economii cu aproape patru sute de mărci... Te miri, nu ?... Şi-apoi lasă-te, nu mai colinda cîrciumile ! O să găsim şi altă posibilitate de a plasa ţigările.

— Îţi mulţumesc, băiete !

— Eşti bolnav, tată ! Stai acasă !

— Frieda, îl auzi Walter pe taică-său după cină, de cîteva zile nu ţi-am dat bani de coşniţă ! Ţine douăzeci de mărci.

3

Fritz Hardekopf, rebelul cel blond, cel mai original din familia Hardekopf, murise. Fusese ucis de trupele de mercenari, în luptele pentru Republica despre care, de fapt, nu avusese cine ştie ce părere bună. După cum scria logodnica sa, Annemarie Mörling, căzuse la turnul de apă din Essen, conducînd o unitate de muncitori.

Nici bunica Hardekopf, nici Frieda nu avuseseră habar că Fritz trăise în Ruhr. Cum nu le mai scrisese de cînd cu evadarea lui, atît de misterioasă pentru familie, îl credeau în cine ştie ce colţ al Germaniei.

Şi acum, era mort. Cel mai tînăr Hardekopf, preferatul bătrînului Johann, favoritul cumnatei Cäcilia, cel mai inteligent şi cel mai plin de viaţă dintre fraţi. Bătrînei lui mame îi venea greu să înţeleagă, deşi îl pierduse de mult, în fond, încă de cînd nu voise s-o asculte şi din pricina lui, cum susţinea dînsa, îl pierduse pe Johann al ei.

După ce Frieda citi scrisoarea cu vestea cea tristă, se ridică mută şi trecu în odaia de alături.

La ora prînzului apăru în bucătărie, se aşeză la masă, vorbi de una, de alta şi se comportă ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

4

În general, de acum înainte se vorbi prea puţin despre cel mai tînăr membru al familiei. Rar i se pomenea numele. Nimeni nu întrebă unde fusese înmormîntat, nimeni nu căută să afle în ce împrejurări murise. Fraţilor lui le era ruşine de el. Această ruşine nu se datora unui sentiment de culpabilitate — se simţeau fără vină, se considerau singurii păstrători şi reprezentanţi ai moralei şi tradiţiei socialiste — ci temei. Se temeau că, din pricina acestui fanatic, cum îi ziceau ei fratelui mai mic, ar putea avea neplăceri în partid, s-ar putea chiar să fie consideraţi oameni pe care nu te poţi bizui. Otto Hardekopf, angajat cu drept la pensie la uzina de apă a oraşului, se temea să nu cadă în dizgraţia superiorului său, un cunoscut social-democrat, dacă s-ar afla că unul dintre fraţii lui a fost spartachist. Ludwig Hardekopf, casier al circumscripţiei Uhlenhorst, care se bucura de preţuire datorită amintirii tatălui său, se temea, din acelaşi motiv, ca numele Hardekopf să nu piardă din vaza de care se bucura. Cel mai indiferent era Emil Hardekopf, acela dintre fraţi care avea mai puţin interes pentru politică şi se ralia întotdeauna grupării de la care spera avantaje momentane mai mari.

Cînd Brenten află de moartea tînărului său cumnat, se întrebă cu mirare cum ajunsese acesta în Ruhr şi de ce nu-i scrisese niciodată. Frieda se prefăcu a nu şti nimic. Dar îi veni greu să-şi ascundă jena. În zilele revoluţiei, Fritz nu găsise nici la fraţii săi, nici la ea ajutorul necesar. Cînd, urmărit de poliţie, se refugiase de la unul la altul, Ludwig îl poftise să plece a doua zi ; Frieda nici nu ştia că Hermine, cumnată-sa, îşi ameninţase bărbatul că va chema poliţia dacă „bolşevicul" va mai petrece o noapte în casa ei. Lipsit de mijloace, cu uniforma de marinar sub palton, Fritz Hardekopf rătăcise nopţi în şir fără adăpost pe străzile oraşului. Fratele său Otto nici nu-l lăsase să-i treacă

pragul; îi declarase că, fiind funcționar de stat, nu poate să se facă vinovat de o acțiune antistatală. Ba chiar pretinsese ca frate-său să recunoască aceasta.

În cele din urmă, hărțuitul se furișase pînă la locuința surorii, deși se temea de întîlnirea cu mamă-sa, pe care o evita mai mult decît pe oricine din familie. Nici Frieda nu îndrăznise să-l primească. Dar alergase la Sophie Stürck, și aceasta, după o scurtă consfătuire cu Gustav, se declarase de acord să-l ajute pe Fritz. Gustav Stürck îi dăduse un costum civil și rufărie de la unul din fiii săi căzuți pe front. Probabil că maistrul tîmplar atît de bun la suflet și săritor i-a dat și banii necesari ca să dispară din Hamburg și să se descurce în altă parte.

Stürck știa că Fritz Hardekopf avea de gînd să plece în Olanda sau în Belgia, ca să se angajeze pe un vapor. Rămăsese însă la Bochum, unde intrase în familia unui miner, pe nume Jörn Diestel. Era un vechi conducător sindical, avea trei fete, și cu toate că acești cinci oameni trăiau foarte strîmtorați, își dădură silința să-l rețină pe Fritz printre ei. Mama și cele trei fiice îl răsfățară, așa că Fritz cunoscu pentru prima oară ce înseamnă o viață de familie afectuoasă și veselă. Apoi se îndrăgosti de o prietenă a casei, o fată din Vestfalia, îndrăzneață și durdulie, se logodi repede cu ea și uită viața de marinar. Se angajă la uzinele metalurgice din Bochum ca ajutor de montator.

Dar toate acestea n-au fost decît un scurt episod în viața lui Fritz Hardekopf. Cînd glonțele de mitralieră îi rupse artera cervicală omorîndu-l pe loc, nu împlinise încă douăzeci și trei de ani.

În urma sfaturilor lui Jörn Diestel, se abținuse de la orice activitate politică, fiindcă mai era urmărit prin mandat pentru participare la împușcarea unui general în Braunschweig, încît mai avea să se teamă că poliția republicană l-ar putea găsi și aresta. Dar apoi, în martie, avu loc rebeliunea generalilor împotriva republicii și strigătul de ajutor al

guvernului, prin care acesta cerea să fie salvat, împreună cu republica, de armata rebelă.

Muncitorimea din Bochum îl alese pe Jörn Diestel comandant militar și, sub ordinele lui, Fritz Hardekopf deveni comandantul unei unități de o sută de oameni. La Bochum, rebeliunea dușmanilor republicii fu repede înăbușită și grosul muncitorilor înarmați porni spre Essen pentru a-i sprijini pe tovarășii de acolo.

Glontele ucigaș îl lovi pe Fritz încă în prima luptă, cea de lîngă turnul de apă.

Nu apăru nici un necrolog și locul în care-l îngropaseră tovarășii săi rămase necunoscut.

5

Proprietara bodegii teatrului, „tante" Lola, — despre care toți știau cum își agonisise în tinerețe averea, nu tocmai neînsemnată, — era cea mai fidelă clientă a lui Brenten. Cînd afacerile îi mergeau prea prost, cînd clienții nu voiau să plătească sau țineau cu orice preț să obțină rabat, încît lui Brenten nu-i rămînea nici un profit, bodega tantei Lola însemna salvarea. Ea plătea întotdeauna cu bani peșin. Dacă Brenten o ruga, plătea chiar înainte. Și nu discuta niciodată calitatea mărfii, nici prețul.

Părul de un blond roșcat, totdeauna în dezordine, și-l păstrase, în schimb obrajii îi atîrnau veștezi și scofîlciți. Gura, excesiv de mare, cîteodată violent fardată, nu mai avea nimic senzual. Ochii mici, înfundați cu totul în pungile de sub ei, aveau o sclipire verzuie. Și cine se simțea privit de ea, se speria. Dar avea o inimă largă și bună, în pofida durității pe care o afișa. Cînd mititelul și burtosul Brenten, cu țigările lui, intra în local, Lola lăsa clienții în seama chelnerițelor, își apleca pieptu-i opulent peste tejghea și mîrîia cu vocea ei dogită :

— Ei, Brenten, ai mai venit și pe-aici ? Nu prea arăți vesel, scumpe prietene ! Ce te-apasă ? Trăim într-o lume de nebuni, nu ?

Brenten dădea din cap. Vorbe înțelegătoare nu-i era dat să audă decît rareori.

Răbdase să stea o săptămînă acasă. Dar apoi îl apucase. Se făcuse tot mai nervos, tot mai neliniștit. Și în cele din urmă o pornise iar, cît îl țineau picioarele. Nimic nu i se potrivea mai bine decît comerțul cu țigări.

— Hai să bem o bere bună !

Îi umplu un pahar, își aprinse una dintre țigările de Brazilia ale lui Brenten, trase cîteva fumuri, își bău paharul dintr-o singură sorbitură și apoi, cu capul sprijinit în mîini, asculta tot ce avea de povestit Brenten.

Ei putea să-i spună tot. Îi făcea bine să poată povesti tot : cît de josnici sînt oamenii, cît de orbi și de tembeli, mincinoși și hapsîni. Numai cu ea vorbea atît de deschis. Chiar și despre dificultățile și grijile lui personale. Tante Lola știa că se înstrăinase iarăși de soția sa, că se simțea ca un musafir în propria casă și nici măcar un musafir binevenit. Știa cum îl chinuia mizeria de acasă, din moment ce era obligat să stea cu nevasta, cu soacra și cu cei doi copii într-o locuință de două camere. Știa de asemenea că Papke, care își datora cariera lui Brenten, nu-i arăta decît nerecunoștință. Lola avea darul admirabil de a ști să asculte.

6

De cîte ori Brenten se ducea la ea, gîndea : „Nu cumva o să mă întîlnesc întîmplător cu Papke ?“ Nu-l văzuse de luni de zile. Papke ocolea drumurile pe care l-ar fi putut întîlni. Dar în această seară de sîmbătă, șeful personalului stătea la tejghea și privea melancolic în paharul său de bere. Cînd îl zări pe Brenten, tresări speriat și urlă :

— Carl, tu ești ?... Un înger mi te-a trimis !... Bătrîne prietene, ce-i cu tine de nu te mai vede nimeni ?... Doamne, cît mă bucur ! Hai, șezi colea lîngă mine !

Brenten îi întinse o mînă moale, se cățără pe un taburet de bar, strînse prietenos mîna tantei Lola și comandă o bere.

— Două rachiuri, Lola ! țipă Papke. Două mari ! Și din ăl mai bun !

Papke se uită cu ochi mari și scrutători la Brenten.

— Carl !... Carl... Nu prea arăți bine ! Nu-mi placi.

— Cu-atît mai bine arăți tu ! răspunse Brenten sec. Dar nici tu nu-mi placi !

Papke se făcu că nu aude această aluzie ironică și se puse pe văicăreli :

— Te-nșeli, dragul meu !... Nici dușmanilor nu le doresc grijile pe care le am eu !... Mă sufoc de-atîta muncă ! Sînt hărțuit, mînat cu bățul ! Iar rezultatul ? Numai supărări ! Numai necazuri ! Mi-a ajuns pîn-aici !

Brenten își bău berea în tăcere.

— Nu-i așa ? continuă Papke. Presupun că nici ție nu-ți merge altfel. Omul face ce poate ! Nici nu se mai gîndește la sine ! Își neglijează prietenii, familia ! Trăiește numai pentru datorie, pentru meserie și duce o adevărată viață de cîine !... Nu-i așa ?

Figura lui Brenten se strîmbă într-un surîs glacial. Șarlatanule, parcă eu nu știu că fiecare cuvînt e o minciună ! Îți cunosc eu cercul de comeseni. Și-ți cunosc și prietenii. Ba chiar și convorbirile cu Hinrich și Matthias. Și știu bine cît îți este de penibil să te întîlnești cu mine.

— Lola, nu bei cu noi ? întrebă Carl.

— Dacă doriți ! Își umplu și ea un pahar din băutura cea bună.

Dacă-i pe socoteala lui, gîndi Brenten, apoi ridică paharul și zise :

— Ei, în sănătatea ta ! Ca să-ți meargă mai bine !

Papke, ale cărui priviri repezi și bănuitoare se plimbau de la Brenten la patroană, ridică paharul în tăcere, dădu din cap și-l goli. Apoi căzu pe gînduri ; părea că-și bate capul cu ceva. Într-un tîrziu, începu :

— Ei da !... Hm !... Da... eu...

— Știu, Paul, îl întrerupse Brenten. Nu mai ai nici o clipă de răgaz. Trebuie să pleci.

— Pe onoarea mea, așa-i !... Doamne, da' ciudat mai ești !... Știi doar că deseară se dă „Rienzi“ [1], mare bătaie de cap... Da' știi că voiam să te-ntreb, de mult voiam să te-ntreb... Îl cunoști pe Jelenko ?

— Pe regizor ?

— Îl cunoști ?... E vorba să-l numească director.

— Sigur că-l cunosc ! minți Brenten.

— Nu găsești revoltător că e luat în serios ?

— Cum ? Ca director ?

— Da ! E tare de tot ! se indignă Papke.

— De ce ? întrebă Brenten, care nu-și putea explica furia lui Papke. E un om capabil !

— Nu vorbi așa ! mîrîi Papke. E un lăudăros ! Un mitocan, un mojic ! Mai întîi de toate, e evreu ! Și ce evreu ! La el nu știe stînga ce face dreapta... Se poartă cu colaboratorii ca un adevărat stăpîn de sclavi. Și ce gură are... Nu-i înțeleg de fel pe social-democrații noștri care l-au luat în brațe.

„Social-democrații noștri !“ Brenten surîse sarcastic. Ce impertinență ! Dar tăcu.

— Ce crezi, Carl, dacă i-am da una peste bot ? Eu aș fi de părere ! Ai putea conta pe mine.

— Dar cum s-o facem ? întrebă Brenten pentru a afla intențiile lui Papke.

— Cred că ai relații pe la „Volkszeitung“, ziarul comunist... Nu-i așa ?

— Am ! minți Brenten cu nerușinare.

— N-ai putea să lansezi un articol ?... Îți procur eu materialul !... Ar fi ceva senzațional !... Eu, da,

---

[1] Dramă muzicală de Richard Wagner.

ţi-l şi scriu, dacă vrei !... Să le dăm o dată peste nas acestor evrei murdari !... Ce zici ?

— Hm, făcu Brenten ca şi cum ar fi stat pe gînduri şi-şi zise : Va să zică ăsta ţi-e planul, mişelule !... Aş vrea doar să ştiu ce vrei să obţii ? Nu cumva ai vrea să fii numit director ?

— Îţi spun, Carl, ar fi în acelaşi timp o lovitură şi împotriva socialiştilor care-l protejează pe tipul ăsta !... Ei, ce zici ?

— Să mă gîndesc !

— Ar fi senzaţional ! O bombă !...

După plecarea lui Papke, Brenten o întrebă pe tante Lola dacă auzise conversaţia. Aceasta dădu din cap rînjind şi zise :

— Are o pică grozavă pe Jelenko ! De mult.

— De ce ?

— Nu ştiu nici eu ! Dar sînt duşmani de moarte... Dacă devine director, prietenul dumitale Papke zboară, asta-i sigur !

— Aşa, aşa... Văd eu de unde bate vîntul !... Dar ce-ai spus, doamnă Lola ? Ai spus „prietenul dumitale" ?... Ha, ha, ha !

7

Carl Brenten o luă pe Valentinskamp în sus şi traversă Holstenplatz spre casă. Paul devenise o adevărată lichea... Un intrigant... Iată deci metodele lui... Probabil că el numeşte asta „politică"... Tare-aş vrea să public conversaţia noastră în „Volkszeitung", în locul articolului. În definitv, Lola mi-e martoră...

În colţul din Geldstrasse, Brenten trecu în faţa birtului „Feldschenke". Ebermaier, proprietarul, cumpăra din cînd în cînd cîteva lădiţe de ţigări de la el...

În grădină mai şedeau cîţiva muşterii. Să mai bea o halbă ?... În definitiv, nu poţi să vii numai cînd vrei să vinzi ceva.

Se aşeză la o masă liberă. Pe uşa deschisă îl văzu pe restaurator făcîndu-i semn din cap de după tejghea. Un chelner îi aduse o halbă de bere.

— Mulţumesc.

Deodată, Brenten auzi o voce foarte cunoscută. Deveni atent şi se uită la masa vecină.

Nu se înşelase ; într-o societate de la masa aceea îl zări pe Knusen, subofiţerul Knusen, taurul din Neustrelitz, javra şi călăul !... Brenten simţi că-i năvăleşte sîngele în cap, ba pînă şi în ochi. Iată vocea guturală şi odioasă cu care Knusen ştia să urle ca un animal... Vocea care, la cazarmă, îi răsuna în urechi pînă şi noaptea... Iată mutra inexpresivă, arogantă, scîrboasă care-l urmărise pînă şi în vis.

Ca şi cînd ar asculta de o voinţă străină, Brenten se sculă, se apropie de masa vecină şi zise :

— Scuzaţi, domnilor ! Şi adresîndu-se lui Knusen : Mă înşel, sau eşti chiar dumneata ?

— Alo ! Dumneata... Da, sigur, eşti fabricantul de ţigări !... Ei, cum îţi zice, nu mai ţin minte ?

— Brenten.

— Aşa !... Ei, cum stai, ai la îndemînă vreo ţigară din cele vechi ?

Brenten se uită la mîna sa, în care ţinea o halbă de bere.

— Da, sigur ! urlă el cu figura crispată de furie şi-l pocni pe fostul subofiţer cu halba în cap.

Ţipete... Scaune răsturnate... Patru bărbaţi se năpustiră la Brenten, care nici măcar nu se apăra de lovituri. Avea senzaţia că a scăpat de o povară... În timp ce se prăbuşea sub lovituri, privirea îi era îndreptată asupra javrei de Knusen care zăcea pe jos.

Cîţiva oameni de la serviciul de prim-ajutor al poliţiei îl duseră pe Carl Brenten, pe targă, acasă.

Frieda ţipă îngrozită cînd îşi recunoscu soţul. Capul îi era învelit tot în bandaje de tifon, afară de gură şi nas. Era legat şi la ochi. Pe haină se zăreau pete mari de sînge.

— Doamne, doamne ! Ce s-a-ntîmplat ?

— Triumf ! răspunse gura lui Brenten din mijlocul bandajelor. Triumf ! Mai strigă o dată, şi mai tare, în culmea bucuriei.

— Ce nenorocire !... E îngrozitor !... Carl, Carl, ce s-a întîmplat ?... Vă rog, culcaţi-l pe sofa !... Domnule sergent, cum s-a întîmplat accidentul ?

— Accident ? Nu, doamnă ! A fost o încăierare !

— Încăierare ? Frieda se uită cu stupefacţie la soţul ei, în timp ce doi poliţişti îl culcau cu grijă pe sofa. Carl, te-ai luat la harţă cu cineva ?

Brenten se ridică în capul oaselor şi strigă :

— I-am arătat eu, cîinelui !...

CAPITOLUL XXVI

1

În săptămînile şi lunile cumplit de agitate ale anilor '20—21, care au adus atîtea nenorociri pe capul oamenilor, nici un eveniment nu-l impresionă pe Walter atît de adînc ca moartea lui Audi Meyn.

Da, Audi se împuşcase. Nu împlinise încă douăzeci de ani. Walter citi desperat ştirea... Nu încăpea nici o îndoială, ziarele relatau tragedia cu amănunte şi dînd numele întreg. În schimb, datele erau atît de încurcate încît nu puteai să-ţi faci o imagine clară despre adevăratele motive ale sinuciderii. „Gestul desperat al unui tînăr“ scriau unii. „O victimă a inflaţiei“, ziceau alţii... Se pomeni numele unei artiste de circ, Franziska T. Dar ziarele nu ştiau decît că plecase cu un nou amant, iar cel înşelat şi părăsit recursese la revolver... Ziarul „Generalanzeiger“ aducea precizarea că lipsea o sumă importantă din casa de bani pe care o administra sinucigaşul. Se părea că în ultimul timp fusese văzut adesea prin localuri de noapte şi bodegi în societatea unor oameni dubioşi. Cînd a aflat că urma să aibă loc un control, şi-a tras un glonte în

tîmplă... Din relatările ziarelor nu puteai să-ţi dai exact seama ce se petrecuse. Probabil că fiecare ipoteză avea un sîmbure de adevăr.

Cîte întîmplări nu dispăreau din memorie din pricina vîrtejului acestor vremi agitate, de uitare rapidă ! Dar acest eveniment îl urmărea pe Walter ca o umbră şi-l apăsa ca o vină... Da, se simţea vinovat. Nu făcuse nimic pentru a-şi salva prietenul. E adevărat că-şi propusese să-l introducă în cercul Euterpe, dar nu făcuse nimic... Îl lăsase pradă singurătăţii, nu-l ajutase să iasă din impasul în care se zbătea şi să apuce din nou pe calea cea bună. Renunţase la el cînd nu era încă totul pierdut...

Audi murise ! Ironicul care-şi bătuse joc fără milă de oameni, de prostia omenească, tînărul care umbla prin oraş ca un drapel viu, cu o cămaşă roşie ca focul.

2

Viaţa devenise un sabat de vrăjitoare, un carnaval drăcesc. Morala și ordinea erau răsturnate. Beţia, iată lozinca zilei. Fiecare vorbă şi fiecare privire era înşelăciune. La fiecare colţ de stradă se practicau traficul, bursa neagră și hoţia. Prostituţia se aciuise pe sub toate porţile. Se organizau tot felul de serbări deocheate, cînd pentru doamne, cînd pentru domni. În fiecare speluncă zdrăngănea jazul și localurile se întreceau în a oferi atracții senzaționale : baluri de văduve, dansuri nude, meciuri de box între femei în butoaie, galopuri pe măgari sălbatici, acrobații erotice. Peste tot se instalau şarlatani şi vraci şi noianul celor care credeau în minuni creştea cu fiecare zi. În cartierele sărace, fete abia scăpate de pe băncile şcolii şi matroane împopoțonate făceau coadă la uşa unor ghicitoare, în timp ce în vilele de pe malul Alsterului se practicau ocultismul și spiritismul.

În casa Brenten domnea cea mai cruntă mizerie. Carl Brenten zăcea la spital de luni de zile. Vederea îi era periclitată. Pierduse un ochi. Acum doctorii se străduiau să-l salveze pe celălalt.

Singurul sprijin al familiei era Walter. Dar numele lui figura pe lista neagră a Uniunii industriașilor metalurgiști. Fusese concediat de la Blohm și Voss curînd după puciul lui Kapp[1]. Apoi fu concediat și de la firma Menck și Hambrock; acum lucra ca strungar într-o fabrică mică de pe Altersteinweg. Cu inima îndurerată, își vînduse cea mai mare parte a bibliotecii. Dar cînd proviziile de țigări se epuizară și cînd valoarea mărcii scăzu vertiginos, vîndu din casă tot ce se putea comercializa. Bunica Hardekopf începu să lucreze: cosea și cîrpea pentru a cîștiga și ea cîțiva gologani. Frieda umbla din nou ca pe vremuri, să deretice prin birouri și să spele cu ziua. Pînă și Elfriede, o fetiță liniștită și visătoare, încă școlăriță, făcea curse după-amiaza pentru o drogherie.

Cu toate acestea, se întîmpla adesea ce nu se întîmplase nici în cele mai sumbre zile ale războiului: Frieda și copiii ei se culcau uneori flămînzi — pînă și de pîine duceau lipsă.

Existau oameni mai descurcăreți, care înțelegeau spiritul vremii, cum ziceau ei. De pildă Hinrich Willmers, jucător pasionat de écarté, numea aceste vremuri o epocă de lovituri grozave, pentru că nu erau valabile regulile normale de viață ci exact contrariul a ceea ce altădată era permis. El și cu Mimi locuiau de cîtva timp la Rahlstedt, își cumpăraseră acolo o casă cu o proprietate întinsă. Încă din vara anului 1920, Hinrich Willmers deveni proprietarul unui mare local. „Wandsbeker Bürgersäle“, un restaurant cu sală de petrecere, săli de club și grădină, cu o capacitate de peste opt sute de persoane. Rudele se întrebau de unde scosese Wil-

---

[1] *Puciul lui Kapp* — lovitură de stat a iunkerimii și a monarhiștilor sub conducerea lui Wolfgang Kapp (martie 1920), cu scopul de a răsturna Republica. A fost lichidată, după trei zile de lupte, de forțele populare conduse de clasa muncitoare.

lmers deodată atîția bani, căci se zvonise că Hinrich plătise localul în dolari și florini. Răspunsul era că moștenise ceva din America și devenise peste noapte încă și mai bogat decît fusese. Dar bănuiala e ageră, neîncrederea e clarvăzătoare. Unul dintre ginerii lui Willmers nu era oare director de bancă? În aceste vremuri de inflație, directorii de bancă făceau aur. În timp ce socrul cumpăra localuri de petrecere și vile, directorul de bancă Heinz Röders, în ciuda relațiilor lui comerciale devenite proverbiale cu băncile olandeze, trăia în condiții surprinzător de modeste, nu achiziționa nimic și nu afișa nici un lux. Asta era la fel de suspect ca și cînd ar fi făcut contrariul...

Antreprenorul de transporturi Wilhelm Sthamer avusese mai puțin noroc; de, nu era decît un începător, și posibilitățile extraordinare de a se îmbogăți repede îl făcuseră imprudent. Ajunsese la răcoare! Anumite transporturi de mărfuri spre Olanda le condusese întotdeauna el însuși. Lucru bătător la ochi, mai ales că se ducea de fiecare dată la aceeași casă de export din Rotterdam, o firmă suspectată de poliție.

Cu ocazia unui control inopinat și temeinic, funcționarii vamali germani găsiseră briliante și devize ascunse sub scaunul șoferului.

Sthamer se alese cu opt ani de închisoare. Întreprinderea de transporturi o conducea acum fiul lui.

Și Paul Papke avusese ghinion, dar se considera victima nevinovată a unor vremuri anarhice, cum zicea el de cînd îl concediase „evreul Jelenko". În fața tribunalului pentru conflictele de muncă dusese un îndelung și îndîrjit război avocățesc împotriva noului director, dar pînă la urmă pierduse procesul și fusese condamnat să suporte cheltuielile de judecată, asta din pricina președintelui de tribunal „vîndut evreilor". Fusese ca turbat, înaintase memorii peste memorii, publicase articole calomnioase în foaia „Nachtpost" a lui Abel, lucru care-l costă bani grei, dar totul se dovedi zadarnic.

Ce-aveau cu el ?... Chefuise vreo două-trei seri şi-l lăsase în locul său pe garderobierul-şef... Făcuse unele afirmaţii dispreţuitoare la adresa conducerii teatrului pe care o numise evreiască şi pe care o acuzase de corupţie. Nu adusese dovezi în sprijinul afirmaţiilor sale, dar numai pentru că era prea cumsecade ca să-şi expună şeful oprobriului public... Deci învinuirile aduse erau ridicole, trase de păr... Că dispăruseră cîteva baloturi de mătase şi stofă, asta o trecea sub tăcere. Dumnezeule sfinte, în vremurile astea dispăreau lucruri și mai... Atîta gălăgie pentru cîțiva metri de mătase ! Deci, spunea oricui voia să-l asculte, şi cu conștiința cea mai împăcată din lume, că evreii şi social-democraţii îl lucraseră de-și pierduse postul la teatru. Pur şi simplu nu tolerau caractere sincere și cinstite care nu li se supuneau.

Nu era ruinat. Putea exista și fără „teatrul acela evreiesc" ; îi rămăseseră closetele publice. Arenda pe care o încasa pentru ele ajungea pentru un trai potrivit cu rangul lui. Ferească dumnezeu, nu era un coate-goale care să-şi tapeze prietenii, nici un biet nenorocit la care oamenii să se uite peste umăr.

Tocmai de aceea atitudinea lui Hinrich Willmers, devenită subit extrem de rezervată, îl supăra foarte. Willmers nu mai venea în cercul lor de comeseni „Bucuria şi mîndria cetățeanului" ; şi nici nu-l mai invita la vreo partidă de écarté. De cînd Papke nu mai era director şi şef al personalului ci doar un arendaş de closete, Willmers se purta faţă de el cu o răceală stranie. Vorbind drastic, cum îi plăcea uneori, Papke zicea : „E ca şi cum s-ar simţi pe mine mirosul urinei din care trăiesc !"

3

Nu numai insuccesele profesionale îi făceau viaţa amară, dar şi neînţelegerile casnice, care uneori îl aduceau la desperare pentru că era neputincios în faţa lor și nu vedea nici o ieşire.

Papke, căruia în societate îi plăcea să facă pe salonardul iar printre bărbaţi îi plăcea să-şi dea aere de superioritate arătîndu-se misogin, rămăsese fidel pînă la vîrsta de patruzeci de ani principiilor lui de holtei şi se credea ieşit de mult din zona periculoasă a căsniciei. Atunci îi ieşi în cale o blondă voluptoasă, pe nume Adele, văduva măcelarului Schwennicke din Neumünster. Îi făcuse curte în felul lui vanitos, mai mult ca să se grozăvească în fața altora, îi făcuse complimente exagerate cu dublu sens şi doar cu intenţii ironice, şi-şi dăduse prea tîrziu seama că de data asta i se înfundase ; în mai puţin de zece zile se văzu logodit şi nici patru săptămîni nu trecură pînă se văzu căsătorit.

Văduva Adele știa bine ce voia ; avea nu numai o minte ageră, dar şi braţe care ştiau să apuce cu hotărîre. Îşi ţinu cavalerul bine în mîini, îl modelă şi-l formă după voia ei, oricît s-a zbătut şi s-a apărat acesta. Nu se sinchisea cîtuși de puţin de gura lumii, ci se instală încă înainte de căsătorie în apartamentul de holtei al lui Papke. Acum, pentru a preveni bîrfeala vecinilor şi cunoscuţilor, el fu acela care-i propuse să ia drumul spre ofițerul stării civile. Avea sentimentul de a fi un delincvent, dar se amăgea pe sine însuşi şi înşela şi pe alții cu autoironia.

Autoironia nu ţinu mult, mai ales că Adele, abia ajunsă la limanul sigur al căsniciei, nu arăta nici cea mai mică înclinare de a se adapta felului lui de a fi. După primele certuri înverșunate în care ea se dovedi egală lui în toate privințele, nu se mai ocupară unul de celălalt ; fiecare trăia după gustul propriu, cu totul deosebit de al celuilalt. Papke trăia în lumea înzorzonată a teatrului, avea cercul lui de prieteni, partida lui de écarté la coana Lola, la bodega teatrului şi mai mult ca oricînd făcea pe misoginul. Mîndria lui era Alma, o cățelușă lățoasă şi bine dresată care îl însoțea mereu şi asculta de o vorbă, de o privire a lui. Cînd se plimba prin oraş cu căţeluşa lîngă el, cu cureluşa în mînă, în libertatea sa de stăpîn uita pînă și de căsnicie.

Ani de zile această căsnicie puţin îmbucurătoare fusese totuşi suportată de bine de rău de amîndoi. Aparent, femeia suferise mai mult decît el, căci îmbătrînise vizibil şi devenise foarte neglijentă; punea din ce în ce mai puţin preţ pe aspectul ei. În ultima vreme însă, după ce ani de-a rîndul îl tratase cu un dispreţ mut, îi făcea scene peste scene. Ba se plîngea că este cea mai nefericită dintre femei fiindcă el îi furase cei mai buni ani ai vieţii, ba îl copleşea cu ironii amare şi făcea totul pentru a-l ridiculiza ca bărbat. Îşi bătea joc de el pentru pierderea procesului cu direcţia teatrului şi făcea calculul cheltuielilor cu avocaţii şi cu judecata. Era nemaipomenit de inventivă în găsirea mijloacelor de a-l irita şi a-l ironiza. Iar el, atît de vorbăreţ şi lăudăros în societate, acasă devenea tot mai tăcut şi mai închis; dar torentul de vorbe veninoase pe care trebuia să-l înghită îl otrăvea.

Într-o seară, cînd deschise uşa apartamentului mult după miezul nopţii, spera din suflet s-o găsească adormită. Nu se grăbea niciodată să ajungă acasă, vrînd s-o evite. Cîinele scîncea încetişor; se bucura că-şi va regăsi culcuşul.

Nevastă-sa, în jupon, cu pieptul aproape gol, şedea în bucătărie şi-l primi cu o privire duşmănoasă. Alma se furişă cu capul plecat pînă în colţul ei din culoar.

— Pe unde hoinăreşti în ultima vreme nopţi întregi?

Papke nu răspunse. Ştia ea bine de unde venea; în definitiv asta-i era meseria — şi anume singura meserie care-i rămăsese — să inspecteze closetele pînă la ora închiderii.

— Nu căuta să mă convingi că vii de la... de la „stabilimentul" tău!

Papke, care nu avea de loc intenţia s-o convingă de ceva, păstră tăcere.

— Se vede că te simţi minunat ca paznic de closete! rîse ea cu satisfacţie cînd îl văzu tresărind. Ai ajuns departe, Paul Papke! Nici nu se

putea altfel, un bărbat ca tine, care-i bărbat numai cu numele.

Papke înghiţea cu noduri, muşcînd din felia de pîine scoasă din dulapul de bucătărie ; cîinele scheuna jalnic.

— Goneşte javra de-aici ! strigă ea şi se sculă ca şi cum ar fi vrut să gonească numaidecît căţelul. Se răzgîndi, dar îl ocărî în continuare : Toată locuinţa pute ca un grajd ! Nu mai pot suporta ! Şi culcuşul cîinelui te rog să-l cureţi de-acum înainte singur ! Cînd m-oi sătura, îi dau bestiei şoricioaică !

Papke ridică ochii şi pe faţă îi apăru un surîs dement. Avea aerul că vrea să răspundă, dar se mulţumi să dea din cap, să surîdă şi să dea iar din cap.

4

Carl Brenten ieşi din spital fără să se fi vindecat : rămăsese infirm. Acuitatea vizuală a ochiului care-i rămăsese era mult scăzută. Şedea apatic şi depăna gînduri. Slăbise mult şi avea faţa flască ; i se formaseră cute adînci în jurul gurii. Zile întregi nu scotea o vorbă. Nu voia să ştie nimic din ce se petrecea în ţară şi în lume.

Walter îşi admira mama, care, în ciuda greutăţilor, rămînea mereu aceeaşi, prevăzătoare şi plină de spirit de sacrificiu. Rar o auzeai plîngîndu-se. Pe cît posibil, îşi încuraja soţul şi căuta să-i insufle dîrzenie şi încredere în sine. Pornea cu noaptea în cap să deretice prin birouri. Trei zile pe săptămînă spăla. Se ducea la negustorul de ţigări Priess, un vechi coleg al lui Carl, şi-l aproviziona cu ţigări. Apoi luă asupră-şi lucrul cel mai greu : se duse la cumnatu-său Stürck şi-i ceru un împrumut pentru a face faţă nevoilor imediate.

O dată, Carl Brenten o întrebă pe nevastă-sa dacă Hinrich ştia că-i bolnav.

— Bineînţeles, răspunse Frieda, toate rubedeniile sînt la curent.

— Dar Paul ? întrebă Carl.

— Şi el, n-avea grijă.

— Ce-ar fi, zise Carl, dacă i-ai scrie ?

— Bine, dacă vrei !

În bucătărie, Frieda strînse pumnii şi strigă plină de mînie, spre mirarea bunicii care habar n-avea despre ce este vorba.

— Nu învaţă nimic din experienţă ! Ce-ar trebui să i se mai întîmple ca să-i vină minţile la cap, să-şi dea seama la ce se poate aştepta din partea rudelor şi a aşa-zişilor prieteni ! Doamne, cînd o să priceapă că de la ei n-are nimic, absolut nimic de aşteptat ? !

Totuşi se decise să scrie, atît lui Willmers cît şi lui Papke, ba chiar şi lui Matthias. Dar fără să-i spună lui Walter.

5

Carl Brenten nu reuşea s-o scoată la capăt cu inflaţia... De cîte ori credea că a realizat un cîştig, îşi dădea seama, după un examen mai atent, că în realitate pierduse. De cîte ori încheia o afacere şi încerca apoi să calculeze cîştigul, descoperea că trebuie să compenseze o pierdere.

Avea încă de învăţat din experienţă şi învăţa multe, dar această învăţătură îl costa scump. Apoi, pentru a avea un oarecare profit, începu şi el să facă trafic, să ducă de nas şi să înşele pe alţii. De obicei nu era vorba de sume importante, ci doar de atît cît ar fi fost necesar ca să nu piardă.

Dar pînă să ajungă aici, experienţa îl costă mult, iar familia avu de suferit.

Din partea rudelor nu mai putea spera nimic, nici chiar de la Gustav Stürck, care-şi pierduse micul avut în timpul inflaţiei.

Paul Papke însă răspunsese în scris rugînd ca nevasta lui Carl să treacă pe la el căci avea intenţia să-i

ajute dupa puterile sale. O bună bucată de vreme, Frieda nu se putu hotărî ; şi Carl bombănise, indignat de felul lui Papke de a-şi asuma rolul de binefăcător. După cîtva timp însă, o întrebă pe nevastă-sa dacă n-ar fi totuşi mai bine să se ducă şi să vadă ce intenţii are Papke. După alte cîteva zile, aduse iarăşi vorba, spunîndu-i că Papke o să se supere dacă ei nu dau nici un semn de viaţă. Îşi manifestă nemulţumirea spunînd că Frieda nu se interesa suficient de chestiunea asta, că devenise pesemne prea mîndră. Încercă s-o convingă, şi în acelaşi timp să se convingă singur că Papke îi aşteaptă vizita şi e nemîngîiat că oferta lui mărinimoasă fusese primită cu atîta răceală.

Frieda se duse. Şi-l găsi acasă.

În timp ce şedea la el ca o biată solicitantă ce era, Papke se plimba ţanţoş, cu mîinile la spate, dîndu-şi importanţă, şi-i ţinea o prelegere despre îndatoririle prietenilor şi despre relaţiile dintre tovarăşi.

Într-o prietenie adevărată şi sinceră de ambele părţi nu se poate ca numai unul să dăruiască mereu iar celălalt doar să primească, ci amîndoi trebuie să se ajute, oricînd, dar mai ales dacă celălalt luptă cu greutăţile.

— În privinţa asta, dragă doamnă Brenten, Carl m-a decepţionat profund. Cînd a trebuit să mă războiesc cu banda de evrei de la Teatrul Orăşenesc, Carl nu s-a purtat ca un adevărat prieten. Mă adresasem lui, plin de încredere, dar afară de promisiuni, n-a făcut nimic pentru prietenul său. Am fost profund decepţionat, dragă doamnă. Am fost zguduit... Nu, nu ! Carl să nu se plîngă că nu m-am sinchisit de el în timp ce era bolnav ! De vină e numai el ! Eu mă cunosc şi toţi care-mi sînt aproape mă cunosc şi ei : oi fi avînd eu multe slăbiciuni, dar egoist nu sînt ! Pentru prieteni îmi dau şi cămaşa de pe mine. La nevoie, intru şi-n foc pentru ei !

Paul Papke gîfîia. Spusese ultimele fraze extrem de enervat. Părea să fie emoţionat de propriile cuvinte ; îi tremurau buzele şi parcă-l îneca plînsul. Duse mîna la inimă şi strigă :

— Nu sînt un monstru ! Mă doare sufletul pentru Carl... N-o să-i... Nu, eu n-o să-i... plătesc cu aceeași monedă.

Apoi reîncepu să se plimbe agitat prin fața Friedei. Ochii femeii se umplură de lacrimi : lacrimi de furie fiindcă era obligată să-l asculte, lacrimi de rușine din pricina umilinței. Ce cabotin ! Cîte mofturi și cîtă prefăcătorie !

— Hai, hai, dragă doamnă Brenten ! Nu plînge ! N-am vrut să te jignesc. Departe de mine gîndul acesta. Dumneata ești un om de caracter, ești de o cinste exemplară, o știu prea bine... Şi tocmai de aceea vreau să te ajut !... Nu ţin seama de nimic, uit totul și te ajut.

Frieda îşi şterse lacrimile. Papke se plimba de colo pînă colo, frîngîndu-şi mîinile... Cîntărindu-și vorbele cu grijă, zise fără a se uita la ea :

— Pentru moment nu pot să vă pun la dispoziţie o sumă mai mare, cu-atît mai mult cu cît restituirea este aproape imposibilă, dată fiind devalorizarea rapidă a banilor... Dar îți ofer o ocazie de a cîştiga bani. Îţi propun postul de îngrijitoare la toaletele din „Sagebiel". Sînt tare nemulțumit de angajata de acum. Am o bănuială bine întemeiată că nu-i cinstită... Fiindcă un astfel de post e, de fapt, o chestie de încredere. Se-nţelege că nu pot sta în faţa uşii să număr cucoanele care intră acolo. Deci trebuie să mă bizui pe cinstea subalternilor mei... Pe femeia care lucrează acolo, cum ți-am spus, nu mă pot bizui. De aceea vreau s-o concediez... Sînt gata să-ţi ofer dumitale, doamnă Brenten, această șansă de a cîștiga ceva bani seară de seară.

Frieda Brenten se sculase în picioare. Deşi trecuse de patruzeci de ani, palidă cum era, cu ochii mari, mirați și totodată speriați, arăta ca o fată tînără. Voia să plece fără o vorbă. Dar Papke îi aţinu calea, întinse braţele ca și cum ar fi vrut s-o îmbrăţişeze și strigă :

— Ei, micuța mea doamnă, ești de acord ?... În dumneata am încredere !... Ești un suflet curat.

Frieda îl măsură cu o privire fugară şi spuse fără să vrea :

— O să-i spun lui Carl.

— Bine, vorbeşte cu el !... Vorbeşte cu el... Şi sîmbătă la ora şapte intri în serviciu !... Da' te rog să fii punctuală !...

Mai strigă după ea pe trepte :

— Salută-l pe Carl din partea mea ! Da, salută-l din partea mea. Nu port ranchiună nimănui !

6

La domiciliul lor din Rahlstadt, în Hohenstaufenallee, Hinrich şi Mimi Willmers îşi aşteptau în acea sîmbătă seară nu numai fiicele şi ginerii, dar şi pe Minna şi Matthias Brenten, şi doreau ca aceştia să fie cît se poate de bine impresionaţi de noua lor locuinţă şi de noul lor stil de viaţă. Vila era aşezată pe o colină în mijlocul unui parc imens. Pe această stradă erau numai case bogate, mai mari şi mai luxoase decît a lor, cu coloane şi turle şi parcuri cu fîntîni arteziene. Pe peluzele întinse puteau fi văzuţi jucînd golf armatorii şi marii negustori din Hamburg, care locuiau de preferinţă pe acolo. Într-o asemenea vecinătate, vila lui Willmers arăta aproape modest, n-avea decît două etaje şi nu era prevăzută nici cu coloane, nici cu turnuleţe. O clădire simplă, pătrată, de piatră cenuşie, cu un acoperiş de ardezie şi cu un balcon mare spre parc. Cărările ce şerpuiau peste pajişti erau acoperite cu pietricele albe. Terenul de tenis fusese, în mod vizibil, foarte rar întrebuinţat, în schimb era de un efect decorativ — aşa găsea familia Willmers.

Cum ziua de toamnă tîrzie era surprinzător de blîndă şi promitea o seară frumoasă, Mimi porunci să se pună masa pe balcon, căci aştepta vizita soţilor Brenten în cursul după-amiezii ; tinerii urmau să vină abia seara. Hinrich fuma, tolănit într-un şezlong, privind gînditor de pe balcon spre parc şi meditînd

cum s-ar putea arăta gata să dea ajutor fără să-l coste prea mult. Trebuia să se asigure dinainte că nu poate fi vorba de un ajutor dat o dată pentru totdeauna. Primise pînă acum două scrisori cu văicăreli penibile şi supărătoare, iar pretenţia de a obţine un împrumut în aur i se părea de o îndrăzneală nemaipomenită. De asta nu putea fi vorba în nici un caz, chiar de n-ar fi decît din principiu.

Mimi veni şi se aşeză lîngă el.

— Aşa, sînt gata. Din partea mea pot să vină ! Îi întinse mîna pe care el o apucă zîmbind. Ce frumos e la noi, Hinrich ! Îţi sînt atît de recunoscătoare ! Atît de recunoscătoare !

— Trebuie să-i mulţumeşti celui în drept !

— Da, sigur. Avem noroc cu fetele noastre !

— Şi cu bărbaţii lor, completă el zîmbind. Sînt nu numai capabili, dar şi înţelepţi. Şi, crede-mă, oamenii cu adevărat înţelepţi sînt rari.

— Tu eşti un astfel de om rar. De aceea nu te lăsa astăzi împins la ceva necugetat, dintr-o milă prost înţeleasă. Ştii doar că-i vreau binele cu adevărat, dar e un uşuratic şi un om pe care nu poţi conta. Aşa a fost de mic.

— Îi lipseşte mai ales înţelepciunea de care vorbeam.

— Într-adevăr, ce situaţie ar fi avut astăzi, dacă ar fi fost ceva mai prudent la momentul oportun.

Se auzi soneria.

— Ce devreme vin ! Mimi se ridică. Crezi că vor să rămînă şi la masă ?

Slujnica deschisese uşa şi Minna şi Matthias Brenten intrară în timp ce Mimi Willmers cobora în grabă treptele.

— Vai, cît mă bucur că, în sfîrşit, aţi nimerit o dată şi la noi ! Bine-aţi venit în casa noastră ! Întinse cumnatei ambele mîini, apoi îl îmbrăţişă pe frate-său. E greu să ajungi pînă la noi, nu-i aşa ? Dar ai şi avantaje dacă locuieşti în afara oraşului.

— V-aţi instalat minunat, răspunse Minna şi acest compliment părea să fie spus cu inima strînsă ; bogăţia vizibilă o copleşise.

— Dezbrăcați-vă ! Paula, ajută-l pe domnul director ! Ați venit cu metroul sau cu trenul ? Legătura cea mai bună și mai rapidă e cu metroul.

— Am luat o mașină, răspunse Matthias dîndu-și importanță.

— Sigur, e cel mai comod, dar îngrozitor de scump.

Matthias nu spuse că luase taxiul numai de la Wandsbek.

— Noi n-avem maşină. Nu vrea Hinrich. Din păcate, e de modă veche în multe privințe.

— Iacătă-vă în sfîrșit, strigă Hinrich coborînd treptele. Aud că nevastă-mea mă vorbeşte de rău, zise el rîzînd și strîngînd mîna cumnatului și cumnatei.

— Trebuie să asculți ce spun femeile, dar să nu te iei după ele, răspunse Matthias cu aerul demn care-l caracteriza.

— Bine spus ! Demn de reţinut !

— Acum ne ponegresc, zise Mimi către cumnată-sa. Mai bine să nu ascultăm ce vorbesc.

Admirară casa, mai ales parcul și liniştea despre care Mimi spunea că este binefăcătoare și divină. Curînd, bărbații se antrenară în conversație iar Mimi îi propuse cumnatei să-i arate camerele.

De îndată ce plecară femeile, Hinrich abordă chestiunea care îl adusese.

— Ai primit și a doua scrisoare, Matthias ?

— Nu.

— De data asta mi-a scris Carl personal. M-a rugat să-i acord un împrumut — un împrumut în florini.

— În florini ? Florini olandezi ?

— Da, da ! Ar putea să-și procure, așa scrie, tutun american și anume în condiții excepţional de avantajoase, dacă ar plăti în florini.

— Se-nțelege ! zise Matthias sec.

— Dar cum își închipuie așa ceva ? întrebă Hinrich. Presupunînd c-aş fi în situația de a mijloci un astfel de împrumut, cum mi l-ar restitui ?

— Despre asta nu scrie ?
— Nici o vorbă !
— Atunci probabil că are intenţia să restituie tot în florini !
— Crezi într-adevăr ? Spune drept !... Dar ce, pentru ţigările pe care vrea să le fabrice din acest tutun, o să încaseze florini ? N-aş crede !... De unde să ia florini ca să-şi plătească datoria ?
— Va trebui să-i cumpere !
— Atunci n-are decît să-i cumpere acum !
— Aşa-i !
Tăcere. Cei doi bărbaţi şedeau faţă în faţă, pufăiau din ţigările de foi şi-şi urmăreau gîndurile. Primul care reluă cuvîntul fu Matthias.
— Ţi-ai ales într-adevăr un loc splendid. Minunată poziţie !
— Trebuie să-ţi spun deschis, continuă Hinrich, Carl nu-i un om de afaceri serios. Afară de asta, mai are şi ghinion. Îţi dă de-a dreptul impresia că tot ce întreprinde iese prost. Nu, nu-i de loc solvabil.
— Şi asta numai din cauza nefericitei sale înclinări spre politică, observă Matthias.
— Politica în sine n-ar fi o nenorocire, dar cea comunistă, da ! În general, comunist şi om de afaceri sînt noţiuni care se exclud. Dacă e într-adevăr om de afaceri, nu se poate să fie comunist. Iar dacă este comunist, să fie consecvent şi să se ducă la fabrică · în cazul ăsta acolo îi e locul !
Hinrich Willmers se ridică ; se duse la balustrada balconului şi privi peste parc.
Fără să facă o mişcare, Matthias îl urmărea cu coada ochiului. Bineînţeles c-ar putea să-l ajute pe Carl, chiar şi cu florini, dar nu vrea. Nimeni nu-l poate sili. Oare cum gîndeşte Mimi în chestiunea asta ? Şi zise :
— Ai perfectă dreptate, Hinrich ! Incontestabil. Dar ce să facem ?
— Păi tocmai despre asta stăm de vorbă, zise Hinrich Willmers întorcîndu-se spre el. Ce intenţii ai tu ? Întrucît şi în ce măsură poţi şi vrei să-l ajuţi ?

— Eu ? Matthias Brenten era foarte mirat. Se vede că mă crezi bogat. Da, dacă n-ar trebui să cheltuiesc atîta pentru Agnes, aş sta mai bine ; însă nefericita mea copilă mă costă enorm. După cum ştii, de un an şi jumătate stă la Arosa [1] şi de la Asigurări încasez ridicol de puţin ; toată cheltuiala o suport eu. De fapt, aşa merge de cînd s-a născut... Mi-e imposibil să-i dau vreun ajutor. Absolut imposibil !

— Va să zică totul depinde numai de mine ?

— Nu ştiu cum stai cu banii, dar îmi închipui că şi tu ai o mulţime de griji ; de n-ar fi decît să-ţi întreţii casa asta şi casele celelalte.

— Ce situaţie ! strigă Hinrich. În definitiv, nu pot uita că mi-e cumnat. Trebuie să-i meargă înfiorător de prost, altfel n-ar scrie asemenea scrisori, ca un cerşetor.

— Vorba asta îţi face cinste, Hinrich ! Ce-ai de gînd să faci ?

— O să fac tot posibilul !

Femeile, întorcîndu-se după vizitarea casei, găsiră că se făcuse prea răcoare afară. Toată lumea trecu în salon. Hinrich îi oferi cumnatului său un nou sortiment de ţigări şi porunci să se aducă din pivniţă o sticlă de vin roşu.

Minna Brenten era aproape în extaz în timp ce-i relata lui Matthias tot ce văzuse.

— O locuinţă încîntătoare, zău ! E o feerie de lumină şi de frumuseţe ! Şi foarte practic împărţită. Să vezi bucătăria — un giuvaier, nu alta ! Trebuie neapărat s-o vezi ! Arhitectul care a clădit casa asta e un adevărat artist !... Şi uită-te ce mi-a dat Mimi ! Îi arătă o rochie de seară verde-închis. Nu-i minunată ? Numai într-o parte e puţin decolorată, dar nu se observă. Mă bucur extraordinar !

Matthias Brenten se uită mirat la nevastă-sa. Ce avea ? Vorbea ca din carte. Acasă, zile întregi nu spunea o vorbă. Îi dădu să pipăie rochia şi el spuse ceea ce toţi aşteptau să-l audă spunînd :

---

[1] Staţiune climatică în Elveţia

— Da, e foarte frumoasă, draga mea!
— Ei, aţi stat de vorbă? întrebă Mimi. La ce rezultat aţi ajuns?
Matthias tăcu şi se uită la Hinrich. Acesta îşi frecă mîinile, se sprijini de speteaza scaunului şi răspunse:
— Carl va avea probabil dificultăţi cu desfacerea, de aceea o să-i scriu că sînt gata să-i cumpăr din cînd în cînd vreo mie de ţigări. Dacă vrea, poate să mi le dea la preţul obişnuit de vînzare.
— Bine, Hinrich, dar spuneai că ţigările lui au un gust infam!
— Ei şi? E vorba să-l ajutăm!
— Cît de generos eşti! Eu îţi cunosc gustul în materie de ţigări şi ştiu că-s bani aruncaţi.
— Aruncaţi? rîse Hinrich. Sînt bani pe care-i primeşte fratele tău! Şi adăugă: Mă gîndesc că-i modul cel mai elegant de a-l ajuta; singurul în care nu-l jignim şi nu-l încărcăm cu datorii.
— Îţi mulţumesc, Hinrich! Mimi îşi sărută bărbatul pe frunte. Să sperăm că şi Carl va şti să preţuiască gestul tău.
Matthias Brenten nu scoase o vorbă.
Îndată ce se întunecă, insistă să plece, deşi nevastă-sa se opunea. Plecară încă înainte de sosirea fiicelor şi a ginerilor.

CAPITOLUL XXVII

I

Catharina Cramer, o fată cu o feţişoară îngustă şi palidă, cu umerii obrajilor proeminenţi şi ochi cenuşii, inteligenţi, făcuse senzaţie în grupa Euterpe prin coafura ei originală. Avea un păr cu o strălucire metalică, aproape negru, care o făcea să pară şi mai palidă. Cu cîţiva ani mai în vîrstă decît celelalte fete din grupă, avea, în comparaţie cu ele, o ţinută şi un fel de a fi mult mai feminine.

Băieţii obişnuiau să rîdă de fete. Mai ales ca să nu treacă drept vînători de fuste — cel mai grav lucru ce se putea spune despre cineva. Însă nici una nu era obiect de ironie mai des folosit decît „cea nouă", despre care nimeni nu ştia bine cum ajunsese în grupă. Apăruse într-o bună zi, apoi venise din nou şi în cele din urmă rămăsese definitiv.

Catharina era funcţionară la o cooperativă de consum. Se pricepea să-şi caracterizeze şefii — „domnii tovarăşi" — prin observaţii deosebit de caustice. De două ori înaintase tribunalului pentru problemele de muncă plîngeri împotriva conducerii, şi de ambele dăţi obţinuse cîştig de cauză.

De atunci între ea şi mai-marii ei exista un război permanent ; ar fi vrut dînşii s-o concedieze, însă fata rămase pe loc, în ciuda lor.

Fiinţa asta hotărîtă îi plăcu lui Walter. Citise mult şi avea o judecată sigură. Scriitorii ei preferaţi erau Balzac, Dickens şi Gottfried Keller, şi prin asta cîştigase deplina simpatie a lui Walter.

În anii aceia, spectacolele Teatrului de Cameră de pe Besenbinderhof erau dintre cele mai progresiste din Germania. Aici jucau actori ale căror nume aveau să fie cunoscute în curînd şi peste hotare, şi care ofereau unui public exigent un repertoriu dintre cele mai bune şi mai interesante. Catharina şi Walter deveniră spectatori asidui ai acestui teatru şi în curînd începură să frecventeze regulat şi mica bodegă a artiştilor de lîngă teatru.

Ducîndu-se într-o zi spre teatru, Walter se întîlni faţă în faţă cu Greta Boomgaarden. N-ar fi recunoscut-o dacă ea nu l-ar fi privit stăruitor.

— Ia te uită, tu eşti !... Se apropie şi-i întinse mîna. Se îngrăşase. Avea nişte obraji bucălaţi. Şi-apoi, ce schimbare ! Era elegantă în pardesiul ei uşor, de culoare deschisă şi cu pălăria de pai cu borul lat. Involuntar, Walter îi privi picioarele. Într-adevăr, purta tocuri înalte.

Greta îi observă cam fără plăcere purtarea degajată. Dar nu zise nimic ; se uita la el.

— Ei, Greta, cum îţi merge ? Nu ne-am mai văzut de-o veşnicie.

— Adevărat ! Te miri de mine ?

— Nu ! Zău, nu !... Şi cu ce te ocupi ?

— Sînt secretară particulară la Marquardt.

— Aşa, aşa ! Ia te uită !... Dar cine-i acest Marquardt ?

— Nu-l cunoşti ? Vai, dar îl cunoaşte aproape tot Hamburgul. Cel puţin toţi socialiştii.

— Mai eşti socialistă ?

— Dar bineînţeles, Walter, ce tot spui !... Am rămas tot cea veche, un caz dificil ! rîse ea şi-l apucă de mînă. Zău aşa !

— Te cred, o asigură Walter.

— Pentru că nu mai sînt îmbrăcată la fel, şi nu mă mai zbengui şi nu mai zburd ca înainte... Astea nu-s decît lucruri exterioare. Şi în definitiv am devenit şi noi mai bătrîni şi mai rezonabili, nu-i aşa ?

— E chiar atît de sigur că omul devine mai rezonabil cu vîrsta ?

— Ştiu şi eu ?... Da' ciudat mai eşti !... Ia spune, îţi pare cît de cît bine că ne-am întîlnit ?

— Ei, ce-ntrebare !

— Dă-mi te rog un răspuns ca lumea !

— Da, bineînţeles, Greta... Ce ciudat e să te-ntîlneşti după atîţia ani... Şi amintirile — nu ştiu dacă poţi să mă-nţelegi.

— Ba da !... Te înţeleg foarte bine ! Chiar foarte bine !... Vrei să mă însoţeşti o bucată de drum ?

Timp de o fracţiune de secundă Walter ezită, dar apoi refuză.

— Din păcate nu pot, Greta ! Am o întîlnire.

— Cu vreo fată ? Greta îi făcu cu ochiul ştrengăreşte.

Walter se uită după ea, se uită mai ales la pantofii cu tocuri înalte care-i dădeau un mers afectat, nenatural... Să fie Greta ?

Continuîndu-şi drumul, îşi aduse aminte că ar fi trebuit să-i spună de moartea tragică a lui Audi... Ba ea-l cunoscuse şi pe Peter... Dar apoi îi veni să rîdă...

Cîți ani trecuseră de cînd se plimbaseră amîndoi pe malul Alsterului ?... Nu jurase atunci că nu va deveni niciodată o sclavă a modei ? Că nu va purta niciodată tocuri înalte ?... Pe atunci scărmănase în plină stradă barba bătrînului lup de mare... Cîți ani trecuseră de atunci ?... Să fi îmbătrînit într-adevăr atît de mult ?...

2

— O să te prăpădești în atmosfera sufocantă a casei părintești, zise Catharina și adăugă : Ar fi mai bine să te muţi. M-am săturat şi eu să stau la ai mei. Ne mutăm împreună, închiriem două camere frumoase. Ne cîştigăm existenţa amîndoi, putem să ne organizăm viaţa cum vrem.

Walter se uită la ea, dar nu răspunse. Absolut exclus își zise în gînd, nu pot s-o las pe mama singură acum.

Catharina, care părea să-i ghicească gîndurile, continuă :

— Ai și tu dreptul să-ți trăiești viața. E chiar o datorie. Dacă crezi că nu se poate — bine ! Eu în orice caz o s-o fac. Poți să vii la mine în vizită. Cînd vrei. În casa mea consideră-te ca la tine acasă.

Walter continua să tacă. Se întreba ce dorea ea în fond. Vrea să ne căsătorim ?... „Ai grijă ! îl prevenise într-o zi Hans Schlicht în glumă, în ziua în care-și propune să se mărite cu tine, ești pierdut !“ Mai avea timp, mai avea mult timp. Chiar atît de bătrîni totuși nu sîntem încă.

Energia Catharinei era într-adevăr uimitoare. Cîteva zile după această convorbire, închirie o odaie cu bucătărie, pe Hammer-Landstrasse. Îi ceru lui Walter s-o însoțească, să-i vadă locuința :

— O să te miri ! strigă ea. Are o vedere splendidă spre parcul Hammer.

— Cam departe de Nord-Sankt-Pauli.

— N-are a face ! Oricum, o să stai mai mult la mine decît la părinții tăi !

— Eşti atît de sigură ?

Cînd ajunseră în noua locuinţă, strigă :

— Ei, îţi place la mine ?... Stai, s-o mobilez după gustul meu, atunci să vezi.

Îi arătă odaia.

— N-o să aibă pat — e ceva demodat... Aici o să pun un divan lat, cu o ladă pentru rufărie... Acolo, rafturi de cărţi... În colţ, un dulap mic, cît se poate de simplu... O masă, două scaune. Poate şi-un fotoliu comod lîngă fereastră. Asta-i tot... De perete o să agăţ un peisaj din Mările Sudului. de Gauguin. Am văzut o copie superbă la librăria Auer... Iar aici, deasupra divanului, fotografia ta... Da, da, n-ai decît să rînjeşti. Şi-apoi... vino cu mine !... Hai, vino... Aici îmi instalez o bucătărie pe cinste... E şi-o cămară, una mititică de tot. Aici pun o măsuţă pe care o să aşez reşoul electric... Colo, un dulap îngust dar înalt pentru oale, crătiţi şi celelalte... Doamne, cît mă bucur ! În sfîrşit, am şi eu un regat al meu... E loc şi pentru doi !...

Cît de vioaie. cît de vorbăreaţă. cît de fericită era !...

3

Treceau zilele. Evenimente mari şi mici aduceau nelinişti şi griji, arareori bucurii. În fiecare dimineaţă, Carl Brenten ieşea din casă în goana mare ca să umble pe la restauratori, să-şi laude marfa. În fiecare seară, Frieda alerga spre metrou ca să ajungă la „Sagebiel“, unde îşi avea serviciul de îngrijitoare de closete. Walter figura cu litere de o şchioapă pe lista neagră a Uniunii proprietarilor de fabrici metalurgice, aşa că nu găsea de lucru în branşa sa şi lucra la şantierul naval ca vopsitor. Familia avea venitul ei, foarte modest în acele vremuri de inflaţie, deşi cîştigau trei persoane.

Evenimentele mari erau mult mai neliniştitoare încă. După asasinarea lui Karl Liebknecht şi a Rosei

Luxemburg, clasa muncitoare germană rămăsese lipsită de o conducere revoluţionară. Fuseseră înăbuşite toate acţiunile locale ale muncitorilor germani în Bavaria, în Braunschweig, în Germania centrală, în Vogtland şi înainte de toate marea luptă de apărare a muncitorilor din Ruhr după puciul lui Kapp. În rîndurile muncitorimii se răspîndiră deprimarea şi lipsa de speranţă. Mii de oameni care intraseră cu speranţe mari în sindicate, le părăsiră. Muncitorii erau scindaţi în două mari tabere care se combăteau cu îndîrjire, spre bucuria duşmanilor. Conducătorii social-democraţiei nu trăgeau învăţăminte din politica lor dezastruoasă. Luptau tot mai îndîrjit pentru menţinerea democraţiei burgheze, speculînd sinecurele şi veniturile din banii statului, acordate lor de partidele burgheze. Mulţi luptători sinceri din sînul muncitorimii, decepţionaţi de aceste isprăvi ruşinoase şi nefaste, le întoarseră spatele.

Iar în marea familie a oamenilor muncii, din care muncitorimea germană era numai o parte, după avîntul aparent dar de scurtă durată, situaţia nu era mai îmbucurătoare. Poporul muncitor din Ungaria fusese învins într-un război civil sîngeros şi acum căzuse victimă cruzimii grofilor şi bogătaşilor, ca pe vremuri Gheorghe Doja şi oamenii lui. În Italia, muncitorimea pornise o mişcare puternică, dar capitaliştii străini susţineau pe partizanii Vaticanului şi pe marii financiari, conferindu-le o putere pe care aceştia n-ar mai fi avut-o prin ei înşişi. În Polonia bîntuia teroarea împotriva muncitorilor, căci această ţară urma să devină, conform voinţei lumii burgheze, un zid de apărare împotriva socialismului de la răsărit.

Cel mai întristător eveniment al acestor luni fu însă foametea de pe Volga. Pentru existenţa ei, tînăra Republică Sovietică fusese silită să lupte cu mari sacrificii împotriva lumii întregi, iar acum pînă şi natura i se arăta potrivnică. O recoltă dezastruoasă sărăcise regiunea atît de bogată a Volgăi. Războiul civil distrusese vechile căi de comunicaţie şi aşa destul de sărace. Fu imposibil să

se aducă la timp hrană din regiunile mai îndepărtate din răsărit, cu atît mai mult cu cît unele dintre ele erau bîntuite de bande contrarevoluționare. Pe Volga oamenii flămînzeau. Cu sutele de mii își părăseau casele și tot avutul, luînd drumul bejeniei. Se făcuse apel către toate popoarele cerîndu-se ajutor pentru populația înfometată de pe Volga. Era o datorie omenească s-o ajuți. Dar existau destule glasuri dușmănoase și rele care vorbeau așa : vedeți, asta i se trage poporului rus de la guvernul său socialist. În schimb, apelul avu și un ecou pozitiv, surprinzător pentru Walter, în rîndurile poporului german. Walter se pusese la dispoziția „Ajutorului pentru Rusia" ; împreună cu Catharina și cu mulți alți muncitori și muncitoare tinere umblau din casă în casă și adunau alimente și obiecte de îmbrăcăminte. Muncitorii nu prea aveau mare lucru, dar dădeau ce puteau ; chiar și cei care se arătau bănuitori față de tot ce vine din răsărit spuneau că, pentru niște oameni care suferă de pe urma foametei, vor găsi ceva de dat. Și dădeau îmbrăcăminte și rufărie, încălțăminte și obiecte, chiar și bani pentru medicamente. Această solidaritate neașteptat de mare era ceva deosebit de îmbucurător. Totuși într-o zi Catharina îi spuse lui Walter :

— Nu ne merge bine în lume.

4

Walter fu convocat la partid într-o chestiune extrem de urgentă. Se prezentă în aceeași seară.

După un timp de așteptare, un tovarăș îl conduse pînă la Hopfenmarkt. Se opriră în fața unui mic birt, frecventat mai ales de birjari ; însoțitorul lui Walter se uită pe furiș în toate părțile și-i spuse apoi să intre ; la ultima masă din fund avea să-l găsească pe tovarășul care voia să-i vorbească.

— Cine e? întrebă Walter.
— Nu ştiu, dar tu îl cunoşti.
Foarte misterios!... De ce nu putea tovarăşul acela să se vadă cu el la partid?
Îndată ce intră în local, îl şi zări în fund de tot într-un colţ. Era Ernst Timm. Şedea şi zîmbea spre Walter.
— Să trăieşti, Walter... E foarte bine că ai venit numaidecît!
Walter îi strînse mîna şi-i spuse încet:
— Mă mir.
— De ce?
— De tine! îi zise şi mai încet. Nu e prea riscant?
— De tine nu mă tem.
— De mine nu trebuie să te temi, dar...
— Ce bei? Mai eşti antialcoolic?
— Bineînţeles.
Birtaşul se apropie de masa lor.
— Aveţi apă minerală? Sau limonadă?
— Limonadă, nu. Apă minerală pot să vă dau.
După plecarea birtaşului, Timm spuse:
— Să ne purtăm cît se poate de firesc! Nu-i nevoie să şuşotim, numai să vorbim mai încet.
— Vai, Ernst, de ce a fost totul zadarnic! Aveam arme, aveam puterea!
— Nimic n-a fost zadarnic, îl contrazise Timm. Cine vrea să devină calfă şi maistru, trebuie să-şi facă ucenicia. Noi învăţăm, Walter, şi fiecare experienţă e preţioasă.
— Dar învaţă toţi? întrebă Walter cu amărăciune.
— Nu, însă cei mai buni învaţă. Fiindcă şi-au dat seama că ne lipseşte esenţialul pentru a învinge: partidul. Îl creăm acum, creăm acum un partid nou, revoluţionar pînă la ultimul mădular.
— Da, trebuie să-nvăţăm, Ernst! Şi eu am învăţat, crede-mă! Că doar am fost şi eu un visător.
Ernst Timm zîmbi. Era un zîmbet înţelegător, bun, venit din adîncul inimii şi în acelaşi timp în-

curajator. Dar cînd reîncepu să vorbească, tonul lui era oarecum de reproş:

— Nu da vina pe vise! Tineretul are dreptul să viseze! Dar trebuie să şi acţioneze! Proşti sînt numai cei care rămîn veşnic visători! Îl scrută pe Walter cu ochii mijiţi şi continuă: Am neglijat multe, adevărat. Şi ce n-am făcut atunci trebuie să luăm de la capăt şi să realizăm acum... Avem de învăţat şi vom învăţa cel mai mult de la tovarăşii ruşi, care ne-au arătat cum trebuie să lupţi ca să învingi. Mare lucru e chiar şi faptul că ne dăm seama de asta. Numai să ne apucăm iar de treabă. Să muncim mai bine! Să muncim cum trebuie!

Walter ridică privirea spre el. Ce bine îi făcea să întîlnească ochii inteligenţi şi prietenoşi ai lui Timm şi să vadă faţa lui cinstită şi deschisă. Era urmărit. Pe străzi se afişase textul mandatului de arestare. Trăia în ilegalitate, era un om fără nume.

— Da, bolşevicii nu numai că şi-au dus revoluţia la victorie, continuă Ernst Timm, dar au apărat cu succes statul socialist al muncitorilor şi al ţăranilor împotriva tuturor intervenţioniştilor imperialişti din Europa şi Asia... Cîtă forţă! Cîtă credinţă în viitor şi ce măreţie!... Revoluţia Socialistă din Octombrie, băiete, ştii tu ce-nseamnă asta?! Este realizarea „Manifestului Partidului Comunist“! Este triumful socialismului! Este începutul victoriei noastre, al victoriei tuturor muncitorilor lumii!

— Cum ştii să vorbeşti, Ernst! zise Walter cu admiraţie. Credeam cîndva că eşti mut ca un peşte! Şi gîndi: „E prietenul meu! Tovarăşul meu!... E urmărit... Dacă-l prind, e sigur că nu mai scapă din ghearele lor... Nu-i nepermis de imprudent din partea lui că se arată aici, la Hamburg?“ — De-atunci, ai stat tot timpul la Hamburg?

— Nu, sînt în trecere! În misiune, dacă vrei... Şi, ca să-ţi spun numaidecît, am nevoie de sfatul şi de ajutorul tău... Adică, dacă eşti de acord!

— Se-nţelege.

— Întîi ascultă-mă, să vezi despre ce e vorba.

Era vorba de poliție. În ultimul timp, șeful poliției, un social-democrat, luase măsura să fie angajați în poliție tineri din rîndurile partidului social-democrat. Pentru ca aceștia să nu fie supuși în mod exclusiv propagandei naționaliste reacționare, se întemeiase un sindicat al salariaților polițienești. În acest sindicat trebuia acum să se creeze o opoziție pentru a menține trează și a dezvolta conștiința socialistă a angajaților. Deși nu i-o spusese răspicat, Walter înțelese că Timm primise această sarcină specială. Și că, pentru punerea ei în practică, avea nevoie de sfatul și de ajutorul lui.

Îi arătă o listă a tuturor angajaților poliției din Hamburg. Despre doi proaspăt angajați aflase întîmplător că fuseseră membri ai Tineretului Proletar Liber. De aceea se gîndise la Walter.

— În primul rînd, îi cunoști pe Ewald Holler și pe Bernhard Friese ?

— Îi cunosc pe amîndoi, răspunse Walter. Ăștia s-au făcut polițiști ? Ciudat ! Dar e adevărat că amîndoi înclinau întotdeauna spre social-democrație.

— Mai departe ! Poți să vorbești cu ei fără să te denunțe ?

— Să mă denunțe pe mine ?... Ce tot spui ?!... Nu, asta nu se-ntîmplă între noi !

— Bine ! Și ce crezi ? Am putea să-i cîștigăm pentru întărirea opoziției ? Să colaboreze și ei ?

— Nu știu, Ernst... Dar s-ar putea. O să iau contact cu ei.

Asta nu era însă totul. Timm îl mai întrebă dacă ar putea trimite material de propagandă pe adresa tatălui său și dacă Walter ar fi dispus să ducă pachetele unui anumit tovarăș.

— De ce să fie adresate tatălui meu, Ernst ? Să vină pe numele meu... Cu toate astea, s-ar putea scrie pe ele „țigări".

— Bine ! Mulțumesc ! Iată lista, vrei să te uiți la ea ? Poate mai găsești pe careva din mișcarea voastră de tineret.

Lista cuprindea multe pagini. Walter parcurse foile... Îi găsi pe Friese și pe Holler, dar toate nu-

mele celelalte îi erau necunoscute, era trecută şi data naşterii fiecăruia, şi de aici îşi dădu seama că cei mai mulți erau oameni în vîrstă.

— Cee ? strigă Walter deodată, ridicînd privirea spre Timm. Da, da, am mai găsit un bun cunoscut.

— Aşa ? Foarte bine !

— Ba nu-i de loc bine ! Fiindcă este unul dintre duşmanii noştri cei mai înverşunaţi. Un voluntar ! Iată : Heinz-Otto Wehner, comisar !... Ia te uită, da' cum a ajuns tipul ăsta în poliție ?

— De unde-l cunoşti ?

— Să-ţi povestesc. Walter îi povesti totul din fir-a-păr... Că Wehner dezertase în timpul războiului... Că făcuse marşul asupra Hamburgului cu trupele lui Lettow-Vorbeck... Apoi întîlnirea lor... Ruth... Totul, totul în amănunte.

Ernst Timm îşi mîngîie bărbia.

— Tu spui : nu-i de loc bine ! Poate că este unul dintre cei care trag sforile în aşa-zisa Uniune a funcţionarilor de poliție patrioţi, această cloacă a naţionaliştilor și a reacționarilor din poliție.

— Îl cred capabil.

— Am o idee extraordinară !... Convorbirea noastră n-a fost zadarnică, Walter !... Păcat că eşti antialcoolic ; am avea motive să bem ! Apoi strigă : Patroane, un grog ! Da' sec !

5

Walter vorbi cu foştii lui tovarăşi Ewald și Bernhard. Fură cam încurcaţi cînd îl văzură, probabil că le era rușine de uniforma pe care o purtau. Dar jena lor dispăru cînd Walter le expuse fără înconjur scopul vizitei sale.

Friese avea reticențe. Obiectă că această acțiune este dirijată împotriva partidului său. Că nu e compatibilă cu părerile sale politice. Nu se lăsă convins ; declară că este social-democrat și are datoria nu numai să fie loial faţă de partid, dar să-l şi susţină... Se despărţiră totuși ca buni prieteni.

Şi Ewald Holler rămase întîi pe gînduri şi şovăi. Dar se decise să colaboreze. Era de părere că opoziţia n-ar strica. El constatase, zicea, că există multe lucruri împotriva cărora trebuie să iei atitudine... Se angajă printr-o strîngere de mînă ; era de acord. Promise chiar să cîştige pentru cauză pe unul dintre colegii săi care fusese pe vremuri membru al Tineretului Muncitoresc Socialist, un băiat excelent, de încredere şi curajos.

Printr-un curier, Walter îi comunică lui Ernst Timm rezultatul ostenelilor sale. Timm se arătă mulţumit. Îi răspunse în scris, adăugînd observaţia marginală : „Mercenarului i-am şi scuipat în ciorbă !"

Între timp, Walter îşi procurase prin Ewald Holler un raport despre comisarul Wehner, care lucra la secţia politică a poliţiei criminale... Tocmai acolo !... Locuia într-o căsuţă la Sasel... Aparţinea, împreună cu nevastă-sa, clubului de nudişti „Soare şi aer". Trăiau izolaţi de lume şi aveau o viaţă conjugală aparent armonioasă.

Sînt într-adevăr fericiţi ?... Dar ea, se simte bine în căsuţa aceea ?... S-o mai fi gîndind la plimbările noastre ?... Dar la seara petrecută în bordeiul ciobanului, cînd mîncam brînză de oi în timp ce baciul ne spunea poveşti cu stafii din regiunea aceea pustie ?... Dar la excursia noastră atît de veselă la stăvilarul de pe Elba ? Dar la zilele de vacanţă la Salzhausen unde-şi cumpărase un costum ţărănesc multicolor care-i stătea atît de bine ?... Cît de voioşi şi fără griji erau pe-atunci !

6

— Hai la Lüneburg, Catharina !

— De acord !

— Petrecem noaptea la Lüneburg şi duminică o luăm frumuşel pe jos spre Lauenburg. De-acolo găsim oricînd ocazii de întoarcere.

Acum stăteau printre mii de alţi excursionişti în sala de aşteptare a Gării Centrale. În jurul lor, înghesuială şi îmbulzeală şi un du-te-vino continuu. Turiştii cu rucsacuri încărcate, cu ghitare şi mandoline, vorbeau tare. Bucuria îi făcea zgomotoşi. Dar erau şi multe perechi burgheze împopoţonate ca de sărbătoare, cu genţi de voiaj pline, cu bastoane şi umbrele. Grupuri întregi de membri ai diferitelor asociaţii care-şi serbau duminica pe undeva în aer liber se strecurau cu chiu cu vai prin trecerea de la controlul biletelor. Se puseseră în circulaţie trenuri speciale. Toată lumea striga şi alerga mereu de colo pînă colo. Din cînd în cînd, un şuierat strident de locomotivă întretăia zgomotul continuu.

Această sîmbătă promitea să fie urmată de o duminică de iulie deosebit de frumoasă. Pe cer se vedeau nori, dar sus de tot, şi soarele puternic răzbea printre ei, biruitor. Nu se simţea nici o adiere şi totuşi nu era zăpuşeală.

Cîmpia din regiunea Wilhelmsburg era de un verde proaspăt. Vacile bălţate, căsuţele albe cu acoperişurile lor ascuţite de ţiglă, petecele de păşune răspîndite peste tot, aleile de mesteceni şi vehiculele care apăreau din cînd în cînd — toate acestea parcă erau scoase cu ajutorul unei baghete magice dintr-o ladă cu jucării.

Mulţimea voioasă şi iubitoare de excursii trecu cîntînd prin peisajul văratic, printre dealurile împădurite de la Haake, pe malurile unor liniştite rîuleţe de cîmpie, prin oraşe visătoare, scăldate de raze aurii.

Ajunşi la Lüneburg, Walter şi Catharina o luară spre centru.

— Hai să trecem şi pe la biserica Sankt-Johannis ! E frumoasă şi face s-o vedem.

Închiriară o cameră pentru o noapte la hotelul „Stadt Hamburg". Catharina rezolvase lucrul acesta

cu atîta naturaleţă, încît Walter nu-şi revenea din mirare.

— Domniile-voastre doresc o cameră cu două paturi ? întrebase servitorul hotelului. Înainte ca Walter să poată răspunde, Catharina îl lămuri :

— Bineînţeles !

— Sînteţi... căsătoriţi ? Scuzaţi întrebarea, poliţia...

Lui Walter i se făcu negru înaintea ochilor ; îşi simţi urechile arzînd ; ea însă răspunsese cu amabilitate :

— Da, da, ştim !... Dar sîntem căsătoriţi.

Walter completă formularul în felul următor : „Walter Brenten şi soţia, din Hamburg".

— Catharina ! şopti el agitat, cînd se văzură singuri. Cum ai fost în stare ? Dar dacă poliţia...

— Aş, prostii ! răspunse ea, senină. Crezi că poliţia n-are altă treabă decît să umble prin hoteluri ? Dar servitorului să-i dai un bacşiş bun.

Se duseră la biserica Sankt-Johannis.

„...Patru ani nu-s lucru de şagă... Arăta ca o aristocrată. Distinsă şi mîndră... Totuşi era altfel decît părea, era vioaie şi veselă, ba uneori chiar foarte zburdalnică... Şi m-a iubit cu adevărat ! Doamna comisar de poliţie."

— Ce tăcut eşti ! zise Catharina şi-l privi scrutător. Vedea că e frămîntat de gînduri. Ciudat ! Ce-i cu tine ?

— Nimic !

— Te mai gîndeşti la camera noastră de la hotel ?

— Aş, de unde !

— Îţi pare bine ?

— De ce ?

— De noaptea noastră, fireşte !

De încurcat ce era, Walter izbucni în rîs, într-un rîs prea zgomotos, şi răspunse cu o siguranţă de sine prefăcută :

— Pentru moment mă bucur de frumoasa după-amiază de sîmbătă şi de frumuseţea Lüneburgului !

7

„Atentat cu bombe la Hamburg !“ — „O explozie sub fereastră !“ — „Atentat împotriva preşedintelui organizaţiei comuniste din Hamburg !“ — iată manşetele ziarelor. Naţionaliştii puseseră la cale în Hamburg prima lor mare lovitură şi poliţia nu prinsese încă pe nici unul dintre atentatori. Senatul interzisese orice manifestaţie de protest, sub pretext că ar putea zădărnici cercetările şi ar tulbura ordinea şi liniştea.

Walter alergă într-un suflet la sediul partidului, închipuindu-şi că ar putea să-l întîlnească acolo pe Timm. Nu-l găsi, dar întîlni o mulţime de tovarăşi care-l cunoşteau bine. Aceştia declarară cu un aer de perfectă sinceritate că Timm nu mai dăduse pe la Hamburg din vremuri imemoriale. Unii îi aruncară priviri pline de mustrare, fără să-i răspundă. Ei, da, Walter îşi dădu seama că făcuse o prostie nemaipomenită întrebînd de el.

Toată lumea relua mereu, cu amănunte, povestea celor întîmplate. Atentatul fusese comis de nişte naţionalişti, probabil oameni dintr-o unitate de voluntari, împotriva lui Ernst Thälmann. O bombă făcuse explozie sub fereastra locuinţei sale. Printr-o întîmplare fericită, nici el, nici soţia şi nici fiica sa nu erau acasă. Unii spuneau că toată faţada casei fusese distrusă. Alţii susţineau că bomba provenea din tabăra de la Harburg[1] a geniştilor. Se afirma că această încercare de asasinat n-ar fi decît începutul unei serii întregi de atentate care vor urma.

Trebuia să se întreprindă ceva ! Doar nu puteai sta liniştit să aştepţi explozia bombei următoare ! Bineînţeles, toţi erau de acord că trebuie să se ia măsuri împotriva ucigaşilor, să se prevină crimele. Care va fi victima următoare ?

Dar senatul a interzis demonstraţiile şi manifestaţiile de protest.

---

[1] Cartier periferic al Hamburgului.

— De necrezut, dumneata înțelegi ceva?
— Protestul public e interzis!
— Protestul nu ajunge; trebuie să intervină statul!
— Vezi dumneata, de aceea senatul a interzis manifestaţiile.
— Aş, de unde, ce, crezi că senatul are intenţia să intervină?
— Dumneata nu crezi? Dar ce, el nu riscă? Mîine poate veni rîndul vreunui senator!
— Ei, ce să-i faci, tinerii ăştia pur şi simplu nu pot să se dezveţe de aruncatul bombelor! Timp de patru ani au tot învăţat să le arunce, au antrenament şi acum a devenit un fel de pasiune. Cam aşa ca pasiunea vînătorii, o poftă nestăpînită de a trage cu puşca şi o sete de sînge!
— Domnule, ştii că ai haz! Dacă sînt pasionaţi să tragă cu puşca şi le e sete de sînge, păi trebuie să-i facem inofensivi, cel puțin să-i închidem!
— Hi, hi, hi! Aşa spui dumneata, dar atunci ar trebui să închidem prea multă lume!

Pe toate străzile se formau grupuri de oameni care discutau întîmplarea. Se spuneau multe prostii, ascultate cu răbdare, dar dacă cineva cerea măsuri energice şi pomenea de lupta de clasă era întrerupt; despre lupta de clasă nu voia să ştie nimeni, spunînd că ar fi o invenţie comunistă. Dacă li se răspundea că „bombele în schimb sînt o realitate reacţionară!“ atunci lumea rîdea, dădea din cap a dezaprobare şi îşi vedea de treabă.

Walter tremura de mînie. Ar fi vrut să alerge după oamenii aceia, să-i scuture şi să urle la ei că sînt nişte nătărăi, că prin indiferenţa lor favorizează crima şi se fac vinovaţi faţă de propriul lor viitor şi faţă de cel al poporului lor. Dar, vai, oamenii nu se schimbaseră, în ciuda tuturor experienţelor. Se gîndeau, nu de la o zi la alta, ci doar de la o oră la alta. N-aveau nici urmă de perspicacitate politică. N-aveau ideal, n-aveau nici măcar

păreri. Ce trebuia să se mai întîmple ca să-şi vină în fire ?!

Walter era profund descurajat.

În seara aceleiaşi zile, situaţia se schimbă. În pofida interzicerii manifestaţiilor, muncitorii de la şantierele navale se adunară în port după terminarea muncii şi porniră în rînduri dese prin oraş, spre sălile de întrunire din centru.

Walter era aproape de Millerntor cînd văzu coloana venind dinspre port : mii de oameni în pas de marş. Mergeau în tăcere, într-o tăcere amenințătoare. Pe feţele lor, încă mînjite de urmele muncii, se citea ură şi revoltă. Tăcînd cu îndîrjire, traversară artera cea mare fără ca poliţiştii care stăteau de o parte şi de alta să îndrăznească a interveni. Coloanele sumbre şi tăcute treceau înainte, nesfîrşite şi de nestăvilit. Maşinile, tramvaiele şi pietonii nu-şi mai puteau urma drumul ; puhoiul de oameni înainta prin Sankt-Pauli spre centrul oraşului.

— Uite-l pe Teddy ! auzi Walter. Uite-l colo, în rîndul întîi !

Acum îl zări şi el pe Ernst Thälmann, muncitor pe un şantier naval, conducător al muncitorilor, preşedinte al organizaţiei comuniste din Hamburg, deputat. Păşea ferm şi energic, cu privirea îndreptată înainte, în fruntea miilor de muncitori.

Tinerii nituitori, ucenicii halelor de maşini şi ai şantierelor de construcţii navale, grupele de tineret din port purtau un steag roşu ca focul. În spatele său, Walter auzi o femeie spunînd :

— Ce puternici sînt băieţii ăştia ! Munca dă putere. Iar o voce de bărbat îi răspunse :

— Păi sigur, munca asta nu pot s-o facă decît cei puternici. Ia te uită ce priviri au ! O să iasă cu bătaie ! Mai bine să plecăm !

Da, demonstraţia era fără doar şi poate un avertisment : tineretul şantierelor navale se uita cu ironie la trecătorii cu feţele albe şi îngrijite.

Oare au dreptate? se întrebă Walter. Oare printre cei care privesc demonstraţia nu există mulţi ale căror inimi bat la unison cu aceşti bărbaţi? Nu sînt şi eu unul dintre aceia?

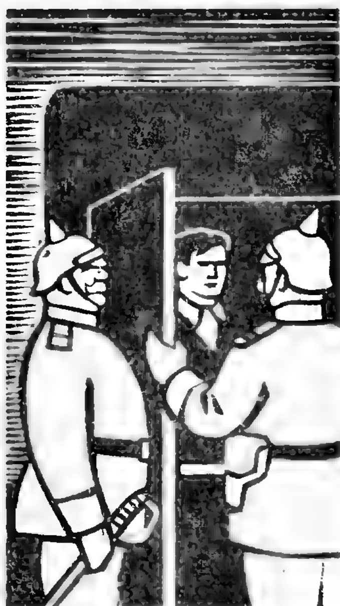
Muncitorii şantierelor navale treceau prin oraş nu cu aerul că vor să atragă toată populaţia de partea lor şi a cauzei lor juste, ci ca şi cum ar fi fost plini de ură faţă de toată lumea şi ar fi vrut să se facă temuţi.

Tot în vara aceea, într-o dimineaţă, Walter fu ridicat din pat şi arestat. I se spuse că este acuzat de activitate subversivă în cadrul poliţiei şi că va fi ţinut în arest preventiv pînă la data procesului.

Fu transportat cu duba la închisoarea preventivă din „Totenallee".

PARTEA A PATRA

SFÎRŞITUL CÎNTECULUI

CAPITOLUL XXVIII

1

— Centrala ! Încă unul !

Iar către arestat :

— Du-te pînă la camera cu pereţii de sticlă.

Walter Brenten trece prin clădirea lungă a închisorii. Paznicul de la uşă se uită lung după el. Învîrte în mînă o cheie imensă.

— Fă bine şi mişcă-te mai repede !

Walter se uită în jur şi are impresia că se află pe un transatlantic. La dreapta şi la stînga cîte patru etaje, apoi trepte, coridoare şi celulă lîngă celulă. Ai crede că sînt cabine. Paznici în uniformă stau aplecaţi peste balustrade şi se uită în jos : parc-ar fi nişte stewarzi. Totul e curat, linoleul străluceşte. Lacătele şi zăvoarele de la uşi sînt ca oglinda. Pe coridoare trec deţinuţi de corvadă, înarmaţi cu mături şi cîrpe.

La centrală, iluzia de a fi în interiorul unui vapor uriaş dispare dintr-o dată. De aici, clădirea seamănă cu un păianjen imens. În toate direcţiile

se întind aripile lungi ale clădirii, una la fel cu cealaltă. Nici măcar paznicii nu s-ar putea orienta întotdeauna dacă diferitele aripi n-ar purta cîte o literă mare, așa cum străzile poartă cîte un nume.

— Numărul ?

— Trei sute zece.

— Aşteaptă. Nu vorbiţi între voi !

Paznicul de serviciu dispare în încăperea de sticlă a centralei.

— Ai avut termen ? întreabă un prizonier tînăr cu o faţă de copil, singurul în afară de Walter care stă în fața centralei.

— Nu ! Înfăţişare.

Arta de a șopti fără să miști buzele, și-a însușit-o Walter întrucîtva. Ştie că nu-i voie să te uiți în direcţia înspre care vorbeşti. Chiar dacă paznicul de serviciu este pentru moment îndărătul geamurilor încăperii de sticlă, există alți paznici care se uită-n jos de la etajele superioare. Centrala poate fi văzută din toate părțile.

— Am scăpat ieftin ! şopteşte vecinul lui Walter, uitîndu-se cu un aer indiferent spre etajele de sus.

— Aşa ?... Ai fost achitat ?

— Nu tocmai !... Cinci ani de puşcărie ! Mă aşteptam la opt !

— Cinci ani !... Walter uită de toate legile puşcăriei şi se uită îngrozit la vecinul său. Cinci ani ! Asta numeşti a scăpa ieftin ?

— Te cred ! Am avut un noroc nemaipomenit !

— Şi... în fond ce-ai făcut ?

— Ce ? Ce-am făcut ? Ia te uită... Walter observă că celălalt rînjește spre el cu ironie. Auzi întrebare !... Deținutul răspunde cu zîmbetul lui malițios : La cinema, în întuneric, am călcat pe picior o doamnă bătrînă !

Paznicul iese din încăperea de sticlă cu actele în mînă şi strigă :

— Așa, acum s-a terminat cu palavrele. Se postează în fața lor cu picioarele depărtate și strigă în sus spre aripa F : Feee !... Stația șapte... Încă unu' !

— O mie şapte sute patruzeci, du-te !

— Noroc ! Vecinul lui Walter dă din cap şi pleacă.

— Ceee ! Staţia cincisprezece !... Încă unu' !

Fără a aştepta altă invitaţie, Walter se duce la aripa C şi urcă treptele de fier. La fiecare staţie, un lung şir de uşi. Și îndărătul fiecăreia, un om, un deţinut... Cîtă suferinţă, cît chin adăpostesc aceste ziduri. Cîte tragedii se petrec după ușile astea reci, impenetrabile...

În capul treptelor, la stația cincisprezece, aşteaptă paznicul Hartwig, un social-democrat înscris în partid, care de treizeci de ani face serviciu la închisoarea preventivă și care-i declară lui Walter cu mîndrie, încă din prima zi, că la el pînă şi tovarăşii cei mai de vază s-au adaptat şi s-au simţit ca acasă... Cîndva, cu mulţi ani în urmă, l-a avut şi pe Stolten ca deţinut. „Domnule paznic ! îi spusese acesta, cred că dumneata eşti social-democrat." Şi cînd Hartwig îi dăduse rîzînd un răspuns afirmativ, Stolten spusese : „Foarte bine, atunci putem să ne tutuim !" Hartwig susținea că şi Stolten se simţise foarte bine la el...

Se simţise bine ?... Ca la el acasă ?... Walter era să înnebunească în clipa în care uşa se închise în urma lui... Tranc, tranc !... Era închis... Încuiat, ca un animal în cuşcă !... Şi cu zăvorul pus.

Prima zi fu cea mai cumplită.

Își roti privirea prin celula strîmtă și înaltă, văruită în alb : într-un colţ era un W.C.... Alături, un robinet. La perete, un dulăpior. Un pat de fier pliant, o masă pătrată, un scăunel, asta era tot, tot...

Auzind că Walter era acuzat de activitate subversivă în rîndurile poliţiei, deci un deţinut politic, Hartwig spusese : Vai, trebuie să te aştepţi la vreo trei-patru ani.

În primele zile de puşcărie, Walter nu putea să gîndească limpede. Nu făcea alta decît să umble de colo-colo. Pînă și cartea pe care un om de serviciu i-o puse sîmbătă pe masă rămase necitită. Era ca ameţit.

Totuşi, aripa C era bună, aşezată spre sud-est. Putea să privească peste copacii cimitirului vechi şi să vadă şi „Totenallee“ prin care trecuse zilnic dimineaţa și seara, ani de-a rîndul.

Dincolo de zidurile închisorii, viața își urma cursul fără a se sinchisi de soarta fiecăruia... La Teatrul Orăşenesc se cînta Verdi. La Teatrul de Cameră se jucau Strindberg [1] şi Sternheim [2]; în sala de concerte se dădeau în fiecare vineri concerte populare, — Bach, Beethoven, Ceaikovski — şi în fiecare sîmbătă mii și mii de excursionişti plecau să hoinărească în aer liber, prin pădurea Göhrde şi în regiunea Haake.

Singura punte spre viaţă era corespondenţa cu Catharina şi cu mama. Pe maică-sa o rugase într-o scrisoare: „Scrie-mi des şi despre toate“. N-avea de ce să se plîngă în privinţa asta: din două în două zile primea cîte o scrisoare.

Judecînd după cele ce-i scria mama, lumea parcă innebunise. Tatăl cîştiga o sută de mii de mărci pe zi, ea însăşi cincizeci pînă la optzeci de mii. Din banii ăştia putea să-şi cumpere o jumătate de kilogram de margarină şi o pîine, aşa scria... Cîştigau zilnic o sută optzeci de mii de mărci, şi erau săraci lipiţi.

Află că taică-său închiriase o pivniţă şi făcea negustorie cu fier vechi şi hîrtie de topit. Nu era o ocupaţie atît de curată ca negustoria de ţigări, dar adaptată timpurilor.

Mai află că bunul său unchi Gustav o ducea mizerabil, suferea de rinichi şi slăbea mereu. De curînd îşi cumpărase o lunetă astronomică și noapte de noapte, cînd nu putea dormi din cauza durerilor, cerceta stelele.

Verişoara sa, Agnes Brenten, bolnavă şi ea, era de mai bine de un an într-un sanatoriu de tuberculoşi din Elveţia. Bine că părinţii aveau cu ce s-o

---

[1] *August Strindberg* (1849—1912) — dramaturg şi romancier suedez.

[2] *Carl Sternheim* (1878—1942) — dramaturg german; a scris comedii pline de sarcasm la adresa burgheziei.

ţină, îi scria mama, au o situaţie minunată, unchiul Matthias fiind director al vămilor.

Într-o bună zi, maică-sa îi scrise că renunţase la postul de la Papke. Acesta se obrăznicise. Îndrăznise să-i spună de la obraz că-l înşală la decontarea banilor.

Fără scrisorile mamei, cine ştie dacă Walter ar fi suportat primele zile şi săptămîni de închisoare.

2

Catharina veni să-l vadă. Purta un pardesiu albastru şi o beretă cochetă. Dar ochii îi erau trişti cînd Walter fu condus în vorbitor.

— Bună ziua, Walter! Ştii că arăţi destul de vioi! Foarte bine, să nu te laşi, să nu fii abătut.

— Bună ziua, Catharina! Ce bine că ai venit.

Paznicul se aşeză la o masă, despături un ziar şi zise:

— Zece minute de convorbire! N-aveţi voie să vorbiţi decît chestiuni personale!

— Cum îţi merge, băiete?

— Să nu-ţi faci griji pentru mine! Dar cum o mai fi lumea pe-afară? Tu ce faci? Ce fac prietenii noştri?

— Ce fac? Hai să ţi-o spun de la început. M-au dat afară. Au reuşit, în sfîrşit, lichelele! Şi mai pretind că-s socialişti! În orice caz sînt obligaţi să-mi dea salariul pe trei luni! Timp de trei luni o să lenevesc. Pe urmă intru la Busch, poate chiar ca primă secretară. Cît despre prieteni, să ştii că abia îi văd. S-au cam împrăştiat. A, era să uit: Otto Burmann a deschis o librărie la Eimsbüttel, o librărie cu o bibliotecă de înprumut.

— Nu-i rea ideea!

— Ba e stupidă! Are numai literatură proastă. În special romane poliţiste şi alte scrieri de gen foileton. Cît despre el, îţi poţi închipui că nu ci-

tește maculatura asta; șade în prăvălie și-l citește pe Hegel!

— Dar are un venit asigurat.

— Ce vorbă-i asta?! exclamă ea revoltată. E un lucru necinstit!... Mai bine-ar căra cărbuni sau s-ar apuca de orice altă muncă onorabilă!

— Dar prietenii? Grupa?

— Să-ți spun drept, nu prea îi văd, nici nu știu ce fac! Întruniri ale grupei nu se mai țin. Toate dispar cu încetul!... La Barmbeck s-a format acum o grupă nouă!... Cu membri noi!... Tineri de tot!...

Privirea lui Walter rătăci prin odaie, trecînd parcă prin zid, departe, departe. Vede o pajiște cu perechi care dansează. Fuste roșii și albastre se învîrtesc. Rîsete. Bătrînul acordeonist cîntă o polcă săltăreață și fiecare cută de pe fața lui zîmbește. Walter o vede pe Ruth și se vede pe sine însuși. Îngenunchează în fața ei și întinde brațele spre ea; iar ea... Cum știa să rîdă! Cît de zburdalnică era uneori!...

— Unde-ți umblă gîndurile, Walter?

— Gîndurile?... Nicăieri!... Păcat.

— Ce e păcat?

— Că toate dispar.

Paznicul își ridică ochii de pe ziar și spune, impasibil ca un automat:

— Cele zece minute au trecut.

— Bine, domnule paznic! Un singur lucru numai! Catharina scoate un pachet de sub masă. I-am adus prietenului meu un pantalon lung pentru iarnă... Și puțină ciocolată și cîrnați. Cîteva mărunțișuri. Și două cărți.

— Cărțile se predau la camera șaptesprezece, domnișoară. Paznicul examina posomorît conținutul pachetului.

— Și... mai e ceva... ceva ce... voiam... trebuie să-ți spun, Walter.

Dar ce se întîmplase cu Catharina, atît de bună de gură și de sigură de sine, de se bîlbîie? Ce mai avea să-i spună?... Lăsase ochii în jos, zîmbind încurcat.

— Uite ce-i, zise ridicînd ochii spre el şi privindu-l ţintă. O să... o să avem un copil, Walter.

Walter se uită la ea și mîinile îi căzură de-a lungul corpului. Nu-și putea lua ochii de la ea, în timp ce Catharina îl privea cu un surîs transfigurat. Apoi ochii ei se umplură de lacrimi. Bolborosi :

— Te-ai... speriat... atît de rău ?

— Catharina ! strigă Walter. Mai mult nu putu să pronunţe.

3

Era oare speriat ?... Îl speriase ceea ce aflase de la ea ?... Nu, mult mai mult... Era îngrozit... La asta nu se gîndise niciodată... Înaintea ochilor i se perindau amintiri : imagini şi vorbe. Acum nu mai încăpea nici o îndoială : căsătoria. Cu Ludwig şi Hermine fusese la fel... De atunci se isprăviseră multe lucruri pentru ei. Apoi veniseră altele, noi. Walter avusese într-adevăr ocazia să vadă de-aproape fericirea unei astfel de căsnicii... Acum era rîndul lui... Pentru dumnezeu... Unde aveau să locuiască... La ea ?... Deci va trebui totuşi să plece de-acasă. Și ce-o să le spună părinților ?... Dar el era la închisoare !... Va sta poate ani de zile !... Asta nu trebuia să se întîmple !... Trebuia să întreprindă ceva ca să nu se întîmple...

I se înmînă pachetul de la Catharina. Se vedea că îl pregătise cu multă dragoste ; ciocolata era învelită şi legată cu o panglică roşie. În pachețelul cu cîrnați găsi un bilețel pe care scria : „Poftă bună !“ Mai era un pachet cu fel de fel de dulciuri, prăjituri, nuci zaharisite și prune uscate. Nu scoase decît pantalonii, îi examină și-i puse pe pat.

Îi părea bine că îi adusese pantaloni lungi. Să stai în închisoare cu pantaloni scurţi ! Toată lumea zîmbea ironic cînd îl vedea. Și paznicul Hartwig zîmbise amuzat şi spusese : „Vino, pasăre călă-

toare, mai am o colivie pentru tine!“ Walter nu răspunsese decît cu o privire de dispreţ, fără nici o vorbă.

Încă înainte ca Hartwig să încuie uşa celulei în urma lui, Walter simţi o duşmănie violentă împotrivă-i. Probabil că paznicul simţise şi el asta, căci strigase împăciuitor, băgînd capul pe uşă: „Lasă, lasă, ne-mprietenim noi pînă la urmă!“

Walter îşi dădu curînd seama că glumele lui Hartwig nu erau răutăcioase. Existau paznici mult mai duri...

Acum avea pantaloni lungi. De unde o fi făcut Catharina rost de ei? Îi luă în mînă, îi examină şi în cele din urmă îi îmbrăcă.

Îi cădeau bine... ca de comandă... Totuşi îi venea să rîdă de el însuşi... Parcă nu mai era acela pe care credea că-l cunoaşte atît de bine; se simţea un alt om, cu totul altul. Îmbrăcat aşa, în pantalonii cei lungi, începu să se plimbe ţanţoş de la uşă pînă la fereastră, de la fereastră pînă la uşă, încolo şi încoace, iarăşi şi iarăşi...

Zilele şi săptămînile se scurgeau anevoie. Fiecare zi era reproducerea exactă a celei precedente. Îi scrisese Catharinei să se mai gîndească bine şi temeinic. Nu trebuiau să se lase împinşi de hazard pe o cale pe care n-o doreau. Trebuiau să existe posibilităţi de a împiedica ceea ce în momentul de faţă nu putea fi decît indezirabil.

Nu primi nici un răspuns.

Mai scrise a doua şi a treia oară, rugînd-o stăruitor să-l înţeleagă; îi scrise că va trebui să stea probabil multă vreme închis, că e mult mai bine să-şi construiască viaţa în comun abia după punerea lui în libertate.

Toate scrisorile rămaseră fără răspuns.

Cu atît mai des îi scria maică-sa. Dar scrisorile ei nu-l mai bucurau. Bîrfelile de familie pe care i le comunica şi care-l amuzaseră de atîtea ori, îi deveniră neplăcute de cînd începu să simtă că-l

puteau atinge şi pe el, cînd văzu în ele atmosfera în care s-ar putea să trăiască şi el în curînd.

În unele zile regreta ceea ce-i scrisese Catharinei. Încerca să se convingă că ea nu putea să-l înţeleagă. Se simţea vinovat faţă de dînsa şi avea remuşcări.

Apoi urmau zile cînd nu regreta de loc, cînd îi venea să turbeze şi jura să nu mai aibă niciodată a face cu ea.

Era oare condamnat să devină un mincinos, un ipocrit, un laş ? Nu putea trăi în societatea omenească fără să simtă impulsul de a-şi trage singur palme ?... Voia să rămînă sincer şi cinstit întotdeauna, în toate împrejurările. Nu voia s-o nedreptăţească pe Catharina, nu voia să nedreptăţească pe nimeni. Dar nici nu voia să se dea afund la douăzeci şi unu de ani, să se cufunde în viaţa de familie. Nu-şi dorea o căsuţă cu o grădină la marginea oraşului. Nu voia rude în plus ! Nu căsnicie ! Nu copii !... Nu, nu, nu voia !... Doamne, e-atît de greu de înţeles ?

Şedea nemişcat ceasuri în şir într-un ungher de celulă, cu capul sprijinit în mîini, gîndindu-se mereu la toate acestea. Se întîmpla să-i curgă lacrimile pe obraz ; lacrimi de compătimire pentru sine, lacrimi de neputinţă, de furie... Nu voia să devină o lichea.

Nu !... Nu !... Nu era cu putinţă să-şi trăiască viaţa aşa cum dorea el ?

4

Ziua începea cu urlete. La ora şase dimineaţa se auzea strigîndu-se pe toate coridoarele : „Drepţi !" Deţinuţii de corvadă cărau cu zarvă mare marmitele cu cafea.

— Sper că v-aţi odihnit bine !

Uşi trîntite. Zăngănit de chei. Scrîşnet de zăvoare.

— Sper că v-aţi odihnit bine ! Paznicul mîrîie : Să n-aud vorbă !

Zăngănit de chei. Scrîşnet de zăvoare. Zdrăngănit de vase.

— Sper că v-aţi odihnit bine!

Cînd auzi pentru prima oară acest salut matinal, Walter pufni în rîs, dar îi trecu pofta de rîs cînd dădu cu ochii de deţinutul de corvadă Franzl în uşa celulei sale şi-l auzi bodogănind: „Sper că v-aţi odihnit bine!" Era un omuleţ firav, cu faţa îngustă şi foarte palidă, cu ochii mari şi trişti; îi turnă în gamelă porţia de aşa-zisă cafea şi-i întinse un colţ de pîine.

— Sper că v-aţi odihnit bine! Zăngănitul de chei, zgomotul de uşi şi paşii de pe culoar mai continuară cîtva timp şi din cînd în cînd se auzea acel „Sper că v-aţi odihnit bine!" Apoi se făcu linişte, o linişte de mormînt. Auzul lui Walter devenise atît de ascuţit, încît desluşea paşii tîrşîiţi din celulele vecine şi glasurile din camera paznicilor, situată la capătul culoarului, lîngă scară.

Spre ora zece dimineaţa, deţinuţii erau de obicei scoşi pentru aşa-zisa oră liberă, care dura cincisprezece minute. Tineri, oameni mai în vîrstă şi moşnegi prăpădiţi se plimbau în tăcere, la distanţe mari unul de altul, de jur împrejurul curţii. Unii erau încovoiaţi şi-şi tîrau picioarele, alţii mîndri, cu o ţinută demnă, aruncînd priviri rapide spre ferestrele celulelor.

Curtea, pavată toată, împrejmuită cu un zid de cărămidă roşie, era şi ea ca o celulă. Nici un fel de vegetaţie, nici un copac, nici o floare. Dacă se întîmpla ca o vrabie sau un piţigoi să se rătăcească în curtea înconjurată de ziduri înalte, prizonierii îşi întrerupeau rondul şi se uitau la păsărelele libere. Dar astea erau evenimente rare; păsările nu se rătăceau prea des pînă în mormîntul acela de piatră.

După plimbare, deţinuţii numărau clipele pînă la masa de prînz. La douăsprezece fix se repeta zăngănitul de chei, de vase şi de gamele. Paznicii se răsteau, oamenii de corvadă cărau gîfîind cazanele de la o celulă la alta. Atunci Walter auzea

din nou vocea slabă, tărăgănată a lui Franzl, hoţul de buzunare vienez. Formula era stereotipă, ca un paragraf din regulamentul închisorii: „Vă doresc poftă bună!“ O dată un deţinut îi strigase: „Ţine-ţi fleanca!“ Franzl zîmbise cu indulgenţă şi continuase netulburat să ureze fiecăruia poftă bună.

Ceasurile de după-amiază se tîrau cu cea mai mare încetineală. După masă nu mai exista plimbarea. Franzl spăla şi freca duşumelele pe coridoare şi lustruia lacătele de la uşile celulelor. Dacă cineva îi şoptea vreo întrebare sau vreo dorinţă, nu răspundea; vienezul cel palid era pe cît se poate de fricos şi ţinea să rămînă în graţiile direcţiunii.

În cursul verii se ordona stingerea la şapte seara. Pe la ora aceea era încă lumină. Soarele abia scăpăta. De pe Holstenplatz se auzea nu numai uruitul tramvaielor şi claxoanele maşinilor, dar şi rîsetele fetelor care se plimbau. Oameni mai în vîrstă obişnuiau să se plimbe seara de-a lungul cimitirului de peste drum. Uneori băieţii jucau fotbal pe strada aceea. Rar se întîmpla ca cineva să arunce măcar o privire asupra închisorii de cărămidă cu ferestrele zăbrelite şi împresurată de ziduri înalte.

5

Walter considera că cel mai diabolic lucru care s-a putut născoci este să ţii oamenii închişi. Dacă la început fusese ca paralizat, apoi gata să turbeze de mînie, acum, după cîteva luni de închisoare, era ca ameţit de neputinţă şi desperare. Existau ceasuri în care uita de toate, adîncit într-o carte bună. Dar distribuirea cărţilor, sîmbăta seara, era un fel de loterie, arareori nimereai lozul cel mare, o carte care merita să fie citită. Dacă Franzl ar fi fost mai puţin fricos, ar fi putut îndeplini dorinţele deţinuţilor în materie de cărţi, aşa însă ele se distribuiau la întîmplare. Walter făcu cunoştinţă

cu scriitori ca Wolzogen[1], Zobeltitz[2] şi imitatorii lor încă şi mai penibili, pentru care n-avea decît dispreţ. Dar ce bucurie cînd Franzl îi aducea un Bret-Harte[3] sau un Walter Scott; ba chiar şi un roman de Spielhagen[4] îl făcea fericit. În timpul lungilor ceasuri de linişte, fantezia lui lucra febril şi fără încetare. Retrăia în gînd tot ce trăise vreodată. Clipele frumoase deveneau şi mai frumoase cînd le retrăia, iar amintirile dureroase încă şi mai dureroase. Stătea rezemat de peretele celulei şi visa cu ochii deschişi — parcă se vedea hoinărind pe Jungfenstieg ţinîndu-se de mînă cu Greta, se vedea luîndu-şi rămas bun de la Audi, certîndu-se cu Peter şi împăcîndu-se cu el. Se vedea în cercul „burmanilor", savura încă o dată serile pe terasa de pe malul Alsterului. Şi-apoi — Ruth. Nu folosea la nimic să-i adreseze în gînd cuvinte grele; de cîte ori îşi aducea aminte de ea, îl cuprindea o melancolie dureroasă dar şi plăcută. În schimb, de cîte ori gîndurile-i hoinare ajungeau la Catharina, îi năvălea sîngele în obraji. De ce, de ce a trebuit să se întîmple aşa? Se simţea mic şi slab în faţa ei. Se simţea copleşit de o vină care creştea cu fiecare zi. Catharina, atît de independentă şi de conştientă, dădea dovadă de mai multă generozitate şi de mai mult curaj decît el. Îşi liniştea conştiinţa spunîndu-şi că este prizonier şi condamnat la neputinţă. Dar un glas interior îi şoptea că este un prizonier al moralei unchilor şi mătuşilor sale; mentalitatea obtuză a scumpelor sale rude îi otrăvise şi lui inima. Apoi îşi făgăduia că va repara totul faţă de Catharina cînd această încercare se va sfîrşi, că n-o va părăsi niciodată şi va lua asupră-şi toate grijile şi greutăţile. Dar îndată după această făgăduinţă, îndoiala îl cuprindea din nou şi i se

---

[1], [2] *Ernst von Wolzogen* şi *fraţii von Zobeltitz* — romancieri germani de mîna a doua, autori de romane umoristice facile.

[3] *Francis Bret-Harte* (1839—1902) — talentat scriitor realist american; a cultivat mai ales genul scurt.

[4] *Friedrich Spielhagen* (1829—1911) — prozator german; a scris romane cu caracter social.

rupea inima de el mai mult decît de ea. Alerga de la un perete al celulei la celălalt, cu capul fierbinte, neputincios, nehotărît, desperat. În astfel de clipe, i se părea că este omul cel mai nefericit, cel mai singuratic, cel mai părăsit. De-ar fi putut măcar să ceară sfatul lui Otto Burmann sau al lui Hans Schlicht ! Ce sfat i-ar da Ernst Timm ? Cît îi ducea lipsa ! Sfatul lui Timm l-ar fi urmat cu siguranţă, îşi zicea el. Unde erau toate lăudabilele lui intenţii de a deveni un alt om, mai bun ?...

CAPITOLUL XXIX

1

Venise toamna. De la fereastra celulei, Walter privea peste vîrfurile copacilor din vechiul cimitir. Cînd frunzişul tomnatic se lumina de razele soarelui, savura jocul de lumini şi de culori. Dar vîntul smulsese destul de multe frunze, încît se vedeau şi crengi goale, şi mormintele vechi acoperite de muşchi.

Într-o după-amiază, paznicul Hartwig intră în celula lui Walter. Se întîmpla rar să vină în vizită în afara orelor obişnuite şi niciodată fără motiv. Walter gîndi că se terminase în sfîrşit redactarea actului de acuzare. În sfîrşit, o certitudine.

Dar Hartwig nu aducea nimic, ţinea în mînă doar legătura de chei. Walter îl examină cu o privire bănuitoare. Îl ura pe Hartwig. Întîi, fiindcă făcea glume proaste, nesărate, şi apoi pentru că se pretindea socialist. Socialist, un zbir al clasei dominante burgheze ! Discutaseră de mai multe ori despre acest lucru, mai bine zis se certaseră. Walter îi spusese de la obraz că e un socialist mizerabil şi-l întrebase dacă nu-i e ruşine să facă pe paznicul unor deţinuţi socialişti ; el, un socialist, să se pună în serviciul duşmanului de clasă comun. Hart-

wig răspunsese nu cu ironie ci iritat, că meseria sa nu este mai necinstită decît aceea a unui funcţionar vamal sau a unui pompier al statului capitalist. Oare zidarii care au clădit această închisoare sînt în mai mică măsură zbirii şi slugile capitalismului decît el, care-şi face serviciul în această clădire ?

În ziua aceea Hartwig era altfel decît de obicei. Walter îşi dădu seama numaidecît. Înainte de a intra în celulă, mai aruncă o privire peste coridor. Apoi, fără a închide uşa cu totul, făcu cîţiva paşi spre Walter şi zise încet :

— Nu ştiu ce se întîmplă afară. Inflaţia a ajuns la culme. E fierbere mare. Probabil că o să se pornească ceva, întîi în Saxonia ; acolo social-democraţii şi comuniştii s-au unit şi au format un guvern... sst !

Se duse în vîrful picioarelor la uşa celulei, scoase capul, apoi împinse uşa din nou, se întoarse încetişor spre Walter şi continuă :

— În Saxonia lumea se înarmează. Şi la noi fierbe. Toate arată ca şi cum s-ar pregăti o nouă revoluţie. Cred că asta te interesează, nu ? Dacă vin ca în '18, pe tine te fac scăpat primul.

Walter era convins că Hartwig face iarăşi o glumă proastă. Apoi îşi dădu seama că vorbea serios. E fierbere ? Muncitorii din Saxonia s-au unit ? S-au înarmat ? Va mai veni totuşi revoluţia socialistă ? Lui Walter i se urcă sîngele la cap. Ar fi vrut să strige de bucurie, să-i sară de gît paznicului. Dar tot mai avea un dram de îndoială în inimă, de aceea bîlbîi :

— E... chiar... adevărat ?

Hartwig scoase din buzunarul pantalonilor un ziar şi-l arătă lui Walter.

— Citeşte ! Peste-o oră mă întorc... Da' nici o vorbă ! Nu cumva să strigi la fereastră sau să faci vreo altă poznă !

— Cum îţi închipui ? Mulţumesc, domnule paznic !

Hartwig plecase. Walter îi auzi paşii îndepărtîndu-se. Despături ziarul „Hamburger Fremdenblatt" ; citi titlul, în litere de o şchioapă, care se întindea deasupra tuturor coloanelor : „Greve politice în toată țara".

Deci, fapte.

De luni de zile Walter nu mai citise un ziar. Ceea ce puteai afla în cursul plimbării de dimineaţă era de obicei atît de încîlcit, încît nu izbuteai să-ţi formezi o imagine clară. Greve politice în toată ţara ! Minunat ! Existau nebuni care credeau că muncitorii germani nu mai sînt capabili de o faptă mare.

Walter devoră ştirile. Nu, Hartwig nu exagera. Existau guverne muncitoreşti în Saxonia şi Turingia. Greve la Stuttgart, Kassel, Halle şi în Ruhr. Atmosferă de grevă la Berlin. Unităţi armate proletare. Consfătuiri ale comitetelor de uzină din opoziție. Kahr [1] numit procuror general în Bavaria. Armata din Bavaria depune jurămîntul numai pentru Bavaria. Kahr a abolit în Bavaria legea obligaţiei militare faţă de toată Germania. Un oarecare Hitler pune la cale „marşul asupra Berlinului". Cursul bursei : douăsprezece miliarde. Un dolar valora douăsprezece miliarde de mărci. Dumnezeule, nebunie curată. O nouă grevă a muncitorilor de la Blohm şi Voss. Ciocniri în port între muncitori şi poliţie. Un mort, şapte răniţi. Senatul orăşenesc proclamă starea de asediu. Ieri, la Hamburg, nouă sinucideri...

Citi încă o dată despre situaţia din Saxonia şi din Turingia. Unităţi proletare armate. Guvern format din social-democraţi şi comunişti. Cantine pentru săraci în Saxonia. Obligaţia proprietarilor de uzină de a plăti taxe suplimentare. Comitetele de uzină se transformă în organe de control economic. Teroare roşie în localităţile industriale din Saxonia...

---

[1] *Gustav Kahr* (1862—1934) — politician reacţionar ; ulterior preşedinte al Consiliului de miniştri al Bavariei.

Teroare roşie!...
Bineînţeles, cînd se mişcau muncitorii, se vorbea de „teroare roşie".
Acum să fii liber! Acum să participi la lupte! Hartwig se va ţine de cuvînt şi lui îi va da drumul, cel dintîi. Acum era încredinţat.
Dar nu citise încă titlul. Şi anunţurile erau importante. Puteai citi multe printre rînduri. Apoi reciti ştirile a treia şi a patra oară. A, ce veşti!
Evenimentele se precipitau, dar Walter, care ardea de nerăbdare, avea impresia că nimic nu se urnea din loc. Oare Hartwig împrumutase ziarul şi altor deţinuţi? În cursul plimbării se transmise din gură în gură că se pregăteşte o nouă revoluţie. Că au izbucnit greve peste tot. Că în Bavaria se înarmează reacţiunea, iar în Saxonia revoluţia.
Toţi deţinuţii sperau că revoluţia care se pregătea le va reda libertatea, pînă şi omul uscăţiv cu mersul tîrşîit, condamnat pentru spargerea unei bănci. Zicea că, în definitiv, el păgubise capitalul bancar, nu pe muncitori. Şi Franzl spera să fie eliberat de către muncitorii revoluţionari. Asigura pe oricine care avea îndoieli că este sigur de mărinimia revoluţionarilor. Ei vor şti să-i închidă pe adevăraţii criminali, dar pe un biet hoţ de buzunare ca el îl vor pune în libertate.
În timpul plimbărilor prin curte, deţinuţii nu numai că vorbeau deschis, dar discutau în gura mare şi nici un paznic nu mai intervenea. Cînd, la sfîrşitul plimbării în aer liber, unul dintre deţinuţi îi strigă unui paznic să-i mai îngăduie încă zece minute, se produse un lucru de necrezut — li se dădu voie să se mai plimbe încă zece minute şi să discute între ei.
Şi într-o bună dimineaţă de octombrie — era înainte de ora deşteptării — uşa celulei se deschise şi paznicul Hartwig se furişă înăuntru. Se apropie de Walter şi-i şopti agitat:

— A sosit momentul ! A-nceput !

Walter sări ca ars. Cînd se auzi strigătul obişnuit : „drepţi !", era gata îmbrăcat, aşteptînd cu nerăbdare clipa cînd să se repeadă afară, în libertate.

3

În ziua aceea, plimbarea din curte n-a mai fost un marş în cerc, ci o adunare prietenească a deţinuţilor. Se ştia că în suburbiile Hamburgului muncitorii asaltaseră prin surprindere comisariatele, închiseseră pe poliţişti, se înarmaseră şi luaseră puterea în mînă. Tot alte ştiri pătrundeau în închisoare pe fel de fel de căi. La Barmbeck, Winterhude, Eimsbüttel, Bramfeld, Schiffbek şi Rothenburgsort se înălţaseră baricade. Se spunea că se răzvrătise şi poliţia. Unii pretindeau că senatul Hamburgului fugise. Cînd se auziră focuri de arme în apropiere, pe la Neustadt, agitaţia atinse punctul culminant.

— Vin !

— Să ne strîngem lucrurile !

— Să ne pregătim !

Pentru a reuşi să-i strîngă pe deţinuţi din curte, paznicii se oferiră să lase deschise uşile celulelor ; dar îi rugară să aştepte evenimentele în linişte şi să nu le dea bătaie de cap inutilă.

Pe coridoare era un du-te-vino continuu, deţinuţii îşi făceau vizite. Dintr-o dată toţi deveniseră deţinuţi politici, toţi erau revoluţionari, cei mai mulţi pretindeau chiar că-s comunişti. Paznicii din centrală lăsară lucrurile în voia sorţii, aşteptînd să vadă ce va urma.

Sosi o unitate specială a poliţiei, echipată cu carabine şi grenade de mînă. Paza de la poarta închisorii fu întărită. Unitatea se postă într-o încăpere a închisorii de lîngă centrală şi ofiţerul de poliţie ordonă paznicilor să-i încuie pe deţinuţi în celule.

Aceştia, rezemaţi de balustradele coridoarelor şi observînd ce se petrece, izbucniră în strigăte de protest. Începură să bombardeze pe poliţişti cu scăunelele de pe coridoare. Un ofiţer comandă :

— Încărcaţi arm' !

Se auzi ţăcănitul închizătoarelor. Ţevile se îndreptau ameninţător spre deţinuţii răzvrătiţi. Paznicii începură să alerge pe coridoare, palizi şi enervaţi şi să-i roage pe deţinuţi să evite o vărsare de sînge. Aceştia cedară înjurînd şi ameninţînd şi acceptară să fie încuiaţi în celule. Hartwig îl împinse pe Walter de la spate.

— Acum te pomeneşti că totul s-a terminat !

Hartwig nu răspunse ci închise uşa celulei. Dar apoi o deschise din nou şi-i şopti :

— Nătărăule, abia începe !

— Se mai dau lupte ?

— Oho ! Mai întrebi ?

Prin ferestrele celulelor răsună strigătul :

— Greva foamei, greva foamei ! Jos poliţia !

De la o aripă a închisorii la cealaltă se striga :

— Greva foamei, greva foamei ! Şi se răspundea ca un ecou : Greva foamei, greva foamei !

Cînd Franzl sosi cu cazanul de mîncare în faţa celulei lui Walter, nu-i spuse : „Vă doresc poftă bună“, ci se uită la el scrutător, cu ochi mari.

— Greva foamei ! strigă acesta.

Uşa celulei fu trîntită şi închisă cu zăvorul.

4

Strigătele şi conversaţia de la o fereastră la alta continuară pînă tîrziu de tot şi desigur că mulţi rămaseră treji toată noaptea, ca şi Walter. Din centrul oraşului se auzeau rafale de împuşcături. Ce ghinion să fii închis în timp ce tovarăşii tăi luptă ! Cu siguranţă că Ernst Timm era printre combatanţi. Cît ar fi vrut Walter să fie iarăşi sub comanda lui ! Nu mai era atît de lipsit de expe-

rienţă ca atunci ; ar fi făcut faţă în luptă. Ce stupid să fii închis !

A doua zi dimineaţa, o dată cu apelul de deşteptare, se auzi strigătul :

— Greva foamei, greva foamei !

În faţa celulei lui Walter apărură, aducînd cafeaua şi pîinea, Franzl şi paznicul Helms, un om scund cu nişte ochi ca de şoarece, care fusese de serviciu toată noaptea. Fără a scoate o vorbă, Walter le întoarse spatele. Uşa se închise.

Spre prînz, veni Hartwig.

— Se mai dau lupte ? întrebă Walter.

— Da, dar se şi mănîncă !

— Eu nu mănînc !

Lui Walter i se păru că se făcuse iarăşi linişte în închisoare. Se mai auzea : „Tovarăşi, fiţi solidari ! Greva foamei pînă ne eliberează !“ dar nu mai erau decît strigăte izolate ; ore întregi domnea liniştea, o linişte de mormînt, ca şi înainte. Să fi eşuat şi încercarea asta ? Oare muncitorii nu vor reuşi să-şi cucerească libertatea ? Oare şi aceste eforturi vor fi zadarnice ?

Spre seară, Walter, doborît de oboseală şi de foame, căzu într-un somn adînc. Îl trezi răcnetul de dimineaţă al paznicilor. Începea o nouă zi de îndoieli şi aşteptări cu inima strînsă. Omul de corvadă îl ruga să mănînce. Susţinea că toţi mănîncă. Walter urlă la el :

— Cară-te de-aici !

Atunci auzi o voce răguşită :

— Greva foamei, tovarăşi ! Greva foamei !

Va să zică javra asta îl minţise cu neruşinare. Walter se simţea slăbit de foame, dar era hotărît să continue, orice-ar fi. Caloriferul era cald ; Walter se rezemă de el. Căldura îi făcea bine. Îl apucă greaţa. Stomacul i se strînse spasmodic. Dar neavînd nimic în stomac, n-avea ce vomita.

La ora prînzului se aduseră din nou marmitele cu mîncare. În faţa celulei sale apărură din nou deţinutul de corvadă şi paznicul.

— Nu vreau nimic !

— Nu fi prost, ia !

— Nu iau nimic ! strigă Walter, adunîndu-şi toate puterile.

Slavă domnului, plecaseră.

Walter stătea ghemuit lîngă cele două elemente subţiri ale caloriferului, cînd Hartwig intră în celulă.

— Spune-mi, te rog, se mai dau lupte ?

— Ar trebui să mănînci ceva !

— Răspunde-mi, te rog ! Se mai dau lupte ?

— Da, se mai dau, dar...

— Şi dumneata mă sfătuieşti să fiu spărgător de grevă ?

— Ce-i aia spărgător de grevă ? zise Hartwig dînd din cap. Toţi mănîncă !

— Nu-i adevărat !

— Nu-i adevărat ? Bine, hai să-ţi arăt. Vino cu mine să-i vezi cum mănîncă ! Numai tu eşti prost şi flămînzeşti !... Vino de te convinge.

Walter îl urmă. La uşa celulei vecine, paznicul dădu la o parte capacul care acoperea vizeta şi-i făcu semn lui Walter. Acesta aruncă o privire în celulă şi-l văzu pe deţinut mîncînd din gamelă.

— Hai mai departe.

Hartwig îl puse să se uite şi prin vizeta celulei următoare. Şi acolo deţinutul mînca.

— Dar celula şaptezeci şi nouă ! murmură Walter. Din această celulă auzise dimineaţa strigătul de „greva foamei".

— Hai la şaptezeci şi nouă !

Şi acesta mînca lacom. Walter scrîşni din dinţi. Îi era ruşine de Hartwig.

— Ei, acuma vrei să-ţi aducă Franzl ceva ?

Walter făcu semn din cap că nu vrea.

— Cum poţi să asculţi de ei, sînt nişte bandiţi, şaptezeci şi nouă e un vechi locatar al închisorii. E spărgător de meserie. Ăştia şi greva foamei !

După plecarea lui Hartwig, Walter se lipi iarăşi de calorifer. Luptele continuă, îi spusese Hartwig. Mai continuă — în asta-i era toată speranţa.

CAPITOLUL XXX

1

Deţinuţii de drept comun erau în culmea bucuriei, li se dădea drumul. Cu cît aducea poliţia mai mulţi deţinuţi politici, cu atît mai multe ordine de eliberare primeau paznicii cu observaţia „se va pune în libertate pînă la proces". Cei puşi în libertate stăteau cu zecile în faţa centralei, cu bocceaua sub braţ, aşteptînd să li se distribuie foile de ieşire. În acelaşi timp, poliţiştii aduceau noi deţinuţi politici, împingîndu-i şi lovindu-i.

Opt sute de deţinuţi de drept comun fură puşi în libertate, printre ei şi Franzl, hoţul de buzunare; fură aduşi două mii de deţinuţi politici, cei mai mulţi oribil maltrataţi şi plini de sînge. Walter, care în urma ordinului procurorului era în detenţiune solitară, primi acum doi colocatari.

Primul era un tînăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, scund şi vînjos, cu un cap mare, aproape pătrat, şi bandajat, cu un gît scurt şi gros. Fără a-l lua în seamă pe Walter şi fără a scoate vreun cuvînt, începu să alerge de colo pînă colo ca un animal în cuşcă. Walter stătea într-un colţ lîngă patul de fier şi îl privea cu o admiraţie care-l intimida. Aşa şi-i închipuise dintotdeauna pe adevăraţii revoluţionari, pe luptătorii de pe baricade: corpuri atletice, suflete pline de pasiune şi de mînie. Cînd tovarăşul de celulă îşi scoase vestonul mînjit cu sînge şi-şi suflecă mînecile cămăşii ieftine cu carouri, Walter observă că era tatuat cu albastru pe amîndouă antebraţele. Deodată, tînărul îşi întoarse spre el capul, pe care-l pusese sub robinet, şi-l întrebă:

— Eşti comun sau politic?

Walter îi spuse că este deţinut politic şi că cei comuni fuseseră eliberaţi.

— Javrele, bestiile! Dacă ştiam, îi împuşcam pe toţi, bestiile!

Walter se gîndi la Peter, la Otto Burmann, la Hans Schlicht, la Albina care şi ei pretindeau că-s socialişti. Oare ar fi luptat ca acest muncitor? Nu, ei doreau un socialism fără luptă, fără osteneală, cît mai plăcut. „Un nou ideal de viaţă“, iată lozinca lui Peter cel atît de plin de temperament, oricînd gata să facă gesturi mari şi atît de meşter la vorbă. Dar dacă acest ideal nu era doar vorbărie individualistă, atunci trebuia cucerit prin lupta de clasă şi anume de către toţi şi pentru toţi.

— Deci, eşti politic.

— Da.

— Bun!... Cînd te-au prins?

— Pe mine? Stau de şapte luni aici!

— De ce?

— Activitate subversivă în rîndurile poliţiei.

— Comunist?

— Da.

— Bun! Cred c-o să ne-nţelegem!

— Dar tu? Eşti şi tu comunist?

— Oarecum, dar nu sînt în partid. Nu sînt nicăieri... Ia dă jos patul ăla, aş vrea să mă culc!

— E interzis să te culci ziua!

— Interzis? Nu mai spune! Să mă pupe undeva cu interdicţiile lor!

2

Pe tovarăşul de celulă al lui Walter îl chema Emil Grünert; lucrase ca strungar într-un mic atelier de reparaţii la Bergedorf. Nu poseda cunoştinţe politice, nici măcar nu-l interesa politica. Nu aparţinea nici unui sindicat, cu atît mai puţin vreunui partid. N-avea de gînd, zicea el, să contribuie la bunăstarea bonzilor. Despre social-democraţi avea o părere foarte proastă, despre comunişti

nu prea bună ; în fond, îi considera ca pe nişte fraţi gemeni, îmbrăcaţi deosebit. Dar cînd veni momentul să pună mîna pe puşcă şi să răstoarne situaţia care devenise imposibilă, nu pregetase şi nu stătuse pe gînduri. La Schiffbek, el şi ai lui rezistaseră trei zile şi trei nopţi împotriva unor forţe de douăzeci de ori superioare, şi dacă proletarii din alte părţi n-ar fi fost atît de tonţi, zicea el, acum nu el ar sta la răcoare, ci grangurii şi bogătaşii, traficanţii şi escrocii.

Stătea lungit pe pat şi Walter, care şedea în faţa lui, pe scăunel, nu-l întrerupea ; voia să afle cum decurseseră luptele şi de ce se terminaseră printr-o înfrîngere. Dar ceea ce află de la Grünert i se păru fantastic şi de necrezut.

Grünert îi povesti că la Bergedorf formaseră o unitate de o sută de oameni care la primul atac asupra comisariatelor puseseră mîna pe şaizeci de puşti şi pe cîteva lăzi de grenade de mînă. Astfel înarmaţi, se duseseră la Schiffbek, unde, între timp, comisariatele fuseseră de asemenea luate prin surprindere. În dimineaţa lui 23 octombrie, la începutul răscoalei, Schiffbek, Billstedt şi Billbrock, iar dincolo de Wandbek, Barmbeck şi Bramfeld pînă la Winterhude se aflau în mîinile muncitorilor înarmaţi. Înspre partea cealaltă a Hamburgului, cuceriseră Eimsbüttel şi parţial Bahrenfeld. Centrul era aproape încercuit. Fusese un plan grandios, zicea Grünert, bine chibzuit. Dar muncitorii din Harburg, Wilhelmsburg şi Altona n-au făcut nimic.

— Dar cei din Saxonia ? întrebă Walter. Ei aveau un guvern muncitoresc şi trupe înarmate.

— Ăia ? N-au luptat de loc !

— Nu-i adevărat ! strigă Walter, iritat.

— La ei armata a intrat fără a trage un singur foc de armă.

— Nu cred !

— Aşa ? Da' noi de ce-am încetat lupta ? Numai şi numai pentru că eram singuri.

— Am crezut c-aţi fost învinşi şi făcuţi prizonieri.

— Prizonieri ? Mi se pare că eşti cam sărit. Cînd am încetat lupta, m-am dus acasă ca un idiot — şi nu numai eu, majoritatea — ca să punem şi noi în sfîrşit capul pe pernă, un ceas măcar. Iar a doua zi dimineaţa au venit să mă ridice.

— De-acasă ?

— Din pat !... Şi cînd au găsit revolverul sub pernă, atunci să fi văzut pe dracu'...

— Astea nu par să dovedească că a fost o acţiune bine plănuită !

— Planul de insurecţie a fost bun şi conducerea excelentă. Cînd au venit cu tancuri, ne-am postat pe acoperişuri. Cînd ne-au încercuit, ne-am strecurat prin canale şi i-am atacat pe la spate. Poliţia şi marina militară pe care au pus-o în acţiune la Schiffbek era năucită ; nu mai ştiau pe cine au în faţă şi pe cine în spate. De aceea şi sînt atît de furioşi. Dacă era după ei, ne-ar fi masacrat. Da' nu se simt încă siguri pe situaţie... Păcat şi trist că muncitorii n-au fost peste tot la înălţime...

3

În zilele următoare n-a mai existat linişte în închisoare la nici o oră din zi şi din noapte. Poliţiştii îi băteau pe cei „noi“, paznicii răcneau comenzi pe coridoare, deţinuţii strigau ca turbaţi, izbeau cu pumnii şi cu scăunelele în uşile celulelor. De la ferestre se strigau lozinci. Din cînd în cînd se intonau cîntece de luptă. În afara zidurilor închisorii şi în curte erau postaţi poliţişti cu armele în poziţie de tragere. Cel mai mare scandal era

în capela închisorii, care fusese golită şi transformată într-o celulă uriaşă. Se spunea că acolo erau două sute de deţinuţi politici. În celulele pentru un deţinut stăteau cîte patru sau cinci. Walter şi Grünert primiră a doua zi un al treilea tovarăş de suferinţă ; era Albert Holmsen, pe care Walter îl cunoştea din munca de partid.

Deţinuţii de corvadă aruncară o saltea de paie în celulă, iar paznicul Hartwig zise către Holmsen :

— Aşa, şi acum te rog să-mi faci plăcerea să nu faci scandal. Aici nu-i casă de nebuni !

— Nu mai spune ! Ba mi se pare că este ! răspunse Holmsen, rînjind.

Holmsen se bucură recunoscînd în Walter un vechi tovarăş, şi Walter la fel. Îşi strînseră mîinile. Walter voia să afle veşti de la el, dar Holmsen clipea din ochi dînd din cap spre Grünert. Cînd Holmsen află că Grünert nu este în partid, rămase scump la vorbă. Totuşi Walter reuşi să afle că muncitorii din Saxonia capitulaseră într-adevăr în faţa armatei. Conducătorii social-democraţiei saxone n-ar fi acceptat pentru nimic în lume să lupte împotriva armatei trimise de tovarăşul lor de partid, Fritz Ebert[1], cancelarul Reichului. Capitularea lor rupsese coloana vertebrală a insurecţiei din Hamburg.

Albert Holmsen, un om de aproape patruzeci de ani, era demn şi sigur de el. Se exprima liniştit, cumpănit. Nu arăta nici mînie, nici decepţie. Observă zîmbind că o înfrîngere în luptă este de preferat unei înfrîngeri fără luptă, fiind mai puţin deprimantă. La întrebarea lui Grünert răspunse deschis şi simplu că şi după părerea lui conducerea Partidului Comunist făcuse greşeli ; dar că partidul este încă tînăr şi trebuie să înveţe din experienţă.

---

[1] *Fritz (Friedrich) Ebert* (1871—1925) — conducător al aripei oportuniste a Partidului social-democrat din Germania ; în calitate de cancelar al Reichului a trădat revoluţia în favoarea militariştilor germani.

— Iar noi mergem din înfrîngere în înfrîngere! strigă Grünert sarcastic.

— Pînă la urmă, victoria va fi a noastră, replică Holmsen.

— Atunci, petrecere frumoasă.

— De petrecere nu poate fi vorba, tovarăşe, dar aşa-i lupta de clasă!

4

În celula lor, viaţa în comun ajunsese tot mai neplăcută fiindcă relaţiile dintre Holmsen şi Grünert deveneau din ce în ce mai încordate şi mai duşmănoase. Grünert nu putea suporta ca Holmsen să i se arate superior în toate chestiunile şi să-l dăscălească. Şi Walter găsea că în conversaţiile politice Holmsen avea un fel de a fi cam didactic.

Apoi Walter şi Holmsen îl jigniră pe al treilea tovarăş de celulă fără să-şi dea seama. De cîte ori Walter îl întreba despre unii tovarăşi de partid sau despre chestiuni interne de partid, Holmsen îl lua la o parte şi se întreţineau în şoaptă. Astfel Walter află că insurecţia fusese condusă de Ernst Thälmann şi că Timm ducea muncă de partid ilegală în Schleswig-Holstein. Pe Grünert îl ofensa faptul că vorbeau în secret şi-i întreba sarcastic dacă nu cumva sînt pe cale de a pregăti o nouă insurecţie.

Într-o dimineaţă, se întîmplă o nenorocire. Vorbea Grünert. Simţea nevoia să se laude şi el o dată cu ce făcuse şi povesti cum atacase cu un mic detaşament al lui un comisariat din Schiffbek. Închisese pe agenţii de poliţie în subsolul comisariatului. Printre ei era şi un căpitan de poliţie cunoscut în tot oraşul ca un tip periculos. De mai multe ori dăduse ordin să fie loviţi brutal şomerii care demonstrau. Pe scurt, Grünert dăduse ordin ca, în ciuda directivelor con-

ducerii supreme din Schiffbek, acest căpitan de poliţie să fie împuşcat. Acum Grünert întreba dacă făcuse bine sau nu.

Holmsen, care ştia că totul fusese numai lăudăroşenie, căci nici un căpitan de poliţie şi în general nici un agent de poliţie nu fusese împuşcat de muncitori, se uită lung la Grünert. Apoi răspunse :

— Fie adevăr sau minciună, fie just sau nu, în orice caz este greşit, este uşuratic şi greşit să povesteşti aşa ceva.

— De ce ? se înfurie Grünert. De ce e uşuratic şi greşit ?

Holmsen zîmbi, şi zîmbetul acesta superior era suficient ca să-l scoată din fire pe Grünert.

— Uite, tovarăşe, dacă de pildă aş vrea să-ţi fac un rău, n-aş avea decît să relatez altora ce mi-ai povestit acum. Şi-ai plăti cu capul.

Grünert se repezi la Holmsen şi, înainte ca acesta sau Walter să fi priceput ce se întîmplă, îi repezi pumnul în obraz. Holmsen îl strînse cu braţele dar nu-l putu împiedica pe Grünert, care era mult mai puternic, să-i care pumni în fălci şi în cap.

Walter încercă să-i despartă şi să-l ţină pe Grünert de braţe. Apoi alergă la uşa celulei şi începu să bată cu un scăunel în uşă. Cînd sosi Hartwig, Holmsen zăcea pe jos, plin de sînge.

— Ce s-a întîmplat aici ?

— Voia să mă toarne ! spuse Grünert gîfîind.

Grünert fu mutat în altă celulă iar Holmsen, cu sîngele şiroindu-i din colţul gurii, fu condus la infirmerie.

5

Deşi închisoarea era arhiplină, Walter rămase singur în celulă, lucru de care se bucura. Îi părea rău de Holmsen. Dar şi de Grünert. Acesta era în stare să-şi pericliteze viaţa pentru că nu-şi ţinea gura. Dar

penibila întîmplare fu repede uitată ; se produse un eveniment mai important.

A doua zi, cînd omul de corvadă veni să distribuie rația de cafea și de pîine neagră, îi făcu semn cu ochiul şi spuse :

— Atenţie la pîine !

În pîine găsi un petic de hîrtie pe care scria :

„Tribunalul special, întrunit în urma hotărîrii senatului din Hamburg, l-a condamnat la moarte pe tovarăşul Anton Breker. Noi, luptătorii politici din închisoare, răspundem la această sentință rușinoasă prin greva foamei. Să-l salvăm pe tovarășul nostru Breker !

Conducerea ilegală a deţinuţilor politici."

Walter ridică privirea. Din nou greva foamei? Avea oarecare experiență în privința asta. Nu-i nimic, vom flămînzi !

Se aștepta să se strige de la toate ferestrele „greva foamei" ca și rîndul trecut. Dar nu se întîmplă așa. Dimpotrivă, liniștea era mai mare decît înainte. În capela închisorii se cînta „Leuna" și „Varşavianca". Bineînțeles, era interzis să se cînte, dar nu puteau să-i bage pe toţi la carceră. De altfel, și carcerele erau aglomerate.

Sosi ora mesei. Din nou zdrăngănit de vase. Walter îşi dădu seama că uşile celulelor se închideau la loc numaidecît după ce fuseseră deschise. Auzi cheia scîrţîind în broasca uşii sale. Hartwig băgă capul pe ușă :

— Cum stăm ?

— Greva foamei.

Hartwig dădu din cap ca unul care se aştepta la asta și puse zăvorul.

Prima și a doua zi de foame fură cele mai grele, mai ales în acest anotimp. Era începutul lui noiembrie, o vreme umedă și rece, iar caloriferul dădea prea puţină căldură. Însă după ce suportase și a

doua zi de foame, Walter avu impresia că ar putea trăi săptămîni întregi fără să mănînce.

Omul de corvadă freca alămurile de la uşa celulei lui Walter. Acesta îi şopti prin crăpătura uşii :

— Ce se întîmplă ? Toţi fac greva foamei ?

— Aproape toţi ! răspunse în şoaptă omul de corvadă. Peste opt sute de oameni. Sînt din ce în ce mai mulţi bolnavi ! Nu te lăsa !

— Nici o grijă.

Walter auzi că omul de corvadă converseaza în şoaptă la uşa celulei vecine. Acolo stăteau patru tovarăşi.

În a treia zi de grevă, un gardian îl conduse pe Walter la interogatoriu. Slavă domnului, îşi zise Walter, în sfîrşit se ocupă şi de mine. Acum n-ar strica să am mai multă putere. Îl urmă la centrală şi în timp ce cobora treptele, simţi o uşoară ameţeală. Dar îşi adună puterile şi nu dădu nici un semn de slăbiciune.

Judecătorul de instrucţie, care avea aerul unui ofiţer prusac cu robă pusă peste uniformă, îl întrebă dacă participă la greva foamei. Walter răspunse afirmativ. Îl întrebă dacă ştie pentru ce face lucrul ăsta. Desigur că ştie, o face ca protest împotriva sentinţei de condamnare la moarte pronunţată de tribunalul special. Judecătorul de instrucţie îl mai întrebă de ce este arestat, la care Walter răspunse că speră să afle acum. Se relevă cu ocazia aceasta că nu fusese chemat în propria sa cauză, ci ca martor. I se ceru să relateze ce se petrecuse în celulă între deţinuţii Grünert şi Holmsen.

— S-au certat.

— Şi s-au bătut, nu-i aşa ?

— Da.

— Cine a dat întîi ?

— N-aş putea să spun, fiindcă citeam.

— Aşa ? Dar puteţi să-mi spuneţi care era motivul certei ?

— Nu, n-am fost atent.

— La interogatoriu, Grünert a susţinut că Holmsen a vrut să-l pîrască. Aveţi cunoştinţă despre asta?

— Nu.

— Ce-ar fi putut să spună Holmsen despre Grünert ?

— Nu ştiu.

— Mi se pare că aceştia doi s-au cunoscut abia la închisoare, nu ?

— Aşa cred şi eu.

— Ei, atunci trebuie să se fi întîmplat ceva !

— Da, dar nu ştiu ce.

— Hm !... Curios lucru că nici Grünert nu mai vorbeşte despre intenţia celuilalt de a-l „turna“, ci susţine că a fost o ceartă politică între ei.

Tăcere.

— Care era obiectul discuţiei în cursul acelei dispute politice ?

— V-am spus că n-am fost atent, citeam.

Cu aceasta, interogatoriul luă sfîrşit. Walter fu condus într-o celulă mare pentru mai mulţi deţinuţi, căci funcţionarii judecătoreşti erau în pauza de prînz.

Nu-i veni să-şi creadă ochilor. Holmsen şi Grünert se plimbau braţ la braţ. Îl primiră pe Walter cu rîsete şi strigăte de bucurie. Holmsen mai avea un ochi umflat şi un pansament pe obraz, dar povesti radios că el şi cu Emil legaseră prietenie.

— Pe viaţă, întări Grünert. Iar cînd oi ieşi de-aici, mă înscriu în partidul lui, adică al vostru, adică al nostru !

— Ce voiau să afle de la tine ? întrebă Holmsen.

— Tot, răspunse Walter. Dar din păcate fusesem atunci atît de adîncit în lectură, că nu auzisem nimic.

Holmsen zîmbi.

— Poate nici n-ai observat că ne-am bătut, strigă Grünert.

— Ce? strigă Walter făcînd ochii mari, v-aţi bătut?

Auzind hohotele lor de rîs, un paznic veni fuga şi-i ameninţă că va face plîngere împotriva lor dacă nu se astîmpără.

În a cincea zi de grevă a foamei, directorul închisorii făcu cunoscut că pedeapsa lui Anton Breker fusese comutată de către tribunalul special în cincisprezece ani de închisoare. Deţinuţii fură îndemnaţi să înceteze greva foamei.

Cei din capela închisorii intonară Internaţionala. Vocile lor nu aveau multă putere, în schimb răsunau triumfător.

Se aflară detalii despre felul cum decursese greva foamei. Opt sute unsprezece deţinuţi refuzaseră orice hrană timp de două zile. Şapte sute şaizeci şi patru timp de trei zile şi şapte sute treizeci şi şase timp de patru zile. Douăzeci şi opt dintre ei fuseseră internaţi la spitalul închisorii în stare gravă. Şase aveau nevoie de alimentaţie artificială.

Greva foamei făcuse mare vîlvă în opinia publică. Numeroase uzine organizaseră manifestaţii de solidaritate. Şomerii demonstraseră în faţa clădirii unde funcţiona instanţa judecătorească specială. Partidul Comunist ilegal răspîndise manifeste în mase. Unele manifeste erau iscălite şi de muncitori social-democraţi, care protestau împotriva politicii scandaloase a conducătorilor partidului lor.

Anton Breker era salvat. Tribunalul special nu îndrăznise să pună în execuţie condamnarea la moarte pronunţată împotriva unui fruntaş al muncitorilor revoluţionari. Chiar şi după înfrîngere, muncitorii din Hamburg au dovedit ce poate solidaritatea. Şi tocmai cei lipsiţi de orice apărare, deţinuţii, dăduseră exemplul şi făcuseră cel mai mare sacrificiu.

1

Primăvara era aproape cînd lui Walter i se comunică în sfîrşit actul de acuzare „Împotriva lui Walter Brenten şi a complicilor săi".

Actul de acuzare însemna că termenul de judecată se apropia, deci în curînd va avea loc procesul şi sfîrşitul insuportabilei incertitudini.

Tovarăşii acuzaţi împreună cu el erau Ewald Holler şi Arthur Witt. Ăsta e probabil cel care a trecut la noi din Tineretul Muncitoresc Socialist, îşi zise Walter.

Autorităţile ar fi vrut să afle cine condusese munca ilegală de lămurire printre poliţişti. Judecătorul de instrucţie îl interogă pe Walter de cinci ori. De fiecare dată întrebarea esenţială era: „Cine ţi-a dat această însărcinare? Cunoşti pe conducător?" Probabil că cei doi tovarăşi ai săi fuseseră interogaţi cu aceeaşi insistenţă. Dar n-ar fi ştiut să răspundă chiar dacă ar fi vrut. Nu puteau să-l indice decît pe Walter drept acela care le dăduse însărcinarea.

Acum avea actul de acuzare în faţa ochilor; era un document destul de cuprinzător... Walter citi acuzaţiile care i se aduceau.

În locuinţa agentului de poliţie Ewald Holler se găsiseră un mare număr de manifeste şi scrieri subversive din cele ce erau răspîndite prin comisariate. Holler refuzase orice declaraţie asupra surselor de unde le primise. Bravo! Dar fusese stabilit că acuzatul Ewald Holler precum şi agentul de poliţie Arthur Witt făcuseră parte dintr-un cerc ilegal din cadrul organizaţiei sindicale a funcţionarilor poliţiei. Şi asupra acestui punct amîndoi acuzaţii refuzau orice fel de declaraţie. Excelent! Se desco-

perise că cel care le dăduse însărcinarea fusese acuzatul Walter Brenten — hm! acu-i acu — publicaţiile răspîndite printre poliţişti fuseseră trimise cu poşta la adresa lui. Aoleu, deci asta se ştie! Acuzatul Walter Brenten nu face parte din cadrele poliţiei. Cred şi eu! Deoarece acuzaţii au încălcat legea... Restul e plicticos!

Martorii acuzării — asta-i important! — sînt: agentul de poliţie Alfons Thiede, sergentul de poliţie Willi Krawinski, comisarul Otto Binding, comisarul...

Walter se făcu alb ca varul. Palid, cu mîinile şi picioarele reci şedea pe scăunel şi se uita ţintă la numele de pe hîrtie... comisarul Heinz-Otto Wehner...

Tocmai el!... Probabil că el urmărise chestiunea, o descoperise şi făcuse denunţul.

O fi ştiind şi Ruth?

2

Află şi ea. În aceeaşi zi, seara, pe cînd Walter stătea lungit în celulă şi se uita la tavanul murdar, comisarul Wehner intră cam cherchelit în odaia neveste-si şi o privi zîmbind ironic. Ruth ridică privirea spre el, apoi se întoarse pe partea cealaltă. Abia cînd îl auzi rîzînd de unul singur, se mai uită o dată la el, şi văzu că rămăsese nemişcat. Atunci se ridică în capul oaselor.

Comisarul continua să rînjească. Chipul nu-i mai era palid şi prelung, ci plin şi sănătos, deşi mai păstra un aspect tineresc şi strălucea acum de un triumfător sentiment de superioritate.

— Ce ai, ce este?

El continuă să rînjească, fără să scoată un cuvînt.

— Hai, culcă-te o dată, zise Ruth şi-şi lăsă capul pe pernă.

— E închis !... Și știe !

— Cine ?

— Tînărul tău prieten de odinioară, marele revoluționar și umanitarist.

Ruth se ridică și-l fixă cu privirea.

— Așa, e închis ? Se vede că ai dat o lovitură mare.

— Ai ghicit, strigă el. Tipul a vrut să facă muncă subversivă în poliție ! Tocmai printre noi. Ce impertinență !

— Printre noi ? Care „noi" ?

— Poliția !... Închipuiește-ți, propagandă comunistă printre polițiști !... Abia îi tolerăm pe social-democrați.

— E pasibil de pedeapsă ?

— Cred și eu, strigă el rîzînd. Asta-i înaltă trădare și se pedepsește cu pușcărie. Intră la pușcărie atentatorul cel visător.

— Ce atentate a făcut ?

— Și manifestele sînt bombe ! Așa încep toate !

— Ei, hai, culcă-te !

Abia în timp ce el se dezbrăca, Ruth își dădu seama de înțelesul adevărat al celor auzite... Îl arestaseră pe Walter. Va ajunge la pușcărie ! Toată viața va purta stigmatul fostului pușcăriaș !... Iar soțul ei dăduse o mînă de ajutor... Cum putea fi cineva atît de prost încît să încerce a răspîndi comunismul printre polițiști ? !

Wehner stinse lumina și o cuprinse cu brațul.

— Lasă-mă !

— Dar ce ai ? o întrebă, strîngînd-o la piept.

— Nu, Heinz ! Nu mă simt bine !

— Bine, fie !

3

Dimineața, cînd comisarul se trezi, Ruth era în picioare, își văzuse de mica ei gospodărie, aruncase grăunțe găinilor și verdeață iepurilor de casă și

deschisese ferestrele. Era o zi de aprilie, o zi de primăvară blîndă, senină, cu un soare cald, ca în mai. Mugurii îmbobociseră, totul înverzise şi vrăbiile salutau ziua cu ciripitul lor zgomotos.

Pentru Ruth, orele de dimineaţă erau cele mai frumoase. Îşi iubea căminul, această căsuţă cu grădină, nu prea departe de oraş şi totuşi la adăpostul zgomotului şi circulaţiei. Îşi iubea micul ei domeniu, bucătăria cu faianţă, odăiţa, păsările din poiată, grădina cu straturile ei de flori şi cu pomi.

Dar în dimineaţa asta nu se putea bucura de nimic. Nu trecuse mult de cînd se plimbaseră mînă în mînă pe malurile Elbei şi pe cîmp. De cînd dansaseră după ariile bătrînului acordeonist. De cînd i-a mărturisit că o minţise, că o cunoştea de mult şi de fapt nu stă prin apropiere ci la Sankt-Pauli. Nu era prea îndepărtată ziua cînd vorbise în cuvinte înflăcărate despre cei trei Thomas, aceşti martiri ai unei ordini sociale mai bune, mai juste.

Acum stătea într-o celulă şi urma să plece la puşcărie, el, care iubea libertatea, viaţa, natura, cum rar le iubeşte un om! Iar bărbatul ei, Heinz, contribuise la nenorocirea lui. Probabil că Walter ştia. Şi ştia că şi ea ştie.

Wehner intră în bucătărie, spălat şi pieptănat, îi spuse bună dimineaţa şi, cum îi era obiceiul, o sărută. În dimineaţa aceasta o prinse cu braţele de umeri şi se uită la ea.

— Eşti frumoasă, nemaipomenit de frumoasă. Şi după o scurtă pauză adăugă: cam palidă, dar îţi stă bine.

Ruth se duse la maşina de gătit să toarne cafeaua.

— Tu faci parte din Asociaţia poliţiştilor naţionalişti, nu-i aşa, Heinz?

— Ei, şi? întrebă el ridicînd privirea.

— Nu-i aşa că sînteţi împotriva Republicii?

— Cred, şi eu.

— Asta nu e pasibil de pedeapsă?

— Ce vrei să spui?

- Nu-i înaltă trădare?

— A, asta vrei să spui!... Avem concepţii naţionaliste! Lucrul acesta nu poate fi considerat înaltă trădare, scumpa mea.

— Dar sînteţi împotriva Republicii!

— Din spirit naţional!

— Indiferent! Şi el este împotriva Republicii!

— Din motive criminale, asta-i deosebirea!

— Nu-i adevărat, e o prostie! Se sperie singură de vorbele şi de violenţa ei.

— Îi mai ţii partea şi acum? Foarte interesant, făcu el, privind-o mirat şi supărat.

— Tu nici nu-l cunoşti, Heinz, începu ea pe un ton mai conciliant. Nu-l apăr de loc! De ce l-aş apăra?! Dar nu-i un criminal, atîta ştiu! Cine susţine asta, minte.

— Ascultă-mă bine, răspunse el cu un ton de superioritate, dacă-i un nătărău sau un criminal, e perfect indiferent; mentalitatea pe care o reprezintă este criminală.

— Nu pot să cred asta!

— Dar aşa este! Şi te sfătuiesc să taci.

Conversaţia părea încheiată, Wehner îşi sorbi cafeaua în tăcere. Cînd se pregăti de plecare, Ruth îl întrebă:

— O să depui împotriva lui?

— Probabil.

— Atunci mă prezint şi eu ca martoră.

— Ai înnebunit? Să te prezinţi ca martoră! Şi ce mărturie vrei să aduci?

— Că nu este un criminal, ci un om cumsecade!

— Muiere trăsnită! Cu aceste cuvinte, ieşi trîntind uşa.

4

Procesul decurse cu totul altfel decît îşi închipuise Walter.

La propunerea procurorului, se ţinu şedinţă secretă, sub motiv de apărare a siguranţei statului.

Sala cea mare a tribunalului era aproape goală. La masa judecătorilor se afla completul tribunalului regional, doi juraţi, grefierul şi procurorul. Pe banca acuzaţilor: cei trei acuzaţi şi în spatele lor un paznic de închisoare. Nu numai sala era goală, dar şi banca presei.

Acuzaţii refuzară să facă declaraţii. Nu negară nimic şi nu se apărară. Arthur Witt declară că este socialist şi că-şi va afirma sus şi tare convingerile politice oriunde şi oricînd, iar dacă nu va fi posibil în mod legal, atunci o va face ilegal.

Consilierul, un domn jovial, mai în vîrstă, foarte îngrijit, foarte calm, aproape patern în felul său de a pune întrebările, îşi dădu toată osteneala să-i convingă pe acuzaţi să facă declaraţii. Încetă eforturile numai în clipa în care Walter răspunse că, fiind socialist, nu se simte răspunzător de actele sale în faţa acestui tribunal.

Nu fu chemat nici un martor al acuzării. Nici chiar Heinz-Otto Wehner.

Preşedintele se consultă în şoaptă cu cei doi juraţi care stăteau la dreapta şi la stînga sa şi dădu cuvîntul procurorului.

Acesta declară că tăcerea încăpăţînată a tuturor acuzaţilor trebuie considerată ca o dovadă de culpabilitate; tribunalul este dator să sancţioneze nu numai actele lor criminale, dar şi mentalitatea lor. Propuse pentru fiecare dintre acuzaţi cîte doi ani de închisoare.

Completul de judecată se retrase, dar reapăru după cîteva minute.

Sentinţa, aceeaşi pentru toţi, fu un an de închisoare, cu scăderea timpului de prevenţie.

Paznicul Hartwig îl primi pe Walter în capul treptelor, curios ca un infirmier al cărui pacient iese din sala de operaţie.

— Ei, cît ?
— Un an.
— Atît ?... Cu prevenție cu tot ?... Păi, omule, cît ți-a mai rămas de stat ? O nimica toată ! Na, a venit o carte poştală pentru tine ! Probabil o felicitare.
De la Catharina !... Pe Walter îl cuprinse un fel de sfîrşeală. Alergă in celulă.
Citi : „Cred că totuşi te va interesa : e băiat. S-a născut la 28 martie. I-am dat numele de Victor, adică Învingătorul".

CUPRINSUL

Redactor responsabil: G. Marcuson
Tehnoredactor: Aurica Ionescu

Dat la cules 27.06.1963. Bun de tipar 22.08.1963. Apărut 1963. Tiraj 12.160 ex. broşate. Hîrtie scris tip II A satinată de 63 g/m². Format 540×840/16 Coli ed. 20,48. Coli tipar 26,5. A. T. 7485. C.Z. pentru bibliotecile mari 83. C.Z. pentru bibliotecile mici 83—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 548 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

